

**ЛОРЪНС ДЪРЕЛ
БАЛТАЗАР
АЛЕКСАНДРИЙСКИ КВАРТЕТ.
ЧАСТ ВТОРА**

Част 2 от „Александрийски квартет“

Превод от английски: Иглика Василева, 2000

chitanka.info

На майка ми

Тези спомени от един незабравен град

Огледалото, което го е видяло красив, ще го обикне; онова, което го е видяло безобразен, ще го намрази, а при това става дума все за един и същ индивид.

*Маркиз Дьо Сад,
„Жюстин“*

Да, желяем да чуем от вас тези подробности, вие ги завоалирате по начин, който смекчава ужасната им същност; от тях остава само необходимото познание, което човек би желал да получи. Не можете да си представите до каква степен тези картини допринасят за обогатяване на душата; може би си оставаме все още твърде невежи в тази област само поради глупавата съдържаност на хората, които са писали по тези въпроси. Оковани във веригите на безсмислени опасения, те говорят само за детинщините, известни на последния глупак, и не смеят да протегнат ръка смело към човешкото сърце и да извадят на показ всичките му чудовищни извратености.^[1]

*Маркиз Дьо Сад,
„Жюстин“*

ПЪРВА ЧАСТ

I

Тоновете на пейзажа: кафеникаво до бронз, наситено небе, ниски облаци, седефена земя, осеяна с мидени черупки и виолетови отражения. Лъвскожълтата пустиня: по залез-слънце гробниците на пророците хвърлят цинково-бакърени отблясъци над древното езеро. Огромните ѝ пясъчни разседи са като водни знаци от печата на въздуха; зеленикаво и цитрусово, които преминават в металносиво, едно-единствено тъмновиолетово платно се мерзелее — мокро, разтупкано като сърце; нимфа с лепкави криле. Тапосирис е мъртъв сред рухналите колони и древни фарове, изчезнали са и мъжете с харпуни... Мареотис под нагорещеното небе с люляков цвят.

Лято: светлобежов пясък, горещо мраморно небе.

Есен: сивкави подутини на натъртена плът.

Зима: леден сняг, студен пясък;

бистри небесни платна с проблясащи нишки от слюда;

измитото зелено на делтата;

великолепни звездни пейзажи.

А пролетта? А! Няма пролет в Делтата, няма усещане за свежест или обновление. От зимата направо ни подхвърлят на восъчното плашило на знойното лято, където от жегата не може да се диша. Но поне тук, в Александрия, морският полъх ни спасява от тягостното бреме на лятното безвремие, което пълзи, застила плитчините между бойните кораби, а раираните навеси от кафенетата на крайбрежния булевард току припърхват безпомощно. Никога не бих...

* * *

Градът, полувъображаем (и все пак напълно истински) започва и свършва в нас, пуснал е корени в паметта ни. Защо нощ след нощ се връщам в него, седнал да пиша тук, до огъня от рожкови, докато егейският вятър е сграбчил моята островна къща — стиска я и я отпуска, — превива кипарисите като лък? Нима не съм казал вече всичко за Александрия? Пак ли ще ме обземат копнежи по нея, пак ли ще ме измъчва споменът за нейните обитатели? Копнежи, спомени, които смятах, че завинаги съм пренесъл върху белия лист и там ще си останат, заключени в трезорите на паметта! Вие сигурно си мислите, че се преструвам, че се глезя. Не е така. Един случаен фактор промени всичко, върна ме обратно към изминатия път. Един спомен, който ненадейно улови отражението си в огледалото.

Жюстин, Мелиса, Клия... Толкова малко бяхме всъщност, но повече от достатъчно за една книга, нали? Така мисля и аз, затова и само с тях се задоволих. Пръснати сега от времето и обстоятелствата, кръгът е разкъсан завинаги...

Поставих си задача да се опитам да ги възстановя с помощта на думите, да ги върна в паметта, да им отдам заслуженото място във времето на моя живот. Колко егоистично! И като написах книгата, изпитах усещането, че съм завъртял ключа на кукленската къща на нашия живот. И наистина, вече не гледах на любовниците и приятелките си като на живи хора, а по-скоро като на цветни творения на моя ум; именно те населявах белите ми листове хартия, а не града, те, като фигури от гоблен. Трудно ми беше да ги допусна в прозаичната действителност, както не можех да направя това и с думите, които използвах. Но какво ме бе повикало обратно?

За да продължа напред, първо трябва да се върна назад: не че нещо от написаното за тях е невярно, съвсем не. И все пак, докато пишех, не разполагах с всички факти. Обрисуваната от мен картина се оказа временна — като описанието на отдавна изчезнала цивилизация, възстановено по няколко парчета от счупена ваза, плоча с надпис, амулет, кости от човешки скелет и усмихната златна посмъртна маска.

* * *

„Нашият живот — пишеше някъде Пърсуордън — робува на определени измислици. Възгледът ни върху действителността е обусловен от нашето положение във времето и пространството, а не от нашите личности, както предпочитаме да си мислим. Така че всяко тълкуване на действителността се основава върху уникалната ни позиция. Две крачки по на изток или по на запад и картината се променя.“ Нещо от този род...

А що се отнася до човешкия характер, независимо дали истински, или измислен — такава животна просто няма. Всяка душа представлява мравуняк от противоречиви наклонности. Личността под формата на човек с точно определени качества е една илюзия — но необходима илюзия, ако искаме да обичаме.

Що се отнася до онова, което остава непроменливо... например срамежливата целувка на Мелиса е предсказуема (по-дилетантска и от първите печатарски опити), както и чумеренето на Жюстин, когато искрящите ѝ черни очи помръкваха като очните орбити на сфинкса по пладне. „В крайна сметка — твърди Пърсуордън — всичко ще се окаже вярно за всеки. Светец и злодей по равни части.“ И той е прав.

Опитвам се да бъда свършено безпристрастен...

* * *

В последното писмо, което получих от Балтазар, той пише: „Често мисля за теб, и не без мрачно чувство за хумор. Ти се оттегли на своя остров, въоръжен, както сигурно си въобразяваш, с всички възможни данни за нас и нашия живот. Несъмнено с широка ръка раздаваш преценките си върху хартията, както правят всички писатели. Бих желал да видя резултата. Сигурно не е много далеч от *истината*: искам да кажа, истината, каквато аз я знам за всички нас — дори може би и за теб. Или онази истина, която Клия би могла да ти каже (тя гостува на някого в Париж и напоследък никаква не се обажда). Представям си как ти, умнико, си се заровил да изучаваш «Нрави», дневниците на Жюстин, на Несим и т.н., като си въобразяваш, че в тях се крие истината. Грещиш! Грещиш! Дневникът е последното място, където можеш да намериш истината за един човек. Никой не прави признания черно на бяло: най-малко пък признания, свързани с

любовта. Ти знаеш ли кого всъщност обичаше Жюстин? Вярваш, че това си ти, нали така? Признай си!“

Моят единствен отговор на това бе да му изпратя огромната купчина листове, която бе станала така неподатлива под колебливото ми перо и която съвсем произволно бях кръстил с нейното име — то и издателите щяха да се спрат на същото заглавие. След това минаха месеци — благословено мълчание, мислех си аз, защото показва, че съм затворил устата на моя критик и сигурно съм задоволил очакванията му.

Не мога да кажа, че бях забравил града, но бях приспал спомена си за него. Ала той, разбира се, е винаги в мен и винаги ще остане — заровен в съзнанието ми като миража, който предшествениците виждат така често. Пърсуордън бе описал това явление по следния начин:

„Бяхме на разстояние поне два часа път с кораб от най-близката суша, когато изведнъж приятелят ми извика и посочи с пръст хоризонта. И двамата го видяхме — преобърнат наопаки в небето, мираж, изобразяващ града в естествена големина, бляскав и трептящ, като че изрисуван върху пепелява коприна в най-малки подробности. По памет веднага различих двореца Рас ел Тин, джамията Наби Даниил^[2] и други. Гледката беше изумително красива като шедьовър, изваян от свежа роса. Бе увиснала в небето и остана така около двайсет и пет минути, преди маранята на хоризонта бавно да я разтвори. След около час истинският град се появи, пръкна се от едно петно в далечината и се разстла, докато стигне размерите на своя мираж.“

* * *

Съвсем сами прекарахме на този остров две или три зими — мрачни, ветровити зими и горещи лета. За щастие детето е твърде малко, за да има нужда от книги или разговори. Тя и така е доволна, играе си самичка.

Сега, през пролетта, идват дългите затишия — без приливи и отливи, без мирис, дни на предчувствия. Морето само се укротява и притихва, наострило слух. Скоро цикадите ще затананикат своите скрибуцащи песни и на фона на тази музика сухата овчарска пищялка

ще проехти сред скалите. Костенурките и гущерите, плъзнали да лаят по скалите, са единствената ни компания.

Тук трябва да обясня, че единственият ни посетител от външния свят беше пощенският кораб за Смирна, който веднъж в седмицата прекосяваше носа и продължаваше на юг — винаги в един и същ час, с една и съща скорост, точно по свечеряване. През зимата бурното море и ветровете го правеха невидим, но сега — седя и го чакам. Първо се чува глухият далечен тътен на двигателите. После като живо същество корабът се плъзва, показва се иззад носа и прорязва диря от седефена пяна в морето, блести в мекия пеперуден мрак на егейската нощ — ярка кондензирана светлина без ясни очертания, като движещо се кълбо светулки. Плава бързо и бързо изчезва зад следващия нос, като оставя след себе си наполовина изпята популярна мелодия или кора от мандарина, която ще намеря на следващия ден — морето я е изхвърлило на дългия, покрит с камъчета плаж, където ще отидем да се изкъпем с детето.

Малката градинска беседка от олеандри под платаните — това е моят писателски кабинет. След като детето си е легнало, аз седя до старата покрита с морски пръски маса и чакам да се появи посетителят. Нямам желание да запаля парафиновата лампа, преди да е минал. Това е единственият ден от седмицата, който знам по име — четвъртък. Звучи глупаво, но на този остров, така лишен от разнообразие, аз очаквам това посещение веднъж в седмицата с такова нетърпение, с каквото децата очакват училищния излет. Знам, че корабчето носи писма, за които ще трябва да почакам поне още двайсет и четири часа. Винаги гледам след изчезващия му силует със съжаление. И когато отmine, запалвам лампата с въздишка и се заемам с моето писане. Пиша толкова бавно, толкова мъчително. Веднъж, говорейки за писателския занаят, Пърсуордън ми рече, че мъката, която съпровожда писането, се дължала изцяло, поне при творците, на страха от полудяване: „Насили се малко и си кажи, че не ти пука дали ще полудееш, или не, и ще видиш как счупиш ли веднъж бариерата, перото ти ще полети.“ (Не знам доколко е вярно всичко това. Но парите, които той ми завеща, ми свършиха добра работа; останали са ми още малко и благодарение на тях стоя настрана от заемите и от нуждата да започна работа.)

Описвам това седмично развлечение в подробности само защото точно такава идилична картинка наруши Балтазар, появявайки се през една юнска вечер със стряскаща ненадейност — щях да напиша „оглушителна“ — нали тук цари глуха тишина, но все пак оставих първото си „стряскаща“. Тази вечер се случи нещо като чудо. Малкият параход, вместо да изчезне от погледа ми както обикновено, направи рязък завой от сто и петдесет градуса, нагази в лагуната и притихна в пухкавия пашкул на собствените си светлини; после спусна в центъра на образуваното от самия него златно езерце дългата верига с котва, която сама е като символ на вечното търсене на истината. Това бе вълнуваща гледка за човек като мен, чийто дух е от дълго време прикован към тази суша и който е заприличал, както и много други писатели, на затворен в бутилка кораб, плаващ наникъде; стоях и наблюдавах, както може би и индианците са наблюдавали пристигането на първия кораб на белите, пуснал котва в Новия свят.

Тъмнината и тишината бяха нарушени от неравномерния плясък на весла, а после — сякаш измина цяла вечност — и от потропването на градски обувки върху дребните морски камъчета. Дрезгав глас се провикна и даде напътствия. Последва тишина. Запалих лампата, подрязах фитила и се подготвих да изляза от омагьосания кръг на доброволното си изгнаничество. Сериозното смугло лице на моя приятел, като призрак на козел от долната земя, изведнъж се материализира сред дебелия клон на миртата. И двамата ахнахме и останахме така — широко усмихнати, облени от жълтата светлина на лампата: тъмните асирийски къдрици, брадата на Пан.

— Не, не, не съм призрак, от плът и кръв съм! — каза Балтазар и се изсмя. Прегърнахме се силно. Балтазар!

Средиземно море е смешно малко; древността и величието на неговата история ни карат да го смятаме за по-голямо, отколкото е. Всъщност Александрия — истинската, която никога не е по-малка и от най-развихреното ни въображение — се намираще само на неколкостотин морски мили на юг.

— Тръгнал съм към Смирна — рече Балтазар — и оттам щях да ти изпратя по пощата ето това. — И той постави върху издрасканата стара маса огромната купчина листове на ръкописа, който му бях изпратил — листове прогорени, попарени и отрезвени от безброй нови, вместени между редовете изречения, абзаци и въпросителни.

Седна срещу мен с мекфистофелска усмивка върху лицето си и прошепна колебливо:

— Дълго се двоумих дали да ти кажа някои от нещата, които съм отбелязал тук. Понякога ми се струваше, че е глупост и наглост от моя страна. В края на краищата ти се интересуваш — от какво? От нас като живи хора или като книжни герои? Това не го знаех предварително. И още не го знам. Тези страници могат да ми струват твоето приятелство, и то без да допринесат с нещо за твоето познание. Ти си обрисувал града щрих по щрих в отсенки и нюанси — но с каква цел: поетична или фактическа? Ако е второто, тогава имаш право да научиш някои неща.

Все още не ми бе обяснил причината за ненадейното си появяване, дотолкова бе обсебен от същността на онова, което го бе довело тук. Но като забеляза смутеното ми изражение сред облак от светулки в този неизменно глух и безлюден остров, той се усмихна.

— Корабът трябваше да се отклони от курса заради повреда в двигателя. Това е един от корабите на Несим. Капитанът му се казва Хасим Коли, стар мой приятел. Не си ли го спомняш? Нима? От твоето описание се ориентирах приблизително къде може да се намираш; но не съм и очаквал, че ще се случи да ме докарат до самия ти праг. Сериозно ти говоря! — Смяхът му бе искрен и на душата ми олекна.

Ала аз почти не го чувах, защото думите му запалиха у мен трескаво желание да видя тези негови Междуредия, да се върна наново — не към книгата (тя никога не е представлявала интерес за мен, понеже и без това никога нямаше да бъде публикувана), а към града и неговите обитатели. Защото през дните на моята самота скъпата ми Александрия се бе превърнала за мен във философия на съзерцанието, в мономания. Така силно се развълнувах, че просто не знаех какво да му кажа.

— Остани с нас, Балтазар... — рекох — остани за известно време...

— Потегляме след два часа — отвърна ми той и потупа листовете хартия. — Може да ти причинят трескави видения — добави колебливо.

— Добре — отвърнах. — Точно това ми трябва.

— В края на краищата ние всички продължаваме да бъдем живи хора — каза той, — каквото и да се опитваш да направиш от нас, които

най-малкото все още сме живи. Мелиса и Пърсуордън — те не могат да се защитят, защото са мъртви. Поне така си мислим.

— Така си мислим. Най-добрите отговори винаги идват откъм отвъдното.

Седнахме и се разприказвахме за миналото, малко сковано, разбира се. Той бе вечерял на кораба и аз не можех да му предложа нищо друго освен чаша добро местно вино, което отпиваше на бавни глътки. По-късно ме помоли да види детето на Мелиса и аз го поведох през гъстите олеандри към мястото, откъдето и двамата се загледахме в осветената от огъня стая, в която тя спеше — красива и сериозна, пъхнала палец в устата си. Тъмните жестоки очи на Балтазар се разнежиха, докато съзерцаваше малкото ѝ, леко дишащо телце.

— Един ден — обади се той тихо — Несим ще пожелае да я види. При това много скоро, бъди сигурен. Вече е започнал да разпитва за нея, да проявява любопитство. С напредването на възрастта той все повече ще чувства нужда от нея, помни ми думите. И издекламира на гръцки: „Първо младите, като лозница, обвиват старите стълбове на своите старейшини, които с радост сецат пръстите им върху себе си — меки и нежни; после старите тръгват да се спускат по прекрасните стволове на младите тела, надолу към смъртта си.“ Нищо не отвърнах. Само усетих, че стаята диша, а не нашите тела.

— Тук си много самотен — рече Балтазар.

— Да, но това ми харесва.

— Така е. Завиждам ти. Наистина.

И в този миг погледът му падна върху недовършения портрет на Жюстин, който Клия ми бе подарила в един друг живот.

— Този портрет — каза той, — който бе прекъснат от една целувка. Колко ми е приятно да го видя отново — колко приятно! — И се усмихна. — Сякаш чуваш любима и позната мелодия, която неизменно те връща към едно и също изживяване. — Не казах нищо. Не посмях.

Той се обърна към мен.

— А Клия? — изрече най-накрая с глас на човек, който пита ехото.

— Не ми се е обаждала от векове — отвърнах. — Тук времето е без значение. Няма да се учудя, ако се е омъжила, заминала е в друга

страна, има деца, както и репутацията на добър художник... въобще всичко, което човек може да й пожелае.

Той ме изгледа с любопитство и поклати глава.

— Едва ли. — И това бе всичко.

Отдавна бе минало полунощ, когато моряците му извикаха откъм тъмната маслинова горичка. Поех с него към плажа, беше ми тъжно, че си тръгва толкова скоро. Лодка с един моряк, който бе вече сграбчил веслата, чакаше на брега. Каза нещо на арабски.

Пролетното море беше пленително топло след слънчевия ден, и когато Балтазар седна в лодката, изведнъж реших да го придружа с плуване до кораба, до който нямаше повече от двеста ярда. Точно така и направих, помотах се наоколо, докато той се качи на палубата и издърпат лодката.

— Пази се от витлото — извика ми. — Връщай се, преди да са пуснали моторите.

— Да, да.

— Почакай! — И той се втурна обратно в каютата си, появи се след миг и пусна нещо във водата до мен. То падна с мек плясък. — Една роза от Александрия — рече, — от града, който може да предложи на влюбените в него всичко друго, но не и щастие. — Той се изсмя. — Дай я на детето.

— Балтазар, довиждане!

— Пиши ми... няма от какво да се боиш.

Уловен като паяк в мрежата от светлини, попаднах в една от жълтите локви, които лежах на пътя ми към потъналия в мрак бряг. Обърнах се и продължих да махам.

Стиснах ценната роза между зъбите си, заплувах кучешката към брега, където бях оставил дрехите си, и не преставах да си говоря наум.

Там, върху масата, в кръга от жълта светлина лежеше голямото Междуредие на „Жюстин“ — така го бях нарекъл. Целият ми ръкопис беше надраскан, разкритикуван, осеян с въпроси и отговори, изписани с различен цвят мастило, а на места — и на машина. Заприлича ми на символ на живота, който бяхме живели заедно — палимпсест, върху който всеки от нас бе оставил личните си следи, пласт върху пласт.

Трябва ли сега да се уча да го гледам с нови очи, да се приспособявам към добавените от Балтазар истини? Невъзможно ми е

да предам чувствата, с които изчетох всичките му забележки — понякога така задълбочени, понякога троснати и кратки — като например една, която фигурираше в списъка, озаглавен: „Някои заблуди и недоразумения“.

Там хладно се подхвърляше: „Номер 4. Относно това, че Жюстин те «обичала». Ако изобщо е обичала някого, то това е Пърсуордън. «Какво означава това ли?» Ами че тя просто те използваше като прикритие, за да го предпази от ревността на Несим, за когото, както знаеш, бе омъжена. Самият Пърсуордън въобще не се интересуваше от нея — върховната логика на любовта!“

Във въображението ми градът отново изплува на фона на гладкото като огледало зеленикаво езеро с онези изронени слабини от пясъчник, които маркираха периферията на пустинята. Политиката на любовта, интригите на желанието, доброто и злото, добродетелта и прищевките, любовта и убийствата пълзяха из тъмните ъгли на александрийските улици и площади, публични домове и светски салони, пълзяха и се гърчеха като велико събрание на змиорки в тинята на фабулата и контрафабулата.

Беше се почти развиделило, когато се разделих с вълшебната планина на моя ръкопис, с неговите коментари върху собствения ми истински (вътрешен) живот, и като пияница се запрепъвах към леглото с пулсираща от болка глава, в която продължаваха да ехтят моите мисли за града, единствения останал град, където всички крайности на раси и обичаи се срещат и съчетават, където се пресичат вътрешно изживени, ала външно непроявени съдби. На заспиване още чувах сухия глас на моя приятел да повтаря: „Колко *искаш* да знаеш... още колко неща *искаш* да разбереш?“ „Трябва да науча *всичко*, за да мога най-накрая да се освободя от този град“ — отвърнах му аз в съня си.

* * *

„Когато откъснеш цвят, клончето отскача и се връща обратно. Но не става така с болките на сърцето“ — каза веднъж Клия на Балтазар.

* * *

И така, бавно и неохотно аз трябваше да се върна обратно към изходната си позиция, подобно на човек, който в края на дълго и изнурително пътуване е научил, че всъщност е ходил насън като сомнамбул. „Истината — каза ми веднъж Балтазар, докато си издихваше носа в чорап за тенис, — истината е онова, което с течение на времето става все по-противоречиво.“

А Пърсуордън, при друг случай, изрече нещо не по-малко забележително: „Ако нещата са винаги онова, което изглеждат, колко много би обедняло човешкото въображение!“

Дали някога ще успея да се освободя от този град блудница — морето, пустинята, минаретата, пясъка и пак морето?

Не, трябва безпристрастно да напиша всичко черно на бяло, за да могат споменът и желанието да избледнеят. Знам, че ключът, който се опитвам да превъртя, е у мен.

[1] Преводът е на Красимир Петров; „Жюстин, или неволите на добродетелта“, изд. „Народна култура“, 1993 г. — Б.пр. ↑

[2] Наби — пророк (араб.). — Б.пр. ↑

II

Le cenacle^[3], както Каподистрия обичаше да ни нарича през онези дни, когато всеки ден се събирахме за сутрешното бръснене в Птолемеевия салон на Мнемджиян, пълен с огледала и палми, с мънистени завеси, с някакво подобие на чиста топла вода и бели кърпи: полагане и балсамиране на телата. Самият виолетоок гърбушко изпълняваше церемонията, тъй като ние всички бяхме важни и високо ценени клиенти (мъртви фараони по време на баните с природна сода, когато вътрешностите и мозъкът се изваждат, промиват и отново се връщат на място). Самият той, бръснарят, често ходеше небръснат, защото едва смогваше да дойде навреме след посещениято си в болницата, където бръснеше труповете. Макар и за кратко, срещяхме се тук, настанени в меките столове, сред огледалата, преди да се разделим и всеки да поеме по своите задачи — Да Капо при брокерите, Помбал във френското консулство (още махмурлия, с лош дъх в устата и кървясали очи), аз в училището, Скоби в полицията и така нататък.

Все още пазя накъде една избеляла моментална снимка от този сутрешен ритуал, направена от Джон Кийтс, кореспондентът на агенция „Глобъл“. Сега, като я гледам, се чувствам някак особено. Сякаш подушвам миризмата на покров. Типична пролетна александрийска сутрин: приглушеното почукване на хаванчетата за кафе, гукащите на пресекулки угоени гълъби. Разпознавам приятелите си по звуците, бръснарницата със свенлива усмивка на лицето като провинен: типичен журналистически екземпляр и разбира се, хармонична личност, тъй като бе винаги в крак с времето. С Джон всичко си беше наред, с изключение на сферата на изява, която бе избрал за себе си — но същото може да се каже и за прочутия му съименник, нали така?

Тъкмо на него дължа тази избеляла снимка. На неговата мания да увековечава, да регистрира и фотографира всичко! Предполагам, тя се подхранва от чувството, че на нищо в живота не можеш да се насладиш изцяло, нещо повече — още с дъха си издухваш цвета на всяко преживяване. Неговият „архив“ беше огромен, набъбнал от

менюта с автографи, бандероли от паметни пури, пощенски марки, пощенски картички, изгледни... По-късно те щяха да се окажат доста полезни, защото бе успял да улови някои от прословутите *obiter dicta*^[4] на Пърсуордън.

Вляво седи добрият стар шкембелия Помбал — под всяко от двете му очи е увиснала достолепна дипломатическа торбичка. Ето това вече е човек, когото можеш да дариш с любов, без да съжеляваш. Единственото, което занимава ума му, е тревогата, че би могъл да изгуби работата си, и това, че е *impuissant*^[5]: национално притеснение на всеки французин още от времето на Жан-Жак. Често се карам с него, но по приятелски, тъй като живея в малкия му апартамент, който е вечно пълен с незначителни джунджурии и с други — по-значителни: *les femmes*^[6]. Но той е добър приятел, добросърдечен човек, който обича жените истински. Когато страдам от безсъние или съм болен: „Кажете, добре ли си? — с тон на *bon sorain*^[7]. Слушай, искаш ли един аспириин? — После добавя: — Или още по-добре... в стаята ми има една млада жена...“ (Не, не е грешка: Помбал наричаше всяка проститутка „млада жена“.) — „Да знаеш, хич не е лоша... при това всичко е платено, скъпи. Но тази сутрин се чувствам малко нещо антифеминист... въобще писна ми, приятелю!“ Точно така, имаше моменти, когато го обземаше презадоволеност. „Ставам все повече и повече антропофаг“ — казваше той и комично забелваше очи. Но най-вече го тревожеше службата му; репутацията му не беше от добрите, хората злословеха зад гърба му, особено след така наречената „афера със Свева“; а вчера генералният консул налетял на него, точно когато си почиствал обувките със завесите в консулството... „Мосю Помбал! Длъжен съм да ви направя забележка относно поведението ви като официално лице!“ Пфу! — Това вече е порицание първа степен...

Тази случка обяснява защо Помбал се е отпуснал така тежко на снимката, обмислял е всичко това с навъсено изражение. Напоследък двамата сме се отчуждили един от друг заради Мелиса. Яд го е, че съм влюбен в нея, тъй като е най-обикновена танцьорка в нощен бар и като такава, според него, не заслужава сериозно внимание. Въпрос и на снобизъм, разбира се, защото сега тя живееше изцяло в апартамента, а според него това било унижително, уронвало престижа му.

„Любовта — казва Тото — представлява течна вкаменелост“ — находчива епиграма, не ще и дума. Да се влюбиш в банкерска съпруга,

е разбираемо и простимо, макар и нелепо... Дали пък? В Александрия само интригата *per se* може да се радва на чистосърдечно възхищение; но да се влюбиш, това значи да се изложиш в очите на обществото. (А Помбал е провинциалист по сърце.) Сещам се за необикновения покой и достолепието на Мелиса в смъртта, слабото тяло, повито и стегнато, сякаш е претърпяло толкова ужасна злополука, че без бинтовете ще се разпадне. Да.

А Жюстин? В деня, когато тази снимка е била направена, рисуването на Клия е било прекъснато от целувка, както каза Балтазар. Как мога да опиша това, след като и аз трудно си представям тези сцени? Изглежда, трябва да се опитам да видя тази нова Жюстин, новия Пърсуордън и новата Клия... Искам да кажа, че трябва да разкъсам непроницаемото було, което стои между мен и истината за тях и което, предполагам, е изтъкано от моите собствени недостатъци на зрението и темперамента. Моята завист към Пърсуордън, моята страст по Жюстин, моето съжаление към Мелиса. Все криви огледала... Пътят е един — този на фактите. Трябва да видя какво още знам и да се опитам да го проумея, да го вместя в собствените си разбирания, та ако ще и чрез силата на въображението. Или може би фактите следва да се оставят необезпокоявани? Може ли човек да каже „той се влюби“ или „тя се влюби“, без да се опита да разбере смисъла, да си представи доколко и как това е възможно? — „Тази кучка — рече веднъж Помбал за Жюстин. — *Elle a l'air d'être bien chambree*“^[8] — А за Мелиса: „*Une pauvre petite poule quelconque...*“^[9]. Беше прав може би, но истината за тях е някъде другаде. Може би тук, надявам се, в тази купчина надраскани листове, която съм изтъкал като паяк от собствения си вътрешен живот.

Ами Скоби? Той поне е ясен като диаграма, недвусмислен като национален химн. Тази сутрин изглежда особено доволен, защото неотдавна бе изживял своя апотеоз. След години служба като бимбаши в египетската полиция, чак в това, което сам наричаше „здравчът на живота си“, бе получил назначение в... Не смея дори да напиша думите, защото го виждам как потреперва, целият забулен в тайнственост, виждам стъкленото му око, което се върти заплашително в очната си орбита... Тайните служби (NB! Да се изпише с възможно най-дребния шрифт!). Слава богу, вече не е жив, за да прочете тези думи и да го побият тръпки. Да, старият моряк, тайният пират от улица

„Татуиг“, това е той. Градът е пуст без него. (А как само използваше думата „тайнствен“!)....

И на други места съм описвал как в отговор на една загадъчна призовка попаднах в просторна стая лице срещу лице с моя някогашен приятел пират. Дъхът му шумно свистеше през зле наместената зъбна протеза. Мисля, че новото му назначение бе така изненадващо за него, както и за мен — неговия единствен довереник. Разбира се, вярно е, че той отдавна живееше в Египет и знаеше добре арабски, но кариерата му винаги е била сравнително невзрачна. Какви ли сведения очакваше да получи от него една разузнавателна служба? И по-важното — какво Скоби се надяваше да научи от мен? Вече бях обяснил най-подробно, че малкият кръжец се събираше веднъж месечно, за да изслуша Балтазар, който ни разясняваше принципите на кабалата, и нямаше нищо общо с никакъв шпионаж; това беше просто една група от последователи на херметизма, обединени от общия ни интерес към темата на лекциите. Александрия е град на сектите — и най-повърхностното разследване щеше да му разкрие съществуването на други групи, подобни на нашата, занимаващи се с различни аспекти на херметизма като философия, пред които Балтазар също изнасяше беседи: това бяха последователите на Рудолф Щайнер и Успенски, християнските учени^[10], адвентистите... Какво бе привлякло вниманието му точно върху Несим, Жюстин, Балтазар, Каподистрия и така нататък? Не можех да разбера, нито пък той пожела да ми каже.

— Кроят нещо — тихичко ми повтаряше. — Така твърдят от Кайро.

Очевидно не знаеше точно кои бяха новите му господари. Задачите му се възлагаха чрез кодирани телефонни обаждания — само това успях да разбера. Но който и да се криеше зад думата „Кайро“, добре му плащаше: а щом разполагаше с пари да ги пилее по идиотски разследвания, кой съм аз, че да го спра да ги пилее по мен? Смятах, че още първите ми доклади относно Кабал на Балтазар бързо ще угасят интереса им към него — но не. Те продължаваха ненаситно да искат още и още.

И точно през онази сутрин старият моряк от снимката реши да отпразнува новата служба и увеличената си заплата, която вървеше с нея, като си позволи едно подстригване в северната част на града, и то в най-скъпата от всички бръснарници — тази на Мнемджиян.

Не бива да се забравя, че старата фотография е запечатала едно „тайно рандеву“; нищо чудно, че Скоби изглежда доста смутен. Това е така, защото е заобиколен от страшните шпиони, за чиято дейност трябваше да докладва — да не говорим за френския дипломат, за когото се носеха слухове, че ще оглави прословутия Втори отдел...

При други обстоятелства Скоби би решил, че това заведение е прекалено скъпо за него, тъй като живееше мизерно с моряшката пенсия и оскъдната си полицейска заплата. Но сега работата му бе пораснала.

Не смееше дори да ми намигне в огледалото, докато гърбавият — по-тактичен и от дипломат — най-съвестно разиграваше ритуала на пълноценно подстригване върху голото му теме, защото лъсналото кубе на Скоби бе поръбено съвсем рехаво с нещо като мъх, подобен на онзи, който расте по патешките задници, а през последните години бе прежалил и оредялата си, заострена като торпедо брадичка.

— Трябва да кажа — спомням си как се обади тогава с гърлен глас (понеже в присъствието на толкова много съмнителни люде ние, „шпионите“, трябва да говорим съвсем естествено), — трябва да кажа, старче, че тук хубаво издокарват хората. Вижда се, че Мнемджиян си разбира от работата. — Поизкашля се. — То това си е цяло изкуство. — Продължи важно-важно с натежал от лоши предчувствия глас. — И за това си трябва диплома — така ми викаше един приятел, който имаше бръснарница на улица „Бонд“. Трябва да си издържиш дипломата, иначе си заникъде. — Мнемджиян му благодари с малко пискливия си глас на вентрилоквист. — Няма за какво — великодушно му отвърна старият Скоби. — Разбирам аз от тези неща. — Сега вече си позволи да ми намигне. И аз му намигнах в отговор. И двамата извърнахме очи.

Поуспокоен, той се изправи, костите му изпукаха, стисна пиратското си чене и го вирна предизвикателно напред като пращяц от здраве човек. Разгледа се в огледалото и очевидно остана доволен от видяното.

— Добре — рече той и кимна важно и отривисто, — това е достатъчно.

— Една електрическа фрикция на темето, сър? Стимулира мозъка.

Скоби поклати глава господарски и си нахлупи червения фес.

— Не, целият настръхвам от такива работи — отвърна той, подсмихна се и додаде: — Ще стимулирам остатъците си от мозъка с малко арак. — Мнемджиян оцени тази духовитост и я почете с лек поклон, с който ни изпрати до прага. Най-накрая на свобода!

Но Скоби не изглеждаше въодушевен. Прегърби се, докато крачехме бавно към Гранд Корниш. Замислено пошляпваше коляното си с мухогонката от конски косъм и току всмукваше от старата си лула. Размишляваше. Всичко, което каза със силно раздразнен тон, беше:

— Не мога да го понасям тоя Тото. Какъв е само — демонстративно женствен! Навремето ние трябваше да... — Изръмжа нещо под сурдинка, после пак изпадна в меланхолично мълчание.

— Какво има, Скоби? — попитах.

— Обезпокоен съм — призна си. — Сериозно обезпокоен.

Докато бяхме в централната част на града, той пристъпваше гордо, с прекалена самоувереност — ето, сякаш искаше да каже, това е то белият човек, погълнат от проблемите на белите хора, тоест от бремето на живота, както го наричаме. Ако трябваше да се съди по Скоби, то беше нещо много тежко. И най-малкият му жест издаваше пресилена превзетост — пошляпваше колената си, прехапваше устни, спираше пред някоя витрина и заемаше поза на дълбока замисленост. Гледаше на хората край себе си като от кокили. Тези негови маниерни движения смътно ми напомняха герои от битовата английска литература, които, застанали пред тюдорските си камини, важно-важно пошляпват ботушите си за езда с камшик от бичи пенис.

Когато обаче стигнахме покрайнините на арабския квартал, съвсем престана да маниерничи. Отпусна се, накриви си феса, попи с него потното си чело и заоглежда познатите гледки с обичливи очи. Той принадлежеше на това място като осиновено дете, тук се чувстваше като у дома си. Нарочно се наведе да пие от железния чучур в една стена край джамията Джаухари (обществена чешма), въпреки че белият човек у него знаеше много добре, че водата никак не е препоръчителна за пиене. Купи си и захарна пръчка от улична сергия и веднага я заблиза, а после си взе и един рожков. Отвсякъде го приветстваха и той отвръщаше сияещ.

— Ялла, ефенди Скоб.

— Нахарак саид, я Скоб.

— Аллах салимак.

Въздъхна и рече: „Какви мили хора“, а после добави — „Нямаш представа колко обичам това място!“ и едва успя да се отдръпне навреме от пътя на една влажноока камила, която препускаше по тясната уличка, заплашвайки да ни помете с издутите си дисаги, пълни с люцерна за фураж.

— Да се множи богатството ти!

— Бог да те благослови!

— Дал бог добро!

Тук Скоби се разхождаше без притеснение, като собственик в имението си — стъпваше бавно, тежко, като арабин.

Седнахме за малко под сянката на една стара джамия и се заслушахме в скърцането на разкършените от вятъра палми и в глухите сирени на презокеанските параходи, които долитаха откъм невидимия морски басейн под нас.

— Току-що се запознах с една директива — най-накрая се обади Скоби с тъжен, съсухрен гласец, — относно онези, на които викат педераст. Потресен съм, старче. Не ме е срам да ти призная, че не знаех какво означава тази дума. Трябваше да я потърся в речника. Та директивата казва, че на всяка цена следва да ги избягваме. Те представлявали заплаха за сигурността на мрежата. — Изсмях се и почувствах как и старият Скоби е склонен да се изкикоти приглушено, ала депресията мигом охлади този му импулс и побърза да го зарови в малките трапчинки на тези червени като черешки бузи. И той продължи гневно да пуши лулата си. — Педераст — повтори презрително и взе да се опипва в търсене на кибритената си кутийка.

— Мисля, че у дома нещата не са им съвсем ясни — тъжно добави той. — Ето, вземи египтяните. Те пет пари не дават дали някой има наклонности или не — стига да е мъж на място, стига да е Душата на Честта, като мен. — Говореше съвсем сериозно. — А сега, старче, ако ще продължавам да работя за... Знаеш какво... Трябва да им съобща истината. Ти какво ще кажеш?

— Не ставай глупак, Скоби.

— И аз не знам. Искам да бъда напълно откровен с тях. Не че ще допусна гаф. Но изглежда, човек не бива да има наклонности, както не е желателно да има брадавици или голям нос. Но какво мога да направя?

— Почти нищо на твоята възраст.

— Ама вътре в себе си ще знам — каза пиратът и у него като че за миг проблесна частица от едновременния му „аз“, — че съм мръсник, лицемер и шпионин. — Изглежда ме лукаво над лулата си и изведнъж се оживи. Подхвана един от любимите си, интересни, но доста несвързани монолози — още една глава от сагата за неговия стар приятел, вече станалият митичен Тоби Манеринг. — Веднъж Тоби с тази негова невъздържаност се докара до медицинско състояние — мисля, че съм ти разправял. Не съм ли? Добре тогава. Значи, докара се до медицинско състояние. — Очевидно цитираше някого, и то с нескривано удоволствие. — Боже, как само го бе ударил на живот този Тоби. Ама тогава беше още млад. Беше направо върхът. От нищо не му пукаше. Накрая обаче се озова под лекарско наблюдение и трябваше да носи някакво презервативно средство. — Гласът му се извиси с цяла октава. — Когато ни пускаха в брегови отпуск, той се разхождаше с маншон от леопардова кожа, докато най-накрая всички от търговския флот възнегодуваха срещу него в един глас. Отстраниха го за шест месеца. Настаниха го в някакъв дом и там му казали: „Трябва да ти направим тракция“ — аз, разбира се, не знам какво е това. Ама той така се разпищял, че се чуло чак до Тюксбъри. Разправят ти, че ще те излекуват, но това е бошлаф работа. Така или иначе, него не го излекуваха. След време го пуснаха. Нищо не можели да направят. Страдал от безогледно нахалство, така се произнесли. Клетият Тоби!

После съвсем неусетно Скоби заспа, опрял глава в стената на джамията. („Котешка дрямка — така я наричаше, — но деветата вълна винаги те разбужда.“ Не задълго, помислих си аз.) След миг деветата вълна, понесла го на гребена на собствените му сънища, изведнъж го стовари на брега. Той се сепна и се изправи.

— Та какво говорех? А да, за Тоби. Баща му беше депутат в парламента. Много важна клечка. А Тоби си беше богаташко синче. Отначало много искаше да се посвети на Църквата. Твърдеше, че чувствал у себе си призвание. Според мен обаче всичко беше заради дрехите, тези пищни свещенически одежди — той беше страхотен театрал тоя Тоби, ама аматьор. И като не стана свещеник, изгуби вярата си, тръгна по наклонената плоскост, подхлъзна се и трагедията се случи. Окошариха го. Той каза, че дяволът го бил подкокоросал. „Ти гледай пак да не те подкокороса — рекъл му мировият съдия. — Че както си се разгащил...“ Искаха да го тикнат в затвора — казаха, че

страдал от рядка болест — роговица на изобилието, май така я нарекоха. Но за щастие баща му отиде до министър-председателя и цялата работа се потули. Имаше късмет, че по онова време целият кабинет беше с наклонности. Тайнствена работа! Министър-председателят, дори кентърбърийският архиепископ. И те проявиха разбиране към бедния Тоби. Та голям късмет извади той. След което му върнаха разрешителното и пак тръгна да плава.

Скоби отново задряма, но само след няколко секунди се сепна и тръсна глава театрално.

— Именно старият Тоби — продължи без прекъсване, като се прекръсти набожно и преглътна смирено — направи от мен вярващ. Една нощ, докато давахме вахта на „Мередит“ (биваше си го старото корито), той ми вика: „Нещастнико, има нещо, което трябва да знаеш. Ти чувал ли си някога за Дева Мария?“ Аз, разбира се, бях чувал нещо смътно. Но не знаех точно с какво се е занимавала, така да се каже...

Той пак се одрема и този път взе леко да похърква. Внимателно издърпах лулата от ръката му и си запалих цигара. Това негово изчезване и появяване като от измамните прегръдки на смъртта бе направо трогателно. Тези кратки посещения в една вечност, в която скоро щеше да се пресели и отново да попадне в приятната компания на Тоби и Бъджи, и на Дева Мария с нейните неуточнени занимания... Това, че бе обсебен от подобни неща, и то на възраст, когато, доколкото можех да преценя, силите му стигаха колкото да дотяга само словесно, го превръщаше в истински досадник. (Но не излязох прав — Скоби се оказа несломим.)

След миг се събуди, този път от по-дълбок сън, разкърши се, стана и разтърка очи. Тръгнахме заедно към мизерните бедняшки свърталища на квартала, в който живееше, по-точно към улица „Татуиг“ и неговите порутени стаи.

— Все пак — продължи той, без да прекъсва нишката на мисълта си — хубаво е, че ме съветваш да не им казвам. Но аз все още се чудя. — (Тук спря, за да подуши миризмата на топъл арабски хляб, която ни лъхна от прага на една пекарна. Старецът възкликна: „Мирише като майчиното мляко!“) Бавният му ход бе в такт с разсъжденията му. — Нали сам виждаш, старче, египтяните са прекрасни хора. Мили, любезни. Добре ме знаят. Така като ги гледаш, може да ти приличат и на престъпници, но те са състрадателни престъпници — винаги съм го

казвал. Проявяват снизхождение един към друг. Ето например Нимрод паша ми вика оня ден: „Педерастията е едно нещо, хашишът — съвсем друго.“ Сериозно говори, не се шегува. И оттогава не барвам хашиш, докато съм на смяна, защото това може да ме вкара в беля. Разбира се, ако погледнеш на нещата от друга гледна точка, англичаните нищо не могат да направят на официален представител като мен. Ама ако сгафя пред фараоните, тогава, старче, увисвам. Изгубвам и двете службици, и двете заплатици. Ето това ме притеснява.

Изкачихме наплютото от мухи стълбище, цялото изровено от плъхове.

— Малко мирише — съгласи се той, — но се свиква. От мишките е. Ама никъде няма да се местя. Живял съм в този квартал с години — години! Всички ме познават и ме харесват. И освен това старият ми приятел Абдул е на две крачки оттук.

Той се изсмя и спря на първата площадка, за да си поеме дъх. Свали си феса и избърса челото си с него. След това се преви надве и оклюма, както правеше винаги, когато се замисляше сериозно, сякаш самото бреме на мисълта лягаше връз него. Въздъхна.

— Работата е там — рече бавно и с вид на човек, който държи на всяка цена да се изрази ясно, да формулира идеята си колкото е възможно по-красноречиво, — работата е там, че тези наклонности — човек ги осъзнава, чак когато е попреминал горещите години на младостта. — Той пак въздъхна. — Знаеш ли, старче, всичко е заради липсата на нежност. Това е някаква хитра уловка, защото самотата страшно тежи. А сега Абдул е моят истински приятел. — Отново изхихика и отново се оживи. — Викам му емир Бул-Бул. Аз му уредих бизнеса само от приятелска привързаност. Всичко му купих аз — и магазина, и малката му жена. Никога не съм му посегнал, с пръст не съм го докоснал, не бих и могъл да го сторя, понеже го обичам. Радвам се, че направих всичко това за него, защото сега, въпреки че се издигам в службата, аз продължавам да имам истински приятел. Всеки ден се отбивам да ги видя. Тайнствена работа, колко щастлив се чувствам след тези посещения. Тяхното щастие ми доставя удоволствие, старче. Те са ми като син и дъщеря. Направо не издържам, като вземат да се карат. Тревожа се за децата им. Мисля, че Абдул я ревнува, и то, помни ми думите — не без основание. Играе й окото, така ми се струва. Но как да ти кажа, тук в този горещ климат сексът не ти дава мира, не ти

излиза от главата. Лежиш нощем и само за това си мислиш, както децата за сладолед, както моряците за ром. А и тези мюсюлманки, ох, старче, защо трябва да ги обрязват. Жестоко е. Наистина жестоко. И те само за това си мислят. Все на тая струна свирят. Опитах се да я науча да плете, да бродира — но тя е толкова тъпа, нищо не разбира. Смеят се, подиграват ми се. Не че имам нещо против, не се засягам. Аз само се мъча да помогна. Двеста лири изхарчих по Абдул, докато започне бизнеса си — всичките ми спестявания! Но сега му потръгна — добре е, много добре.

Този монолог му даде възможност да събере сили за последния щурм. Хвърлихме се срещу оставащите десет стъпала с добро темпо и Скоби отключи вратата на апартамента си. Първоначално беше наел само една стая — за толкова му стигаха парите, но сега, с новата си заплата, вече можеше да си позволи целия порутен етаж.

Най-голяма беше старата арабска одая, която използваше едновременно като спалня и гостна. Беше обзаведена с едно доста неудобно на пръв поглед ниско легло на колелца и със старомодно шкафче. Няколко пръчки китайски тамян, един полицейски календар и все още недовършеният от Клия портрет на стария пират стояха върху изронената лавица над камината. Скоби светна единствената, покрита с прах електрическа крушка — нововъведение, с което ужасно се гордееше („Парафинът умирисва храната“) — и се огледа наоколо с непресторено задоволство. После отиде на пръсти до срещуположния ъгъл. В мрака не бях забелязал другия обитател на стаята: един прекрасен зелен амазонски папагал в медна клетка. В момента бе завит с тъмно парче плат, което старецът махна с отбранително изражение на лицето.

— Нарочно ти разказах за Тоби — рече той, — защото миналата седмица този папагал пристигна с „Алекс“, който плава по линията Йокохама. Подарък ми е от него — иначе трябвало да го продаде, защото положението с проклетата птица станало неудържимо. Папагалът е страхотен сладкодумник, нали, Рон? Изстрелва ги отривисто като пръдня, нали, Рон? — Папагалът изсъска тихо и наведе глава. — Това е той — каза Скоби одобрително, обърна се към мен и добави: — Получих Рон на много изгодна цена, много изгодна цена, да ти кажа ли как?

Най-неочаквано се запревива от смях, като носът му опираше чак в колената; засвистя глухо като малък пумпал, после се плесна по бедрото също така безшумно и се изправи — внезапно пристъп!

— Не можеш да си представиш каква олелия предизвика този Рон — рече той. — Тоби свали птицата на брега. Знаеше, че може да говори, но не и на арабски. Боже Господи! Бяхме седнали в едно кафене и си разправяхме небивалици (не бях виждал Тоби цели пет години), когато Рон изведнъж започна. На арабски. И знаеш ли какво, взе да рецитира Калима — най-свещения, най-свят текст от Корана. Калима. И на всяка втора дума пуска по една пръдня, нали така, Рон? — Папагалът изсъска в знак на съгласие. — Тя е толкова свещена тази Калима — тържествено обясни Скоби, — че още в следващия миг ни заобиколи огромна тълпа. Добре че аз разбрах какво става. Отлично знаех, че ако хванат поганец да рецитира точно този текст, той подлежи на мигновено обрязване!

— Очите му заблестяха. — Нерадостна перспектива за Тоби — да го обрежат ей така, по време на бреговия му отпуск. Разтревожих се. (Аз вече съм обрязан.) Но не изгубих присъствие на духа. Той, разбира се, веднага налетя да се бие, ала аз го спрях. За щастие бях в полицейска униформа, а това улесняваше нещата. Дръпнах една реч пред насъбралите се, като им казах, че другOVERЕЦЪТ и неговата противна птица ще бъдат отведени веднага в полицейското и предадени на съда. Това ги удовлетвори. Но се оказа, че е невъзможно да затвориш човката на Рон. Дори под покривалото, нали, Рон? Копелдакът продължи да си реди Калимата по целия път дотук. Дори се наложи да тичаме. Боже, като си помисля какво преживяхме!

Докато говореше, събличаше полицейската си униформа, после закачи феса си на ръждясал пирон над леглото и над разпятието в малката ниша, където стоеше каменната делва с вода за пиене. Сложи си едно протрито старо сако с тенекиени копчета и докато попиваше потта от темето си, продължи:

— Беше наистина прекрасно, че успях да видя Тоби след толкова години. Той, разбира се, трябваше да продаде птицата след тази случка. Не дръзваше да припари край пристанището с нея. Сега пък аз й треперя. Не смея да я изведа от стаята, защото знам ли какво още може да рецитира. — Той въздъхна. — Но Тоби ми донесе и едно хубаво нещо: рецепта за уиски. Е, не марково, ама уиски. Чувал ли си

за такова нещо? И аз не бях. По-добро и от шотландското, старче, пък и почти без пари. Отсега нататък, благодарение на Тоби, сам ще си варя питието. Ето, виж. — Той посочи една мръсна бутилка, пълна с някаква пенлива течност. — Това е домашна бира — каза, — и никак не е лоша. Направих три, но другите две експлодираха. Ще я нарека бира „Плаза“.

— Защо? — попитах. — Ще я продаваш ли?

— Не, разбира се! — отвърна Скоби. — Тя е само за домашна употреба. — Потупа стомаха си замислено и се облиза. — Опитай една чашка — предложи ми той.

— Не, благодаря.

Втренчи се в бутилката и се нацупи.

— След малко трябва да кажа една „Аве Мария“. А за целта ще се наложи да те изгоня от стаята, старче. Но преди това нека погледнем уискито, да видим докъде е стигнало.

Бях любопитен да се запозная с тези негови нови експерименти и с удоволствие го последвах отвън на площадката, след което хлътнахме в един мрачен килер, където се мъдреше поцинкована вана, вероятно купена специално за тези незаконни цели. Намираше се под малък мръсен прозорец, а рафтовете наоколо бяха пълни с такъмите на новия му занаят — една дузина празни бутилки от бира, две от които счупени, голямото нощно гърне, което Скоби наричаше семейна реликва, както и изпокъсан плажен чадър и чифт галоши.

— Галошите пък за какво са ти? — не се сдържах и ги посочих с пръст. — Да не би с тях да мачкаш гроздето или картофите?

Скоби премига като стара мома, което винаги означаваше, че няма да търпи несериозно отношение към обсъжданата тема. Заслуша се внимателно, сякаш в звуците на ферментацията. После клекна, опря едното си разтреперано коляно в земята и втренчи съсредоточен, ала недоверчив поглед в съдържанието на ваната. В стъкленото му око заигра нещо повече от механичен блясък, докато съзерцаваше ленивата смес, която бе шупнала и вече преливаше. Подуши я равнодушно, изпуфка неодобрително и пак изправи пукащите си кокали.

— Не изглежда така, както мислиш, че трябва да изглежда — призна си той. — Сигурно му трябва още време. — Топна пръста си в сместа, облиза го и забели стъкленото си око. — Доста е гадно. Като че някой се е изпикал вътре. — Но тъй като само двамата с Абдул имаха

ключ към това незаконно скривалище, аз продължих да гледам спокойно и невинно.

— Искаш ли да опиташ? — попита той колебливо.

— Не, Скоби, благодаря.

— Ами — продължи философски, — сигурно медният сулфат е бил стар. Трябваше да поръчам ревена от Блайти. Четирийсет фунта. И той не беше много пресен, казвам ти. Но в едно съм сигурен: пропорциите са точно такива, каквито трябва да бъдат, защото преди младият Тоби да си тръгне, ги проверихме още веднъж. Сигурно му трябва време, това е всичко.

Окрилен от тази надежда, той тръгна обратно към спалнята, като си подсвиркваше тихо някаква популярна мелодия, която обикновено пееше на глас само след като е погълнал доволно количество бренди. Беше нещо от този род:

*Исках тя да бъде по вкуса ми,
исках тя да бъде по стила ми.
Ама прекалих със тая доброта,
затова я грабвам и — право във целта.
Трам, ти-рам, та-та-та,
право в целта!*

Тук някъде мелодията пропадеше, заглъхваше, сякаш хвърлена от скала в дълбока пропаст, но Скоби продължаваше да си тананика и да тактува с пръст.

Седеше на кревата и гледаше умислено износените си обувки.

После най-неочаквано стисна очи, сякаш за да спре нахлуването на мисъл, за която не щеше и да чуе, отпусна се по гръб на леглото, скръсти ръце под тила и рече:

— Преди да си тръгнеш, старче, искам да направя пред теб едно малко признание. Позволяваш ли?

Седнах на неудобния стол и кимнах.

— Значи позволяваш — каза някак натъртено и си пое дъх. — Добре тогава: понякога, при пълнолуние направо се *разболявам*. Нещо ме *обсебва*.

На пръв поглед това бе едно доста озадачаващо отклонение от приетата норма на нашите разговори, още повече че Скоби изглеждаше разтревожен от собственото си откровение. Преглътна и продължи с тих смирен гласец, напълно лишен от обичайната му надутост.

— Не знам какво ми става.

Изгледах го озадачен, защото нищо не разбирах.

— Какво искаш да кажеш? Насън ли ходиш, или какво?

Той поклати глава и отново преглътна.

— Да не би да се превръщаш във върколак, а Скоби?

Пак поклати глава като дете, което още малко и ще се разплаче.

— Обличам се в женски дрехи и си слагам любимата Доли Вардън — каза той, отвори широко очи и ме погледна прочувствено.

— *Какво правиш?*

За най-голяма моя изненада Скоби стана и със скована походка се отпрати към гардероба. Отключи го. Вътре стояха закачени проядени от молци, прашни старомодни женски дрехи, а на един пирон до тях висеше и стара омазнена дамска шапка „клош“, която вероятно беше въпросната Доли Вардън. Чифт допотопни дворцови обувки с много висок ток и източени остри върхове завършваха невероятния му тоалет. Той просто не знаеше как да реагира на смеха, който не успях да потисна в себе си. Изкиска се свенливо.

— Глупаво е, нали? — рече с треперещ като пред разплакване глас, въпреки че на лицето му сияеше усмивка. С интонацията си сякаш молеше за съчувствие в нещастията. — Не знам какво ми става. Знаеш ли, продължавам да усещам старата тръпка...

Произнесе тези думи и като че отведнъж се промени: неудобството и смущението му отстъпиха пред нова, необичайна веселост. Пред недоумяващите ми очи лицето му за миг се преобрази, стана лукаво, закачливо, не капризно и сърдито, каквото беше дотогава. Нахлупи шапката върху плешивата си глава и се превърна в малка стара мръсница с кръгли очички и остър нос — леко момиче от времето, когато са кръстосвали моста Ватерло за по две пени. Напуши ме смях, после удивление, но и двете останаха потиснати в мен.

— За бога, Скоби! — възкликнах най-накрая. — Не излизаш навън с тези дрехи, нали?

— Само — отвърна той и безпомощно се тръшна на кревата, като отново изпадна в мрачно настроение, което придаде на смешното му

дребно личице още по-комичен вид (Доли Вардън продължаваше да се крепи върху голото му теме), — само когато ме люшне онова въздействие. Тогава, старче, не отговарям за постъпките си.

Седеше на кревата с вид на съсипан човек. Подсвирнах изненадано и папагалът веднага ме изимитира. Това наистина беше сериозно нещо. Сега разбирах защо разсъжденията, които го бяха занимавали цяла сутрин, преливаха от скрупули и колебания. Очевидно, че ако човек се разхожда из арабския квартал издокаран по този начин... Той като че бе проследил нишката на мисълта ми, защото рече:

— Случва се само понякога, когато флотата акостира. — После продължи с леко обиден тон: — Разбира се, в случай на неприятности щях да кажа, че нарочно съм се дегизирал. Нали все пак съм полицай. Дори Лорънс Арабски е носел нощница, не е ли така? — Кимнах.

— Но не и дамска шапка — додадох. — Скоби, признавам, че това е страшно оригинално хрумване... — И тук вече не издържах и прихнах да се смея.

Скоби се загледа в мен, продължаваше да седи на кревата с невероятната клоширана Доли Вардън върху главата си.

— Свали я! — помолих го. Имаше много сериозен и умислен вид и не помръдна.

— Сега вече знаеш всичко — каза той. — И най-хубавото, и най-лошото у стария шкипер. А какво щях да...

В този миг някой почука на външната врата. Проявявайки смайващо присъствие на духа, Скоби рипна пъргаво, скри се в гардероба и шумно тръшна вратата след себе си. Аз отидох да отворя. Отвън на стълбищната площадка стоеше един слуга с голяма глинена делва, пълна с някаква течност. Каза, че това е за ефенди Скоб. Взех я, отпъдих момчето, върнах се в стаята и извиках на старчето да излезе веднага. Той се появи с напълно възстановен външен вид — гологлав и с мундир.

— За малко да ме спипат — шумно си пое дъх. — Кой беше? — Аз му посочих делвата.

— О, това е за моето уиски. Трябва да се долива на всеки три часа.

— Добре — казах му най-накрая, като все още ми беше трудно да преглътна тези съвършено нови и мъчно смилатели разкрития на

неговия темперамент. — Сега трябва да вървя. — Само при мисълта за неговия двойствен живот при пълнолуние ту ме напушваше смях, ту ме вцепеняваше недоумение — как бе успял да избегне скандала в продължение на всички тези години?

Тогава той се обади.

— Само още миг, старче. Разказах ти всичко това, само защото искам да ми направиш една услуга. — Изкуственото му око се завъртя като топче, очевидно под напора на трескавата мисъл. Той отново се отпусна унило. — Такова нещо може да ми причини неподозирани неприятности — рече. — Неподозирани неприятности, старче!

— Мисля, че тук си прав.

— Слушай, старче — продължи Скоби. — Искам да ми конфискуваш тоалета. Това е единственият начин да се отърва от въздействието.

— Да го конфискувам ли?

— Вземи това труфило със себе си. Заклучи го някъде. Това ще ме спаси от позор, старче. Повярвай ми. Иначе изкушението е твърде силно и рано или късно, ще ме погуби.

— Добре — казах аз.

— Бог да те благослови, синко.

Заедно опаковахме официалния му костюм за пълнолуние в няколко вестника и го стегнахме с канап. Облекчението му бе примесено с колебание.

— Внимавай да не го изгубиш — каза той с безпокойство в гласа.

— Хайде, дай ми го! — скастрих го аз и Скоби смирено ми подаде пакета. Докато слизах по стълбите, той извика подире ми да изрази още веднъж както успокоението, така и благодарността си, добавяйки: — Ще се помоля за теб, синко.

Тръгнах бавно през пристанището с пакета под мишница и се почудих наум дали някога ще се намери човек, който да оцени тази прекрасна история, като му я разкажа.

Бойните кораби хвърляха мастилена сянка — гората от мачти и такелажи в търговското пристанище се полюшкваше лениво сред огледалните отражения във водата: някъде откъм корабите се разнасяше джазова мелодия, която в момента бе станала много популярна в Александрия:

*Блазе на стария Турезий,
фриволен и щастлив,
винаги свободен, защото е шавлив.
Блазе на стария Турезий.*

[3] Кръжецът (фр.) — Б.пр. ↑

[4] Случайно, мимоходом подхвърлени фрази (лат.). — Б.пр. ↑

[5] Немощен, безсилен, импотентен (фр.). — Б.пр. ↑

[6] Жените (фр.) — Б.пр. ↑

[7] Близък, интимен приятел (фр.) — Б.пр. ↑

[8] Има вид на добре шамбрирана (фр.). — Б.пр. ↑

[9] Една бедна, малка, посредствена проститутка... (фр.). —
Б.пр. ↑

[10] Последователи на религията, основана през 1879 г. в Бостън от Мери Бейкър Еди; основавайки се на Библията, тя прави нещо като „научна система за божествено изцерение“. — Б.пр. ↑

III

Тогава проблемът е в това как да вместим този нов и смуцаващ материал в (под?) кожата на стария, без да променим и без да повредим непоправимо очертанията на моите субекти, нито средата, в която съм ги потопил. Златните рибки плуват флегматично в големия си аквариум от светлина — но едва ли подозират, че техният свят, че полето на техните пътешествия ги принуждава да кръжат в тягостна орбита...

Залязващото слънце, което бе изпразнило пътищата към пристанището от всичко друго освен от черните силуети на чуждоземните военни кораби, все пак бе оставило малко премигваща сивота — играта на светлини без цвят и звук върху гладката повърхност на морето, все още изпъстрено с платна. Малки лодки се носеха към дома си по водите на вътрешното пристанище и нервно се щураха между туловищата на корабите като мишки между ботушите на първобитни селяни. Щръкналата редица от оръдия на „Жан Барт“ се премести лениво, наклони се и притихна в умисленото безветрие, после се прицели в аленото сърце на града, чиито най-високи минарета продължаваха да пръскат златни отблясъци сред потъващите лъчи на захождащото слънце. Ята пролетни гълъби проблясваха като конфети, щом някой лъч уловеше пърхащите им криле. (Добре написано!)

Огромните, обрамчени с лъскава мед витрини на яхтклуба блестяха като диаманти и хвърляха ярка светлина върху снежнобелите маси, отрупани с храна, запалвайки игриви пламъчета в чашите с вино, в бижутата и очите, искрящи от прощалната заря на тревожния слънчев пожар. После тежките завеси на клуба се спуснаха и лицата, които се бяха събрали да посрещнат Маунтолив, приеха топлата бледност на запалените свещи.

Тържеството на режима, похватите на тактичността, сърдечността, толерантността... Развратът и емоционалността... убийството на любовта по немарливост... приспиването на огорченията и раздразненията... Това е Александрия, инстинктивно

поетичният град майка, олицетворен в имената и лицата, изваяли неговата история. Чуйте.

Тони Умбада, Балдазаро Тривизани, Клод Амарил, Пол Каподистрия, Дмитри Рандиди, Онуфрий Папа, граф Банубула, Жак дьо Гери, Атена Траша, Джамбулат бей, Делфин дьо Франсей, генерал Червони, Ахмед Хасан паша, Поцо ди Борго, Пиер Балб, Гастон Фипс, Хадад Фахми Амин, Мехмет Адм, Уилмът Пиерфьо, Тото дьо Брюнел, полковник Негиб, Данте Боромео, Бенедикт Данжо, Пия дей Толомеи, Гилда Амброн... Поезията и историята на търговията, римните схеми на Леванта, погълнали Венеция и Генуа. (Имена, които някой ден минувачът може да прочете върху плочите в гробището.)

Разговорът се издигаше като парообразен облак и обвиваше Маунтолив по време на това негово лично тържество. Той стоеше прав и разговаряше с Несим, неговия домакин. Върху лицето му бе изписано любезно и благопристойно изражение, което като увеличителна лупа издаваше цялата стилизирана почтителност на безупречното му възпитание. Двамата мъже наистина много си приличаха; само дето смуглата кожа на Несим беше гладка и чиста, а очите и ръцете му — неспокойни. Въпреки разликата във възрастта, бяха като братя — дори споделяха едни и същи вкусове, които изминалите години не бяха успели да променят, макар че почти не бяха поддържали връзка през времето, когато Маунтолив отсъстваше от Египет. Той винаги пишеше само на Лейла, но не и на синовете ѝ. Въпреки това, след като вече се бе върнал, те прекарваха повечето време заедно и откриваха толкова много общи теми за разговор, колкото и в миналото. Човек можеше да чуе отчетливите силни удари на тенис ракетите им всеки следобед през пролетта на корта на легацията в час, в който всички останали обикновено спяха. Заедно яздеха в пустинята или седяха с часове един до друг и изучаваха звездите с помощта на телескопа, който Жюстин беше поставила в Летния дворец. Заедно рисуваха и заедно ловуваха. Наистина, след завръщането на Маунтолив, двамата бяха станали почти неразделни. Тази вечер меката светлина ги обгръщаше с ореола на завидна изисканост и достолепие, прикривайки белите коси край слепоочието на Маунтолив и ситните бръчици около умислените му разсъдливи очи. Под светлината на свещите двамата приличаха на връстници, нещо повече — на роднини.

Хиляди лица, чиито оживени изражения не мога да разтълкувам („Всички се състезаваме, прескачайки препятствията на собствените си тайни недъзи“ — казваше някъде един от героите на Пърсуордън), и сред всички тях има само едно, което изгарям от нетърпение да видя — мургавото строго лице на Жюстин. След като вече съм прочел онези бездушни и жестоки думи на Балтазар, трябва да свикна да гледам дори на себе си с други очи. Как изглежда човек, когато е „влюбен“? (На английски думата трябва да се произнася с нисък трепетлив гласец.) *Рессавил!*

Като олигофрен! Ето ме, стоя облечен в единствения си горедолу приличен костюм с изтъркани и издути на коленете крачоли, чак лъснали от много носене, оглеждам се наоколо дружелюбно с късогледите си очи с надеждата да зърна жената, която... Какво значение има? Нямам нужда от някой Кийтс да ме снима. Не мисля, че съм по-грозен от останалите или пък по-малко приятен; и със сигурност суетата ми е в рамките на общоприетото — но как така никога не се замислих и за миг дори за какво ѝ е на Жюстин да удостоява именно мен с вниманието си?

Какво можех да ѝ предложа, което да не е в състояние да получи от другиго? Нима е търсела моите сухи, книжни разговори или аматьорските ми изяви на любовник — тя, която имаше на разположение цялото мъжко съсловие на Александрия? „Мюре!“ Разбира се, използвала ме е като мюре, и това е толкова обидно, че аз не мога да го проумея, да го преглътна, но то си остава голият нелицеприятен факт. Още повече че обяснява няколко неща, които до този момент бяха напълно необясними за мен — например оставеното ми от Пърсуордън наследство. То идеше от чувството му за вина, така си мисля, защото той е знаел за злото, което Жюстин стори на Мелиса, „обичайки“ мен. Докато тя от своя страна е защитавала него от възможния гняв на Несим (колко мил и уравновесен изглеждаше сега на фона на светлината от свещите). Спомням си как веднъж подметна с лека въздишка: „В нашия град няма нищо по-лесно от това да уредиш нечие убийство или безследно изчезване.“

Хиляди разговори, в които се търсехме един друг, както главният отвесен корен на дърветата търси влага — скритият смисъл на съществувания, маскирани зад широки усмивки, зад подпрели челата ръце, подбуждани от злорадства, задоволства и трескава възбуда.

(Жюстин закусваше тихо, грижовно обградена от високи чернокожи слуги, вечеряше на светлината на свещи в присъствието на височайши особи. Беше започнала от нищо — от голата улица, — а сега бе съпруга на най-красивия banker в града. Как така се случи това? Човек никога не би могъл да каже, наблюдавайки смуглото ѝ изразително лице с див поглед, усмивката със снежнобелите зъби...) И все пак най-банален разговор може да съдържа зародиша на цял един живот. Ето например Балтазар, който се среща с Клия на фона на червена брокатена завеса, държи чаша перно и казва:

— Клия, трябва да ти съобщя нещо — и докато говори, се заглежда в топлото злато на косите ѝ, в кожата, загоряла като бакър, като горена захар от морските бани на топлото пролетно слънце.

— Какво? — Откритите ѝ очи, сини като метличина, са съразмерно и изящно разположени върху лицето ѝ — сякаш ювелирната направа на майстор бижутер. — Кажи, скъпи.

С черна като катран коса (боядисваше я), с приглушен глас, с обичайното си сардонично подкрякване, Балтазар продължава:

— Баща ти беше при мен да ме види. Тревожи се за някаква твоя незаконна връзка, която предполага, че поддържаш с друга жена. Чакай — не бързай, недей да се цупиш. — Защото Клия веднага придобива изражение на човек, когото са натиснали по болното място, тъжните ѝ сериозни устни се изкривяват като на дете, което моли за пощада. — Той твърди, че ти си невинна, но и наивна, а Александрия не търпи такива хора да...

— Моля те, Балтазар.

— Не бих отворил дума, ако не бях поразен от сериозната му загриженост. Той не се страхува от скандал, не — кой обръща внимание на клюките? Но се безпокои душата ти да не бъде наранена.

С приглушен и напрегнат глас, сякаш изразявайки мисъл, смачкана и пакетирана от някаква машина до една стотна от размера си, Клия каза:

— Вече има месеци, откакто не съм се виждала на четири очи с Жюстин. Разбра ли? Всичко приключи заедно със завършването на портрета. Ако държиш да останем приятели, никога повече няма да повдигаш този въпрос — изрече и устните ѝ потрепериха нервно, защото в същия миг се появи Жюстин — носеше се леко като платноходка сред гостите, усмихваше се сърдечно, цялата сияеща.

(Няма нищо невъзможно в това човек да обича онези, които най-силно наранява.) Тя ги отмина, обръщаше се наляво-надясно като голяма морска птица, осветена от бледите отблясъци на свещите, и най-накрая се спря до мен.

— Не мога да дойда тази вечер — прошепна. — Несим иска да си остана вкъщи.

И досега усещам стъписващата тежест на разочарованието, което изпитах при тези нейни думи.

— Трябва ли? — измънках смутено.

Де да бях знаел, че само десет минути преди това, след като много добре ѝ бе известно, че Несим ненавижда бриджа, тя се бе обърнала към него със следната молба: „Скъпи, мога ли да отида да поиграя бридж със съпрузите Червони? Колата ще ти трябва ли?“ Сигурно е било една от онези рядко случващи се вечери, когато Пърсуордън ѝ е обещал да се срещнат в пустинята — срещи, към които тя се втурваше сляпо като сомнамбул. *Защо? Защо?*

В този миг Балтазар продължаваше:

— Баща ти каза следното: „Не мога да понасям да я гледам така, а в същото време не знам какво да направя. Все едно да гледаш как нищо неподозиращо малко дете подскача нехайно край опасна машина.“ — Сълзи обляха очите на Клия, после бавно се размиха, попиха обратно в зениците и тя отпи глътка от питието си.

— Всичко свърши — каза и с едно движение загърби и разговора, и самия Балтазар. Все още с навъсено лице тя се включи в обсъждането на свършено безсмислени неща с граф Банубула, който ѝ направи място, като се поклони леко и любезно, досущ както го правеше и зеленият папагал на Скоби. С удоволствие забеляза, че красотата ѝ имаше силно и лесно доловимо въздействие върху него, като дъжд от златни стрели. След малко Жюстин се появи и мимоходом улови китката на Клия.

— Как е? — каза Клия, като че ли питаше за болно дете. Жюстин изкриви лицето си в едва забележима гримаса и пошепна драматично.

— О, Клия. Много зле. Каква ужасна грешка. Несим е прекрасен, но аз не биваше да го правя. *Следят ме навсякъде.* — Двете се изгледаха съчувствено и продължително. Това бе първата им среща от дълго време насам. (Същия следобед Пърсуордън бе написал следното: „Няколко набързо нахвърляни и не съвсем лишени от чувства слова

относно тази вечер, родени, докато съм в болничното си легло.“ Той съвсем не беше в легло, а в едно кафене край морето и пишейки, се подсмиваше доволно.) Послания, изречени и неизречени, пресичащи се, преплитащи се, понесли течението на нашия живот, нашите стракове, преструвки, терзания. Жюстин говореше за брака си, който обаче в очите на външния свят продължаваше да олицетворява красота на форма и съдържание — гипсовата отливка на съвършенството, нещо, на което и аз бях завидял, когато за пръв път ги срещнах двамата. „Истински брак на сърцата“ — помислих си тогава; но къде е сега „прекрасното двуглаво животно“? Когато за пръв път открила болезнената ревнивост на Несим, ревнивостта на духовно импотентния човек, тя се ужасила. Погрешка била попаднала в капан. (Клия наблюдаваше всичко това, както се наблюдава температурната диаграма на трескав човек, от чисто приятелско съчувствие, без желание да поднови любовта, която навремето бе изпитвала към тази разпиляна, объркана, не наясно със себе си еврейка.)

Жюстин обаче гледаше на този въпрос по-различно, по-примитивно, като си мислеше, че дотогава винаги бе преценявала своите мъже по миризмата. Това бе първият път, когато не си беше дала труд да се консултира с обонянието си. А край Несим се носеше единствено безмирисната чистота на пустинен полъх, на пустинен зной — сух и недоверчив. Чист. Тя мразеше чистотата, само как я мразеше! А после? Да, после се отврати от малкия златен кръст, сгущен между космите на гърдите му. Той беше копт, значи християнин. Така работи женският ум, когато остане насаме със себе си. И все пак, засрамена от собствените си мисли, тя ставаше два пъти по-страстна и грижовна съпруга, въпреки че дори помежду целувките, в дълбоките ниши на ума си, копнееше единствено за тихото спокойствие на вдовството! Не си ли въобразявам всичко това? Мисля, че не.

Как се бе стигнало дотук ли? За да разбере, човек трябва да се върне назад, да тръгне по следите на великите Междуредия, с които Балтазар бе опасал моя ръкопис, към онзи момент във времето, когато рисуването от Клия портрет е бил прекъснат от една целувка. Странно изглежда, като го погледне човек сега, портрета, искам да кажа. Стои недовършен върху полицата над камината в моята къща на острова. „Нещо ѝ е хрумнало в онзи миг, но не е успяло да стигне до устните.“

Вместо това устните ѝ нежно са докоснали онова място, където би трябвало да се допре мократа четка на художничката. Целувки и недовършени портрети! Нали трябваше да пиша за клетата Мелиса!

Колко отблъскваща е тази тема — онова, което Пърсуордън бе нарекъл „блудкавата целувка на близки познати“; и колко невинна в същото време! През черните ръкавици, с които бе на портрета, се виждаше малко кръгче плът — точно там, където се закопчават — и то имаше формата на сърчице. Онази невинна, абсурдна целувка изразявала единствено възхищение и мъка за нещата, които в онзи миг Жюстин е разказвала за изгубеното си дете — дъщерята, която ѝ бе открадната, докато играела на брега край реката. „Нейните ръчички, тъничките ѝ китки. Ако можеше да видиш колко изящна и кротка беше, като катеричка.“ Дрезгав глас, тъжни очи, увиснала надолу уста и по една запетайка в бузите. Протегнала напред ръка с допрени палец и показалец, за да покаже обиколката на тези тънки китки. Клия взела ръката и целунала бялото сърчице на фона на черната ръкавица. Сякаш целувала детето, майката. От това болезнено състрадание нейната невинност родила унищожителните контури на една стерилна любов. Но всъщност избързвам. Още повече, как мога да направя понятни сцени, които самият аз мъчно си представям — тези две жени, едната светла, другата с бронзов тен в сумрака на ателието, сред парцалите, кутиите с бои и познатата галерия от образи, които висели по стените: Балтазар, Да Капо, дори самият Несим, най-близкият приятел на Клия. Трудно е да ги пресъздадеш в устойчива тоналност, така че очертанията да не се размият.

Тогава Жюстин... дошла незнайно откъде, изпълнила един номер, който александрийци смятат за доста хитър. Омъжила се за Арнаути — чужденец, и си спечелила презрението на обществото, като най-накрая му позволила да се разведе с нея и да я зарече. Що се отнася до съдбата на детето, много малко хора знаели за него и още по-малко се интересували. Тя не била част от обществото, така да се каже... Известно време мизерията я принудила да позира за еди-колко си пиастра на час пред студенти от Академията. Клия, която била само чувала за нея, един ден, докато минавала през дългата галерия, я видяла да позира и поразена от смуглата александрийска красота на лицето ѝ, побързала да я наеме за един портрет. Така започнали онези безкрайни разговори с безмълвието на художника; защото Клия нямала

нищо против моделите ѝ да говорят, докато позират, стига да не мърдат. Това придаваше вътрешен живот на чертите им и напояваше изражението им с несъзнателни интерпретации на мисълта — истинската красота в иначе мъртва плът.

Невинното великодушие на Клия — именно такава неща бе нужно, за да се види празнотата, в която живееше Жюстин със своите неизменни терзания — фактическата илюстрация на една скарана със себе си душа: защото ние сами си създаваме нещастията и те носят отпечатъци от нашите пръсти. Именно този жест е представлявал несръчен опит да се присвои мистерията на истинското изживяване, на истинското страдание — както при допир до свят човек молителят вярва, че ще го осени благодатта, от която се нуждае. Целувката не се надявала нито за миг на ответ — да се възпроизведе като отражението на нощна пеперуда в огледало. Това би било твърде скъп жест, ако бе предварително обмислен. Така се и оказа! Тялото на Клия просто се мъчеше да се изтръгне от пояса на собствената си невинност, както едно бебе или статуя се борят за живот под форцепса или пръстите на своя творец. Нейният провал се коренеше в младостта ѝ, а този на Жюстин — в това, че бе жена без възраст; нейната невинност бе беззащитна подобно на самия спомен. Като търсеше и се възхищаваше единствено от хладнокръвието, с което Жюстин посрещаше скръбта, самата Клия изведнъж се беше оказала до гуша в горчилката на една нежелана любов.

Тя беше „бяла по сърце“, както гласи един красноречив арабски израз, и докато рисувала смуглата глава и рамене на Жюстин, усетила, щрих по щрих как четката ѝ сама имитира ласки, за които нито бе мислела, нито смятала, че може да си позволи. Заслушана в силния дълбок глас, разказващ за сполетелите я злополучия, така увлекателни не за друго, а защото били част от истинския, гъмжащ от преживявания живот, тя притаявала дъх, стискала зъби и се опитвала да мисли за небрежно заетите пози, издаващи доброто възпитание на нейния модел: спокойно почиващите в скута ръце, приглушения глас, сдържаността — белег за истинска сила. Но дори и тя, макар и лишена от жизнен опит, не можела да постъпи другояче, освен да съжалява Жюстин, когато споделяла с нея: „Знаеш ли, за нищо не ме бива. Само тъга причинявам, същото обичаше да ми повтаря и Арнаути. Той се опита да ме вразуми, да ме изправи на крака, научи ме, че нищо друго

няма значение освен удоволствието — което е самата противоположност на щастието, неговото трагично проявление, така предполагам.“ Клия се трогнала от тези думи, защото ѝ станало ясно, че всъщност Жюстин не познава истинското удоволствие — за тази цел човек трябва да е всеотдаен. Егоизмът е крепост, в която *conscience de soimete*^[11] е като ръжда, разяждаща всичко. Истинското удоволствие, не ще и съмнение, е в отдаването.

„Що се отнася до Арнаути, той ме влудяваше със своите разпити. От негова съпруга се бях превърнала в негова пациентка — интересът му към онова, което наричаше «моят случай», бе много по-голям от любовта, която може би е изпитвал към мен. А после това, че изгубих детето си, ме накара да го намразя, въпреки че преди го смятах за доста чувствителен и сърдечен човек. Ти по всяка вероятност си чела «Нрави». Почти всичко в книгата е измислено, главно за да задоволи собствената му суета и за да ми отмъсти, защото бях наранила гордостта му, като отказах да бъда «излекувана», така да се каже. Не можеш да поставиш душата в шини. Ако кажеш на един французин: «Не мога да се любя с теб, докато не си представя палмово дърво», той веднага ще хукне навън и ще ти отсече първата палма, която се изпречи пред очите му.“

Клия обаче бе твърде възвишена, за да може да обича по друг начин освен истински; ала в същото време и напълно способна да обича човек, когото среща само веднъж в годината. Смълчаната проникателност на нейната душевност ревниво пазеше образите, случайно уловени в забързания поток на живота, и ги оставяше да потънат дълбоко в паметта — нещо, което малцина от нас умеят да правят. Истинската невинност не може да стори нищо, което е изтъркано или банално, а когато се съчетае с великодушие, комбинацията се превръща в най-уязвимото от всички човешки качества под слънцето.

По пламенност и напрежение това ненадейно споходило я самоунищожително преживяване можело да се сравнява единствено с онези смешни увлечения, които ученичките изпитват толкова често към своите преподавателки — ала в случая доразкрасено от ярките, улегнали контури на един характер (демоничните щрихи на професионалната любов, с които Жюстин боравеше така умело, че с тяхна помощ можеше да притисне всеки, изправил се лице в лице

срещу нея). В същото време Клия започнала да усеща пълзящите болки на собственото си съзряване — и плътта, и духът ѝ тръпнели пред нуждите, които знаела, че не може да задоволи, но които я раздирали отвътре. Почувствала първите трепети на едно ново за нея усещане: усещането на жълтъка, който се отделя от яйцето. Това са неведомите пътища, по които човек израства.

И тя, клетата, трябвало да извърви същите онези нелепи мъчителни криволици, по които сме минали всички ние — когато тялото е като корито негасена вар, която някой несръчно се опитва да угаси, изгаряйки трупа на заровения в нея престъпник. Светът на тайните срещи, на желанията, които жигосват плътта като с нагорещено желязо, на съмненията — всичко това най-неочаквано я сполетяло. Така голямо било нейното объркване, така смутен нейният ум, че тя стояла заяпана в преобразената Жюстин, като в същото време се мъчела да си спомни как е изглеждала преди, от другата страна на променящата я завеса — пердето, което Афродита спуска пред болнавия взор на влюбените, плътното непроницаемо перде на свещената слепота.

Цял ден живеела в трескаво очакване на мига, в който моделът ѝ трябвало да се появи. В четири заставала пред затворената врата на ателието и мислено виждала как в единия му ъгъл вече седи Жюстин с кръстосани крака, с цигара в уста, прелиствайки страниците на списание „Вог“. Тогава си мислела: „Моля се на Бога, да не дойде, да е болна, да е заминала. Копнея за безразличие!“ Не знаела какво да прави, защото тези пристъпи на отвращение идвали от същия източник, който разпалвал и желанието ѝ да чуе отново онзи дрезгав, галещ слуха ѝ глас — всичко се подклаждало единствено от нетърпението ѝ да зърне отново своята любима. Тези диаметрално противоположни чувства я връхлитали на талази така внезапно, че тя живеела във вечен страх и непреодолим хаос.

Понякога обаче изпитвала желание да се махне, само за да може да се отдаде по-пълно на своята приятелка! Клетата глупачка, не ѝ бе спестено нищо от дългия списък на самоизмамите, които са в основата на всяка сърдечна връзка. Опитала да се върне към други, стари удоволствия, но много скоро открила, че те вече не съществуват. Знаела, че сърцето се отегчава от еднообразието, че навикът и отчаянието са побратими на любовта, и зачакала търпеливо, като

същинска старица, плътта да надживее своите трепети, да се освободи от привързаността, която Клия вече не търсела. Ала напразно. Всеки ден затъвала все по-дълбоко. В крайна сметка обаче тези изживявания ѝ направили неоченима услуга, като ѝ доказали, че подобни връзки не могат да отговорят на нуждите на нейната природа. По същия начин един мъж усеща дълбоко в себе си още през първия час, че се е оженил не за когото трябва, но вече нищо не може да се направи. Така и Клия най-накрая осъзнала, че е жена и принадлежи на мъжете, което за миг облекчило нещастieto ѝ.

Изкривяването на действителността обаче е интересно за онзи, който разбира, че този смут на чувствата е много полезен за твореца. „На път за ателието тя си представяла как внезапно се е смалила, станала е съвършено незначителна — като изрисувана върху платно фигура. Тогава дъхът ѝ спирал. След миг обаче я обземало щастие и усещане за цветущо здраве, и то така силно, сякаш изпадала в безтегловност. Само тежестта на обувките ѝ я придърпвала към земята. Като че всеки миг щяла да излети, прокъсвайки булото на земното притегляне, сякаш нищо повече не можело да я задържи. Това усещане било така осезателно, че ѝ се налагало да спре на място и да се подпре на най-близката стена, след което продължавала превита надве, както ходи човек по палубата на кораб при силна буря. След това идвали и други неприятни усещания — сякаш нагорещена скоба стягала черепа ѝ, притискала го с все сила, а после и пърхането на криле в ушите. Легнала върху кревата, в просъница ѝ се привидели рога, които безмилостно се връзвали направо в мозъка ѝ и го набили като на кол; в безсрамния и нагъл взор видяла кървясалите очи на жертвено животно. Било прохладна вечер в арабския квартал, обкичена с кръгли торбички мека светлина. Всички били навън с дълги мазни плитки и дрехи от лъскава сърма; лицата на черни ангели; жените-мъже от крайните квартали.“ (Преписах тези думи от анамнезата на жена, пациентка на психиатрията, която се е намирала под професионалните грижи на Балтазар — срутване на нервната система, провокирано от „любов“ — споделена или несподелена, не ставаше ясно. Има ли значение? Етиологията на любовта и лудостта е една и съща, разликата е само в степента, и това трябва да се знае не само от Клия, а и от всички нас.)

Но Жюстин разказвала не само за миналото, а и за настоящето, което тегнело над нея в очакване на решенията, които трябвало да

вземе. В известен смисъл всичко, което чувствала Клия по онова време, било безсмислено в очите на Жюстин. Както една проститутка остава в неведение, че нейният клиент е поет, който ще я увековечи в стихотворение, дето тя и без това никога няма да прочете, така и Жюстин, преследвайки все по-дълбоки сексуални удоволствия, не съзнавала, че те ще уязвят Клия, ще отслабят способността ѝ за всеотдайна любов — тоест онова, за което бе предопределена по нрав и темперамент. Младост, вярно е. Ала нещастницата не от желание да навреди го е сторила. Била е просто жертва на онова вечно ориенталско желание да доставяш удоволствие, искала да освободи златокосата си приятелка от онези съкровища, които самата тя бе насъбрала с опит, само за да установи, че дори общият им сбор е една безсмислица. Раздаваше всичко, защото не познаваше стойността на нищо — истинско душевно парвеню. На любовта (откъдето и да идва) тя умееше да отвърща, но единствено с износените жестове на приятелството. Собственото ѝ тяло не означаваше абсолютно нищо за нея. То беше само средство за подмамване на хората. Сдържаността беше нейното върховно качество. Този вид отдаване е доста шокиращ, защото е така прост, както и чисто арабски — преждевременно развит и недодялан, просташки като пиянството сред селяните. Възникнал е много преди да се роди идеята за любовта в раздвоената душа на европейца — познанието за нея (или изобретяването ѝ) бе успяло да направи от него най-уязвимото създание от всички човешки същества, жертва на апетити, които могат да се уталожат единствено чрез насищане, но никога не могат да бъдат задоволени; а това подхранило и цяла една литература на любовта, чиято тематика би съответствала повече на религията. Защо ли го казвам?

И в друга система от стойности това е почти без значение — това, че една жена, объркана от прищевките на собствените си чувства, измъчвана, даваща се в прилива от страховитите лица на собствения си непознат „аз“, наподобяваща треперещ пред лицето на смъртта войник, се хвърля в сърцевината на мелето, за да нарани онези, които най-силно обича и истински боготвори — Клия, мен и най-накрая Несим. Някои хора са родени да създават повече добро и зло от нас, останалите; те са неволните приносители на болести, които не могат да излекуват. Мисля, че си струва да бъдат изследвани, защото, ако съдим по степента на покварата и объркването, които преднамерено

търсят и сеят сред другите, нищо чудно именно те да се окажат новите продължители на сътворението. Дори и сега не мога да кажа за нея, че е глупава или безчувствена; а само, че не успя да разбере себе си („тъмната стаичка на сърцето“), не успя да озапти онзи образ на собственото си безсмислие, който я преследваше всекидневно. Онази пропаст, която, изглежда, я бе обградила от всички страни, се свеждаше до едно-единствено нещо — липса на ценности и неспособност да осмисля онова, което ѝ се случваше — неспособност, убиваща радостта, а това само по себе си не е нищо друго, освен вътрешната нравственост на душата, която не се срамува от своята голота, защото е открила царския път към щастието. Сега ми е лесно да критикувам, понеже виждам по-навътре в истината за нейните липсващи устои, както и за моите. Знам, че сигурно ужасно се е срамувала от номера, който ми е играла, и от опасността, на която ме бе изложила. Веднъж, в кафенето „Ел Баб“, където — седнали на по един арак — разговаряхме, тя изведнъж избухна в сълзи, взе да ми целува ръцете и да нарежда: „Ти си добър човек, истински добър човек. И аз така съжалявам.“ За какво? За това, че плачеше ли? Точно тогава ѝ говорех нещо за Гъоте. Глупак! Олигофрен! Помислих си, че съм я разчувствал с разсъжденията си. Отрупвах я с подаръци. Както правеше и Клия, както прави и сега: а най-странното бе, че за пръв път при избора на предмети вкусът сякаш бе напуснал тази изключително изискана художничка. Само най-прости, типично александрийски обеци и брошки! Нищо не разбирам, объркан съм и нямам обяснение за това явление, освен ако да обичаш, означава да не си на себе си... Да.

Знам ли? Спомням си сухо подхвърлената от Балтазар забележка в полето на ръкописа. „Човек е склонен — бе написал той — да се прави на много морален в тези неща, но всъщност кой ще вземе да се самообвинява, задето се е пресегнал над чуждия дувар да откъсне зряла, червена, затоплена от слънцето ябълка? Повечето жени от средата и произхода на Жюстин не биха дръзнали да постъпят като нея, дори ако имаха свободата да го направят. Къде повече, къде по-малко, но тази трескавост, изпълнена с кошмари и бълнувания, винаги струва скъпо на духа, защото съвестта е гузна, а челото — горещо. Така си мисля, ала знам ли? Трудно е да прозреш морала на едно свободно извършено действие. Но има и нещо друго. Да правиш любов

с по-неопитен, това винаги усилва сладостта, която идва от съзнанието, че покваряваш, че поваляш някого в калта, от която извира страстите, както и поезията, и осенените от Бога мисли. Може би е най-разумно човек да се въздържа от преценки.“

Но настрана от всичко това, в порядъка на всекидневието, съществуваха проблеми, по отношение на които Жюстин се нуждаела от подкрепа.

— Удивена съм, пък и малко ужасена от това, че Несим, когото едва познавам, ми предложи да се омъжа за него. Да се смея ли, скъпа Клия, или да се срамувам, или може би и двете?

Клия, в своята вечна невинност, се зарадвала на новината, тъй като Несим беше най-близкият ѝ приятел и мисълта, че този достоен и нежен мъж е пожелал да облекчи нещастията в живота на Жюстин, изведнъж като че ѝ отворила очите — това решаваше всичко. Когато човек предизвиква съчувствие с кашата, която сам е забъркал около себе си, какво по-хубаво от това в същия миг край него да мине рицар на кон? Жюстин закрила очи с ръце, преглътнала и рекла:

— Сърцето ми подскочи радостно и за малко да извикам „да“; о, скъпа Клия, ти поне знаеш защо. Трябват ми парите му, за да издира детето — наистина. Ще претърся страната надлъж и шир, защото тя се намира някъде в Египет, сигурно страда ужасно, сам-самичка, може би малтретирана. — Жюстин се разплакала, после избърсала сълзите си рязко и сърдито. — Но за да предпазя и двамата ни от евентуален провал, казах на Несим така: „Не мога да обичам мъж като теб. Не мога и за миг да те направя щастлив. Благодаря ти все пак и сбогом.“

— Сигурна ли си?

— Да използвам един мъж само заради парите му. За бога, никога!

— Жюстин, какво всъщност искаш?

— Преди всичко детето. А след това да избягам и да се скрия от очите на света в някое тихо кътче, където ще мога да се върна към себе си. Има толкова страни на моя характер, които въобще не познавам. Трябва ми време. Днес отново получих писмо от Несим. Какво още иска? Нима не знае всичко за мен?

Като чула това, Клия си помислила: „Любов, породена от съжаление — няма нищо по-опасно от това.“ Но побързала да отпъди

тази мисъл и да я замени с образа на този мил, умен и честен човек, изправил се да защити Жюстин от връхлетелите я нещастия.

Дали не съм несправедлив към нея, като си мисля, че в това решение е виждала сбъдването на едно свое желание? (По-точно, желанието да се отърве от Жюстин, да освободи сърцето и ума си от нейната тягостна опека. Защото междувременно тя съвсем бе престанала да рисува.)

Благородният Несим — неговата висока, смугла и дистанцирана от всички фигура, която гордо крачеше по коридорите на обществото — се нуждаеше точно от такава задача; как е възможно да бъдеш рицар и да се държиш геройски, ако зад гърба си нямаш замък, а в него — чезнещи от мъка по теб девойки, които шият гоблени? Значи целите съвпадаха във всичко, с изключение на едно — нуждата от любов.

— Но какво са парите? — изплакала тя и тук наистина се оказала права, защото много добре знаела отношението на Несим към тях. Той нехаеше за огромното си богатство, въобще не му трепереше. Ала тук трябва да добавя, че вече бе успял да направи жест, с който да трогне и умилостиви Жюстин. Те се бяха срещали повече от един път, съвсем официално, като съдружници в един и същ бранш, във фоайето на хотел „Сесил“, за да обсъдят собствения си брак с деловитост, присъща единствено на александрийските брокери, когато планират уедряването на памучния бизнес. Така се правят нещата в този град. Ние сме разумни, трезвомислещи хора, много земни и практични и винаги правим разлика между любовта и брака. Страстите са едно, семейството — друго. И тези различия са част от живота по Средиземноморието — дивен и трогателно прозаичен.

— Но ако неравенството в състоянието прави вземането на решение за теб трудно — казал Несим, изчервил се и свел поглед, — тогава предлагам ти подарък за рождения ден, който ще те превърне в напълно независима личност — независима жена, чуваш ли, Жюстин? Тези ужасни пари, които никога не излизат от главата на александрийци, те отравят всичко! Нека да се освободим от тях, преди да вземаме каквото и да било решение. — И Несим плъзнал по масата тънко листче — зелен чек, върху който пишело „три хиляди лири“. Жюстин дълго го гледала, без да го докосне. — Това не те обижда, нали? — попитал той и леко заекнал от вълнение.

— Не — отвърнала тя. — Изцяло в твой стил е. Но какво да правя аз, като не те обичам?

— Та аз не искам това от теб, нито дори да се опитваш да го правиш.

— Тогава как ще живеем?

Несим я изгледал с пламнали смутени очи, после навел глава, сякаш под ударите на незаслужен упрек.

— Кажи ми — продължила тя след миг. — Моля те, кажи ми. Аз не мога да използвам твоето богатство и твоето положение, без да ти дам нещо в замяна, нали така, Несим?

— Искам първо да опиташ — промълвил той нежно, — не е нужно да се заблуждаваме един друг. И без това животът е кратък. Човек трябва сам да открие пътя си към щастието.

— Да не би да искаш да спиш с мен? — изведнъж попитала Жюстин, отвратена, но и трогната от нежния му тон. — Разбира се, че можеш. Да. Всичко ще направя за теб, Несим — всичко!

Той обаче се сепнал и я срязал.

— Аз ти говоря за споразумение, в което приятелството и взаимните отстъпки да заемат мястото на любовта, докато тя, както се надявам, че ще стане, дойде. Разбира се, че ще спя с теб — аз като любовник, ти като приятелка. Но кой знае? Може би след година. В крайна сметка всички бракове в Александрия са търговски сделки. Боже Господи, Жюстин, каква глупачка си! Не виждаш ли, че без да го разбираме, ние имаме нужда един от друг? Струва си да опитаем. Всичко може да се изпречи на пътя ни. Ала аз не мога да се отърва от мисълта, че в този град жената, от която най-много се нуждая, си ти. Има други, които, по всяка вероятност, желая — но от теб имам нужда! Не смея да кажа, че същото важи и за теб. Колко жесток е животът и колко абсурден!

Никой преди това не ѝ бил говорил по този начин. Да ѝ предложи съдружие — хладнокръвно премислено и със съвсем безкористни намерения. От тази гледна точка това бе възхитително.

— Ти не си човек, който ще заложи всичко на един цвят — червено или черно — изрекла тя бавно. — Нашите банкери, които са истински факири, когато става дума за пари, са в същото време пословично наивни, стане ли дума за жени. — И тя сложила ръката си върху неговата.

— Трябва да отидеш на лекар, скъпи. Да предлагаш брак на жена, която ти казва в очите, че никога няма да те обикне — що за безразсъдство е това? Не, не, няма да стане!

Той не отвърнал нищо, защото сметнал, че думите ѝ не са адресирани към него: те наистина били част от дълъг вътрешен спор, който Жюстин водела със себе си. Колко красиво изглеждало недоволното ѝ лице — сякаш упоено от простотата на собствените си черти. Тя не можела да повярва, че някой ще я цени заради нейния собствен „аз“ — ако въобще имала собствен „аз“. Той се почувствал като комарджия, зложил всичко на едно завъртане на рулетката. Тя стояла на самия ръб на решението, като сомнамбул на ръба на скала; дали ще се събуди, преди да скочи, или ще се остави сънят ѝ да продължи? Но бидейки жена, Жюстин сметнала, че трябва да постави условия; да се обвие още по-плътно в тайнственост, да устои на неговите опити да я разбули, на неговата настъпателна подлъгваща я любезност.

— Несим — казала тя, — събуди се! — И леко го разтърсила.

— Аз съм буден — отвърнал ѝ той тихо.

Отвън на площада ръмвял лек дъждец, а морският вятър гальовно превивал палмите. Било десетият ден от зул хиджа и първият от Курбан Байрам, и части от голямата процесия вече се събирали, всички облечени в пъстри одежди, носели големи копринени знамена и кадилници, емблеми и символи на религията, която почитаха; пеели вкупом подобрани молебствия: литании на отдавна забравеното нубийско племе, които всяка година възкръсваха в джамията Наби Даниил. Тълпата била изпъстрена с ярки цветове. Въздухът кънтял от дайрета, само от време на време, в краткото затишие помежду виковете и псалмопеенето се обаждал лаят на дългите барабани, чиято опъната кожа тътнела все по-звучно. Конете стенели, а хоругвите се издували като корабни платна в поръсения с дъждец следобед. Една кола, пълна с проститутки от арабския квартал, облечени в разноцветни рокли, отминала сред писклива врява и подвиквания, сред песнопенията на младежи с боядисани лица, сред звъна на чинели и подрънкването на мандолини. Церемонията била пищна като тропическо животно.

— Несим — пак се обадила тя глуповато, — но при едно условие: да спим заедно още тази нощ.

Чертите на лицето му се изопнали по черепа, той стиснал зъби и рекъл ядно:

— Би трябвало да имаш малко ум в главата, като компенсация на липсващото ти възпитание.

— Съжалявам — измънкала тя, като видяла колко сериозно го е раздразнила. — Искях да получа някакво уверение. — Той съвсем пребледнял.

— Предложих ти нещо по-различно — казал и прибрал чека в портфейла си. — Поразен съм от това, че ти нищо не схващаш. Разбира се, че може да спим заедно, щом такова е твоето условие. Хайде да вземем стая в хотела тук още сега, на минутата. — Когато бил така наранен, той наистина изглеждал много красив. И тя изведнъж проумяла, че смълчаната му любезност съвсем не издава слабост и че тези объркани чувства и добре обмислени думи са плод на необикновена проникателност — добра или зла, още не знаела. — Какво можем да си докажем един на друг — продължил той вече по-нежно — с това лягане или с неговата противоположност, тоест никога да не се любим заедно?

И тогава Жюстин разбрала колко неуместни наистина били думите ѝ.

— Ужасно се срамувам от своята вулгарност — казала тя, но само от любезност, без всъщност да мисли така, просто като отстъпление както пред него, така и пред неговия свят — свят, вманиачен на тема изискани обноски, с които все още не можела да се гордее, защото не ги бе усвоила; свят, който си позволяваше да подчинява емоциите на добрия вкус. Свят, който можеше да бъде поставен на колене, само ако си на „ти“ с него. Не, тя съвсем не искала да каже това, понеже, колкото и вулгарно да прозвучало предложението ѝ, знаела много добре, че е права. Интуитивно усещала, че това, което е предложила, специално от гледна точка на жената, е пробният камък, основното мерило за същността на един мъж. Защото само така можела да научи повече за него, не за качествата му, които би могла да узнае и по пътя на логиката и досещането, а за отличителната жилка на неговия характер. Само актът на физическата любов ни разкрива истината един за друг. Тя ужасно съжалила, че той ѝ отказал възможността сама да види какво точно се

крие зад неговата красота и убеждения. Но как една жена да настоява за такова нещо?

— Добре — отсякъл той, — защото нашият брак ще бъде деликатна работа и до голяма степен въпрос на обноски, докато...

— Съжалявам — отвърнала тя. — Аз наистина не знам колко почтително трябва да се държа с теб, за да не те разочаровам.

Той леко я целунал по устата и се изправил.

— Първо трябва да отида при майка си, за да взема нейното позволение, а после да кажа и на брат си. Много съм щастлив, въпреки че ти страшно ме ядоса.

После двамата отишли заедно до колата и Жюстин изведнъж отмаляла, сякаш изгубила опора под краката си, почувствала се като изоставена наред океана.

— Не знам какво да кажа.

— Не казвай нищо. Време е да започнеш да живееш — отвърнал ѝ той, докато колата се отдалечавала, а тя останала вцепенена, като че някой я бил зашлевил през лицето. Влязла в първото кафене, поръчала си чаша горещ шоколад и докато го пиела, ръцете ѝ треперели. После сресала косата си и оправила грима на лицето си. Знаела, че красотата ѝ е като рекламен афиш, и затова се налагало да я поддържа. Не, някъде вътре в нея би трябвало да живее и една истинска жена.

Несим се качил с асансьора в кабинета си, седнал пред бюрото и върху една картичка написал следното: „Скъпа Клия, Жюстин се съгласи да се омъжи за мен. Не бих могъл да направя това, ако смятах, че то ще попречи с нещо на нейната любов към теб или моята...“

След това обаче, ужасен от мисълта, че каквото и да напише на Клия, може да ѝ се стори блудкаво и сантиментално, той скъсал картичката и скръстил ръце. Замислил се, после вдигнал слушалката и набрал номера на Каподистрия.

— Да Капо — обадил се тихо, — спомняш ли си моя план да се ожена за Жюстин? Всичко е наред. — После поставил слушалката обратно много бавно, сякаш тежала цял тон, и се загледал в собственото си отражение в полираното бюро.

[11] Съзнание за значението на собствената личност (фр.) — Б.пр. ↑

IV

Сега обаче, след като бе успял да склони Жюстин, изведнъж самоувереността му избяга подплашена и съвсем го напусна, изправена лице в лице със съвършено ново и непонятно за него усещане, а именно една болезнена свенливост и упорито нежелание да се срещне с майка си и да ѝ съобщи намеренията си. Самият той бе озадачен, защото двамата винаги са били много близки, между тях винаги е имало доверие, благодарение на дълбоката им привързаност, която никога не се е нуждала от тълкуванието на думите. Ако изобщо някога се е чувствал в безпътица или притеснен, това по-скоро е било във връзка с объркания си брат, но никога с нея. А сега? Не че се страхуваше от нейното неодобрение — знаеше, че само да изрази желанието си на глас, и тя ще го приеме такова, каквото е. Тогава какво го спираше? И той не можеше да каже. Ала ето че само при мисълта за това, кое то му предстоеше, лицето му пламна и Несим прекара цялата сутрин в необяснимо безпокойство, като ту подхващаше някой роман, ту го оставяше недочетен, приготвяше си нещо за пиене, без след това да докосне чашата, захващаше се да рисува, само за да захвърли въглена след няколко щриха и да хукне навън в градината на голямата къща — всичко го дразнеше. Беше позвънил в кабинета си да съобщи, че е неразположен, а после, както се случваше винаги след изричането на лъжа, взе истински да се измъчва, което му докара болки в стомаха.

След това се обади да му дадат телефона на старата вила, където живееха Лейла и Наруз, но междувременно си промени решението и попита оператора за номера на собствения си гараж. Оттам му казаха, че колата ще бъде готова — измита и смазана — до обяд. Той легна и покри лицето си с ръце. После се обади на Селим, своя секретар, и му нареди да телефонира на брат му и да го уведоми, че пристига в Карм Абу Гирг за края на седмицата. Небеса! Какво по-естествено от това? „Държиш се като сгодена слугиня“ — смъмри се той разпалено. После си помисли дали пък няма да е по-добре да вземе някого със себе си, за да разреши напрежението от срещата — може би Жюстин? Невъзможно. Отвори един от романите на Пърсуордън и попадна на

фразата: „Любовта е като окопна война — не виждаш врага, но знаеш, че е там, срещу теб, и затова е по-добре да стоиш с наведена глава.“

На вратата се позвъни. Беше Селим, който му донесе писма за подпис, след което се качи горе да стегне багажа му и ръчната чанта, защото трябваше да носи документи, с които да запознае Наруз — документи относно инсталирането на напоителна техника за култивиране на пустинята, която заграждаше отвсякъде плантацията им. За него работата винаги е била нещо като спасителен наркотик.

Състоянието на фамилията Хоснани се разработваше в две направления, иначе казано, отговорността бе разделена в две сфери и всеки един от братята бе поел своята. Несим контролираше банката и нейните филиали по цялото Средиземноморие, докато Наруз живееше като коптски земевладелец и никога не напускаше Карм Абу Гирг, където имението на фамилията не само граничеше с пустинята, но и постепенно я изяждаше, като година след година се усвояваха все нови и нови територии — рожкови, пъпеша, царевица, — а машините изпомпваха солта, която отравяше почвата.

— Колата е тук — каза му Селим, неговият секретар с лице на ястреб. — Аз ли ще ви карам, сър? — Несим поклати глава и го освободи с безмълвен жест, после обиколи още веднъж градината, подпрял брадичката си в длан. Спря се край езерцето с лилиите и се загледа в червените рибки — тези скъпи играчки на древните японски императори, оцелелите свидетели на едновременен разкош, които бе внесъл на баснословна цена, а не след дълго те взеха да измират от неизвестна болест — може би носталгия? Пърсуордън обичаше да стои с часове и да ги съзерцава. Казваше, че стимулирали твореца в него!

Голямата сребриста кола стоеше пред вратата. Ключът беше на таблото. Той влезе замислено, потегли бавно през града и заоглежда неговите паркове, площади и здания с такъв интерес, сякаш ги виждаше за пръв път, ала всъщност нарочно се разтакаваше, бавеше се, защото единствената му цел беше с помощта на волята да изпразни ума си, да престане да мисли за целта на своето пътуване. Когато стигна до морето, най-накрая пое по слънчевия Корниш и за миг хвърли поглед към гладката като тепсия вода и безоблачното небе, почти спирайки на място. После рязко смени скоростта и потегли решително. Отиваше към дома си.

Скоро зави към вътрешността, остави зад гърба си града с шумното плющение на разлюлените от пролетния вятър палми и се насочи към неплодните разседи и пресъхнали езера, където шосето отстъпваше пред кафявата земя, набраздена от криволичещи черни пътища, насипи, блата, обрамчени с тръстика, и плантации за сладка царевица. Прахът, който колата вдигаше, проникна в купето и застла всичко с фин слой. Предното стъкло се замъгли и той включи чистачките, за да вижда по-добре.

Като следваше тесните завоести пътеки, които знаеше наизуст, след повече от час излезе на ръба на една дълга, вдадена в морето ивица земя, от двете страни на която водата синееше ярко. Паркира колата в сянката на порутена къща, по всяка вероятност развалините на стара митница от времето, когато речните кораби са кръстосвали между Дамията и Залива. Сега всичко бе пресъхнало, повехнало и напукано под палещите лъчи на египетското слънце, отдавна забравено и запуснато.

Той заключи колата внимателно и тръгна по пътечката, която прекосяваше парцел с бедняшки лехи от фасул и напрашени пъпеши, оградени с парцаливи и шумящи на вятъра стълбове царевица, след което излезе на едно равно място, където в паянтовата си лодка го чакаше възрастен лодкар. Веднага зърна конете, които стояха на отсрещния бряг, а до тях се виждаше и смалената от разстоянието фигура на Наруз, който рязко вдигна ръка във въздуха и сковано помахна за поздрав. Несим прекрачи в лодката с разтуптяно сърце.

— Наруз! — Двамата братя — така различни и в телосложение, и в лице — се прегърнаха, обзети от чувство, което Несим можеше да определи единствено като безмълвната агония на една непозната свенливост.

По-малкият брат беше по-нисък и с по-квадратно тяло от Несим; носеше синя селска, отворена на врата риза с навити ръкави, под които се виждаха силните му, покрити с къдрави черни косми ръце. Беше праметнал стар италиански патрондаш, който висеше чак до бедрото му. Краят на торбестите му шалвари с шнур на кръста, както са се носели навремето, бе напъхан в смачканите стари ботуши от мека кожа. Потопи се, някак сковано и развълнувано, в обятията на брат си, като боксьор в клинч, после побърза да се измъкне от тях. Но когато изправи глава, за да го погледне, човек мигом би разбрал какво бе

онова нещо, което управляваше живота на Наруз като черна звезда. Горната му устна беше разцепена буквално от долната част на носа — като от страховито кроше: типична заешка устна, придърпана и пришита. Тя оголваше края на бял зъб и свършваше с две малки змийчета от розова плът в центъра на горната устна, които бяха винаги влажни. Тъмната му коса растеше надолу — къса и къдрава, прилепнала по челото му като на юница. Очите му бяха красиви — сини и невинни, почти като на Клия; сякаш именно те придаваха живот на цялата му грозота. Мустаците, които покриваха горната му устна, висяха неравни и рошави като бръшлян върху изронен дувар, но белегът прозираше през редките косми, а и късата му рехава брада не вършеше много работа — по-скоро изглеждаше като че от седмица не се е бръснал. Не беше оформена и се сливаше с контурите на дебелия му волски врат и високите скули. Имаше странен, съскащ и отривист смях, който винаги криеше, като забождаше поглед в земята, за да не се вижда заешката му устна. Движенията му бяха тромави и непохватни — ръцете и краката му бяха криви и космати като на паяк, но създаваха впечатление за изключителна сила, държана под строг контрол. Гласът му бе дълбок, трепетлив и издаваше магията на женски контраалт.

При всяка среща и двамата гледаха да има слуги или приятели край тях, за да неутрализират притеснението им; и може би затова в този ден Наруз, който бе излязъл да посрещне лодката, освен конете бе довел със себе си и Али, управителя на имението. Старият клепоух служител взе шепя пръст от земята под краката на Несим, опря я в челото си и чак след това протегна ръка за поздрав и почтително прие сърдечната му прегръдка — като на приятел от детството. Наруз бе очарован от този непринуден, приятелски и прочувствен жест от страна на брат му — сведе глава към земята и се изсмя доволно.

— А Лейла? — попита Несим тихо и вдигна пръст към слепоочието си.

— Добре е — изскърца Наруз с глас като от прясно натъркан с колофон лък, — от два месеца е по-добре. Да благодарим на Бога.

Понякога майка им изпадаше в периоди на психическа неуравновесеност, които продължаваха със седмици, но винаги успяваше да се възстанови. Това бе нещо като безропотно предаване пред лицето на суровата действителност, което вече никого не

учудваше, защото тя самата усещаше приближаването на въпросните пристъпи и се подготвяше за тях. В такива моменти прекарваше по цял ден в малката си колибка в края на розовата градина, като четеше и пишеше, най-вече дългите писма, които Маунтолив изчиташе разчувстван в Япония, Финландия или Перу. Само кобрата ѝ правеше компания, докато търпеливо изчакваше да отmine въздействието на *африт*, както се наричаше обсебилият я дух. Този неин навик продължаваше вече много години, откакто баща им умря и тя се разболя, но нито един от двамата ѝ синове не обръщаше внимание на тези отклонения от нормалния живот в голямата къща.

— Лейла е наред с ума си — повтори Наруз с трепетливия си глас. — И освен това е много щастлива, задето Маунтолив е отново назначен тук. Подмладила се е.

— Разбирам.

Двамата братя яхнаха конете си и тръгнаха бавно по мрежата от диги и издигнати помежду мочурищата пътечки, които ги отведоха до разчертаното на квадрати езеро. Несим винаги е обичал да язди по тези места, защото те му напомняха за детството — много по-богато и разнообразно в сравнение с годините, прекарани в къщата в Абукир, където Лейла се беше преместила за известно време след смъртта на баща им.

— Всичките ти нови помпи пристигат след месец — подвикна той и Наруз изхихика доволно; ала в същото време Несим потопа част от ума си в меката черна земя на поречието и пое по пътеките, разделящи обработваемите квадрати, които го върнаха право в съкровищницата на прекараното му тук детство. Защото това бе истинският Египет — Египет на коптите, докато белият град — онзи прашен спектър — беше пълен с тревожните и непонятни имитации на чужди земи, напомнящи Гърция, Сирия, Тунис.

Беше прекрасен ден и плоскодънните лодки плаваха от мочурищата към речните притоци, където се виеше дълъг гръбнак от мачти заедно с триъгълните, огънати като лък платна, понесени от пълноводието. Някъде пееше лодкар и си тактуваше с барабан, гласът му се смесваше с въздишките на *сакиите* и долитащите откъм селото удари на майсторите колари и дърводелците, дето правеха колела за каруците и палешници за ралата, с които обработваха наносното поречие.

Ярки сини рибарчета се стрелкаха над плитчините като мълнии, крилете им плавно пореха въздуха, докато тук-таме малки кафяви бухалчета, забравили нощните навици на себеподобните си, прехвърчаха от бряг на бряг или се гушеха безмълвно по двойки сред клоните на дърветата.

Полетата се бяха ширнали от двете страни на малобройната кавалкада, зелени и ухайни, въпреки че пътят продължаваше упорито да следва речния бряг и отраженията им във водата ги придружаваха неизменно. Тук-таме се виждаха селца с кирпичени къщи и плоски покриви, блеснали на слънцето от купищата царевица, които ги бяха пожълтили. От време на време задминаваха керван камили, отпратили се към ферибота, или пък стадо големи черни *гамуси* — египетски биволи, — потопили лъскавите си муцуни в застоялата тинеста вода на някое мръсно тресавище и лениво прогонващи мухите, накацали по сухата им, набръчкана като хартия кожа, с тежките си като олово опашки. Големите им извити рога принадлежаха на отдавна забравени пещерни стенописи.

Странно, колко бавно течеше животът тук, помисли си той с удоволствие, докато напредваха към имението Хоснани — жени биеха масло в кожени мехове, окачени на бамбукови триножници, или пък се точеха в индийска нишка покрай реката с глинени гърнета на рамо. Мъже в сини памучни дрехи въртяха водните колела и пееха; съпругите им стояха загърнати от главата до глезените в черни, прашни роби — според каноните на традицията — с по едно синьо мънисто срещу уроки. И всички онези отколешни любезности, които случайно срещналите се пътници си разменят и на които Наруз отвърщаше с кънтящия си глас, и дето звучаха така, сякаш принадлежаха повече на мястото, отколкото на езика: „Нахарак саид!“, извикваше той въодушевено, или „Саид ембарак!“, а отсреща им се усмихваха и отвърщаха на благопожеланието. „Нека денят ти бъде благословен“ — преведе си наум Несим, усмихна се в отговор и кимна, обзет от умиление при спомена за тези стари красиви поздравявания, които човек не можеше да чуе никъде другаде освен в арабския квартал на града; „Нека днешният ти ден бъде така благословен, както е бил и вчерашният.“ Той се обърна и рече:

— Наруз.

Брат му се приближи и го попита тихо.

— Виждал ли си камшика ми? — И пак се разсмях с наведена към земята глава, като само единият зъб се подаваше през отвора на разцепената му устна. Той носеше прекрасен камшик от хипопотамска кожа, хлабаво навит около предния лък на седлото. — Най-последно се сдобих с истински камшик — след цели три години. Шейх Бедави ми го изпрати от Асуан. Виждал ли си го? — Той вдигна към него светналите си сини очи за миг и с нескривана радост ги впи в тъмния поглед на брат си. — По-добър е от пистолет, със сигурност от деветдесет и девет калибров — каза, развълнуван като дете. — Отдавна тренирам с него, искаш ли да видиш?

И без да изчака отговора, наведе глава и пришпори коня си право към пилците, които кълвяха голата земя край една пастирска кошара. Подплашеният петел, който тичаше по-бързо от останалите, излетя изпод краката на коня му: Несим дръпна поводите и спря да погледа. Ръката на Наруз се стрелна нагоре заедно с дългия камшик, който бавно се разви във въздуха, изплющя сухо и се втвърди като пръчка, после с глух тъп звук се стовари върху петела. Ездачът скочи от коня си, за да вдигне от земята осакатената птица — още топла и пулсираща, с криле, полуоткъснати от тялото, и със смачкана глава. Вдигна я победоносно пред лицето на Несим, като небрежно избърса едната си ръка в торбестите потури. — Какво ще кажеш?

Несим взе големия камшик и го заразглежда с възхищение, докато брат му подхвърли мъртвата птица на управителя, изсмях се още веднъж и бавно се качи на коня си. Яздеха един до друг и тъй като магията, запечатала устата им, бе вече развалена, двамата се разприказваха. Несим говореше за новите машини, които били вече поръчани, а после изслуша и разказа на Наруз за битката му със сушата и подвижните пясъци. Можеха с часове да обсъждат такива неутрални теми, забравяха се в приказки и отново ставаха съвсем естествени. Именно такива въпроси ги свързваха и те умееха да се изразяват най-точно чрез труда на своите ръце, така както слепите влюбени умеят да се изразяват най-красноречиво чрез докосване.

Тук земята ставаше по-богата, засята с вечнозелени храсти и рожкови, въпреки че на места се срещаха и изоставени парцели, напуснати от собствениците, които се бяха оказали или твърде бедни, или твърде мързеливи, за да се преборят с пясъците на пустинята, дето обграждаха плодородната ивица земя от три страни. Стари запуснати

къщи, необитаеми и обрасли, зяпаха от отсрещната страна на водата с оцъкдени прозорци и разбити врати. Външните им порти, полузадушени в прегръдките на пълзящи плевели, се поклащаха със скърцане върху ръждивите си панти. Зад тях се откриваха пищни градини с избуяла растителност, сред която мраморни фонтани и изронени статуи продължаваха да свидетелстват за отминало великолепие. От двете им страни се показаха залесените земи, които образуваха външния периметър на фамиленото имение — палми, акации и смокини — купен с пари живот, който без сянка и вода би загинал, би се превърнал отново в пустош. И наистина, въпреки че пустинята тук не се виждаше, човек усещаше осезателно присъствието ѝ — мелодраматично и безвкусно като нафора.

Тук стар остров с порутен замък, там лъкатушещи вадички и пълноводни канали, където лодките — като накацали върху езеро птици — забързано товареха и разтоварваха *тибин* (царевича). Личеше си, че вече приближават селото. Висок мост извиваше гърбица над водата, чиито кални брегове бяха обрасли с красиви палми. В подножието редица пъстроцветни лодки чакаха желаещите да бъдат превозени. Оттук за миг човек можеше да зърне хоризонта с металносинята мараня, която трептеше над пустинята — далеч извън пределите на този рог на изобилието от зеленина и вода.

Веднага след един завой попаднаха на скупчили се селяни, които очевидно ги очакваха, защото започнаха да викат един през друг: „Каква чест за селото!“ и „Благословени да сте!“, като подтичваха край конете им, а те се усмихваха широко и отминаваха. Някои от селяните обаче свариха да ги приближат — тях, знатните първенци, — сграбчиха ръцете им и взеха да ги целуват, а други дори целунаха и шпорите на Несим. Така прекосиха селото с едно езерце изумрудена вода, над което се извисяваше изящното, прилично на смокиня минаре, както и гроздът блестящи кубета на коптската църква на техните деди. Оттук пътят извиваше през полето към голямата къща, оградена с белязани от времето външни зидове, които влагата бе прояла на места, а здравите участъци бяха изпъстрени с надписи, като ония, с които суеверните се предпазват от духа африт — черен отпечатък от длан, или пък просто думите талисман „Бисмиллах машаллах“ (Аллах да пази от зло). И главно заради тези благочестиви селяни обитателите на голямата къща бяха издигнали в ъглите на дувара малки дървени

вятърни мелници във формата на човек с въртящи се ръце, за да плашат *африт*. Това бе тяхната господарска къща в Карм Абу Гирг.

Емин, главният прислужник, ги чакаше отвън пред портата с обичайните, по мъжки груби поздравя, както повелява традицията. Стоеше, наобиколен от срамежливи хлапетии, готови да поемат поводите на конете и да помогнат на ездачите да скочат на земята.

Големите сгъваеми врати с тежко мандало и надписи по тях се отвориха и те влязоха право в двора пред къщата, която бе разположена на две нива. Официалният първи етаж гледаше встрани към извитите сводове на двора — хамбари, приемателни пунктове, складове и обори. Преди да прекрачи прага, Несим се взря в избелелите, но все още доловими дървописи, които украсяваха дясната половина на оградата и изобразяваха серия от почти йероглифски знаци, както и пътуването, което бе извършил, за да се потопи в свещената река Йордан: кон, кола, кораб, самолет — всичко това, доста примитивно изрисувано. Той измънка под носа си един религиозен текст и малката групичка от прислужници се усмихна доволно, защото по това разбраха, че дългото му пребиваване в града не го бе накарало да забрави старите местни обичаи. Тях той ги помнеше като човек, който знае, че на граничен пункт се показва паспорт. И Наруз изглеждаше благодарен заради тактичността, която този жест издаваше — защото той не само разнежи живеещите в къщата, но и заздрави собственото му положение в нея като действащ господар.

Върху другата половина на оградата подобна серия рисунки показваше, че и Наруз — по-малкият брат — също бе извършил свещеното поклонение, което е задължение на всеки благочестив копт.

От двете страни на главната порта се издигаха кули гълъбарници — грозни колони, направени от глинени кани, залепени една за друга в пълен безпорядък с помощта на кирпич: тези гълъбарници са типични за всички провинциални къщи в Египет, защото осигуряват най-изисканото ястие за трапезата на едрите египетски земевладелци. Целият рояк от обитатели на къщата се засуети, запърха и зачурулика из двора. Навред цареше радостно оживление: чернокожият нощен пазач, местните египетски стражи, прислужниците, икономите заприиждаха да поздравят по-големия брат, наследника. Поднесоха му паница вино и китка, докато Наруз стоеше гордо изправен до него и се усмихваше.

После и двамата тръгнаха с тържествен ход през галерията с цветни стъкла, които за миг ги преобразиха в клоуни, после излязоха в розовата градина със запуснатата, обрасла беседка и криволичещи алеи и се отпавиха към малката лятна къща, където Лейла седеше без фередже и четеше. Докато приближаваха, Наруз я извика по име, а после добави:

— Познай кой е дошъл!

Жената побърза да се забули с фереджето, обърна умните си черни очи към обяната в слънце врата и рече.

— Момчето пак не донесе млякото. Да вземеш да го смършиш, Наруз. За нищо не го бива. Змията трябва да се храни редовно, иначе става раздразнителна. — Ала ето, гласът ѝ изведнъж свърна като птичка наред простора, гмурна се и потъна в богатата мелодичност на сподавеното ридание, с което произнесе името „Несим“. Повтори го още веднъж и двамата се прегърнаха с такава трепетна нежност, че Наруз се изсмя и преглътна, вкусвайки както ликуващата любов на брат си към Лейла, така и собственото си огорчение от това, че той, Несим, е нейният любимец — красивият син. Не че го ревнуваше, но мелодията в гласа на майка му го гнетеше — онова напевно благозвучие, което никога не използваше, когато се обръщаше към него, изтърсака Наруз. И така е било винаги.

— Ще говоря с момчето — рече той и се огледа за следи от змията. Египтяните смятат посещението на змия за щастлива поличба и затова не смеят да я убият — от страх да не навлекат злощастие на дома си. А усамотеният живот на Лейла в лятната къща не би бил пълноценен без ленивата кобра, която се бе научила да пие мляко от паничка като домашно коте.

Като продължаваха да държат ръцете си, двамата седнаха един до друг и Несим започна да говори за политика, а нейните очи, умни, озарени от младежки дух очи се бяха вторачили в неговите. От време на време Лейла тръсваше глава силно и решително в знак на съгласие, а по-малкият син ги наблюдаваше жадно, с огромно възхищение от лаконичния начин, по който Несим умееше да формулира и изразява идеите си — плод на дългогодишен обществен живот. Абстрактните слова отекваха глухо в ушите на Наруз, пълни със значения, за които само се досещаше, и макар да знаеше, че те го засягат, както и всички останали, все пак като че ли принадлежаха на един необикновен свят,

населен със софисти или математици — същества, творящи онези смътни копнежи и неясни желаня, които усещаше в себе си, щом чуеше да се споменава думата Египет или фамилните имена. Засмука кокалчето на показалеца си и седна до тях, заслуша ги, като поглеждаше ту майка си, ту Несим.

— А сега и Маунтолив се върна — рече Несим — и за пръв път онова, което се опитваме да постигнем, ще бъде чуто и разбрано. Не се съмнявам, че ако е по силите му, ще ни помогне. Той поне разбира за какво става дума.

Името на Маунтолив подейства двояко. Жената сведе очи към собствените си бели ръце, които почиваха върху недовършеното писмо пред нея — очи с толкова силно начернени клепачи, допълнително гримирани с антимон, че човек трудно би различил сълзи в тях. Ала сълзи нямаше. Те блестяха единствено от обич. Дали си мислеше за онези дълги писма, които му бе изпрацала най-предано по време на продължителната им раздяла? Но споменаването на името възбуди ревност у Наруз, под която, заровени като под надгробен камък, той пазеше спомени за други времена — за младия секретар в британското посолство, в когото неговата майка бе... (дори и мислено никога не бе използвал думата „влюбена“, вместо нея просто оставаше празно място в ума си); а още повече за болния съпруг в инвалидната количка, който гледаше така безучастно. Душата на Наруз се разтрепери с гнева на бащата, когато името на Маунтолив отекна като гонг. Той преглътна мъчително и се размърда неспокойно, докато наблюдаваше как майка му сгъна едно писмо с треперещи ръце и го пхна в плик.

— Може ли да му имаме доверие? — попита тя Несим. Би го зашлевила през устата, ако ѝ бе отвърнал „не“. Лейла просто копнееше да чуе името му произнесено още веднъж. Въпросът ѝ бе подбуда, нищо повече. Несим целуна ръката ѝ, а Наруз пак завидя на царедворската му усмивка, когато ѝ рече:

— Ако не на него, на кого друг бихме могли да имаме доверие?

Като момиче Лейла беше и красива, и богата. Дъщеря на жена интелектуалка, изучена в манастир и същевременно с безупречни светски обноски, тя беше една от първите коптски жени, която захвърли фереджето и се записа да учи медицина против волята на родителите си. Но ранният ѝ брак с мъж, много по-възрастен от нея, сложи край на пътуванията ѝ по широкия свят, където способностите ѝ

можеха да ѝ осигурят достойно положение. Ала и самото египетско общество беше настроено зле към свободолюбивите жени и тя се видя принудена да пожертва кариерата си в името на един съпруг, от когото се възхищаваше, за да заживее в тягостното еднообразие на провинциалния манталитет. Но незнайно как, под всичко това продължаваше да тлее предишният ѝ плам. Беше успяла да запази интересите и приятелите си, посещаваше Европа веднъж на две-три години, беше се абонирала за списания на четири езика. Умът ѝ израстваше в усамотение, обогатен от книги, които можеше да обсъжда единствено чрез писма до приятели в отдалечени краища на света и които можеше да чете в уединението на харема^[12]. После се появи Маунтолив, а известно време след това съпругът ѝ почина. Беше свободна и щастлива на прага на един нов свят, който се откриваше пред нея без други задължения, освен двама отгледани сина. В продължение на цяла година се колеба между Париж и Лондон — като столица на бъдещия си живот, и докато се колебаеше, изгуби всичко. Красотата ѝ, на която дотогава не обръщаше особено внимание, както правят истински красивите, бе поразена от конфлуираща вариола, която разми изящните черти на лицето ѝ и остави единствено прекрасните очи на египетска пророчица. Ужасното черно фередже, което доскоро смяташе за символ на покорство, сега се превърна за нея в убежище, където можеше да прикрие развалините от една изключителна хубост, на която всички край нея се бяха възхищавали. Не ѝ стигна кураж да тръгне да разхожда сипаничавото си лице из столиците на Европа, понасяйки безмълвните съболезнования на приятели, които още я помнеха такава, каквата е била. Най-безцеремонно обърна гръб на всичките си възможности и реши да остане до края на живота си във фамилните имения и да се забули в пълно уединение. Единствената ѝ връзка със света останаха писмата и четенето на книги, единствената грижа — двамата ѝ сина. Така неспокойните ѝ страсти бяха канализирани в това едничко поле на изява. Цял един свят от нови отношения трябваше да бъде завладян и тя се нагърби със задачата с решителността на мъж. Лошо здраве, самота, отегчение — посрещна ги едно по едно и ги победи — напълно оттеглила се от света като детронирана императрица, хранеше своята змия и пишеше своите безкрайни писма, пропити с живота

остроумие на един скрит зад фереджето живот, който продължаваше да искри само в черните ѝ, пълни с младежки дух очи.

Вече не се появяваше в обществото, с което се превърна в нещо като легенда за онези, които я помнеха от миналите дни и които навремето я бяха кръстили „чернооката лястовица“. Сега седеше по цял ден пред грубо скована маса от чамови дъски, изписваше високите букви на умисления си почерк и на равни интервали топеше перото си в позлатена мастилница. Писмата се превърнаха в същността на живота ѝ и пишейки ги, започна да страда от онова странно усещане за изкривена действителност, от което често страдат и писателите, когато влязат в досег с истински хора; през всичките тези години, докато пишеше на Маунтолив например, тя сякаш си го измисли наново, и то така успешно, че той съществуваше за нея не толкова като човешко същество от плът и кръв, а като герой, сътворен от нейното въображение. Дори беше позабравила как изглежда, какво може да очаква от неговото физическо присъствие и когато пристигна телеграмата му, в която я уведомяваше, че има вероятност след няколко месеца да бъде в Египет, отпърво тя не усети нищо друго, освен раздразнение, че той ще нахлуе телом, едва ли не с взлом, в измисления свят на нейната фантазия. „Ще откажа да се срещна с него“ — сърдито изсумтя Лейла и чак тогава се разтрепери и покри опустошеното си лице с длани.

— Маунтолив ще иска да се види с теб — най-накрая ѝ рече Несим, след като разговорът отново свърна в тази посока. — Кога да го доведе? Легацията скоро ще се премести в лятната си резиденция, така че той ще бъде през цялото време в Александрия.

— Трябва да изчака, докато се настроя да го приема — каза тя и отново усети у себе си стария гняв, породен от нахлуването на този неин любим плод на въображението. — След всички тези години. — А после попита с патетично, страстно нетърпение: — Остарял ли е? Косата му прошарена ли е? Кракът му добре ли е? Може ли да ходи? Онова падане, когато беше на ски в Австрия...

Несим изслуша въпросите и с килната настрани глава и с угнетено сърце: по гласа ѝ усети измъчващите я чувства, така както човек следи музикалната тема в една композиция.

— Изглежда по-млад от всякога — отвърна Несим, — въобще не е остарял. — И за най-голяма негова изненада тя сграбчи ръката му,

допря я до лицето си и рече с накъсан от паузи глас: — О, вие сте ужасни, и двамата. Върви си. Остави ме на спокойствие. Имам да пиша писма.

Откакто се разболя и болестта я лиши от самочувствие, Лейла бе забранила всякакви огледала в харема; но тайничко, с помощта на едно джобно огледалце със златна дръжка, тя скришом гримира с молив очите си — единственото ѝ останало съкровище, — като взе да изпробва различни гримове, различни погледи, които придружаваше с различни фрази, опитваше се да придаде на останалата ѝ красота език, също толкова богат, жив и изразителен, колкото беше и умът ѝ. Почувства се като внезапно ослепял човек, който срича с помощта на крайниците си — ръцете.

После двамата братя се върнаха в къщата с нейните прохладни, но прашни стаи, чиито стени бяха обкичени с килими и везани ковчорчета, претъпкани с гигантските туловища на овехтели мебели, инкрустирани с бронз и слонова кост, от онези, дето се срещат в едновременните египетски къщи. Сърцето на Несим се сви при вида на тази грозотия — старомодно обзавеждане от времето на Втората империя с нейния ревниво пазен порядък. Според обичая икономът бе спрял всички часовници. Това, на езика на Наруз, означаваше: „Престоят ти тук е кратък, затова нека нищо не ни напомня за бързо отлитащите часове. Бог е създал вечността. Нека напълно се отървем от деспотизма на времето.“ Тези древни традиционни любезности разчувстваха Несим. Дори примитивните санитарни условия — липсваха бани и тоалетни — му изглеждаха в реда на нещата, въпреки че умираше за топла вода. Самият Наруз спеше гол и през зимата, и през лятото. Миеше се на двора — един слуга му поливаше с глинена кана. Вътре в къщата обикновено носеше стар син сюртук и турски чехли. Пушеше тютюн с наргиле, дълго колкото мускет.

Докато по-големият брат разопаковаше дрехите си, Наруз бе приседнал в крайчеца на леглото и четеше документите, които Несим бе донесъл в ръчното си куфарче, като замислено и съсредоточено ги изучаваше, защото се отнасяха до машините, с помощта на които възнамеряваше да продължи и дори да засили борбата си с мъртвата земя. Представяше си как цяла армия от дървета и храсти напредва в строен ред срещу пустошта — рожкови и маслини, лозя и хинап, шамфъстък, праскови, кайсии, които разстилат навред зелените

цветове на живата свежест в тези прашни безлюдни селения, задушени от морската сол. Гледаше някак похотливо машините, изрисувани в лъскавите брошури, които Несим му бе донесъл, нежно ги докосваше с пръсти, а във въображението му бълбукаше сладката вода от помпите, които щяха да прецеждат солената, дете нахлуваше в речното устие, да събужда земята за живот, да подхранва зажаднелите корени на дърветата. Джебел Марют, Абусир — умът му се понесе като лястовица над дюните към самото сърце на Содената пустиня и мислено я покори.

— Пустинята — рече Наруз. — Между другото утре ще дойдеш ли с мен до шатрите на Абу Кар? Обещаха са ми един арабски жребец, който искам сам да обуча. Удобен повод да се поразходим.

Несим веднага се зарадва на тази възможност.

— Да — отвърна той.

— Ама рано — додаде Наруз. — И тогава ще минем през маслинената плантация, за да видиш как вървят нещата там. Какво решаващ, ще дойдеш ли? Хайде, моля те! — И той стисна ръката му.

— Откакто въведохме тунизийското *chimplali*, нямаме нито една жертва. О, Несим! Защо не останеш при нас? Мястото ти е тук.

Както винаги, и Несим искаше същото. Тази вечер двамата вечеряха според старите обичаи — така различни от циничния лукс на александрийските норми, — като взеха по една кърпа от масата и излязоха на двора, за да изпълнят онази претенциозна церемония по измиването на ръцете, която предшества всяко сядане на трапезата по тези места. Двама души от прислугата им поливаха, а те стояха един до друг и си миеха ръцете с жълт сапун, после ги изплакнаха с портокалова вода. След това се върнаха на масата, където единственият им прибор бе дървена лъжица за супата — иначе, както става на село, разчупваха хляба с ръце и го топяха в чиниите със сготвени мръвки. Лейла винаги ядеше сама в женската част на къщата, а този път си легна рано, за да могат двамата братя да вечерят насаме. Необезпокоявани от никого, бавно и спокойно, те продължиха да се хранят с дълги паузи между отделните ястия. Наруз успешно се справяше с ролята си на домакин, като избираше най-хубавите хапки и ги слагаше в чинията на Несим, отчупваше най-крехкото месо от пилето и пуйката със силните си ръце и го поставяше пред своя гостенин. Най-накрая, когато бяха поднесени захаросаните ядки и

плодовете, те пак излязоха при строените отвън слуги и отново си измиха ръцете.

Междувременно масата бе прибрана и вдигната, за да се отвори повече място, тъй като старомодните дивани трябваше да бъдат изнесени на балкона. Там бе наредено и всичко, необходимо за пушене — наргилетата с дълги чибуци, любимият тютюн на Наруз, както и едно сребърно блюдо с благоухания. Двамата останаха в мълчание известно време, докато сърбаха кафето. Несим бе изул чехлите си, бе седнал по турски с подпряна в ръце брадичка и се чудеше как да съобщи своята вест — женитбата, мисълта за която все го човъркаше и не му даваше покой; чудеше се дали честно да сподели мотивите си за избора на съпруга от друга вяра. Нощта бе тиха и бездиханна, а въздухът току донасяше мириса на магнолиев цвят и току облъхваше свещите, чийто пламък се огъваше в грациозен танц; нерешителността продължаваше да го яде отвътре.

В такава тегота всяко развлечение за духа е добре дошло и той наистина се зарадва, когато Наруз предложи да извикат селския певец да им посвири — един обичай, който често ги забавляваше като младежи. В тежкото безмълвие на египетската нощ няма нищо подходящо от разнежващите струни на *каманджата*. Наруз плесна с ръце и изпрати да го извикат. След малко старецът пристигна от колибите на прислугата, където се хранеше всяка вечер по благоволение на господарите. Вървеше с бавната покорна крачка на напредналата старост и настъпващата слепота. Резонаторът на малката му виола бе направен от разполовена черупка на кокосов орех. Наруз скочи на крака и го настани върху възглавница в единия край на балкона. Откъм двора се чуха стъпки и познат глас — старият учител Мухаммед Шебаб, който се изкачи по стълбите, усмихна се, от което бръчки разчертаха цялото му лице, и взе ръката на Наруз. Имаше приветливото космато лице на маймуна и както обикновено, носеше безупречно чист тъмен костюм с роза в бутониерата. Славеше се като конте и епикуреец, а посещенията в голямата къща бяха единствените му развлечения, тъй като почти цяла година живееше някъде в затътените кътчета на Делтата; със себе си носеше и онзи стар и много ценен мундщук от наргиле, който притежаваше отпреди четвърт век. С удоволствие се заслуша в музиката, дивите трели на стареца го разчувстваха — арабски песни, изпълващи сърцето с угнетителната

мъка на пустинята. Старческият глас просъскваше на места като изсъхнал лист, извисяваше се и после глухо потъваше в нощта; мелодичните напеви си проправяха път към сърцето, сякаш следваха древните пътеки на отдавна заличени мисли и чувства. Миниатюрната виола се вайкаше пискливо със същите онези думи, които помнеха още от детството си. Но ето че певецът изведнъж подхвана страстна поклонническа песен, която така добре изразяваше мюсюлманския копнеж по Мека и възхвалата към Пророка — мелодията разнежи двамата братя и сърцата им запърхаха безпомощно като птички в клетка. Наруз, нищо че беше копт, взе екзалтирано да припява: „Аллах, Аллах!“

— Стига, стига! — провикна се Несим. — Ако ще ставаме рано, трябва да си легнем рано, нали така?

Наруз веднага скочи на крака и тъй като се беше вживял в ролята на домакин, извика да донесат светлина и вода и поведе брат си към отредената за него стая. Изчака, докато той се измие, съблече и скочи в скърцащото легло, преди да му пожелае „лека нощ“. Докато беше още на прага, Несим се обади импулсивно.

— Наруз... трябва да ти кажа нещо. — Ала нерешителността го обзе отново и той добави: — Но то може да почака до утре. Ще бъдем сами, нали? — Наруз кимна и се усмихна.

— Пустинята е такава мъка за тези слуги, че стигнем ли до нея, аз и без това ги отпращам да се връщат.

— Така е. — Несим знаеше много добре, че според египтяните пустинята е обиталище на духове и демони, както и на други зли сили — изчадия на мюсюлманския сатана Иблис.

Несим се събуди и щом отвори очи, видя брат си да стои до леглото му, напълно облечен, с поднос кафе и цигари.

— Време е — рече той. — Предполагам, че в Александрия спиш до късно...

— Съвсем не — отвърна му Несим, — може и да не вярваш, но в осем съм вече в кабинета си.

— Осем! О, клетият ми брат — извика Наруз подигравателно и му помогна да се облече. Конете ги чакаха и те потеглиха призори, когато гъстата синкава мъгла от езерото започваше да се вдига. Свеж, мразовит въздух — ала слънцето вече затопляше горния слой и изсушаваше росата по минарето на джамията.

Наруз яздеше напред по тесните криволичещи, препречени от трънаци пътеки, пряко на насипите, без никаква опасност да сбърка посоката, тъй като в ума му цялата тази земя се разстилаше като най-подробна карта, направена от майстор картограф. Тя никога не излизаше от главата му, сякаш бе план на предстояща битка — знаеше възрастта на всяко дърво, вместимостта на всеки кладенец, пясъчните навявания до инч. Беше обсебен от тази земя.

Бавно обиколиха цялата плантация, като трезво преценяваха постигнатото и обсъждаха как да проведат следващата атака срещу пустинята, като дойдат машините. След известно време стигнаха до едно уединено място край реката, отвсякъде заградено с тръстики, и тогава Наруз каза.

— Изчакай за миг... — Слезе от коня, като същевременно свали от рамото си старата кожена торба за дивеч. — Трябва да скрия нещо — продължи, сведе глава и се усмихна свенливо надолу към земята. Несим го наблюдаваше безучастно, докато той обърна торбата надолу, за да изсипе съдържанието ѝ в усойната река. Ала съвсем не бе подготвен за онова, което видя: съсухрена човешка глава с опънати назад устни, които оголваха жълти зъби, и присвити очи, които гледаха някак навътре, се изтърколи от торбата и бавно потъна в зелените дълбини на водата.

— Какво, по дяволите, е това? — попита Несим, а Наруз изхихика отривисто към земята и отвърна:

— Абдел Кадер... само главата му. — Коленичи и взе да плакне торбата, като рязко я движеше напред-назад във водата, после я обърна наопаки, както се обръща ръкав, и се върна при коня си.

Несим се замисли.

— Значи най-накрая го направи — рече той. — Точно от това се опасявах.

Наруз изгледа за миг брат си със светнали очи и обясни най-сериозно:

— Едни нови неприятности с работниците бедуини можеха да ни костват хиляди дървета през следващата година. Такъв риск не поемам. Освен това, ако го бях оставил, той щеше да ме отрови.

Не добави нищо повече и двамата продължиха да яздят в мълчание, докато стигнаха края на плантацията с все по-оредяваща растителност — фронтовата линия, така да се каже, където всъщност

се водеше битката в този момент: дълга нацърбена ивица земя като неравния ръб на прясна рана. По цялото ѝ протежение се виждаха следите от настъплението на обработената земя, от една страна, и на безплодната пустиня — от друга, плюс разяждащата сила на морската вода, от която страдаха и двете, защото бе отровила земята и я бе превърнала в самия образ на опустошението.

Тук растяха само гигантски тръстики, папури и на места по някой трънлив храст. Риба не се въдеше в застоялата солена вода. Птиците също я избягваха. Лежеше в гнойната пазва на собствения си вонящ въздух — фатална, натрапчива, неестествено притихнала ивица земя. Точно тук пустинята и насажденията се срещаха в предсмъртна прегръдка. Те продължиха да яздят сред извисяващите се тръстики, чиито стъбла блестяха на слънцето, съвсем побелели от покрилата ги като коричка сол. Запъхтените коне нагазиха в смрадливата тиня, в която при всеки плисък капките, където и да паднеха, засъхваха в бели точки сол; калните локви бяха покрити с ципа от слузеста сол, която копитата продупчваха и от черния гнилоч на мътилката мигом се разнасяше ужасно зловоние, като едновременно с това се разжужаваха и рояци от жилещи мухички и комари. Ала Наруз се оглеждаше с интерес наоколо, с пламнали от възбуда очи, защото си представяше как ще култивира това мъртвило и ще го засади с рожкови и зелени храсти, с една дума ще го покори. И двамата обаче задържаха дъха си и гледаха да не говорят, докато прекосяват тази последна, пълна с миазми бариера, както и последвалите дълги просеки от съсухрена като мумия земя. Най-сетне излязоха в края на истинската пустиня и поспряха на сянка, а Наруз взе да рови из дрехите си, докато намери парче син тебешир, подобен на онези, с които се натриват билиардните щеки. Намазаха с пръст по малко тебешир под очите си, за да ги предпазва от ослепителния блясък на слънцето — това го знаеха още от деца; после увиха главите си с кърпа, както правят бедуините.

И после: първият чист полъх на пустинята, голотата на просналата се шир, очевидна като теорема, която стигаше чак до хоризонта, пропита от собственото си безмълвие и великолепие, напълно обезлюдена, с изключение на онези силуети, с които човешкото въображение винаги населява враждебните и страховити пейзажи, както и селенията, пред чиято сияйна ведрина умът стъписано изтръпва.

Наруз нададе вик и конете се сепнаха, изпълниха се с ново усещане за свобода и необятност, после се спуснаха стремглаво напред в бесен, яростен галоп през дюните, гриви и пискюли полетяха, седлата заскърцаха. Дълго време яздиха така главоломно, а Несим се смееше на глас от възбуда и радост. Отдавна не беше галопирал като вихър.

После успокоиха ход, бавно завиха в дъга на изток по обраслата с нискорасляк земя, където цъфтяха диви цветя, а пеперудите прехвърчаха от дюна на дюна сред мръсните, опърпани, но неотстъпчиви екземпляри на оскъдната растителност. Копитата чаткаха по чакълестата твърд, прекосяваха каменни долини с високи остри върхове от пясъчник и тесни клисури от розови шисти, които се редуваха в добре познатия им пейзаж. Несим бе потънал в спомени за онези свои младежки нощи, когато лагеруваха по тези места под голото небе с оцъкдени звезди, в издута от вятъра палатка, чиито студени опънати въжета блестяха като диаманти под ярката Вега, а пустинята ги обграждаше навред като празна стая. Как да забрави човек най-вълнуващите си преживявания? Те бяха като пиано, на което човек е свирил, но което бе останало в забвение, недокосвано от години. Докато следваше Наруз слепешката, озариха го видения от някогашни спомени — насред цялата тази необятност две точки затрептяха пред вътрешния му взор като гълъби в пусто небе.

Спряха за кратка почивка в сянката на висока скала — морав оазис от мрак, — задъхани и щастливи.

— Ако подуша пустинен вълк — рече Наруз, — ще го пребия с моя курбаш. — И той с любов погали големия си камшик, прокара го през пръстите си.

Когато тръгнаха отново, Наруз пое по една бавна странична пътека. Искаше да открие стария път на керваните — *масраба*, който щеше да ги отведе до Куасур ел Аташ (Замъците на жадните), а там хората на шейха трябваше да ги срещнат преди пладне. Навремето и Несим знаеше тези пътища наизуст — маршрута на контрабандистите, който от векове се използваше от керваните, кръстосващи между Алжир и Мека — „пътя на изобилието“, по който несметни богатства прекосяваха сърцето на пустинята, пренасяйки подправки и благовония от една част на Африка до друга, или предоставяха на вярващите единствената възможност да стигнат до Свещения град.

Изведнъж го обзе ревност към тази близост на брат му с пустинята, която навремето бе тяхна поравно. Сега той само му подражаваше, и то старателно.

В този миг Наруз нададе прегракнал вик, посочи с пръст и след малко се озоваха на *масраба* — пътя на камилите, на места дълбоко врязан в скалата, който се простираше вълнообразно от хоризонт до хоризонт. И тук отново малкият брат диктуваше хода. Синята му риза бе станала виолетова под мишниците.

— Почти стигнахме — провикна се той и от потрепващите перлени краища на небето бавно изплуваха високите, скупчени на едно място, червеникави базалтови блокове, изрязани така, че смътно напомняха (като лице сред пламъците на огнище) измъчван от жажда сфинкс; и там, дърдореща в дълбоката сянка на скалата, малката дружина ги очакваше, за да ги заведе до шатрата на шейха — четирима високи мършави мъже, като направени от кафява хартия, с пресипнали от жажда гласове и смях, който изсвистяваше подобно на изпуснат под пара бяс. Двамата братя ги приближиха и попаднаха в кокалестите им обятия, сякаш ги бяха прегърнали сухи стволове, а околността се огласи от трънливото пращане на непознат арабски, където вече само Наруз можеше да участва в разговора и да му обяснява.

Несим зачака и изведнъж се почувства европейец повече от всякога, градско чедо, чужденец и случаен посетител: защото малката групичка олицетворяваше затворения в кръвно родство арабски свят, с официалните му любезности и вражди, с неговата примитивност. С изненада се улови, че търси из ума спомена за картина на Бонар или поема на Блейк — така както изжаднял човек трескаво дири изворна вода. По същия начин минаващ пътник би могъл да бъде представен на стар планински клан, удивлявайки се от подутите им мазолести стъпала и тежки космати крака, ала изпитвайки в същото време благодарност, че европейската култура няма нищо общо с тяхната сила — пълна с омраза към живота и неговите удоволствия. И точно тук той неочаквано изгуби брат си, раздели се с него, защото Наруз изчезна, потопи се в живота на тези арабски пастири със същата страст, с която се отдаваше и на собственото си имение — на земята, на дърветата, на всичко. Силните изпъкнали мускули на косматото му тяло се бяха стегнали от гордост, понеже той, александрийското градско чедо — един презрян християнин, — умееше да стреля по-добре, да говори по-

добре и да галопира по-добре от всички тях. Онези, които познаваха характера му, не сваляха подозрителните си аборигенски очи от него; благовъзпитания Несим го бяха виждали под много премени, добре поддържаните му ръце издаваха градски джентълмен. Въпреки това се отнесоха вежливо.

Тук не бе нужна проникателност, а само познаване на формите, защото тези привидно очарователни пустинни люде бяха като автомати; Несим се сети за Маунтолив и изведнъж се усмихна, зачуди се защо ли британецът ценеше толкова много техните пустинни арабски митове. Изтърканата баналност на живота им бе така ограничена, така тягостна и монотонна. Едва ли биха могли да трогнат някого повече от една гайда, тъй като нищо у тези мъже не надминаваше нивото на чисто примитивното. Наблюдаваше как брат му се оправя с тях, само защото познаваше установените им норми на поведение, както дресьорът се оправя с танцуващите бълхи. Бедни души! Усети в себе си силата и богатството на своя градски интелект.

Сега вече всички язدهа вкупом към шатрите на шейха по дюните, набраздени от прясно навят пясък, през миражи от пасбища, които само дъждоносните облаци можеха да си представят, докато най-накрая стигнаха до мястото, до малкия кръг от шатри — райското убежище на мъжествеността, измислено от мъже, чиито детски спомени са били толкова страшни, че по необходимост е трябвало да си създадат един по-скромен рай, в който да пазят зародиша на собствената си раса; в това малко конусовидно скривалище се е родило първото дете, първата интимност на човешката целувка... На Несим болезнено му се прииска да можеше да рисува като Клия. Глупави мисли, при това неуместни.

Шатрите на шейха бяха просторни, покриваха площ от близо две хиляди квадратни фута, имаха платнище, изтъкано от козя козина с едри бодове в черно, зелено, кафяво и бяло. Дълги пискюли висяха от краищата и се полюшваха на вятъра.

Шейхът и неговите синове, строени като колода от карти за игра, ги очакваха да ги удостоят с обичайните поздравявания, на които Наруз, слава богу, знаеше отговорите. Самият шейх ги отведе до една палатка и им каза:

— Това е вашата къща; чувствайте се като у дома си. Ние сме ваши слуги. — А зад него се тълпяха водоносците, за да им измият

ръцете, краката и лицата, изсъхнали и напукани от пътуването. Полегнаха за около час в кафявия мрак, защото навън зноят беше в разгара си. Наруз се просна върху възглавниците с разперени ръце и крака и захърка, докато Несим придримваше на пресекулки, като от време на време отваряше очи и неспокойно го наблюдаваше — онзи здрав сън, който винаги ни спохожда след физическо изтощение. Замисли се върху грозотата на брат си — прекрасните бели зъби, които се подаваха през розовия процеп на горната му устна. Докато си почиваха, някои от вождовете на племето току влизаха безшумно, събуваха си обувките на входа на палатката и отиваха да целунат ръката на Несим. Всеки промърморваше шепнешком една-единствена дума за добре дошъл: *махуба*.

Късно следобед Наруз се събуди и извика да му донесат вода, за да се наплиска, както и чисти дрехи, които му бяха поднесени лично от най-големия син на шейха. Той излезе навън, в ослепителния блясък на деня, и рече:

— А сега да изберем жребчето. Може да ни отнеме час-два. Нали нямаш нищо против? Само дето ще позакъснеем. — Наизвадиха възглавници и ги сложиха на сянка. Несим се излегна с удоволствие, за да наблюдава брат си, който прекоси горещия пясък и се отправи към група жребчета, изведени специално за него, за да си избере едно от тях.

Малките кончета, които подтичваха грациозно и невинно, мятайки глави и гриви, му заприличаха на „пенливите вълни на юнско море“, както гласеше една мъдрост. Изпънат като струна от мерак, Наруз ги приближи и спря да ги огледа. След това извика нещо и един мъж дотича с поводи и мундшук.

— Белият! — провикна се той дрезгаво и синовете на шейха му отвърнаха нещо, което Несим не успя да разбере. Наруз се обърна, сви глава между раменете, после пъргаво и безшумно се шмугна сред младите животни и само след миг вече бе яхнал бял жребец, като преди това с едно-единствено почти незабележимо движение бе успял да му нахлузи юздата.

Митичното същество се вцепени, лъскавите му черни очи се разтвориха широко, сякаш се мъчеше да отгатне намеренията на непознатата тежест върху гърба си, после тромави тръпки пробягаха по тялото му — приливите на паниката, която присъства неизменно

при всеки сблъсък на двата свята — човешкия и животинския. Кон и ездач, дълбоко замислени, се вкамениха, сякаш позираха за статуя.

После животното изцвили гърлено, уплашено, разкърши се и направи десетина странни, сковани, изгърбени като дъга подскоци във въздуха, подобно на механична играчка, и всеки път се приземяваше, като яростно зариваше предните си нозе в пясъка. Неистовото му мятане обаче не успя да хвърли Наруз на земята, той само се приведе напред и изръмжа нещо в ухото му, от което конят като че побесня още повече, защото се понесе в нервен, отривист и неуверен галоп, като ту се въртеше в нескончаеми завои, ту свеждаше ниско глава, ту непокорно скачаше във въздуха с превити крака. Най-накрая двамата поеха бавно в кръг около шатрите, после се върнаха при тълпата от араби, които се бяха насъбрали пред входа на главната шатра и наблюдаваха мълчаливо. Бедното същество сякаш изведнъж осъзна, че една голяма част от живота му — може би неговото детство — си отива безвъзвратно, изстена шумно и отведнъж се впусна в дълъг, уморителен, вихрен галоп, така типичен за породата му, устреми се като летяща стрела да прониза небето, понесе се сред дюнните със своя ездач, който здраво го стискаше между яките си бедра — като че бе закован за него, — двамата бързо се умалиха и изчезнаха от погледа. Гръмогласен възторжен възглас се разнесе откъм палатките и Несим прие, заедно с изварата и кафето, предназначения за брат му овации.

След два часа Наруз го върна обратно — с блеснал от пот гръб, капнал, залитащ от умора, останала му бе сила колкото да изпръхти унило и да удари копита в земята — знак, че е окончателно покорен. Наруз също бе изтощен до крайност, но ликуваше. Беше замаян, сякаш бе яздил в пещ, само кървясалите му очи и опънатите, потрепващи мускули на лицето издаваха колко свирепа е била битката помежду им. Нежностите, които промълви в ухото на коня, бяха изречени от пресъхнали и напукани до кръв устни. Ала виждаше се, че е доволен — направо тържествуваше. Изграчи да му донесат вода и помоли да го оставят поне половин час да си почине, преди да тръгне обратно към вкъщи. Нищо не можеше да изтощи докрай това силно тяло — нито дори оргазмът на дългата ожесточена схватка. Но сега, като затвори очи под ласките на обливащата го вода, той отново видя пред себе си сърдитото кървящо слънце, което потрепваше гневливо зад клепачите му — самата изнемога, — и отново усети обещания пустинен зной да

пресушава на мига водните капки върху кожата му. Умът му бе като клокочещ смут, пронизан от цветовете и страхове — сякаш целият му сензорен апарат се бе стопил на жегата като кутия водни бои, смесвайки мисъл, копнеж и желание. Беше замаян от радост, чувстваше се лек и безплътен като пъстроцветната дъга. След по-малко от половин час бе вече готов за път.

На връщане потеглиха с друг ескорт — този път под залязващите лъчи на слънцето, които хвърляха розови и лилави сенки в долинките между дюните. Изминаха бързо разстоянието до Куасур ел Аташ.

Наруз се бе уговорил със синовете на главатаря да му докарат белия жребец след една седмица и сега яздеше спокойно, като след добре свършена работа, и от време на време запяваше. Когато стигнаха Замъците на жадните, вече се беше стъмнило и като се сбогуваха с домакините си, препуснаха през пустинята.

Яздеха загледани в бледата петниста месечина, която изплува сред вечерната глухота, нарушавана единствено от тропота на конски копита и далечния вой на чакалите. В този миг най-неочаквано Несим усети, че вътрешната бариера у него се вдига, и той побърза да изрече:

— Наруз, ще се женя. Искам ти да съобщиш на Лейла. Не знам защо, но се срамувам сам да ѝ кажа.

Наруз застина на място, сякаш се вледени — стегнат в ризница ездач; олюля се на седлото си, уж от радост, ала така насилено и кухо, че гласът му едва смогна да промърмори, без да се разтрепери.

— За Клия ли, Несим? За Клия, нади? — И почувства как кръвта се качва в главата му и започва да блъска в слепоочията.

Несим поклати глава и го изглежда учудено.

— Не. Защо? За бившата жена на Арнаути — отвърна той простичко със спокоен, улегнал тон.

Продължиха да яздят върху поскърцаващите седла, а Наруз, който се ухили с облекчение, извика:

— Толкова съм щастлив, братко! Най-накрая! Ще бъдеш честит и ще имаш деца.

Тук Несим трябваше още веднъж да преодолее убийствената си срамежливост, като разказа на Наруз всичко, което бе научил за Жюстин и загубата на нейното дете. После добави:

— Сега тя не ме обича, не се и преструва дори, но кой знае? Ако успея да ѝ върна детето и с това да ѝ донеса успокоение на духа, както

и сигурност, всичко е възможно. — Изчака миг и додаде: — Ти как мислиш? — Не толкова, че искаше да узнае мнението му по въпроса, колкото да хвърли мост през мълчанието, което легна между тях като прясно навята дюна. — Що се отнася до детето, там нещата са по-сложни. Полицията направи каквото може. Малкото сведения, които успяха да съберат, отвеждат към *Магзуб* (Вдъхновения); в нощта на изчезването в града е имало фестивал и той е присъствал. На няколко пъти е бил обвиняван в отвлечането на деца, но случаите винаги са били преустановявани поради липса на доказателства. — Наруз наостри уши и целият настръхна като вълк.

— Искаш да кажеш, хипнотизатора?

— Изпратих човек при него да му предложи голяма сума пари — продължи Несим. — Много голяма наистина, за да ми даде сведения по въпроса, който ме интересува. Разбираш ли? — Наруз поклати глава замислено и взе да поскубва късата си брада.

— Той е луд — каза Наруз. — Навремето всяка година идваше в Света Дамиана. Но странно луд. *Зейн ел Абдин*. Нали е и свят човек.

— Значи за същия става дума — отвърна му Несим. Изведнъж Наруз като че се сети нещо, придърпа към себе си поводите на коня му, прегърна го и повтори традиционните поздравления на родния им език. Несим се усмихна и рече:

— Ще кажеш на Лейла, нали? Моля те, братко.

— Разбира се.

— След като си тръгна.

— Разбира се.

Като се освободи от напрежението и след като получи уверението на Наруз, Несим се почувства, сякаш камък падна от сърцето му. И може би затова отведнъж усети голяма умора, дори му се приспа. Продължиха пътя си с енергичен ход, ала без да бързат, и към полунощ стигнаха края на пустинята. Тук конете хукнаха подир един подплашен заек и Наруз се опита да му види сметката с помощта на камшика, но не успя да го уцели в мрака.

— Това е много хубава новина — извика той, като се върна до Несим, сякаш краткият галоп през огрените от луната дюни му бе дал необходимото време и дистанция, за да премисли мнението си. — Ще я доведеш ли следващата седмица? Да я види Лейла. Аз трябва да съм я виждал, но не мога да си я спомня. Не беше ли една мургава? „С две

светулки в мрака на зениците“, както се пее в песента, а? — И той отново изпусна своя смутен, обърнат надолу към земята смях.

Несим се прозя сънливо.

— О! Кокалите ме болят. Ето какво става с човек, когато живее в града. Наруз, преди да заспя, искам да те попитам нещо. Отдавна не съм виждал Пърсуордън. Къде са срещите?

Наруз си пое дъх със съскане и погледна брат си със светнали очи.

— Добре. Ще ти кажа. Следващата ще бъде по време на мевлид на света Дамиана, в пустинята. — И той разкърши яките си раменни мускули. — Всичките десет семейства ще присъстват — представяш ли си?

— Трябва да внимаваш — рече брат му. — Трябва да си сигурен, че всичко се уговаря на четири очи и че няма изтичане на информация.

— Разбира се!

— Искам да ти кажа — продължи Несим, — че в началото тази работа не бива да приема политически характер. За политика ще се заговори по-късно, когато се убедим, че има разбиране на проблема. Ясно ли е? Например аз не мисля, че ти трябва да им говориш, да държиш речи, по-скоро започнете да обсъждате нещата. Не можем да си позволим никакъв риск. Разбираш ли, не става дума само за англичаните.

Наруз нервно кръстоса крака и взе да чопли зъбите си. Сети се за Маунтолив и въздъхна.

— Става дума и за французите... и техните цели са противоречиви. Ако успеем да използваме и едните, и другите...

— Знам, знам — нетърпеливо се обади Наруз, а Несим го изгледа изпитателно.

— Внимавай! — отсече той, — защото всичко ще зависи от твоята преценка: доколко можем да си позволим на този етап.

Наруз се трогна от загрижеността на Несим. Изчерви се, хвана ръцете си и погледна брат си.

— Ще внимавам — обеща с нисък дрезгав глас. Несим се засрами, взе ръката му и продължи да му говори с поверителен тон.

— Нали разбираш, непрекъснато изтичат поверителни сведения. Старият Коен например, кожарят, дето умря миналия месец. Той е работил за французите в Сирия. При връщането му египтяните вече са

били осведомени за тамошната му мисия. Как? Никой не знае. Сред приятелите ни сигурно има и врагове — в самата Александрия. Разбираш ли?

— Разбирам.

На следващата сутрин Несим трябваше да си тръгва и двамата братя поеха през полето. Когато стигнаха ферибота, Несим се обърна към брат си.

— Защо никога не идваш в града? Ела още днес. Ще има бал у Рандидис. Ще се забавляваш, пък и кой няма нужда от малко промяна.

Наруз, както винаги, гледаше гузно, щом някой му подхвърлеше нещо за града.

— Ще дойда за карнавала — бавно отвърна той със забит в земята поглед.

— Сигурен бях, че така ще отговориш — изсмя се брат му и леко докосна ръката му. — Все едно и също — веднъж в годината за карнавала. Чудя се защо.

Но той знаеше. Ужасната стеснителност на Наруз заради заешката му устна го бе пропъдила в почти вечно уединение, подобно на това на майка му. Само черното домино на карнавалния бал му даваше възможност да прикрие лицето си, което така бе намразил, че не можеше да го гледа дори когато се бръсне. По време на бала обаче се чувстваше свободен. Но имаше и друга, макар и неочаквана причина — тайната му страст по Клия, която продължаваше вече години; по една Клия, с която дори никога не бе говорил, а и само два пъти я беше виждал, когато Несим я бе довел да яздят в имението. Това бе тайна, която не можеше да бъде изтръгната от него дори с изтезания, но на всеки карнавал той пристигаше в града и се мотаеше из тълпата със смътната надежда, че би могъл случайно да зърне тази млада жена, чието име никога преди не беше произнасял на глас пред никого.

(Той, разбира се, дори и не подозираше, че Клия ненавижда карнавалите и по това време обикновено си седеше в ателието да чете и рисува.)

Прегърнаха се, разделиха се, а колата на Несим вдигна прах във въздуха и изписа няколко драскулки в зноя, докато бързаше по-скоро да стигне прохладата на крайбрежието. Боен кораб в залива изстреля двайсет и един топовни гърмежа за поздрав, вероятно в чест на

някакъв египетски сановник, и експлозиите образуваха перлени облачета, които увиснаха над пристанището, както винаги става през пролетта, потрепериха и смениха цвета си. Морето беше бурно и четири рибарски лодки се бореха с вълните, лавираха между тях и бързаха да се приберат на завет с улова си. Несим спря само веднъж — за да си купи карамфил за бутониерата от един цветар на ъгъла на площад „Саад Заглул“. После отиде в офиса си, след като се отби при едно ваксаджийче да му лъсне обувките. Никога преди градът не му бе изглеждал толкова красив. Седна зад бюрото си и се замисли за Лейла, после за Жюстин. Какво ли щеше да каже майка му за това негово решение?

Същата сутрин Наруз излезе от лятната къща и тръгна да изпълни мисията си; но преди това събра огромен букет цветя от червените и жълтите рози, за да ги нареди във вазите, които стояха от двете страни на портрета на баща му. Майка му беше заспала върху бюрото си, но шумът от вдигането на резето я сепна. Змията изсъска сънливо, после пак отпусна главата си върху пода.

— Бог да те благослови, Наруз — рече тя, като видя цветята, и веднага се изправи, за да изпразни вазите. Щом двамата се заеха да подкастрият и нареждат новите цветя, Наруз побърза да ѝ съобщи новината за предстоящата женитба на Несим. Майка му остана неподвижна доста дълго време, външно спокойна и сериозна, сякаш искаше да се допита до най-съкровения си мисли и чувства.

— Защо не? — рече най-накрая, но повече на себе си, отколкото на него. После повтори фразата, сякаш регулираше височината на гласа си.

Захапа палец, обърна се към по-малкия си син и каза:

— Но ако се окаже някаква авантюристка, която се интересува само от парите му, няма да се съглася. Ще предприема стъпки да я отстраня. Той, така или иначе, не може без моето разрешение.

Наруз възприе думите ѝ като ужасно смешни и ги аплодира с бурен смях. Тя взе косматата му ръка и я притисна между дланите си.

— Ще видиш — каза.

— Моля те, недей.

— Заклевам се, че ще го направя.

Той продължи да се залива от смях и розовият венец на устата му се оголи. Но тя не помръдна, остана замислена, като че заслушана в

някакъв свой вътрешен монолог. Разсеяно потупа ръката му, докато той се смееше, и прошепна.

— Тихо, тихо. — После, след дълга пауза, Лейла се обади, като че сепната от собствените си мисли. — И най-странното е, че говоря съвсем сериозно.

— Но на мен няма да разчиташ, чу ли? — каза той, като продължаваше да се смее, ала думите му съвсем не бяха лишени от сериозност. — Не можеш да разчиташ на мен да пазя честта на брат си. — Наруз продължаваше да стои, издут като жаба от собствения си смях, въпреки че изражението на лицето му бе добило съсредоточеност.

„Боже Господи! — помисли си тя. — Колко е грозен.“ И пръстите на ръцете ѝ се плъзнаха под фереджето да опипат грубите белези по собственото си лице; взе да ги натиска навътре, сякаш да ги изглади.

— Добрият ми Наруз — разнежи се тя и прокара пръсти през косата си; чудната поетичност на арабския едновременно го развълнува и успокои. — Добрият ми Наруз, моето гълъбче, моята меденка. Кажу ми „да“ и го прегърни от мен. Предай ми моето „да.“

Той стоеше неподвижен, като жребец, опиваше се от музиката на гласа ѝ, от ласките на топлата ѝ, галювна ръка.

— Но ми кажи, че трябва да ни я доведе тук, за да я видим.

— Ще ми предам.

— Кажу ми още днес.

И той тръгна със странната си, скоклива походка към телефона в старата къща. Майка му остана до потъналата в прах маса и на два пъти си промърмори с тих, озадачен тон: „Защо Несим трябваше да си избере еврейка?“

[12] Тук, както и по-нататък в текста, думата „харем“ е използвана в смисъл на онази част от ориенталската къща, която е определена само за жени. — Б.пр. ↑

V

Това е, което успях да възстановя от лабиринта на записките, които ми остави Балтазар. „Да си представяш, не значи непременно да измисляш — казва той някъде, — нито пък човек трябва да претендира, че знае всичко, когато тълкува човешките постъпки.“ По-скоро би трябвало да приеме, че те израстват от чувствата, както листата от клончетата. Но възможно ли е да се върне човек назад и от едното да си извлече заключение за другото? Може би един писател е в състояние да направи такова нещо, ако е достатъчно смел, за да попълни празнотите в нашите действия със собствените си тълкувания, и то така, че на очевидните несъответствия да придаде логичен смисъл. Какво става в ума на Несим ли? Това действително е въпрос, който би трябвало да си зададеш.

Или в ума на Жюстин? Човек наистина не знае; единственото нещо, което бих могъл да кажа, е, че мнението им един за друг се променяше обратнопропорционално на уважението им — защото по взаимно съгласие между тях никога не е имало любов, както вече ти разкрих. И толкова по-добре. Но във всичките безкрайни разговори, които съм водил с тях поотделно, не успях да открия ключа към връзката им, за която може да се каже, че претърпя пълен провал — това се вижда с просто око, тя видимо затъва, пропада неизвестно защо. Защитната им окраска обаче бе така нещо изпипана, така съвършена, че успя да измами мнозина, включително и теб. Не споделям и мнението на Лейла, която никога не е харесвала Жюстин. Бях седнал до нея на представянето, което Наруз организира в Абу Гирг по време на *мевлида*, който всяка година се пада някъде по Великден. Тогава Жюстин вече се бе отказала от своята юдейска религия, за да стане коптка според желанието на Несим. Ала той можеше да се ожени за Жюстин само на скромна церемония, понеже за нея това бе втори брак, и затова Наруз трябваше да се задоволи с един-единствен прием, на който да я представи на голямата къща и нейните обитатели, които винаги търсеше начин да обедини в едно голямо семейство.

Тогава в продължение на четири дни къщата се бе превърнала в огромен лагер с опънати навред шатри и павилиони — застлани с килими, окичени с полилеи и пищна украса. Александрия бе останала без парникови цветя и без градските си знаменитости, защото всички те бяха в Абу Гирг (нищо не предизвиква повече сподавен присмех от една светска сватба), за да поднесат своите благопожелания на Лейла. Местните мудири и шейхове, безброй селяни, сановници от близо и далеч — всички се бяха струпали да присъстват на това голямо забавление. А бедуините, чиито племенни земи граничеха с имението, бяха устроили невероятни изпълнения с коне, галопираха в кръг около къщата и стреляха, сякаш Жюстин беше млада булка и девственица. При това положение можеш да си представиш усмивките на Атина Траша и на семейство Червони! Пристигна и старият Абу Кар, изкачи стъпалата на къщата с белия си арабски жребец и нахлу в залата с букет цветя.

Що се отнася до Лейла, тя нито за миг не свали умните си очи от Жюстин. Следеше я внимателно, сякаш изследваше важна историческа личност. „Прекрасна е, нали?“ — подхвърлих аз, след като проследих погледа ѝ. Лейла се обърна рязко като подплашена птичка, изгледа ме и отново се съсредоточи върху обекта на своето изследване. „Балтазар, с теб сме стари приятели и мога да споделя. Тъкмо си мислех, че тя изглежда така, както изглеждах и аз на младини, което значи, че е авантюристка; като малко черно змийче се е навила на кравай в самата сърцевина на живота на Несим.“ Аз ѝ възразих съвсем формално, Лейла обаче впи продължителен поглед в очите ми и после тихо изхихика. Следващите ѝ думи ме поразиха. „Да, тя е точно като мен — безмилостно преследва удоволствията, ала в същото време е суха и неплодна — цялото ѝ мляко се е превърнало във властолюбие. Приличаме си с нея и по още нещо — нежна и мила, тя е жена само за истински мъж. Мразя я, защото е като мен, разбираш ли? И се страхувам от нея, защото ще може да чете мислите ми.“ И Лейла се разсмя. „Скъпа моя — провикна се към Жюстин, — ела насам и седни до мен.“ И бутна пред лицето ѝ единствените бонбони, които сама ненавиждаше — захаросани виолетки. Видях как Жюстин ги прие с едва прикрито отвращение, защото и тя ги мразеше. Така двете останаха седнали една до друга — сфинксът с фередже и сфинксът без фередже — да ядат захаросаните виолетки, които не можеха да

понасят. С удоволствие се загледах в тях — жени в най-оголения си, примитивен вид. Но не мога да се закълна във валидността на моите преценки. Ние всички си съставяме мнение един за друг и често грешим.

Най-любопитното обаче беше, че въпреки тази антипатия — човек би казал антипатията на сродните души — между двете жени най-неочаквано се появи и странна симпатия, от онзи вид, когато разпознаваш себе си в другия. Например, след като най-накрая Лейла се реши на среща с Маунтолив, това стана тайно от всички, а виждането бе уговорено от Жюстин. Именно Жюстин ги събра — и двамата с маски — по време на карнавала. Поне така дочух аз.

Що се отнася до Несим, с риск да опростя нещата прекалено много, бих казал следното: в своето простодушие той не успя да разбере, че е невъзможно да живееш с една жена, без макар и малко да се влюбиш в нея, и че чувството за притежание съставлява деветдесет процента от ревността. Той беше учуден и ужасен от силата на собствената си ревност към Жюстин и най-чистосърдечно се опита да я замени с нещо крайно непривично за него — равнодушието. Истинско или престорено? Това не знам.

И тогава, ако погледнем от обратната страна на медала, бих казал, че онова, което най-много и най-неочаквано за самата нея раздразни Жюстин, бе, че договорът за съпружество, който бе сключила така рационално, с хладен ум и най-вече на ниво финансова сделка, се оказа далеч по-обвързващ от брачната халка. Защото жената никога не се замисля (особено ако страстта го забранява), щом има възможност да изневери на съпруга си; но това, да изневериш на Несим, приличаше по-скоро на кражба, все едно да задигнеш пари от чекмеджето му. Какво ще кажеш, а?

Самият аз имах усещането (с твое позволение, Балтазар), че Жюстин постепенно осъзна съществуването на нещо дълбоко прикрито в характера на този самотен и нежен страдалец; по-точно една ревност, която ставаше още по-ужасна и несъмнено по-опасна, по простата причина че никога не намираще отдушник. Понякога... но тук има опасност да разкрия тайни, които Жюстин бе споделила с мен по време на нашата така наречена любовна връзка, която ме бе наранила толкова силно и в която, както разбирам чак сега, тя просто ме бе използвала като прикритие за някои свои действия. Описвал съм

на други места как се развиха събитията тогава; но ако трябва да разкрия сега всичко онова, което по нейните думи бе истината за Несим, рискувам, първо: да изложа неприлични за читателя факти и всъщност да злепоставя самия Несим; и второ: вече не съм така сигурен в относителната истина на всичко онова, защото нищо чудно да е било част от някакъв огромен замисъл с цел измама! Според мен дори тези съмнения („научените важни уроци“ и т.н.) са обагрени от отблясъците на главния въпрос, повдигнат в Междуредието. „Истината е онова, което най-много си противоречи!“ Какъв фарс е животът!

Ала твърденията му за ревността на Несим трябва да са били верни, защото самият аз живях известно време в нейната сянка и няма никакво съмнение за въздействието ѝ върху Жюстин. Още от самото начало тя разбра, че я следят, че я държат под око, което, естествено, я накара да се почувства зле, в несигурност; една несигурност, която ставаше още по-ужасна, поради факта че Несим никога не говореше открито за това. Подозрението легна като невидимо бреме върху всяка нейна забележка, дори най-обикновената, върху най-невинните ѝ разходки след вечеря, като я преследваше неизменно, променяйки цвета на всяко изживяване. Той седеше сред високите свещи, усмихваше ѝ се мило, докато в същото време умът му се терзаеше от кошмарите на една безмълвна инквизиция. Така поне твърдеше тя.

Най-простите и искрени действия — едно отиване до градската библиотека например, разходка по магазините или бележка, оставена за нея — се превръщаха в зловещи загадки в очите на ревността, в основата на която се криеше не друго, а неговата емоционална импотентност. Несим се разкъсваше от нейните изисквания; тя се разкъсваше от пламъчетата на съмнението, които блещукаха в погледа му, дори от нежността му — трогателната нежност, с която слагаше наметката върху раменете ѝ. Сякаш мятеше примка около шията ѝ. По един доста странен начин тези техни отношения повтаряха като ехо психоанализираната връзка, описана в „Нрави“ от нейния първи съпруг, където за всички герои Жюстин бе по-скоро медицински случай, отколкото жив човек, преследван до влудяване от неуморните тягостни въпроси на онези, които никога не знаят кога да престанат да човъркат в раната. Така или иначе, тя беше попаднала в капан и в това нямаше никакво съмнение. Мисълта отекваше в ума ѝ като смях на побъркан. И аз го чувах, че продължава да кънти.

Така двамата живееха един до друг, като спринтьори в безпогрешен синхрон, демонстрирайки на цяла Александрия съвършения модел на връзка, на която всички завиждаха, но никой не можеше да ѝ подражава. Несим беше снизходителен, отстъпчив, любещ съпруг, а Жюстин — красива, доволна и гледана жена.

„По един особен и лично негов начин — твърди в бележките си Балтазар — предполагам, че той просто е търсел да открие истината. Това, разбира се, е абсурдно и доста странно занимание. Време е всички единодушно да се откажем от него. Да ти дам ли още един пример, този път с други действащи лица? Твоето описание на смъртта на Каподистрия в езерото е всъщност възприетата от всички нас версия. Навремето, разсъждавайки, решихме, че това вероятно е самата истина.

Но в показанията си под клетва в полицията всички разпитани отбелязват една особеност: когато тялото било извадено от водата, в която плувала черната очна превръзка, от него в лодката паднало изкуствено чене и така шумно издрънчало, че всички се стреснали. А сега чуи това: три месеца след този случай обядвах с Пиер Балб, личния зъболекар на Каподистрия. Той ме увери, че Да Капо се е радвал на съвършено здрави зъби и никога не е имал чене, което би могло да падне. Тогава на кого е бил трупът? Не знам. Но ако Да Капо просто е изчезнал, като е уредил да сложат едно мюре на негово място, то той е имал достатъчно основание за това, тъй като след себе си остави дългове за повече от два милиона. Разбираш ли какво искам да кажа?

Фактите, по силата на своето естество, са нещо несигурно и променливо. Наруз веднъж ми каза, че обича пустинята, защото «вятърът заличава всички стъпки, както угасява и пламъка на свещите». Така прави и действителността. Как тогава да търсим истината?“

* * *

Помбал се луташе между дипломатическата тактичност и склонността си към дребни хитрувания като някой провинциален прокурор; противоречивите емоции играеха върху месестото му лице,

докато той самият се бе разположил със скръстени ръце в удобния си стол. Имаше вид на човек, свършено доволен от себе си.

— Говори се — каза с вперени в мен очи, — че сега си в разузнаването. Така ли? Не, не ми отговаряй, знам, че не можеш да говориш. Както не мога и аз, ако речеш да ме попиташ. Ти си въобразяваш, че без съмнение съм във френския Втори отдел, но аз най-категорично отричам. Това, което се питам, е дали трябва да ти разрешавам да живееш в моя апартамент. Струва ми се някак... как да кажа?... Сякаш сме дупе и гащи. Нали? Искам да кажа, защо да не си подшушваме по нещичко от време на време, а? О, знам, че няма да го направиш. Нито пък аз. Чувството ни за достойнство... искам да кажа, ако бяхме в... хмм. Но разбира се, ти отричаш, както и аз. Значи не сме. Чувството за достойнство обаче не ти пречи да се възползваш от моите жени, нали така? Ще кажеш, това е друго нещо. Да пийнем, а? Бутилката с джин е ей там. Скрих я от Хамид. Разбира се, знам, че нещо става. Не умирам да науча какво е то. И все пак нещо, което бих желал да знам... Несим, Каподистрия... Кажи, де!

— Какво си направил с лицето си? — попитах го аз с надеждата да сменя темата. Наскоро си беше пуснал мустаци и в този миг се хвана за тях, сякаш въпросът ми съдържаше директна заплаха за насилственото им обръсване.

— Мустаците ли? Ами напоследък получих толкова много порицания във връзка с работата — че често отсъствам, че не си гледам задълженията, затова седнах и взех най-сериозно да се анализирам, *au fond*^[13]. Знаеш ли колко много човекочасове съм изгубил заради жени? Няма да познаеш. Затова реших, че мустаците (ужасни са, нали?) ще ги отблъснат, ама не. Никаква промяна в положението. Това, скъпо момче, се дължи не на моя чар, а на ниския стандарт тук. Лепят се по мен като мухи, само поради липса на друго занимание. Просто си падат по дипломатите — как се казваше, *faisande*^[14], така ли беше? Защо се смееш? Ти също си изгубил сума часове по жени. Но разбира се, британското правителство е зад гърба ти, както и непоклатимата английска лира. Онова момиче и днес беше тук. *Mon Dieu*^[15] колко е слаба, прилича на сираче. Предложих ѝ каквото имах за обяд, но ми отказа. А какъв хаос цари в стаята ти! Тя пуши хашиш, нали? Добре, когато замина на почивка в Сирия, можеш да разполагаш с целия апартамент. При едно условие — да пазиш

предпазния параван пред камината, чу ли? Той е истинско изкуство, нали?

Помбал притежаваше един огромен, шарен параван, приготвен специално за неговата камина, върху който бяха пирографирани думите LEGERETE, FATALITE, MATERNITE^[16].

— Добре — продължи той. — Дай да не говорим за изкуство в Александрия. Но що се отнася до Жюстин, от двете варварки за теб тя е по-добрата, нали? Обзалагам се, че е така. Не ми казвай нищо. Защо не си по-щастлив с нея ли? Вие, англичаните, сте винаги мрачни и все политиката ви е в акъла. *Pas de remords, mon cher*^[17]. Две жени в тандем — какво повече искаш? И едната левачка — както Да Капо викаше на лесбийките. Нали си наясно с репутацията на Жюстин? Що се отнася до мен, аз съм против цялото...

И в прекрасно разположение на духа той се понесе по плиткото течение на собствената си река от преживявания, а аз излязох на балкона да съзерцавам смрачаващото се небе над пристанището и да послушам сърдития вой на корабните сирени, които само подсилваха нашата самота тук, нашата изолация от топлия Гълфстрийм на европейската чувствителност и цивилизация. Всички пътища ни отвеждат встрани от нея, към Мека или към непонятната пустиня и единствената опора тук на този бряг, от тази страна на Средиземно море е градът, който, по стечение на обстоятелствата, населяваме и ненавиждаме, който заразяваме със собственото си самопрезрение.

И тогава зърнах Мелиса, която вървеше по улицата, и сърцето ми се сви от мъка и радост. Прибрах се и отидох да ѝ отворя вратата.

* * *

Тези тихи меланхолни дни на острова са в пълен синхрон с мислите и чувствата на човек, който обикаля сам пустите плажове и всеки ден изпълнява еднообразните задължения на едно домакинство, в което няма майка. Сега обаче, където и да отида, каквото и да правя, нося в ръка голямото Междуредие — когато готвя, когато уча малката да плува или цепя дърва за огнището. Този плод на моето въображение продължава да живее като проекция на белия град с перлените небеса, които само напролет се назъбват от щръкналите минарета и ятата

гълъби, запърхали в облаци от сребро и аметист; където тъмнозеленият мрамор на пристанищните води отразява като в огледало зурлестите носове на чуждоземни бойни кораби или пък поглъща мастилените им силуети, като ги облизва на приливи и отливи, подобно на езиците на секти и раси, над чието неспокойно съжителство железните им корпуси са дошли да патрулират, символизирайки западното съзнание, чиято сила е олицетворена в стомана — зловещата проповед на оръдията на фона на жълтеникавата повърхност на езерото, и градът, който призори разцъфва като роза.

[13] Основно, до дъно (фр.) — Б.пр. ↑

[14] Хванат съм в плен (фр.) — Б.пр. ↑

[15] Боже мой (фр.) — Б.пр. ↑

[16] Лекомислие, предопределеност, майчинство (фр.) — Б.пр. ↑

[17] Без угризения, скъпи (фр.). — Б.пр. ↑

ВТОРА ЧАСТ

VI

„Пърсуордън! — пише Балтазар — Няма да кажа, че не си справедлив към него, а само това, че не си успял да го възкресиш върху твоите листове, няма го онзи човек, когото аз познавах. Той, изглежда, си е останал загадка за теб. (Очевидно да уважаваш гения на един човек, не стига, трябва малко и да го обичаш, нали?) Може би причината е завистта, която споменавах, че те е направила сляп за неговите качества, но позволи ми да се съмнявам; на мен ми се струва, че е много трудно да завиждаш на толкова праволинеен и целенасочен човек, при това истински глупак в много отношения, което, от друга страна, го прави доста оригинален тип (например: парите го ужасяваха). Признавам, че лично аз винаги съм го смятал за велик — въпреки че и досега, до ден-днешен, не съм прочел нито една негова книга, нито дори последната му трилогия, която вдигна толкова шум по света, макар пред хората винаги да съм се преструвал, твърдейки обратното. Попрочитал съм отгук-оттам. Това ми стига.

Ето защо тук съм нахвърлял няколко бележки за него, не за да ти противореча, умнико, а само за да ти дам възможност да сравниш два толкова различни портрета. Но ако ти грешиш в представата си за него, знай, че не по-малко от теб греши и Помбал, който винаги е ценял чувството му за *humour noir*^[18], така скъпо на френското сърце. У Пърсуордън обаче нямаше жлъч и неговото отегчение от света бе истинско; неговата жестокост на думи се дължеше на неприкритата му откровеност и на малко дебелашкото му чувство за хумор. Според мен Помбал така и не успя да преглътне прякора Брадатия препуциум, който му лепна Пърсуордън; прощавай, но и ти не успя да преглътнеш критичните забележки на Пърсуордън по отношение на твоите романи. Спомняш ли си? «В тези книги се прокрадва някаква мрачна и доста странна жестокост — една липса на човечност, която в първия момент ме озадачи».

После обаче си дадох сметка, че това просто е начинът, по който един сантиментален човек прикрива собствената си слабост. В този случай жестокостта се явява обратната страна на сантименталността.

Той наранява, защото се бои сам да не се размекне.“ Разбира се, ти си прав, като твърдиш, че Пърсуордън презираше твоята любов към Мелиса — прякорът, който ти измисли, сигурно също те е обиждал (Удовлетвореното желание). „Ето го Желанието, мъкне се с мръсния си шлифер.“ Глупава шега, знам. Но всичко това беше някак сюрреалистично.

Днес съм се разровил в едно чекмедже, пълно със стари спомени и бележки, и се опитвам да поразсъждавам за Пърсуордън върху белия лист; почивен ден е и клиниката е затворена. Знам, това е опасно занимание, но може би ще успея да отговоря на един въпрос, който би трябвало да зададеш и на себе си, след като прочетеш първите страници на това Междуредие: „Как са могли Пърсуордън и Жюстин...?“ Вече знам.

Той и преди е бил в Александрия на два пъти, преди да срещне всички нас, а веднъж е прекарал и цяла зима в Мазарита, където е работил върху една от своите книги: последния път обаче беше дошъл да изнесе кратък курс лекции в ателието и тъй като Несим, аз и Клия бяхме в управителния съвет, просто нямаше как да избегне онази страна на живота в града, която най-много го радваше и най-много го потискаше.

Най-добре си спомням физическите му особености. Беше светъл, среден на ръст със здраво, силно телосложение, но не набит. Кестенява коса и мустачки — много тънки. Изключително добре поддържани ръце. Приятна усмивка, въпреки че когато не се усмихваше, лицето му добиваше насмешливо и малко нахално изражение. Очите му имаха цвят на лешник и бяха най-хубавото нещо в него — проникваха надълбоко в чуждите погледи, в чуждите идеи, и то прямо, искрено, ала със страховита пронизателност. Носеше се небрежно, но винаги беше безупречно чист; ненавиждаше мръсни нокти и мръсни яки. Нищо че дрехите му понякога бяха изцапани с петна от червено мастило, с което обикновено пишеше. Това е!

Ако питаш мен, аз твърдя, че именно чувството му за хумор бе онова, което го разграничаваше от останалия свят, което го караше да се затвори в себе си, или пък беше открил безполезността да имаш мнение и в резултат на това беше придобил навика да казва точно обратното на онова, което мисли. Той беше хуморист и затова често изглеждаше, че нарушава добрия тон; оттук и типичното му

двусмислие, и демонстративното лекомислие, с което се отнасяше към сериозни неща. Подобно съчетание от клоунско поведение с каменно лице слага знак върху всеки разговор, независимо от темата. Безпardonните му забележки оставаха отпечатъци като котешки лапи в масло. На всички глупости отвърщаше с една-единствена дума „квач“.

Според мен Пърсуордън вярваше, че успехът е присъщ на величието. Затова липсата на финансов успех (противно на онова, което мислиш, той не може да забогатее от творчеството си, а малкото, което припечелваше, изпращаше веднага на жена си и двете си деца в Англия) го караше да се съмнява в собствените си възможности. Сигурно е трябвало да се роди американец. Не знам.

Спомням си, като отидохме да го посрещнем на пристанището заедно със задъхания Кийтс, който държеше да го интервюира. Обаче закъсняхме и когато го открихме, попълваше имигрантски формуляр. В графата „религия“ написа „Протестант — единствено в смисъл че протестирам“.

Заведохме го да пийнем по нещо, за да може Кийтс да си зададе въпросите на спокойствие. Клетото момче бе ужасно смутено и объркано. Пърсуордън си имаше една много особена усмивка, предназначена специално за пресата. Още пазя снимката, която Кийтс му направи онази сутрин. Усмивката му беше като замръзнала върху лицето на мъртво бебе. По-късно започнах да я разпознавам и знаех, че означава само едно: Пърсуордън се готви да извърши поредното, облечено в сарказъм изстъпление срещу общоприетите правила на добрия тон. И забележи, в тези случаи не се опитваше да забавлява никой друг освен себе си. Кийтс пухтеше и се потеше, мъчеше се да изглежда „откровен“, като човек, който си е направил проучванията, ала напразно. След това го помолих да ми даде екземпляр от интервюто, което бе написал на машина. Подаде ми едно от копията под индиго с озадачен вид, като ми обясни, че липсвал моментът на „новина“. Пърсуордън беше говорил неща от рода на: „Задължение на всеки патриот е да мрази родината си творчески“ или „Англия има въпиеща нужда от публични домове“; това последното беше шокирало Кийтс и той го бе попитал нима смята, че „необузданата разпуснатост“ ще донесе нещо добро на старата Англия. Нима Пърсуордън се мъчи да подкопае основите на религията?

Дори и сега, докато пиша, виждам лукавата физиономия на моя приятел, който отвърна с престорено шокиран тон: „За бога, не! Просто искам да се сложи край на жестокостта спрямо децата, което е една от най-ужасните черти на английския начин на живот, както и на робската преданост към домашните животни, която граничи с порнографско неприличие.“ Кийтс едва преглътна тези коментари, докато трескаво драскаше стенографските си точки и чертички и току забелваше очи, а Пърсуордън стоеше, вперил ласкав поглед в далечния хоризонт. Но ако за журналиста тази размяна на мнения бе загадъчна, той се озадачи два пъти повече от отговорите му на чисто политическите въпроси. Например като попита Пърсуордън какво мисли за конференцията на арабския комитет, която трябваше да се открие в Кайро същия ден, той отвърна: „Когато англичаните разберат, че не са прави, те веднага започват да хленчат и да лицемерят.“ — „Означава ли това, че сте критично настроен към английската политика в конкретния случай?“ — „Разбира се, че не. Нашите държавници са винаги безупречни.“ Кийтс изпухтя безпомощно и прекрати с политиката. На въпроса: „Възнамерявате ли да творите, докато сте тук?“ Пърсуордън отговори: „Ако ми бъдат отказани всички други начини за самоудовлетворяване, да.“

След като се разделихме с Пърсуордън, клетият Кийтс продължи да размахва пред лицето си лист хартия с надеждата да разхлади пламналото си чело и рече: „Хапливо копеле е тоя тип, нали?“ Истината обаче е, че той изобщо не беше такъв. Ала къде другаде може истински мислещият човек да намери убежище от така наречената наша действителност и да се защити от повсеместната глупост, ако не в редовното упражняване на витиевати двусмислици? Отговори ми. Особено пък един поет. Веднъж ми каза: „Поетите не говорят сериозно, когато се впускат да разсъждават за идеи и хора. Те гледат на тях, както пашата гледа на своя богат харем. Жените в него, разбира се, са много привлекателни. Там са, за да бъдат използвани. Но при тях въобще не стои въпросът дали са истински или фалшиви, нито пък дали имат душа. По същия начин и поетът поддържа свежия си поглед върху света и тогава всичко му изглежда чудесно. Точно това е имал предвид Наполеон, когато е казал, че поезията е science creuse^[19]. От своя гледна точка е бил съвсем прав.“

Живият му ум съвсем не беше злъчен, въпреки че преценките му звучаха язвително. Виждаше го да се трогва до сълзи, когато ми описваше страдащия от слепота Джойс и болестта на Д. Х. Лорънс — чак ръцете му се разтрепериха и лицето му пребледня. Веднъж ми показа едно писмо от Д. Х. Лорънс, в което пишеше: „У теб усещам нещо като вродено богохулство — почти омраза към нежно похваляващия живец на нещата, към черните богове, които ни обладават...“ Той се изсмя. Много обичаше Лорънс, но без да се замисли, му отвърна със следната картичка: „Скъпи ми Д.Х.Л. Почти без преклонение — знай, аз само се опитвам да не подражавам на навика ти да издигаш Тадж Махал около нещо толкова просто, колкото е едно добро е...е.“

Веднъж каза на Помбал: „An fait l’amour pour mieux refouler et pour decourager les autres“^[20]. После добави: „Трябва да поработя върху моя хандикап в голфа, никак не ми е добър.“ На Помбал винаги му трябваша няколко минути, преди да се съвземе от тези non-sequiturs^[21]. „Quel malin, se type-la.“^[22] — промърморваше той под носа си. Тогава, чак тогава Пърсуордън си позволяваше да се изсмее — след като вече е отбелязал точка в своя полза. Двамата бяха чудесна двойка и често се заливаха, при това здравата.

Помбал не беше на себе си след смъртта му — направо съсипан. Скри се от очите на света и две седмици не стана от леглото. Не можеше да говори за него, без да му се насълзят очите; това, разбира се, го вбесяваше. „Никога не съм предполагал, че толкова много обичам този непрокопсаник“ — току повтаряше... Чувам как Пърсуордън би се изсмял ехидно на това. Не, не си прав за него.

Публичните му сказки бяха пълен провал, както сигурно си спомняш. След време открих защо. Защото ги четеше от една книга. Това не бяха негови лекции! Но веднъж, когато го заведох в еврейското училище, за да поговори на децата от литературния кръжок, той беше неузнаваем. Започна, като им показва няколко фокуса с карти за игра, после поздрави носителя на литературната награда, като го накара да прочете пред всички своето отличено есе. След това продиктува на децата три неща, които да си запишат в тетрадките, защото един ден биха могли да им помогнат, стига да не ги забравят дотогава. Ето кои бяха те:

1. Всяко от нашите пет сетива съдържа по едно изкуство.

2. По въпросите на изкуството трябва да се съблюдава голяма дискретност.

3. Творецът трябва да улавя всеки полъх на вятъра.

После извади от джоба на шлифера си голям плик с бонбони, на които всички се нахвърлиха, начело с него, и така приключиха най-приятния си час по литература в това училище.

Той имаше някои детински навици, например да си бърка в носа и да си събува обувките под масата в ресторанта. Спомням си стотици срещи, на които е разведрявал атмосферата с естественото си държане и с чувството си за хумор, но тъй като никого не щадеше, непрекъснато си създаваше врагове. Веднъж бе написал на своя любим Д.Х.Л.: „Учителю, учителю, внимавай какви ги вършиш. Никой не може да остане бунтовник вечно, без да се превърне в автократ.“

Когато искаше да даде мнение за някоя нескорошна творба, заявяваше с тон на най-сърдечно одобрение: „Много ефектна.“ Това беше неговата поза. Той не се интересуваеше чак толкова от изкуство, та да иска да спори с другите („псета, тръгнаха да душат кучка, която обаче е твърде дребна, за да я яхнат“), затова само повтаряше: „Много ефектна.“ Веднъж, когато беше пиан, добави: „Ефектното в изкуството е онова, което сграбчва чувствата на публиката, без да я нахрани със стойности.“

Разбираш ли? Кажи, разбираш ли?

Всичко това действаше на Жюстин като мощна стрелба с едри сачми, която бомбардираше сетивата ѝ, и за пръв път от много години тя успя да изживее нещо, което смяташе, че никога повече няма да ѝ се случи: смях, непресторен смях. Представи си само какво е това за един възвишен дух! „Що се отнася до Жюстин — веднъж, когато беше пиан, Пърсуордън сам подхвана темата — според мен тя е като стар досаден сексуално-пропускателен пункт, през който, както изглежда, всички ние е трябвало да си минем по реда — същинска лисица е тази александрийска Венера. Господи, каква жена щеше да бъде, само ако можеше да се държи естествено и да не страда от угризения! Тогава щях да я препоръчам направо за Пантеона, но как да я изпрати човек там само с някаква препоръка от местните равини — сбирщина фанатизирани старозаветници. Какво ще каже на това старият Зевс?“ В този миг забеляза укорителния ми поглед, защото не бях съгласен с тези жестоки и несправедливи думи, и добави леко засрамен:

„Съжалявам, Балтазар. Аз просто не смея да я взема на сериозно. Някой ден ще ти кажа защо.“

Самата Жюстин ужасно искаше да го вземе на сериозно, но той просто не беше човек, който буди съчувствие, нито желание да споделиш самотата му, от която черпеше цялото си самообладание и хладнокръвие.

Докато самата Жюстин, нали знаеш, не понасяше самотата.

Спомням си, че веднъж Пърсуордън трябваше да изнася лекции в Кайро пред няколко общества, свързани с нашето Общество на изкуствата, и Несим, който беше зает, помоли Жюстин да го закара с колата. Така двамата се бяха озовали заедно в пътуване, което хвърли абсурдна сянка върху една любовна връзка, подобно на блед пейзаж, като че възпроизведен от находчив магически фенер — дело, колкото и да е странно, съвсем не на Жюстин, а на един далеч по-голям злосторник: самия романист. „Бяхме като същински Пънч и Джуди!“^[23] — мрачно заключи Пърсуордън след това.

По онова време той беше погълнат изцяло от романа, който пишеше, и както винаги, откри, че всекидневният му живот по някакъв особен начин започва да следва кривата на фабулата в собствената му книга. Обясни си го, като заяви, че всяка концентрация на волята измества живота (водата от ваната на Архимед) и го стеснява само в една посока. Беше твърдо убеден, че действителността винаги се мъчи да подражава на човешкото въображение, от което е сътворена. Това стига, за да ти подсказе, че под клоунското му поведение се криеше сериозен човек с разумни идеи и убеждения. Но през деня, за който говоря, освен всичко друго, бе и попрекалил с пиенето, както правеше често, когато работеше. В паузите между две книги обаче не близваше алкохол. Настанен в просторната кола до нея, до една красива жена — смугла, изписана, с огромни очи, сякаш горда фигура върху вирнатия нос на древен егейски кораб, той се почувствал като че книгата е легнала под истинския му живот подобно на лист хартия, покрит със стоманените стружки на преходни събития, които бързо се раздвижват под привлекателната сила на магнита, както в онзи до втръсване познат опит, дето всички сме го правили в училище.

И обърни внимание, той никога не флиртуваше; това, че се бе пуснал на Жюстин, е било само колкото да експериментира с още няколко реплики и пози, да се увери в правотата на някои свои

заклучения, до които бе стигнал в романа си, преди да го изпрати в печатницата, така да се каже. След това, не ще и дума, Пърсуордън се разкайваше жестоко за тази си волност. По това време се опитваше да избяга от абсурдния диктат на прозаичното повествование: „Той каза“, „Тя рече“, „Той я изгледа многозначително, протегна ръка, вдигна уморено глава и т.н.“ Възможно ли е, дали би успял да изгради образа без помощта на подобни подпори? Това го занимавало, докато седял и размишлявал върху пясъка. („Миглите ѝ леко докоснали лицето му“. *Merde alors!*^[24] Той ли го е написал?) Гъстите черни мигли на Жюстин бяха като... какво? Виж, целувките му били наистина топли и страстни, обаче доста разсеяни, защото въобще не били предназначени за нея. (Един от големите парадокси на любовта. Чувството за собственост и прекаленото вторачване в обекта на желанието са двете най-унищожителни за нея отрови.) Тогава той ѝ обяснил колко е смешна и жалка, но с така подкупващи и трогателни закачки, че тя прихнала да се смее с необуздано, почти греховно облекчение. А от нейна гледна точка: не само кожата и косата му ухаели свежо, но и умеел да прави любов бавно, неумолимо, с лишена от всякакъв свян приемчивост; сякаш по този своеобразен начин проявявал истинския си аз. Това възбудило у нея непознато дотогава еротично любопитство. А и нещата, които ѝ наговорил! „Естествено, че съм чел «Нрави» и стотици пъти съм те изтъквал като главната трагическа героиня в романа. Книжката, разбира се, си я бива, написана е от човек, който е роден писател и както е модерно, ухае на потни мишници и белина. Но ти не мислиш ли, че прекалено много се перчиш с нея? Имаш нахалството да ни се пробутваш като ужасно сериозен проблем — по всяка вероятност, защото не можеш да ни впечатлиш с нищо друго. Глупаво е. Или може би това е така, защото евреинът обича наказанието и винаги се връща да си изпроси още, а?“ И съвсем внезапно я хванал здраво отзад за врата и със сила я повалил върху горещия пясък, преди още тя да се усети дали трябва да се обиди или изобщо как да реагира.

И после, докато я целувал, промълвил нещо толкова смешно, че смехът и сълзите се слели в съзнанието ѝ, превърнали се в смесица от качества, на които трудно се устоява. „За бога!“ — извикала тя, след като решила да се прави на вбесена. Той обаче я изпреварил, оказал се доста бърз. Изненадал я, докато умът ѝ дремел, така да се каже. „Не

искаше ли да се любим? О, значи съм сбъркал.“ Тя го изгледала, малко обезкуражена от престореното покаяние, което доловила в гласа му. „Не, разбира се, че не. Всъщност да.“ Нещо у нея повторило настойчиво: „Да, да.“ Защо не, една връзка без последици — нещо толкова просто: скачаш в платноходката и изчезваш навътре в морето. „Глупак!“ — изкрещяла тя и неочаквано дори за себе си се разсмяла. Завоевание чрез нахалство, така ли? И аз не знам. Само ти излагам собствената си версия.

По-късно тя бе обяснила всичко това, твърдейки, че за него сексът стоял най-близо до смеха — нещо, напълно лишено от претенциозност, нито свято, нито скверно. Самият Пърсуордън бе написал някъде, че според него сексът е смешен, зловещ и божествен — трите в едно. Ала тя все пак не успяла да проумее тази случка, да я дефинира за себе си, защото, когато му подхвърлила „Ти си безнадеждно разюздан, също като мен“, той ужасно се разсърдил и ѝ отвърнал гневно: „Глупачка, ти си само една дребна чиновническа душица. За онези, които обичат поезия, няма такова понятие като свободен стих.“ Тя обаче не го разбрала.

„О, престани да се държиш като префърцунена благочестивка, която всички трябва да обсипваме с лицемерното си възхищение“ — срязал я той. А в дневника си бе добавил сухо: „Пламъкът на личността привлича нощните пеперуди. Привлича и вампирите. Творците трябва да помнят това и да внимават.“ После се изправил пред огледалото и най-грубиянски се напсувал, като хамалин, заради собственото си прегрешение, заради проявата на слабост, която му бе докарала единственото нещо, което го отегчаваше до смърт — нова интимна връзка. Но в заспалото ѝ лице той видял и детето, което още живеело у Жюстин, „калцирания отпечатък от папрат във варовика“. Представил си как е изглеждала през първата си любовна нощ — с несресана, разпиляна върху възглавницата коса, като разрошена черна гълъбица, с тънки като филизи пръсти и горещи устни, вдишващи ефира на съня; топлото ѝ тяло — като току-що изваден от фурната сладкиш. „О, по дяволите!“ — извикал на глас.

После, излегнат в леглото до нея в един хотел, пълен с познати от Александрия, дето много лесно можели да забележат припряната им възбуда и да ги разнесат из целия град, който и двамата бяха напуснали заедно същата сутрин, той пак изпсувал. Нали знаеш, Пърсуордън е

човек, който имаше да крие доста неща. Не беше онова, което изглеждаше. А в този момент никак не искал да си развали отношенията с Несим. Проклетата жена! Чувам гласа му.

„Слушай!... Май нищо, само тишина.“

„Но, скъпи, ние сме сами.“ — Тя била още сънena. Хвърлила поглед към заключената врата. И за момент се отвратила от еснафските му страхове; от какво толкова се бои — от крадци, шпиони, съпрузи?

„Какво е това?“

Чувам само собствения си глас. — Жълти очи, в които няма и следа от божественост; той е слаб, като изсечен от скала бог, с разрошени мустаци. — Дали не се знаем от някой наш предишен живот? „Сърцето, което не спира да бие.“

Той изтананикал насмешливо една популярна мелодия.

„Ти не си за мен жена, не мога твоя тип да одобря.“

Думите я накарали да се свие като сритано псе, особено след като само допреди миг я бе целувал, превивал тялото ѝ в редуващи се тръпки на болка и удоволствие с онази неугасима настойчивост, която — сега вече знаеше — бе присъща единствено на страстта му, но не и на самия него.

„Какво искаш?“ — попитала тя и го зашлевила през лицето, ала само след миг усетила парещия му отговор върху собствената си буза — като пръски, които се разбиват в лицето ѝ. Тогавя той отново взел да се прави на шут, а тя избухнала в неудържим смях.

Този необичаен превод на чувствата на езика на жестовете, които противоречат на думите, и думи, които противоречат на жестовете, я бе объркал окончателно. Имала нужда някой да ѝ каже дали да плаче, или да се смее.

Що се отнася до Пърсуордън, той, подобно на Рилке, смяташе, че никоя жена не може да добави нищо ново към сумарния образ на Жената, и след наситата бързо намерил убежище сред благодатта на въображението — истинското поле за изява на твореца. И може би затова ѝ се сторил студен и безчувствен. „Някъде дълбоко в теб дреме зъл и дребен англикански пастор“ — казала му тя и той се замислил сериозно върху достойнствата на това нейно наблюдение. „Може би — отвърнал и побързал да добави: — Но ти нямаш чувство за хумор и именно тази липса те е превърнала във враг на удоволствието. Врагът. Към всяко изживяване пристъпваш с предварителни очаквания. В това

отношение аз съм далеч по-голям езичник от теб.“ И се разсмял. Откровеността може да бъде по-жестока от всичко друго.

Аз също си мисля, че той страдаше от „цялата тази кал, която хвърлят по теб колелата на живота“ — така бе писал някъде. Беше се постарал, доколкото може, да я остърже от себе си, с други думи — да заживее в по-спретнат вид. Трябваше ли сега да се обременява с ревностната страст на една Жюстин, да затъва в блатистата периферия на оня тип личност, която сам преди време бе успял да преодолее с толкова усилия? „За бога, не!“ — каза си. Сега разбираш ли какъв глупак беше той?

Животът му винаги е бил разнообразен и пълноценен; бе заемал различни дипломатически постове с назначение от Форин офис, повечето, поне така си мисля, свързани с културните отношения. Работата му го бе отвеждала в няколко чужди страни и говореше добре най-малко три езика. Беше женен и имаше две деца, въпреки че живееше отделно от съпругата си и никога не говореше за нея, без да се разтрепери, макар че редовно си разменяха любезни писма и той най-съвестно и стриктно ѝ изпращаше пари. Какво друго? Да, истинското му име беше Пърси, но той се отнасяше с прекалена чувствителност към него, предполагам, заради алитерацията; затова бе избрал името Лудвиг, с което подписваше книгите си. И винаги много се забавляваше, когато литературните критици подмятаха, че вероятно е с немско потекло.

Според мен онова, от което Жюстин най-вече се плашеше и същевременно изпитваше удоволствие, бе презрителното му отношение към Арнаути и неговата книга „Нрави“. И обърни внимание, това също беше преиграване, защото всъщност той най-искрено се възхищаваше от книгата. Но това не му пречеше да я използва като пръчка, с която да налага Жюстин, твърдейки, че бившият ѝ съпруг е бил „тягостен тъмничар на душата ѝ, самият той разяждан от безброй комплекси“. Трябва да кажа, че това наистина ѝ доставяше удоволствие. Разбираш ли, изведнъж в живота ѝ се появява човек, който не отдава никакво значение на нейните превземки и отказва да я възприеме като медицински случай. Разбира се, по този начин Пърсуордън, клетият глупак, само се мъчеше да се отърве от нея, ала тактиката му не се оказа много сполучлива. Все пак, като доктор, аз съм готов да потвърдя терапевтичния ефект на обидните

грубости в случаи, където медицината е безпомощна! И наистина, ако Жюстин бе успяла да му завърти главата, вероятно щеше да има голяма полза. Странно, нали? В известен смисъл той наистина беше истинският мъж за нея; но както сигурно знаеш, според закона на любовта „истинският“ винаги се появява или когато е прекалено рано, или когато е прекалено късно. Що се отнася до самия Пърсуордън, той оттегли благоразположението си към нея така рязко, че тя дори не успя да си даде сметка за огромното въздействие на личността му.

Но по времето, за което пиша, главното му занимание се състоеше в това да я нагрубява с помощта на изключително точния си, малко особен и характерен единствено за него английски или френски (имаше си няколко любими неологизъма, които използваше с удоволствие — единият беше съществителното „мнимост“, което бе образувал от „мним“; „такава огромна мнимост“ или „каква гнусна мнимост“) — нагрубяваше я, ако може така да се каже, само за да я обезкуражи. Трябва да ти кажа, че като се сетя за всичко това, едва сдържам смеха си, защото по-лесно можеш да обезкуражиш пролетното равноденствие, отколкото Жюстин. Тя нямаше никакво намерение да изостави този свой експеримент, преди да е научила колкото е възможно повече за себе си от него. Нали знаеш — хищническата еврейска природа!

Според нея демонстративното безразличие на Пърсуордън му придаваше само повече младежки чар. Жюстин никога не е имала в живота си мъж, който да не я иска или пък да може без нея! Да спи именно с такъв, за нея беше истинска находка. (Дали си измислям? Не. Познавах и двамата много добре и с всеки от тях съм обсъждал другия.) И още нещо: Пърсуордън умееше да я размива, а това е опасно нещо, защото след страстта жените най-много ценят смеха. Фатална грешка! Не, той съвсем не бъркаше, когато веднъж изкреця в огледалото срещу себе си: „Лудвиг, ти си кретен!“

Ала тя взела да се обижда от невъздържаните му подигравки и веднъж, след като току-що се любили, се замислила: „Това, което прави той, е просто като вътрешен подтик, превърнат в навик — използва ме за изтривалка.“ После най-неочаквано си спомнила една от неговите присмехулни фрази: „Ние всички търсим някой прекрасен човек, на когото да изневеряваме — така че не се мисли за много оригинална.“ Или пък: „Какви хора! Като не става с този, който ти е подръка, стисни

очи и си представи непостижимия. Защо не? Може и да се получи, при това е напълно законно и тайната е запазена. На това аз викам духовно сливане!“ В същото време стоял пред умивалника и си миел зъбите с бяло вино. Изглеждал така весел и уравновесен, че на нея ѝ се приискало да го удуши със собствените си ръце.

На връщане от Кайро се скарали няколко пъти. „Що се отнася до твоята така наречена болест — не смяташ ли, че може да се дължи на възпалено самосъжаление?“ Тя така се вбесила, че едва не блъснала колата в едно крайпътно дърво. „Нещастен англосаксонец! — изплакала. — Грубиян!“

А той си помислил: „Небеса! Ето, вече се караме като младоженци. Скоро може и наистина да се оженим, за да заживеем във взаимна нетърпимост, когато дори и черните точки по лицето ще бъдат повод за скандал. Пфу! Ужасната изогамия на Съвършения брак! Пърс, няма ли да го направим пак?“ Не ми е трудно да си представя всичко това. Пърсуордън често си говореше на кокни — когато беше пиан или когато беше сам.

„Ако се опиташ да ме удариш — отвърнал ѝ той развеселен, — ще катастрофираме.“ Тогавя му хрумнала мисълта за кратък жлъчен разказ, в който да я изтипоса. „За да имаме секс в изкуството — промърморил, — преди това трябва да въведем коефициент на отвращението.“ Тя продължавала да седи нацупена. „Какво си мънкаш под носа? Молитви ли?“

За нея половинката, която ѝ оставала след любовен акт, не се състояла от погнуса и отчаяние, както обикновено, а от смях; и макар че вътрешно беснеела срещу него, продължила да се усмихва на неговата абсурдност, дори когато разбрала с болка в сърцето, че той никога няма да ѝ принадлежи, че никога няма да го има дори като приятел, освен ако приеме да играе по правилата му. Това, което ѝ предлагал, било страст, лишена от съчувствие и разбиране, която обаче, неизвестно защо, превръщала целувките му в трепетно изживяване. Може би защото те ѝ напомняли за здравия апетит, с който гладно дете захапва ябълка. И като не искала да изгуби това усещане (някъде дълбоко в нея все още се намирали остатъци от една честна жена), тя се молела той никога да не я напусне, да не се оттегли от сегашната си позиция. Както всички жени, и Жюстин мразела всеки, в когото не можела да бъде сигурна; при това трябва да знаеш, че до този

момент тя не беше имала мъж, от когото изцяло да се възхищава — въпреки че би могло да ти изглежда странно. Но ето че най-накрая се бе появил човек, когото не можеше да накаже със своите изневери — едно непоносимо, ала и приятно откритие. Жените са много глупави, но не и повърхностни.

Що се отнася до Жюстин, тя била силно изненадана от чувствата, които той успявал да възбуди у нея. Нещо съвсем просто — открила, че любовта ѝ се разпростира и върху неодушевените предмети, свързани с него, като например лулата му от морска пяна с очукана дръжка. Или старата му шапка — безформена и изпомачкана от похода на годините, — която висеше зад вратата като акварелен портрет на самия човек. Открила, че сърцето ѝ се свива при вида на предмети, до които се е докосвал, пък дори и само за да ги изхвърли. С ужас се улавяла как стои като вцепенена и гали старите му тетрадки, сякаш са тялото му, или пък как прокаква пръст по буквите, които бил изписал върху огледалото с четката си за бръснене (от Стендал): „Ако искаш да откриеш неизвестен принцип, трябва да имаш куража да се поровиш в човешката анатомия“ и „Големите души се нуждаят от подхранване.“

Веднъж, отивайки у тях, открила в леглото му проститутка арабка (докато самият той се бръснел в другата стая и си тананикал някаква мелодия от Доницети) и с учудване установила, че не изпитва ревност, а любопитство. Седнала в края на леглото, хванала с две ръце китките на нещастното момиче, притиснала ги с все сила назад към възглавницата и започнала да я разпитва най-подробно какво е почувствала, докато се е любила с него. Разбира се, това ужасно изплашило проститутката. „Не се сърдя — взела да повтаря Жюстин на хленчещото същество, — само съм любопитна да узная. Отговори ми каквото те питам.“

Наложило се да дойде Пърсуордън и да освободи посетителката си. После и тримата седнали на леглото, а Жюстин взела да я тъпче със захаросани плодове, за да я успокои.

Да продължавам ли? Този анализ може да не ти е много приятен, но ако си истински писател, би трябвало да искаш да проследиш нещата до техния завършек, нали така? Всичко това ще ти покаже колко трудно е било за Мелиса...

Той успяваше да я вбеси само защото, без да храни нежни чувства към нея, все пак изпитваше загриженост. Невинаги се правеше на шут и невинаги се дърпаше и именно това имам предвид, когато говоря за неговата откровеност. Раздаваше интелект вместо пари — всъщност беше ѝ разкрил истинската тайна, която се криеше зад загадъчното му поведение. Ще я намериш в една от книгите му. Знам го, защото веднъж Клия ми я цитира като най-дълбокомисленото изказване върху човешките отношения. Една нощ той ѝ казал: „Слушай, Жюстин, аз вярвам, че боговете са хора, и хората — богове; те непрекъснато се намесват един друг в живота си, като се опитват да се изявят един чрез друг — оттук идва и непреодолимото ни объркване, както и усещането ни за възможности, които чувстваме в нас или извън нас... И най-сетне (сега слушай), аз мисля, че много малко са хората, които съзнават, че сексът е духовен, а не физически акт. Тромавото съвкупление на човешки същества не е нищо друго освен биологическата парафраза на тази истина — един примитивен метод, по който умовете се представят един на друг, запознават се и се обвързват. Но за съжаление повечето хора работят само с физическия аспект на този акт, дори не подозират за поетическата хармония, на която той така несръчно се опитва да ги научи. Ето защо всичките тези затъпяващи повторения на една и съща грешка ми приличат на зазубрена таблица за умножение и ще си останат такива, докато не си извадиш главата от торбата и не започнеш да разсъждаваш разумно.“

Невъзможно е да се опише ефектът, който въпросните думи имаха върху нея: целият ѝ живот и всичко, което бе извършила в него, изведнъж се откриха пред очите и с непозната дотогава яснота и тя ги видя от нов ъгъл. Видя го и него в свършено нова светлина — като човек, когото можеш „да обичаш истински“. Но уви, той вече бе оттеглил своята снизходителна благосклонност към нея...

Когато за втори път заминал за Кайро, предпочел да тръгне сам, а тя — изнервена и неспокойна от неговото отсъствие, направила фаталната грешка да му напише дълго и страстно любовно писмо, в което немного удачно се опитвала да му благодари за приятелството, чийто благотворен ефект върху нея Пърсуордън и не подозирал — нещо, което със същата сила се отнасяло и за любовта му. Той обаче погледнал на писмото като на поредния опит да му се натрапи отново и

затова веднага ѝ изпратил следната телеграма. (Те си кореспондираха чрез мен, затова още я пазя.)

„Първо, никой не може да притежава един творец, затова, моля, без илюзии. Второ, каква полза от вярното тяло, щом умът по природа е неверен? Трето, престани да се излагаш с това хленчене — досущ като арабка. Четвърто, неврозата не те извинява. Доброто здраве се постига с битки — водени и спечелени. И най-накрая, когато губиш, по-достойно е да се обесиш.“

Веднъж тя му налетяла в кафене „Ал Актар“, когато бил съвсем пиян; мисля, че точно след като ние с теб сме си тръгнали. Спомняш ли си вечерта? Той бе станал доста злъчен. Същата онази вечер, когато се опитвах да ти обясня деветте основни положения в кабалата. Тогава не подозирах, че ще ги напечаташ на машина и ще ги изпратиш на секретните служби! Каква чудесна шега! Но аз обичам да се наслаждавам на събитията, да съзерцавам как се застъпват едно с друго, пълзят, катерят се едно върху друго като мокри раци в рибарска кошница. Едва сме излезли и в кафенето нахълтала Жюстин. Именно тя му помогнала да се прибере в хотела и го сложила да спи. „О, ти си най-големият отчаяник!“ — изплакала към полегналата му фигура, при което той вдигнал ръце и отвърнал. „Знам, знам! Аз съм само един бежанец от безкрайния мъчителен зъбобол на живота в Англия. Ужасно е да обичаш живота толкова много, че дъх да не ти стига!“ И избухнал в смях — смях, който преминал в повръщане. Тя го оставила надвесен над умивалника.

На следващата сутрин цъфнала рано-рано в хотела с някакви френски списания, в едно от които имало статия за неговото творчество. Той бил съвсем гол — само с горнището на пижамата си и очила. Върху огледалото бил изписал с четката за бръснене някакъв цитат от Толстой: „Не спирам да разсъждавам върху изкуството и върху всяка форма на изкушение, която засенчва духа.“

Той взел списанията от ръцете ѝ, без да каже дума, и тъкмо да затвори вратата под носа ѝ, тя извикала: „Чакай! Искам да вляза.“ Пърсуордън се покашлял и отвърнал: „Добре, ама това ти е за последен път. Омръзна ми да идваш тук, като че ли посещаваш гроба на умряло котенце.“ Жюстин уловила ръцете му и този път той казал по-нежно: „Най-най-последния път, ясно ли ти е?“

Тя приседнала в крайчеца на леглото му, запалила цигара и се загледала в него, сякаш изучавала странен екземпляр. „Любопитна съм, след всичките ти приказки за самообладание и отговорност, да видя що за англосаксонец си ти — дето едно започнато нещо не можеш да доведеш докрай. Защо си такъв потаен?“ Наистина, атаката ѝ била блестяща. Той се усмихнал. „Днес възнамерявам да работя.“

„Тогава ще дойда утре.“

„Утре ще имам хрема.“

„Тогава ще дойда другиден.“

„Другиден ще ходя в зоологическата градина.“

„И аз ще дойда с теб.“

Тогава Пърсуордън станал вече много груб; тя разбрала, че е удържала победа, и се усмихнала доволно. Изслушала спокойно захаросаните му обиди, като само потропвала нервно с крак по килима. „Много добре — рекла най-накрая, — ще видим.“ (Боя се, че тук трябва да отпуснеш повече място за комедията, наречена човешки отношения. Ти никога не я удостояваш с подобаващо място.) На следващия ден той я хванал отзад за врата и я изхвърлил от хотелската си стая като мръсно коте. На по-следващия, щом се събудил, видял, че голямата ѝ кола отново е паркирана пред хотела. „По дяволите!“ — извикал и само за да я ядоса, се облякъл и тръгнал към зоологическата градина. Тя — по петите му. Цяла сутрин най-съсредоточено съзерцавал маймуните. Тя, разбира се, схванала намека му. Приближила се до пейката, на която той седял замислено и похапвал от фъстъците, купени за животните. Жюстин винаги е изглеждала прекрасно, когато е ядосана, с потрепващи от гняв ноздри, в безупречния си костюм от плътна коприна и цвете на ревера.

„Пърсуордън“ — казала тя и седнала до него.

„Няма да повярваш — казал той, — но ти си само една гадна, отегчителна, вманиачена светска дама. Отсега нататък ще ме оставиш на мира. Този път парите няма да ти помогнат.“

Постъпил е много глупаво, като решил да използва такъв език. Тя направо ликувала, защото разбрала, че е изплашен. Ти, разбира се, знаеш много добре колко е упорита Жюстин. Но за това си имало причина — зад обидите тя доловила истинска загриженост, — нещо, което нямало никаква връзка с отношенията им. Нещо съвършено различно. Какво?

Сигурно вече си забелязал, че тя беше безпогрешен психолог; и така, настанила се до него, вторачила се в лицето му и промълвила с тон, сякаш се мъчела да разчете нечетлив ръкопис: „Несим. Нещо свързано с Несим. Боиш се... но не от него.“ И после в някакъв интуитивен проблясък направила връзката и изтърсила: „Има нещо свързано с Несим, с което не можеш да направиш компромис: разбирам.“ И тя въздъхнала. „О, глупчо, защо не ми каза? Трябва ли да изгубя приятелството ти заради това? Разбира се, че не. Не ми пука дали искаш да спиш с мен, или не. Но самият ти — това вече е съвсем различно. Слава богу, че открих къде е причината.“

Той бил твърде изумен, за да каже нещо. Тази проникателност го изненадала повече от всичко друго у нея. Той просто я зяпнал и дълго време нищо не продумал. „Радвам се — продължила тя, — че всичко се уреди така безболезнено. И нищо няма да ни попречи да се срещаме. Може никога повече да не спим заедно, щом така искаш. Но поне ще мога да те виждам.“ Това е друга една разновидност на „звяра любов“ — категория, която не съм в състояние да дефинирам. По онова време тя вече беше готова и в огъня да влезе за него.

В ума ѝ мълчанието на Несим бе взело зловещи размери. То се разрастваше във всички посоки, подобно на самата пустиня — изнервяше я. И тъй като собствената ѝ съвест беше по природа и дори без причина гузна, тя бе вече започнала да се загражда с отбранителни пояси от приятели, чието безобидно присъствие би могло да премахне легналото върху нея подозрение — малка свита от придворни педерастии като Тото и Амар, чиито предразположения и предпочитания бяха достатъчно добре известни на всички, за да предизвикат ревност. Тя се движеше като някаква мрачна планета сред светското общество на града, приемайки ухажването на тези безполови кастрати единствено като вид защита. По същия начин един генерал би използвал естествените особености на града, който иска да защити — като го опаше с пръстени от укрепени насипи. Жюстин например не знаеше, че мълчанието на Несим, което той никога не нарушаваше, издава единствено отчаяние, а не безпокойство.

В твоя ръкопис не споменавах почти нищо за детето — веднъж ти бях казал, че според мен Арнаути бе пренебрегнал този аспект в романа си „Нрави“, защото го смяташе за мелодраматичен. „На бездетните всичко им изглежда кухо“ — бе казал някъде Пърсуордън.

Но въпросът за детето бе станал толкова важен за Несим, колкото беше и за самата Жюстин — за него това беше единственият начин да спечели любовта ѝ, за която толкова жадуваше, или поне така си мислеше. И той се залови с този проблем като фурия, смятайки, че само така ще може да пробие емоционалната броня на красивата си, смълчана съпруга; жената, за която се бе оженил и бе закачил в покрития с паяжина ъгъл на живота си, повесена за китките като кукла на конци! Слава богу, че никога не съм „обичал“, умнико, и никога няма да обичам! Слава богу!

Пърсуордън пише някъде (знам го от Клия): „В английския има две големи, но позабравени думи, а именно «любим», която е повече от «любовник», и «обич», която е повече от «любов», дори от «страст».“

Един ден Жюстин съвсем случайно дочула по телефона част от разговор, който я накарал да смята, че Несим или е открил къде се намира изчезналото дете, или знае нещо за него, което не иска да ѝ съобщи. Докато прекосявала хола, той се канел да затвори телефона, но преди това казал: „Добре, ще разчитам на твоята дискретност. Тя не бива да узнае.“ Не бива да узнае какво? И коя е тази „тя“? При това положение нищо чудно човек да прибърза със заключенията си. Тъй като в продължение на няколко дни Несим не отворил дума за въпросния разговор, най-накрая Жюстин решила да му потърси обяснение. И именно тук той направил фаталната грешка да каже, че такъв разговор не е имало и че тя е дочула реплики между него и секретарката му. Би било по-умно, ако беше казал, че разменените реплики се отнасят за нещо съвсем различно, но да я обвинява, че не е чула думите, които вече няколко дни панически отеквали в ума ѝ, се оказало фатална грешка.

Отведнъж изгубила доверие в него и започнала да си въобразява какви ли не неща. Защо той ще иска да държи в тайна от нея нещо, което е научил за детето? В края на краищата беше ѝ обещал да направи всичко, което е по силите му, за да открие какво е станало с него. Нима е нещо толкова ужасно, че не иска да говори? Разбира се, че Несим ще ѝ каже всичко, стига наистина да знае — или...? Защо да крие, макар и само догадки за съдбата на детето? Тя не можела да каже нищо със сигурност, но усещала, че той крие, че задържа някаква информация, както се задържа заложник — ала срещу какво, срещу какъв залог? Добро поведение?

Но Несим, който с тази си нетактична постъпка беше унищожил и последните следи от уважение, които тя хранеше към него, се бореше с новите току-що пристигнали сведения. Самият той бе вложил огромни усилия в издирването на детето като средство да си възвърне самата Жюстин; но просто не смееше да ѝ каже — дори на себе си не смееше да признае, толкова болезнено бе наученото от него — че един ден, след като бе изчерпал всички средства в опита да открие истината, Наруз му се беше обадил по телефона: „Снощи случайно срещнах Магзуб и със сила го накарах да ми каже истината. Детето е мъртво.“

И този факт се издигна като стена между тях, като голямата китайска стена, която сложи край на всякакви контакти и дори накара Жюстин да се страхува, че той може да ѝ посегне. И точно в този момент се появи ти.

* * *

Да, точно в този момент, уви, се явих аз, защото трябва да е било приблизително по това време, когато Жюстин дойде на моята лекция за Кавафис и оттам ме заведе да ме запознае със своя мил съпруг Несим; простичко като удар със секира — разсече живота ми надве! Днес, когато си давам сметка, че всъщност ме е използвала, изпитвам неизразимо огорчение и болка, защото тя, чудовището, ме размаха пред очите на Несим, както бикоборец размахва червения плащ пред очите на бика, и то само за да прикрие срещите си с мъж, с когото дори отказваше да легне! Но това вече го описах в подробности, макар и така болезнено за мен; не съм се опитвал да скрия нищо, за да може картината да бъде така истинска, както винаги съм я усещал аз. И все пак, дори и сега не съжалявам за тази странна и облагородяваща връзка, в която Жюстин ме въвлече — като самата тя очевидно не е усетила нищо от своята сила — и от която успях да науча толкова много. Да, истината е, че тази връзка ме обогати, но тя съсипа Мелиса. Ние трябва да имаме куража да погледнем тези факти в лицето. Чудя се само защо чак сега трябваше да науча всичко това? Моите приятели със сигурност са знаели през цялото време. И все пак никой нищо не ми каза. Но разбира се, истината е, че никой никога не казва нищо, никой не иска да се меси, никой не смее и дума да прошепне, докато

акробатът пристъпва по опънатото във въздуха въже; всички само седят и наблюдават спектакъла, изчакват да отмине събитието, за да се похвалят след това, че всичко са знаели отпреди. Но ако се погледнат нещата от различен ъгъл, вярно е и друго: как бих възприел аз — тогава още сляпо и страстно влюбен в Жюстин — подобна нежелана истина? Щеше ли това да ме отклони от моята цел? Съмнявам се.

Предполагам, че в тази история Жюстин ми се е представила само с едно от многобройните си лица, предназначено за набелязания от нея плах и погълнат от книги любовник.

Какви оправдания да търся? Мисля си само за фактите, защото само те могат да ми помогнат да надникна малко по-надълбоко в истината на вечната загадка, наречена „любов“. Видях лицето ѝ, което се отдръпва от мен, отдалечава се на талази, като морските вълни; или пък — по-студено от мъртвата луна, изгрява над сънищата и мечтите ми, родени от него — но подобно на истинската луна, едната страна на истината е винаги скрита от мен, тъмната половина на една красива мъртва звезда. Моята „любов“ към нея, Мелисината „любов“ към мен, „любовта“ на Несим към нея, нейната „любов“ към Пърсуордън — би трябвало да има цял речник от прилагателни за всяко едно от тези четири съществителни, защото тези четири вида любов по нищо не си приличаха, макар и да съдържаха в себе си едно и също неопределимо качество — общият знаменател, наречен измяна. Всеки един от нас, подобно на луната, си има тъмна половина и може с лекота да обърне лъжливото лице на липсващата любов към човека, който най-много ни обича и се нуждае от нас. И точно както Жюстин бе използвала моята любов, така Несим бе използвал любовта на Мелиса... Бяхме се накачулили един връз друг, бяхме се разпълзели като „раци в един кюп“.

Странно, но биологията на това чудовище не вирее сред нечетните числа, а поражая четните, въпреки цялата романтика, с която сме ги обградили: съвършените числа, с които херметиците описват бракосъчетанието!

Какво предпазва животните, какво удължава живота им? Определено качество на органичното им устройство. Щом животното се роди, открива, че е част от живота. Като повечето природни феномени и животът е поляризиран — винаги има положителен и отрицателен полюс. Отрицателният е болката, положителният е

сексът... Маймуната и човекът са първите животни, като изключим опитомените, при които сексът може да се възбуди без външен стимул... Резултатът от това е, че най-важният от всички природни закони, законът за периодичността, престава да важи за човешкия род. Периодичността на органическите условия, която трябва да се проявява във възбуда на сексуалното чувство, е загубила своя смисъл, превърнала се е в абсолютно безполезен дегенерат и проява на патология. (Пърсуордън, който съзерцава замислено маймуните в зоопарка! Каподистрия сред огромната си библиотека от скъпо подвързана порнографска литература! Балтазар с неговия окултизъм! Несим, втрещен в безкрайни колони от цифри и проценти!)

Ами Мелиса? Разбира се, тя беше болна, всъщност сериозно болна, така че в известен смисъл би прозвучало доста мелодраматично да заявя, че аз съм я убил, или пък че Жюстин я е убила. Въпреки това никой не може да претегли бремето от болката и оскърблението, които й причиних съвсем директно. Сега си спомням един ден, когато при мен дойде Амарил — сантиментален като тронав булдог. Балтазар бе изпратил Мелиса при него, за рентгенови снимки и лечение.

Амарил бе особняк и голям фронт. Сребърни пистолети за дуел, гравирани визитки в специална кутийка, елегантни дрехи според последния крясък на модата. Къщата му бе пълна със свещници и по собствен каприз винаги пишеше върху черна хартия с бяло мастило. За него най-прекрасното нещо в света бе да притежаваш известна светска дама, хрътка, спечелила надбягване, или чифт непобедими бойни петли. Но иначе беше приятен човек, при това с доста изтънчена чувствителност за доктор, въпреки романтичните си слабости.

Неговата преданост към жените бе най-отличителното му качество; той се контеше именно за тях. Но това не изключваше деликатност, дори срамежливост, които проявяваше в отношенията си с тях — и то в град, където на жената се гледа като на храна за консумация, в най-добрия случай като на блюдо, красиво подредено с деликатеси; град, в който жените направо молят да бъдат обиждани, ругани, малтретирани и обезчестявани.

Той обаче ги идеализираше, умът му гъмжеше от романтични истории и винаги мечтаеше за истинска любов, за съвършено разбирателство с някоя сродна душа. Всуе. Често се случваше да вземе да обяснява на Помбал или на мен с печален тон: „Направо

недоумявам. Още преди да е успяла да изкристализира, любовта ми се превръща в дълбоко и всепоглъщащо приятелство. Тези чувства не са за вас, женкари, вие нищо не разбирате. Но случи ли се това, страстта веднага излита през прозореца. Приятелството ни похабява, парализира ни. Започва някакъв друг вид любов. Какъв? Не знам. Може би нежност, да, във всеки случай нещо размекнато. Fondante^[25]“. Сълзи изпълват очите му. „Какво да правя, аз съм любимец на жените и те наистина си падат по мен. Но...“ И той поклаща красивата си глава, изпуска дим от цигарата си нагоре към тавана, после добавя с усмивка, ала не и със самосъжаление: „Аз единствен сред мъжете мога да се похваля, че всички жени ме обичат, но нито една истински. Нито една истински. Аз съм младенец в любовта (не и в секса, разбира се) — чист като девица. Клетият Амарил!“

Това е съвсем вярно. Неговата привързаност към жените му бе подсказала и избора на професия — гинекология. Всички жени се въртяха около него, както цветята се извиват към слънчевата светлина. Той ги съветваше как да се обличат, как да ходят по улицата; избираше им парфюмите и цвета на червилото. Освен това нямаше жена в Александрия, която да не се гордее с него — всички умираха да ги видят под ръка с Амарил; нямаше нито една, която, ако я помоли (но той никога не молеше), да не изневери на съпруга или любовника си заради него. И все пак... и все пак... Някъде в него някаква нишка бе прекъсната, някаква връзка се бе скъсала. Копнежите, които го измъчваха, душните летни желаниа на тялото в този град на плътска чувственост той трябваше да задоволява с продавачки и други подобни създания. Клия често повтаряше: „Човек има чувството, че съдбата е приготвила нещо специално за Амарил. Милият Амарил!“

Да, така е. Нещо специално, но какво? Каква ли съдба можеше да очаква романтик като него — такъв предан, любещ и търпелив почитател на жените? Все това се питах, щом го видех елегантно облечен, винаги с шапка и ръкавици, да отива към болницата с Балтазар за поредната операция...

Той ми описа състоянието на Мелиса, после добави: „Ако имаше кой да я обича поне малко, сигурно щеше да е по-добре.“ Това небрежно подмятане ме накара да се засрамя. Още същата вечер взех пари назаем от Жюстин, за да изпратя Мелиса в една клиника в Палестина, до голяма степен против волята ѝ.

На път за вкъщи бяхме поспрели в градската градина, за да обсъдим нейния случай. Палмите грееха на лунната светлина, а морето блестеше, полюшвано от пролетния бриз. Болестта ѝ, тази сериозна болест изглеждаше някак неестествена, не на мястото си, извън подредбата на нещата. Амарил ме прегърна, докато се изкачвахме по стъпалата, и окуражително ме притисна към себе си. „Животът е труден“ — рече. И когато влязохме в стаята, където тя лежеше, изпаднала в несвяст, с бледото си като платно лице, обърнато към тавана, лулата с хашиш върху нощната ѝ масичка, той свали шапката си и додаде: „Винаги щом... не мисли, че те обвинявам... не, по-скоро ти завиждам за Жюстин... и все пак нас, докторите, винаги ни викат в краен случай, когато всичките средства на науката са се оказали безполезни. И тогава, като няма какво друго, ние казваме: «Ех, да имаше поне някой да я обича!»“ Той въздъхна и поклати красивата си глава.

Винаги се намират стотици начини да се оправдаеш, но на хартия софистиката и нейната логика едва ли могат да променят фактите. След информацията, която получих от Междуредието, споменът за онези дни отново ме връхлетя и взе да ме измъчва с неподозирани угризения — неща, за които не бях и предполагал преди това! Вървя до детето, което Мелиса роди от Несим, заченато в онази любовна история (дали е било „любов“, или той я е използвал, докато се е мъчел да узнае нещо повече за жена си? Може би един ден ще науча истината): вървя до детето, разхождаме се из пустите плажове и като престъпник си припомням момент по момент живота на белия град и съжалението ми е толкова голямо, че променя гласа ми, с който ѝ говоря. Къде да търся ключа към загадката на онези дни?

Едно поне е ясно: не само аз изпитвам тези угризения. Пърсуордън със сигурност се е чувствал виновен — как иначе да си обясня парите, които ми остави в завещанието си с изричното изискване да ги похарча заедно с Мелиса? Това поне е един разрешен проблем.

Клия също — знам го със сигурност — се чувстваше виновна заради Мелиса, заради мъката, която ние всички ѝ причинихме, въпреки че тя страдаше, така да се каже, от името на Жюстин. Бе поела нейната вина върху себе си — ужасена от злото, което нейната любовница причиняваше и на двамата ни, и то почти без да има защо. И

в този момент именно тя стана приятелка на Мелиса — закрилница и съветница, превърна се в най-близката ѝ довереница до момента на самата смърт. Всеотдайната и непорочна Клия — още една глупачка! В любовта не си струва да си честен! Веднъж, говорейки за Мелиса, тя каза: „Ужасно е, когато зависиш изцяло от злонамерени към теб сили. Да виждаш мислено само един човек, като петно върху действителността...“ Изглежда, имаше предвид Жюстин — там горе, в голямата къща, сред високите свещници и маслените платна от забравени майстори.

Говорейки за мен, Мелиса ѝ бе казала: „Откакто той си отиде, всичко в природата изчезна.“ Тогава тя вече умираше. Но никой няма право да заема такова място в живота на другия — никой! Сега разбирате с какъв суров материал работя при тези дълги и страстни диалози със самия себе си край неспокойното зимно море. „Тя те обичаше — повтаряше ми Клия — заради твоята слабост, именно това намираще за най-трогателно у теб. Ако беше силен и твърд, щеше да я изплашиш, да пропъдиш плахата ѝ любов.“ И накрая, преди да затворя страниците на моя ръкопис с гняв и омраза, една последна реплика на Клия остана да звучи и да ме изгаря като нажежено желязо. "Мелиса ми каза така: "Ти, Клия, винаги си ми била приятелка и аз искам да го обичаш, след като умра. Направи го с него, обещава ли? И докато го правиш, мисли за мен. Не обръщай внимание на онова отвратително нещо любовта. Нима е невъзможно да го любиш от мое име? Моля те да спиш с него, а аз ще помоля Панагия да се спусне и да го благослови, докато спи — като в старите икони. „Колко типично за Мелиса, колко гръцко!““

Спомням си как обикновено в неделя двамата отивахме да посетим Скоби; Мелиса, облечена в светла памучна рокля и сламена шапка, се усмихва при мисълта за пълен почивен ден, далеч от прашното кабаре. По протежение на Гранд Корниш с вълните, които танцуваха и весело ни намигаха откъм плитчините, и старите конски файтони със смугли кочияши, нахлупили червени фесове на главите, които караха раздрънканите си, скрибуцащи „коли на любовта“; когато се изравнявахме с тях, те се провикваха: „Такси на любовта, сър, мадам, не подминавайте! Само за десет пиастри на час. Знаем едно тихо уединено местенце...“ Мелиса извърщаше глава и започваше да се киска, докато се отдалечавахме, загледани в минаретата, които

блестяха като перли на утринната светлина, и в пъстроцветните детски хвърчила, които яхваха пристанищния вятър.

Скоби обикновено прекарваше неделите си в леглото, а през зимата винаги съумяваше да пипне и простуда. Лежеше върху грубите ленени чаршафи, след като Абдул го бе разтрил с „канелено масло“ (така и не открих какво представлява това мазило); освен това с подобаваща тържественост, Абдул затопляше една керемида и я слагаше в краката му, за да не изстиват. На главата си Скоби нахлупваше малка плетена шапчица. Сега вече четеше много малко, но той носеше у себе си, подобно на някакво древно племе, цялата прочетена литература и когато оставаше сам, си рецитираше с часове. Имаше огромен репертоар от балади, които декламираше енергично с гръмовен глас, като си тактуваше с едната ръка. Например „Арабин се сбогува с жребеца си“ предизвикваше сълзи в истинското му око, както и „Арфата, която някога в чардаците на Тара...“; ала сред по-неизвестните поеми имаше една, която бе същински бисер — с такъв галопиращ ритъм, че стигнеше ли до нея, Скоби просто не издържаше, скачаше от леглото и докато я рецитираше, препускаше из стаята като хала. Веднъж го накарах да ми я напише, за да мога на спокойствие да разуча конструкцията ѝ.

*От О'Нийл обсадени, вече губехме плам
тия триста саксонци във кошарата там.
Ала с меча толедски се изстъпи напет сам
Багнал и пред Портмор даде войнски обет.
И войски ветерани, закалени във бой,
със походка юнашка, загорели от зной,
тръгват, радват очите със решителен вид,
облак черен надвиснал над Беал-ан-ата-Буид.
Дом на Оуен Абу! Идат смели бойци,
залп едничък отеква, бягат вражи стрелци,
ризниците стоманни погва голата гръд
а пък шлемове горди посред кърви лежат.
А ирландците вземат злато и знамена,
плячка тлъста, пари, и много, много храна.
Дъвчат белите пити, хрускат мръвки подир,*

ех, пируваха всички на победния пир!

За съжаление обаче той не знаеше нищо повече за нея; пазел я в паметта си повече от половин век като безценно блюдо от старо сребро, което се изважда на показ само при тържествени случаи. Сред малкото други подобни съкровища, които успях да разпозная, беше един откъс (който Скоби рецитираше особено разпалено) и който свършваше така:

*И краищата на света да станат с меч,
ще ги разбием.
Да, с Джошуа Скоби
ще ги разбием.*

Мелиса беше много привързана към него, въпреки че го намираще за ужасно старомоден и в начина, по който говореше, и в начина, по който се държеше. Той също я обичаше, според мен главно защото тя винаги се обръщаше към него с пълния му ранг и титла — бимбаши Скоби, — което му доставяше огромно удоволствие и го караше да се чувства като „голяма клечка“ в нейните очи.

Спомням си обаче един ден, когато го заварихме почти разплакан. Отначало реших, че сигурно се е трогнал до сълзи от собственото си изпълнение на някоя от по-емоционалните поеми („Седмина сме“ беше друго негово любимо стихотворение), но не, не беше това.

— Скарах се с Абдул — за пръв път — призна си той и взе да премигва. — Знаеш ли какво, човече, решил е да усвои обрязването.

Струваше ми се съвсем понятно, че човек като Абдул по-скоро ще иска да се заеме с този занаят, отколкото да си остане прост берберин — разбираемо е; също като да искаш да се дипломираш. Но естествено, аз много добре знаех за отвращението, което изпитваше Скоби към обрязването.

— Излезе и след малко ми се връща с някакво огромно мръсно гърне, пълно с пиявици — възмутено продължи да ни разказва старецът. — Пиявици! Вече започнал и кръв да пуска, представи си! Аз

му викам: „Ти, момчето ми, ако си мислиш, че съм ти дал занаят в ръцете, за да можеш да осакатяваш малки деца за по един пиастър, тогава, знай, че жестоко се лъжеш“ — така му викам.

Скоби спря, за да си поеме дъх, очевидно дълбоко огорчен от това развитие на нещата.

— Шкипер — опитах се да го вразумя аз, — за него е съвсем естествено да иска да стане берберин лечител. В края на краищата вече навсякъде се практикува обрязването, дори в Англия.

Ритуалното обрязване беше толкова типична черта на египетския начин на живот, че аз наистина недоумявах защо тази мисъл го бе разстроила толкова много. Той се нацупи, сведе глава и шумно изскърца със зъбите на изкуственото си чене.

— Не! — заинати се. — Няма да стане! — После вдигна очи и рече: — Знаеш ли какво? Исква да се учи при Махмуд Енайет Аллах — оня стар касапин!

Наистина не можех да разбера за какво толкова се горещи; неизменна част от обстановката на всеки празник или тържество беше павилионът за обрязване, обкичен с националното знаме. Огромни цветни картини, изобразяващи бръснари хирурзи с чекийка в ръка, наведени над някое нещастниче, разчекнато върху зъболекарски стол, по правило съпътстваха всеки панаир. Доайенът на тази гилдия, въпросният Махмуд, огромен овален мъж с дълги мазни мустаци, винаги официално облечен, но с червен фес, създаваше смътното впечатление за някакъв чуждоземен, да речем френски, селски лекар, дошъл тук да прекара ваканцията си. Но той винаги държеше нравоучителни речи на класически арабски, като предлагаше безплатно обрязване за правоверните, които са толкова бедни, че не могат да си позволят разноските. А когато кандидатите пристъпеха напред, подбутвани от ревностните си родители, двамата негри, които работеха за него — с боядисани лица и палячовски костюми, — започваха да подскачат и да правят цигански колела с надеждата да разсеят малчуганите, като по този начин гледаха да ги прилъжат поблизо до фаталния стол, където, по изразителните думи на Скоби, ги „осакатяваха“, а писъците им потъваха удавени във врявата на тълпата още преди да осъзнаят какво става.

Наистина недоумявах какво толкова нередно има в това, че Абдул иска да се учи от майстора на обрязването Махмуд. Разбрах чак

когато Скоби додаде:

— Не става дума за момчето — да правят с него каквото щат. Ама те искат да обрежат момиченцето! Не мога да се примиря с мисълта това крехко създанийце да бъде осакатено. Аз съм англичанин, старче, сигурно разбираш какво чувствам. **НЯМА ДА ГО ПОЗВОЛЯ!** — Напълно изтощен, той се отпусна върху възглавницата си, но не млъкна. — И още нещо. Заявих на Абдул съвсем категорично: „Само да си пипнал с пръст малката — така му казах, — да знаеш, че ще те арестувам, без да ми мигне окото. Ще го направя, ще видиш!“ Но, старче, това ще разбие сърцето ми, защото те винаги са били големи приятели, а клетият глупак нищо не разбира. Той просто си мисли, че аз съм луд!

Скоби въздъхна тежко на два пъти.

— Тяхното приятелство е най-хубавото нещо, което ми се е случвало след Бъджи. Да знаеш, че не преувеличавам, старче. Наистина най-хубавото. А сега и те са объркани. Не могат да разберат какво чувства един англичанин. Аз не искам да използвам положението си. — Почудих се какво ли пък значи това. А той продължи:

— Само преди месец окошарихме Абдел Латиф и го бутнахме зад решетките за шест месеца заради мръсните му бръсначи. Сума народ беше заразил със сифилис, представяш ли си, старче. Ще го направя и сега, въпреки че ми е приятел. Защото това е мой дълг. Предупредих го сто пъти да дезинфекцира бръснача си. Той обаче нехае. Тук, старче, те въобще не знаят какво е това дезинфекция. Знаеш ли, при обрязването използват стипца — стипца за бръснене! На всичкото отгоре са убедени, че това е голям напредък в сравнение със старата смес от черен барут и сок от лимон. Пфу! Няма елементарно чувство за хигиена. Просто недоумявам как така не мрат като мухи, наистина недоумявам. Обаче всички се изплашиха, като бутнахме Абдел Латиф зад решетките, и тогава Абдул много се разстрои. Гледаше ме втренчено, докато му се карах. Като че внимаваше в думите ми.

Присъствието на хора винаги ободряваше стария Скоби, прогонваше страховете му и не след дълго, ето го, пак заразправя с цветистия си забавен език за странния живот на Тоби Манеринг.

— Той ме посвети в тайните на Светото писание, старче, и вчера отварям аз старата книга и какво мислиш — откривам, че и там пише за обрязването, и то много. Ти знаеше ли? Още амаличаните са събирали изрязани кожички от членовете, също както ние колекционираме марки. Странно, нали? — И той изкряка насмешливо като жаба. — Страхотни са били тия амаличани! Въртели са истински алъш-вериш с препуциуми, сигурно са предлагали луксозни екземпляри и всичко, както си му е редът. Плащаш допълнително за перфорация и т.н.

В този миг Мелиса влезе в стаята и лицето му се удължи.

— Та, такива ми ти работи — подхвърли той, като продължаваше да се тресе от сподавения смях, предизвикан от собствената му шегичка. — Още тази вечер ще седна да напиша едно писъмце до Бъджи, за да му разкажа последните новини.

Бъджи беше най-старият му приятел.

— Живее в Хоршам, старче, и прави клозети на открито. Сума пари натрупа от тях пустият му Бъджи. А иначе е член на КЗД^[26]. Не знам какво означава това, но на листовете му за писма така пише. Чарлс Донахю Бъджън, КЗД. Пиша му всяка седмица. Без изключение. Винаги съм го правил и винаги ще го правя. Верен до гроб, това съм аз. Никога няма да предам приятел.

Мисля, че именно за Бъджи бе предназначено онова недовършено писмо, което намериха в апартамента му след неговата смърт. Там пишеше: „Стари приятелю, откакто ти писах последния път, нещата се промениха. Сега като че целият свят се е обърнал срещу мен. Трябва да...“

Скоби и Мелиса! В златистата светлина на тези недели и двамата оживяват пред очите ми, грейнали с цветовете, с които споменът обагря онези, които обогатяват живота ни чрез смях и сълзи, без самите да съзнават, че с нещо са ни дарили. А най-ужасното е, че невъздържаната страст, която Жюстин запали в мен, бе също толкова ценна, както би била и ако беше „истинска“; и дарът на Мелиса бе една загадка — какво всъщност можеше да ми предложи тя, това бледо безпризорно дете на александрийското крайбрежие? Дали Клия е била обогатена или ощетена от отношенията си с Жюстин? Бих казал по-скоро обогатена, безмерно обогатена. Дали пък не бяхме подхранвани единствено от измислиците на собственото си въображение, от лъжи?

Спомням си думите, които Балтазар бе написал някъде с едрия си книжовнически почерк: „Всички живеем с избрани измислици“ и още: „Всичко, казано за някой, е вярно... Всичко е вярно за всеки...“ Не бяха ли това думи на Пърсуордън, изровени от собствените му преживявания с мъже и жени, или просто плод на внимателно наблюдение върху всички нас, нашето поведение и последиците от него? Не знам. Сещам се за един абзац от роман, в който Пърсуордън говори за мисията на твореца в живота. И там казва нещо от този род: „Макар и да долавя всяко несъгласие, всяко бедствие в природата на човека, той не може да направи нищо, за да предупреди приятелите си, нито да посочи с пръст, нито да извика навреме, за да се опита да ги спаси. Би било безполезно. Защото те самите са двигател на собственото си нещастие. Единственото, което творецът е в състояние да стори, е да им повели: «Разсъждавай и ридай!»“

Дали пък съзнанието за трагедия не е непоправимо загнездено — не, не във външния свят, който ние всички виним, а в нас самите, в човешките условия, които в крайна сметка бяха продиктували неочакваното му самоубийство в онази прашна хотелска стая? Предпочитам да мисля, че точно това е станало, но може би отдавам прекалено голямо значение на твореца за сметка на човека в него. Балтазар пише: „От всички неща за мен самоубийството му си остава най-невероятната и свършено необяснима приумица. На какъвто и стрес или напрежение да е бил подложен, аз просто не мога да се насиля да повярвам, че това е причината. Но от друга страна, нека си го кажем — ние всички живеем в сянката на личностите край нас, без да вникваме надълбоко, навътре, под привидното. Ала и така да е, неговото самоубийство ме изненада като несъвместимо с характера му. Нали разбираш, той се беше успокоил по отношение на работата си — онова нещо, което най-много измъчва хората на изкуството — и дори бе започнал да гледа на творчеството си като на «божествено неважно» — фразата, както виждаш, е съвсем в неговия стил. Знам го със сигурност, защото веднъж, когато го бях запитал: «Каква е целта на писането?», той ми бе отговорил върху гърба на един плик. Отговорът му гласеше следното: «Целта на писането е да откърми човека, който в крайна сметка ще надмогне изкуството.»“

Имаше странни идеи за състава на душата. Например чувал съм го да казва: „Смятам, че тя е свършено нематериална, също като

дъгата — появява се във видима форма с определени качества, само когато вниманието е насочено към нея. Най-истинската форма на внимание, разбира се, е любовта. Тогава ‘хората’ стават това, което е илюзията за мистика, или ‘материята’ за физика, когато я възприема като форма на енергията.“

Той винаги гледаше с насмешка на моя интерес към окултното, както и на работата в Кабал, чиито събирания самият ти посещаваше. Обичаше да казва: „Истината е въпрос на разбиране на нещата — не можеш да стигнеш до нея, изкачвайки стълба от заучени схващания.“

Не мога да се отърва от усещането, че беше най-сериозен, когато беше най-безочлив и нагъл. Веднъж го чух упорито да твърди пред Кийтс, че най-добрите строфи в цялата английска поезия са написани от Ковънтри Патмор. А те бяха:

*Истината е велика и ще пребъде,
когато никой няма да се интересува дали
ще пребъде.*

И след като изтърси това, додаде: „И истинската им красота се крие в това, че самият Патмор, когато ги е писал, не е знаел какво иска да каже. *Sich lassen!*“ Можеш да си представиш колко раздразнен се почувства Кийтс. Освен това често цитираше с назидателен тон една мистериозна мисъл на Стендал: „Усмивката се появява само от външната страна на кожата.“

Тогава следва ли да приемем, че зад цялото това шегаджийство се е криела сериозна и задълбочена личност? Отговорът на този въпрос оставям на теб — ти си пряко заинтересован.

По онова време, когато бяхме в една компания, той не четеше нищо друго освен научна литература. Това, неизвестно защо, дразнеше Жюстин и тя непрекъснато му натякваше, че си губел времето. Един път той се защити, като ѝ отвърна, че не друго, а именно теорията на относителността е пряко отговорна за появата на абстрактната живопис, атоналната музика и безсюжетната (или в най-добрия случай циклосюжетната) литература. Защото щом веднъж човек разбере относителността, и те му стават ясни. После добави:

„Бракосъчетанието на Пространството и Времето е най-голямата любовна история на нашия век. В очите на праправнуците ни то ще изглежда така поетично, както е древногръцката женитба на Купидон и Психея в нашите очи. Нали разбирате, за гърците Купидон и Психея са били факт, а не концепция. Аналогичното мислене срещу аналитичното! Но истинската поезия на века и нейната най-плодотворна поема е мистерията, която започва и свършва с едно «п».“

„Сериозно ли говориш?“

„Разбира се, че не.“

Жюстин се възмути: „Този звяр е способен на всякакви номера, дори в книгите си.“ — Мислеше си за онази фамозна звездичка в един от романите му, която отпращаше читателя до точно определена страница в текста, а тя — неизвестно защо — бе съвършено бяла и празна. Тогавя много хора си помислиха, че това е печатарска грешка. Но Пърсуордън сам ме увери, че страницата е оставена така нарочно.

„Аз отпращам читателя до празна страница, за да го върна обратно към него — където в крайна сметка му е мястото.“

Ти говориш за благовидността на нашите действия и това не е много справедливо, защото ние всички сме живи хора и като такива имаме право да потърсим убежище поне в условната присъда на Бога, ако не на читателя. Така че, като се сецям за всичко това, нека ти разкажа историята за смеха на Жюстин! Като я научиш, сам ще си признаеш, че никога не си чувал този смях, защото не става дума за нейния вечно хаплив, язвителен и огорчен от живота кикот. Да, само Пърсуордън го беше чувал — сред гробниците на Сакара^[27]! На лунна светлина, два дни след Шам ел Несим. Били там с голяма група туристи, които им служели за прикритие, но не можели много да разговарят — чувствали се като съзаклятници. По онова време Пърсуордън беше успял да сложи край на частните ѝ посещения в хотелската му стая. Така че размяната на няколко скътани тайни им доставяла удоволствие; най-накрая същата вечер съвсем случайно останали за малко насаме — изправили се един срещу друг в една от онези зловещи и неумолими дупки, напомнящи за смъртта по един много особен начин: гробниците.

Жюстин си била пуснала бримка на чорапа, а обувките ѝ били пълни с пясък. Събула ги, за да ги изпразни, а той запалил клечка кибрит, огледал се наоколо и взел да души въздуха. Тя му прошепнала,

че напоследък я гризе някакво подозрение, че Несим е открил нещо във връзка с изгубеното ѝ дете, което не желае да ѝ съобщи. Пърсуордън слушал разсеяно, ала изведнъж щракнал с опарените си от огъня пръсти и рекъл:

„Слушай, Жюстин — знаеш ли какво? Миналата седмица препрочетох «Нрави» ей така, за удоволствие, и ми хрумна нещо; искам да кажа, ако всички тези увъртания и подмятания за Фройд и твоето така наречено изнасилване като дете и така нататък са самата истина — истина ли са? Не знам. Нали разбираш, може и да си си го измислила. Но тъй като, от една страна, знаеш кой е човекът със злочестата превръзка на окоето, а от друга — отказваш да съобщиш името му на нещастната армия от психолози аматьори, начело с Арнаути, значи имаш някаква много сериозна причина за това. Каква е тя? Чудно ми е. Няма да кажа на никого, обещавам. Или всичко е една лъжа?“ — Тя поклатила глава.

„Не, не е.“

Тръгнали да се разхождат на чистата млечнобяла лунна светлина, а Жюстин се умълчала. След малко обаче изрекла бавно:

„Не беше само притеснение или нежелание да се излекувам, както го наричаха — всъщност както той го нарича в книгата. Работата е там, че въпросният човек е наш приятел — на всички нас, и твой включително.“ — Пърсуордън я изгледал с любопитство.

„Мъжът с черната превръзка на окоето, той ли?“ — попитал. Тя кимнала. И двамата запалили цигара и седнали на пясъка, за да изчакат другите. Тъй като Жюстин усещала, че каквото и да му повери, ще си остане между тях, добавила плахо:

„Да Капо.“ — Последвало дълго мълчание.

„Дяволите да ме вземат! Самият похотливец Порни! (Отдавна му беше измислил този прякор, заемайки корена от «порнография».) — А после продължил тихо и доста колебливо: — Изведнъж ми хрумна да препрочета въпросната книжка и знаеш ли какво щях да направя, ако бях на твое място и ако цялата тази история не е някаква измислица, с която се мъчиш да изглеждаш по-интересна в очите на твоите психопомп^[28] — тогава... хм... аз бих отишъл да легна отново с онзи мъж и по този начин да го изтрия от паметта си. Такава идея ми хрумна.“

Това, разбира се, издава тотално невежество по отношение на човешката психика. Всъщност подобен акт би бил фатална грешка. Но тук, за най-голямо негово удивление, тя се разсмяла — първият безгрижен, музикален смях, който някога бил чувал да излиза от устата ѝ.

„Точно това направих — казала и така се разсмяла, че чак се задавила. — Точно това направих. Не можеш да си представиш какво усилие ми костваше. С часове се въртях отвън в тъмната улица пред къщата му, като се опитвах да събера кураж, за да натисна звънеца. Да, и на мен ми беше хрумнало същото. Бях отчаяна. Какво ще каже той? Вече бяхме приятели — в продължение на години, — без нито веднъж, разбира се, и дума да обелим за онази случка. Той никога не споменаваше и «Нрави», почти съм сигурна, че изобщо не я беше чел. Може би предпочита, мислех си аз, да забрави за случилото се — да го загърби най-тактично и веднъж завинаги да го зарови в миналото.“

И тя пак се разсмяла невъздържано, така че цялото ѝ тяло се разтресло, а Пърсуордън побързал да я подхване от страх да не прекъсне разказа си. Жюстин взела назаем носната му кърпа, попила насълзените си от смях очи и продължила:

„Най-накрая влязох. Той беше в прочутата си библиотека! Треперех като лист. Нали разбираш, не знаех какво да кажа — нещо драматично ли, или нещо патетично? Все едно отиваш на зъболекар. Наистина, Пърсуордън, ужасно смешно, но така беше. Най-сетне се реших: «Скъпи Да Капо, стари приятелю, ти си моят зъл демон и след толкова години сега съм дошла, за да прогониш от мен този дух, да ме освободиш от него веднъж завинаги. Да заличиш спомена за едно ужасно събитие в моето детство. Трябва да легнеш с мен!» Да можеше само да видиш лицето на Да Капо. Така се смая, че започна да пелтечи: «Mais voyons, Justine, je suis un ami de Nessim!»^[29] и така нататък. Наля ми уиски и ми предложи един аспириин — беше напълно убеден, че съм откачила. «Седни» — рече ми той, като ми предложи стол с треперещите си ръце, после седна срещу мен с комичното изражение на изпаднал в паника човек — досущ като малчуган, когото са спипали да краде ябълки.“

Стомахът я заболял от смях и тя се превила надве, той също се заразил и прихнал да се смее.

„Клетият Да Капо — казала, — той направо изумя, като му заявих, че ме е изнасилил, когато бях малко бездомно момиченце, съвсем дете. Никога не съм виждала толкова стъписан човек. Личеше си, че всичко е забравил, и категорично отрече цялата история от началото до края. Нещо повече — беше възмутен и взе да ми възразява и протестира. Да можеше да видиш лицето му! И знаеш ли какво се изпусна да каже, докато се оправдаваше? Нещо невероятно! «Il a quinze ans que je n'ai pas fait ça!»^[30]

И тогава тя се хвърлила по лице в скута на Пърсуордън и останала така за миг, като не преставала да се тресе от смях; после вдигнала глава и пак избърсала очите си. И продължила:

„Допих си уискито и си тръгнах за негово най-голямо успокоение; когато бях вече на вратата, той ми извика: «Не забравяй, че в сряда двамата сте канени на вечеря у дома. В осем, официално облекло.» Върнах се у дома като в несвяст и изпих половин бутилка джин. И знаеш ли, същата нощ, докато лежах, ме споходи странна мисъл — сигурно ще ти се стори страшно неуместна; една мисъл за Да Капо — човека, дете бе забравил напълно акт, който ми костваше толкова много години на нервно изтощение, който за малко не ме докара до лудост и заради който аз бях наранила толкова много невинни хора. И тогава си казах: сигурно по същия начин и Бог забравя злините, които ни причинява, като ни изоставя на произвола на живота.“

Отметнала назад усмихнатото си лице и се изправила. Видяла, че Пърсуордън я гледа с насълзени от възхищение очи. Изведнъж я сграбчил в обятията си, притиснал я към себе си и я целунал по-страстно от всякога. Когато ми разказваше всичко това с необичайна гордост, тя добави:

„И знаеш ли, Балтазар, беше по-хубаво от любовна целувка, защото беше като истинска, заслужена награда, като аколада^[31]. И тогава разбрах, че ако нещата се бяха развили другояче, бих могла да спечеля любовта му — може би именно с дефектите на моя характер, които са така очебийни.“

По-късно останалата част от групата се присъединила към тях, всички разговаряли оживено и... това е. Предполагам, че после са потеглили обратно към Нил и са приключили вечерта в някой бар. Защо ли ти пиша всичко това? Чиста лудост! Само ще ме намразиш,

задето ти разправам неща, които предпочиташ да не знаеш като мъж и може би — да пренебрегнеш като творец... Тези упорити, дребни, лишени от собственик факти — подхвърлени деца на нашите преживявания, които човек може да пхне като ключ в бравата или като нож в стрида: дали вътре ще попадне на бисер? Кой може да каже? Но някъде те сигурно съществуват пълноправно — тези зрънца от истината, която някой „се е изпуснал да изрече“. Истината не е това, което се говори в пълно съзнание. Тя винаги е онова, което се е изплъзнало от езика или ръката — неволно допусната грешка, която издава премълчаното. Разбираш ли ме, умнико? Още не съм свършил. Отсега си знам, че никога не ще събера кураж да ти предам тези листове. Ще довърша историята ей така, за себе си.

След всичко това можеш да си представиш отчаянието на Жюстин, когато онзи нещастник Пърсуордън взе, че се самоуби. Макар и вбесен от неговата постъпка, аз и до ден-днешен се улавям, че се усмихвам при спомена за случилото се, до такава степен продължавам да не вярвам в смъртта му. В нейните очи този негов акт беше толкова загадъчен и необясним, колкото и в моите; ала клетото създание бе организирано целия си измамлив живот около самонадеяното убеждение, че той ще живее! И вече нямаше жив човек, с когото да споделя, освен с мен; ала ти, когото тя може и да не обичаше, но, Бог ми е свидетел, и не мразеше, ти беше в голяма опасност. Бе твърде късно за други решения, затова Жюстин започна да планира своето бягство. Беше останала единствено с едно „мюре“!

Дали човек научава нещо от тези горчиви истини? Хвърли всички листове в морето, скъпо момче, недей да четеш повече от това Междуредие. Но аз забравих. Нали нямаше да ти го давам. Ще те оставя да си живееш с илюзиите, да се утешаваш с измислиците на едно изкуство, което „преработва действителността, за да покаже нейната значима страна“. Но каква значима страна можеше да покаже тя, да речем, на Несим, който по онова време бе станал жертва точно на онези занимания, които в очите на всички — включително и в собствените му — го правеха да изглежда психически нестабилен? Що се отнася до по-сериозните му занимания от този период, за тях мога да изпиша цели страници, защото междувременно научих много неща за неговите дела и политически ангажименти. Именно те биха обяснили внезапното му превъплъщение в достолепен домакин на

всевъзможни приеми — препълнената му къща, която ти така добре описваш, банкетите, баловете. Но тук... въпросът за цензурата ме тревожи, защото, ако все пак реша да ти изпратя тази гнусна купчина хартия и ако ти, както е напълно възможно, я запратиш в морето, тогава нищо чудно вълните да я отнесат обратно в Александрия, и то най-вероятно право в ръцете на полицията. По-добре не. Ще ти кажа само онова, което е в рамките на разумното. Може би по-нататък ще ти разкрия и останалото.

Лицето на Пърсуордън в смъртта ми напомни много лицето на Мелиса; и двамата имаха вид, сякаш току-що са се изсмели на сочна мръсна шегичка и са заспали още преди усмивката да изчезне от ъгълчетата на устните им. Известно време преди това той беше казал на Жюстин: „Само от едно нещо се срамувам: пренебрегнах първия закон за твореца, а именно твори и гладувай. Знаеш ли, никога не съм гладувал. Винаги съм се крепял на повърхността с всевъзможни службици, а и винаги съм наранявал хората около себе си — като теб, Жюстин, може би и повече.“

През онази нощ, когато пристигнах в хотелската стая, Несим вече беше при трупа; изглеждаше съвършено сдържан и спокоен, но с вид на човек, оглушал от експлозия. Като че този удар на живота го бе зашеметил. По онова време той изживяваше някакъв период на ужасни сънища, които си записваше, и някои от тях виждам, че са преразказани в твоя ръкопис. Те странно напомнят за сънищата на Лейла отпреди петнайсет години — тя също имаше един много труден период след смъртта на съпруга си и тогава аз се грижех за нея по настояване на Несим. Тук, в неговия случай, ти отново се доверяваш прекалено много на онова, което хората говорят сами за себе си, на начина, по който сами описват действията си и тълкуват смисъла им. От теб няма да излезе добър лекар. Пациентите трябва да бъдат откривани — защото те винаги лъжат. Просто не могат да не лъжат, понеже това е част от защитния механизъм на болестта — точно както твоят ръкопис издава защитния механизъм на мечтата ти, която не желае да допусне в себе си действителността! Или може би греша? Не искам да бъда несправедлив към никого, нито да нарушавам границите на личния ти периметър. Дали тези наблюдения ще ми костват твоето приятелство? Надявам се, че не, но се опасявам.

За какво говорех? А, да, за лицето на Пърсуордън в смъртта! То носеше същото онова добре познато изражение на арогантна насмешливост. Сякаш играеше роля — наистина продължавам да мисля така, толкова жив изглеждаше.

Жюстин дойде да ме извика. Несим я беше пратил да ме вземе с колата. Носеше една бележка, която не ѝ позволих да прочете. Несим пръв бе научил за неговото намерение или за вече свършения факт — подозирам, че самият Пърсуордън му се е обадил. Във всеки случай моите познания в областта на самоубийствата — нали през мен са минали всички случаи по време на нощните дежурства на Нимрод — ме накараха да действам предпазливо. Подозирах барбитурати или някаква подобна химическа смес с бавно действие, затова си направих труда да взема със себе си малката стомашна помпа, наред с всички останали противоотрови. Признавам, че самодоволно си представях лицето на моя приятел, когато, благодарение на мен, ще се събуди в болницата. Но очевидно не бях преценил правилно нито гордостта му, нито сериозността на неговите намерения, защото когато пристигнахме, се оказа напълно и безвъзвратно мъртъв.

Жюстин изтича пред мен по стълбите на мрачния и неприветлив хотел, който той толкова обичаше (и го бе кръстил „Хълмът на лешоядите“, предполагам заради орляците проститутки, които кръжаха отвън като лешояди).

Несим се беше заключил в стаята и ние трябваше дълго да чукаме, преди да ни пусне — нещо, което направи с известна раздражителност, или поне така ми се стори. Вътре цареше невъобразим безпорядък. Извадени чекмеджета, разхвърляни дрехи, листове и картини; Пърсуордън лежеше проснат върху кревата в ъгъла с надменно вирнат към тавана нос. Спрях, за да отворя лекарската си чанта — в моменти на стрес методичността е спасителна сламка, — докато Жюстин безпогрешно се упъти към недопитата бутилка джин до леглото и отпи една мощна глътка. Знаех, че може да съдържа част от отровата, но не казах нищо — в такива моменти човек просто няма какво да каже. Щом почувстваш пристъпите на истерията, трябва незабавно да вземеш мерки. Започнах да разопаковам старата си стомашна помпа, която бе спасила повече и далеч по-безсмислени човешки животи (невъзможни и захвърлени като умалели дрехи) от всеки друг лекарски инструмент в цяла Александрия. Развих помпата

бавно и внимателно — единствената опора, с помощта на която третокласният доктор може да се изправи пред лицето на света...

Междувременно Жюстин се обърна с лице към леглото, надвеси се и каза на висок глас: „Пърсуордън, събуди се!“ После хвана главата си с две ръце и зави като арабска оплаквачка — ридание, което нощта в тази задушна стаичка бързо конфискува. След това започна да уринира на пресекулки — опика целия килим. Хванах я и я изтласках в банята, после отидох да преслушам сърцето на Пърсуордън. Безмълвно като Голямата пирамида. Изведнъж ме доядя, защото разбрах, че е използвал някаква убийствена цианидна смес — между другото любим препарат на вашите прословути тайни служби! Така се вбесих, че го ударих през лицето — плесница, която отдавна заслужаваше!

През цялото това време усещах, че Несим е страшно зает, но чак сега, след като дойдох на себе си, така да се каже, се обърнах да го погледна. Той изваждаше чекмеджета, преобръщаше вътрешността на маси и шкафове и обезумял като маниак, изчиташе всяко листче хартия, хвърляше предмети наляво и надясно, търсеше нещо, и то трескаво, без следа от обичайната си флегматичност.

„Какво правиш, по дяволите?“ — извиках му сърдито, на което той ми отвърна:

„Не трябва да има нищо, което може да се стори подозрително на египетската полиция.“ — После замълча, сякаш бе казал прекалено много. Върху всяко огледало се открояваше направен със сапун надпис. Несим бе успял частично да заличи само един. Четеше се единствено думата... ПАЛЕСТИНА...

Не след дълго се чу познатото почукване на вратата, стаята се изпълни с лицата, врявата и възбудата, които неизменно съпътстват подобни сцени навсякъде по света. Мъже с тефтерчета, журналисти, свещеници — цъфна не друг, а отец Пол. В този миг бях почти сигурен, че мъртвецът няма да издържи, ще се надигне и ще метне нещо по тях... но не; Пърсуордън остана да лежи неподвижен, с щръкнал към тавана нос и насмешливо усмихнато лице.

Измъкнахме се и тримата навън и отидохме в ателието, където големите недоизкусурени платна ни поддържаха успокоително, а уискито ни даде кураж да продължим да живеем. Жюстин не каза нито дума. Нито дума.

- [18] Черен хумор (фр.). — Б.пр. ↑
- [19] Куха наука (фр.) — Б.пр. ↑
- [20] Правиш любов, за да можеш по-добре да отблъснеш или обезкуражиш другите (фр.). — Б.пр. ↑
- [21] Непоследователности (лат.). — Б.пр. ↑
- [22] Какъв чешит е този тип! (фр.) — Б.пр. ↑
- [23] Герои от популярна куклена пиеса; съпрузи, които вечно се карат. — Б.пр. ↑
- [24] По дяволите! (фр.) — Б.пр. ↑
- [25] Бонбон фондан (фр.). — Б.пр. ↑
- [26] Кралско зоологическо дружество. — Б.пр. ↑
- [27] Некрополът на древния египетски град Мемфис. Руини от него са все още запазени на около 24 км югозападно от Кайро. Една от главните археологически забележителности на Египет. — Б.пр. ↑
- [28] Психопомп (гр. „изпращач на душите“) — епитет на Хермес в качеството му на бог, изпращач на душите на мъртвите в подземното царство. — Б.пр. ↑
- [29] Но виж, Жюстин, аз съм приятел на Несим (фр.) — Б.пр. ↑
- [30] Има вече петнайсет години, откакто не съм го правил (фр.) — Б.пр. ↑
- [31] Обредно докосване със сабя при посвещаване в рицарство. — Б.пр. ↑

VII

Разгръщам на друго място в Междуредието — онзи абзац, който Балтазар е озаглавил: „И така, Наруз решава да действа“, подчертавайки последната дума с двойна линия. Да го пресъздам ли — така ясно виждам картината, която полегатият му почерк със зелено мастило взриви във въображението ми. Да, това ще ми позволи за малко да се пренеса в онзи рядко посещаван квартал на Александрия, който толкова обичам.

Градът, населен с моите спомени, се движи не само назад в историята, маркирана с велики имена по всяка спирка на описаното време, но и още назад-напред в живота настояще, така да се каже — сред съвременните религии и раси: стотиците малки общества, сплотени от вяра и фолклор, хлабаво съчленени помежду си като клетки, образуващи огромната, проснала се нашироко медуза на днешна Александрия. Свързани така съдбовно по силата единствено на волята на този град, изтласкани встрани върху един каменист нос над морето, на фона на огледалото от лунен камък — соленото езеро Мареотис — и вечното безбрежие на пустинята отвъд него (сега пролетният вятър е поръсил атлазените дюни със ситна като пудра прах — безформени и красиви, сякаш пейзажи, изваяни от пухкави безплътни облаци), тези общества продължават да съществуват заедно: турци и евреи, араби и копти, сирийци и арменци, италианци и гърци. Тръпката на търговските сделки ги раздвижва, както ветрецът разшумява житните поля; чествания, бракове и пактове ги свързват и разделят. Дори наименованията на спирките по стария трамваен маршрут с хлътнали в пясъка релси напомнят забравените имена на знатните им прадеди — онези отдавна измрели смели воини за пръв път стъпили на този бряг — от Александър до Амр; създателите на тази анархия от плът и похот, от меркантилност и мистицизъм. Къде другаде по света може да се види такова смешение?

А падне ли нощта и белият град грейне с хилядите канделабри на своите паркове и сгради, тогава проехтява и глухият неземеен припев на барабаните от Мароко или Кавказ и градът заприличва на огромен

кораб от кристал, притихнал, заспал на котва в Африканския рог — игривите му пламъчета от диамантени и опалови отблясъци се гърчат като лъскави змийчета, после плавно потъват в мазните води на пристанището, помръкнало от черните туловища на бойни кораби.

По здрач градът става като бледоморава джунгла, някак призрачен, обагрен тук-таме с отблясъци като от пръсната на хиляди парченца призма; извисява снага в перленото небе на залеза, препъва се нагоре по кули и минарета, пълзи дебнешком като гигантска папрат над бледото източено крайбрежие и неговата огърлица от дивашки кръчми, където негрите танцуват в ритъма на думкаци тамтами или превзетия ситнеж на кларнети.

„Съществуват само толкова реалности, колкото успееш да си представиш“ — бе написал Пърсуордън.

Наруз винаги избягваше Александрия, макар и да я обичаше страстно, с любовта на изгнаник; срамуваше се от заешката си устна и затова не посещаваше центъра, от страх да не срещне познати. Винаги се мотаеше в покрайнините, не смееше да припари в голямото осветено сърце на града, където брат му живееше като преуспяващ бизнесмен с вкус към удоволствията. Той винаги се вмъкваше в града крадешком, на кон, облечен както винаги се носеше, и само колкото да склучи някоя и друга сделка, свързана с имението. Много мъчно можеше да го прилъже човек да облече костюм и да пристигне в града с кола, въпреки че когато се налагаше, знаеше се, че и това ще направи, макар и неохотно. Почти винаги предпочиташе да прехвърли градските си задължения на Несим; и разбира се, имаше на разположение телефона, който му спестяваше много подобни крайно нежелани екскурзии до града. Но когато един ден брат му звънна с новината, че неговите хора не са успели да накарат Магзуб да им каже нещо за детето на Жюстин, Наруз изведнъж се оживи, окрилен от мисълта, че му се възлага работа, която само той може да свърши. „Несим — попитал, — кой месец сме? Да, мисра. Значи приближава празникът Ситна Мариам^[32], нали така? Ще гледам да го намеря и да го заставя да ми каже каквото знае.“ Несим се замислил над думите му и Наруз решил, че връзката е прекъснала, затова се провикнал сърдито: „Ало, ало!“ — Несим се сепнал. — „Да, да. Тук съм. Просто се бях замислил. Добре, ама ще внимаваш, чу ли?“ Наруз изхихикал дрезгаво и обещал да внимава. Той винаги се вълнуваше, когато му се удаваше случай да

помогне с нещо на брат си. Странно, но изобщо не мислеше за самата Жюстин, нито какво означава за нея тази информация, защото в неговите очи тя не беше нищо друго освен притежание на Несим, което той харесваше, превъзнасяше, дори обичаше силно, ала някак автоматично, само заради Несим. Наруж смяташе за свой дълг да направи всичко, което е по силите му, за да може Несим да помогне на Жюстин. Само това: нито повече, нито по-малко.

И така, още на втория ден от Ситна Мариам той прекоси кафеникавия на цвят, покрит с прах мейдан пред централната гара на Александрия и закрачи с мека котешка стъпка, като леко пружинираше, вдигаше се високо на пръсти и размахваше трмаво ръце. Бе оставил коня си в двора на свой приятел, дърводелец, недалеч от мястото на тържествата. Беше гореща душна лятна нощ.

С падането на здрача това огромно голо пространство от празна земя винаги се превръщаше първо в златисто, после в кафеникаво — амбалажното кафяво на мукавата, — а най-накрая, когато светлината на крушките започваше да пронизва нахлуващия мрак, преминаваше във виолетово. И чак тогава черният екран на самия европейски град просветляше прозорец по прозорец, улица по улица, докато целият заприлича на паяжина, осеяна с милиони блещукащи брилянти.

Някъде изпръхтяха камили, после изреваха лениво. Миризмата на човешки същества прекоси нощта и стигна до ноздрите му, напоена със спомените за панаири, които бе посещавал с родителите си като дете. С червения си фес и изцапани работни дрехи, той знаеше, че ще се слее с тълпата и никой няма да го разпознае. Типично за празника Ситна Мариам беше това, че макар и в чест на християнска коптска светица, той се тачеше от всички, дори от мюсюлманите, тъй като Александрия бе все пак и все още в Египет, където всички знамена стават едно.

На голото място бе разположен огромен лагер от шатри, павилиони, театри, публични домове и магазини — цял град бе израснал в мрака, прилично осветен с газени и парафинови лампи, с лампи под налягане и мангали, свещи и нанизи От цветни електрически крушки. Той пристъпи с лекота в пресата от човешки тела, ноздрите му всмукаха от миризмата на ароматни ястия и сладкиши, на увехнал жасмин и засъхнала пот, в ушите му зажуужаха гласове като фон на звуците, съпътстващи големите шествия в града,

които по пътя си спират пред всяка църква, за да изрецитират нейните свещени текстове, след което бавно продължават към мястото на панаира.

Цялото това оживление навред — танцуващите мечки и акробатите, гълтачите на огън, които вирваха уста към небето и изпускаха пламъци от по два метра; танцьорите, накичени с шарени дрипи и пъстри шапки; всъщност всичко, което би радвало окото на странника, радваше и неговото, само защото му бе до болка познато — до такава степен свързано с живота му, че се бе превърнало в част от него. Подобно на малчугана, който някога е бил, той и сега ходеше важно-важно сред грейналите светлини, спираше тук-там и се заяпваше с усмихнати очи в някоя добре позната панаирна гледка. Фокусник, облечен в костюм от сърма, изваждаше от ръкава си безброй разноцветни кърпички, а от устата му току излитаха по двайсет малки живи птички, които писукаха като морски чайки; маймунката Манули с картонена шапка обикаляше край собствената си сергия, яхнала коза. От двете страни на пътя се издигаха големи шатри със захарни статуетки, облечени в крещящи дрехи, изобразяващи любовта и приключенията на герои от фолклора на Делтата — герои като Абу Зейд и Антара, влюбените Юна и Азис. Разхождаше се бавно, с непринудена небрежност, спираше за малко, колкото да чуе разказвачите на приказки или пък да си купи някой талисман за късмет от известния сляп проповедник Хюсеин, който стоеше като стар дъб — още по-прекрасен на призрачната светлина — и рецитираше деветдесет и деветте свещени имена на Аллаха.

От външния, покрит с мрак периметър долетяха отсечените удари на фехтовачите с дървени саби, глухо отекващи на фона на дрезгавия приглушен тътнеж от приближаващата се процесия, където от време на време внезапно избухваха дивашките фойерверки на барабанна музика — тимпани и тамбурини, които прогърмяваха като мускетен откос, после протяжният трепетлив тътен от камилските тъпани, който ту заглушаваше, ту открояваше пискливата песен на сърцераздирателните флейти. „Идват! Идват!“ Викът, издаващ паника, прогърмя и децата се защураха напред-назад като подплашени мишки между сергиите. Дълга, поклащаща се колона от човешки същества се изсипа от тясното гърло на малка уличка и се разля в широк полукръг, сякаш блъвнаха огън и жупел. Начело на колоната подскачаха

акробатите и джуджетата на Александрия, след тях на разстояние една танцова стъпка ги следваше гротескната кавалкада от хоругви, която се издигаше и потъваше в приливите и отливите на мистичното просветление в такт с перисталтиката на дивашкия ритъм, който флейтите нагриваха по краищата, заедно с пулсиращата мъка на тъпаните и нескончаемия трепетлив оргазъм на дайретата, който влудяваше танца на изпадналите в екстаз дервиши. „Аллах! Аллах!“ — гъгнеше във всяко гърло.

Наруз си купи захарна пръчка и я заблиза, докато наблюдаваше прииждащите талази, които се канеха да го погълнат. Ето ги и дервишите рифия^[33], които, веднъж изпаднали в транс, можеха да танцуват върху жива жаравя, да пият разтопено стъкло и да поглъщат живи скорпиони или пък да се въртят, докато действителността като пренавита пружина изведнъж се развие, отприщи се и те тупнат на земята, останали без дъх, замаяни като свалени с прашка птици. Знамената и факлите, големите открити мангали с горящи цепеници и книжните фенери, покрити с надписи, хвърляха примки от светлина и йероглифи от сенки върху черния екран на задъханата александрийска нощ. Всички места се изпълниха до пръсване от зрители, които ръфаха процесията като булдози, пицяха и хапеха; но приливът не стихваше, следваше своя си див ритъм (може би същата музика е чувал и умиращият Антоний от поемата на Кавафис), докато най-накрая погълна мрака на просторния мейдан, разля се навред, прие контурите на мантии, роби и плащове, на лица и предмети без контекст, които току изригнаха и обагряха покрайнините на небето с петна от пъстри цветове. Човешките същества се подпалваха взаимно.

Някъде в черната вътрешност на това парче земя с купчини порутена зидария и опустели, изкормени къщи се намираше малка градинка с надгробен камък, който бележеше мястото, съдържащо смисъла на цялата тази суматоха. Тук, на светлината на трептяща свещ се изчиташе една християнска молитва за почитаната светица, докато наоколо вилнееше тъмното гъмжило на Александрия. Цяла дузина религии и вероизповедания се бяха събрали да честват един осветен от времето празник, който бе станал всеобщ, като че по-скоро посветен на годишния сезон и мястото, които сами по себе си заличаваха напълно каноническия символ и заложените в него внушения. За една религиозна страна обаче всички религии са едно и докато

правоверните шептят молитви и просби към техния си строго определен светец, останалите се веселят, защото около такива празници неизменно възникват панаири, превръщайки ги в пищен карнавал от светлина и музика.

Картината бе често пронизвана от пискливата свирка на локомотивите в смълчаните товарни гари или пък от сирената на параход, потеглил за Индия — все шумове, напомнящи за самия град, за пълнолетните нужди и сили на този голям *entrepot*^[34]. Нощта бе приютила всички — проститутката, припяваща със сипкав глас под акомпанимента на думкаци по барабана пръсти, кресливите деца, заели местата по люлките, въртележките и стрелбищата, змиеукротителите, изродите (брадатата жена Зубейда и телето с пет крака), големия театър с пехливаните отпред, които се пъчеха съвсем голи, само по парче плат около бедрата, и демонстрираха уменията си, като стояха неподвижни — само мускулни конвулсии пробягваха по телата им, — стягаха и отпускаха гръдните, стомашните и тръбните си мускули, измамни в силата си като лятна буря.

Съвсем замаян, Наруз гледаше около себе си като пиян, захласваше се по всичко, стъпките му лъкатушеха, следвайки слепешката сокаците на този град от празнични светлини. В края на един дълъг пасаж, след като успя да се освободи от домогванията на десетина момичета, които практикуваха буйния си занаят зад платнените стени на изрисувани шатри, опънати наред панаирните сергии, той стигна до ярко осветените павилиони за обрязване. Най-големият и най-пищният от всички принадлежеше на учителя на Абдул, Махмуд Енайет Аллах. По стените му се виждаха картини в крещящи цветове, поставени в рамки и изобразяващи цялата церемония по обрязването, а от трегера висеше голяма, пълна с пиявици стъкленица. Самият доайен присъстваше тук тази вечер, подкокоросваше тълпата и обещаваше безплатно обрязване на онези правоверни, които са толкова бедни, че не могат да платят редовната такса. Силният му глас гърмеше над насъбралите се отпред, докато двамата му помощници стояха мирно зад обкования в месинг ваксаджийски стол с вдигнати във въздуха готови бръсначи. Вътре в павилиона двама възрастни мъже в тъмни костюми сърбаха кафе с мрачен философски вид.

Бизнесът не вървеше. „Насам, насам, пречистете се, правоверни“ — бумтеше гласът на стареца, хванал с две ръце реверите на стария си сюртук, а потта се стичаше по лицето изпод червения му фес. В единия край на павилиона, погълнат изцяло от тънкостите на занаята си, седеше един братовчед на Махмуд и татуираше гърдите на красива мъжка проститутка, чиито мазни къдрици се спускаха надолу по гърба, а очите и устните бяха тежко гримирани. До него висеше голямо блестящо стъкло с най-различни модели за татуировка, от които клиентите му можеха да направят своя избор — чисто геометрични форми за мюсюлманите, или избрани текстове от Корана, или тържествен обет, или просто имена на любими хора. Една по една запълваше порите на кожата като същински майстор на иглата и от време на време се усмихваше под мустак. Така точка по точка създаваше рисунката, докато старият доайен се дереше с все сила от стъпалото над него: „Насам, насам, правоверни!“

Наруз се наведе над „точкослагателя“ и прошепна дрезгаво:

— Тук ли е Магзуб? — Мъжът се сепна и вдигна очи замислено.

— Да — рече той, — мисля, че е тук. При надгробните камъни.

Наруз му благодари и отново пое към претъпканите павилиони, като си пробиваше път наслуки сред тесните алеи, докато най-накрая стигна периферията, където светлината свършваше. Някъде в мрака пред него се намираще запуснатото светилище, затулено от приведените палми, и именно там стърчеше мършавата ужасяваща фигура на прословутия религиозен фанатик; хипнотичната му личност мяташе гръмовни мълнии към уплашената, ала омагьосана от него тълпа.

Дори Наруз потрепери, като зърна това опустошено лице, очите, така изписани с молив, че да изглеждат неестествено големи и злоещи — като очите на звяр от рисувана приказка. Светият човек бълваше клетви и заклинания към заобиколилите го слушатели, пръстите на ръцете му се свиваха и разтваряха като ноктите на граблива птица, въртеше се наляво-надясно подобно на хваната натясно мечка, усукваше се, гърчеше се, ту се хвърляше напред към тълпата с ръмжене, кръсъци и викове, ту отстъпваше назад, а хорицата трепереха, смаяни от неговото въздействие и мощ. Той вече бе „влязъл в собствения си час“, както казват арабите, и се бе изпълнил със силата на духа.

Стоеше изправен сред остров от повалени тела — телата на онези, които бе хипнотизирал; едни пълзяха като скорпиони, други пицяха, трети блееха като кози, четвърти ревяха като магарета. От време на време той яхваше някого от тях и със зловещи крясъци го пришпорваше, блъскаше бутовете му с юмруци като обезумял, после ненадейно се извъръщаше с избила между зъбите му пяна и се втурваше срещу тълпата, за да сграбчи друг нещастник за поредна своя жертва. И ревяше навъзбог: „На мен ли се подиграваш, а?“, после го хващаше за носа, ухото или ръката и с нечовешка сила го довлачваше в средата на ринга, където с един замах на хищните си нокти можеше да „убие светлината му“ и да го запокити сред жертвите, които вече безпомощно пълзяха в нозете му, за да моли неистово за милост — кресливи отчаяни молби, заглушавани от рева и стенанията на онези, които хленчеха, вече изпаднали под въздействието на неговата магия. Човек усещаше силата на тази личност, чиито искри възпламеняваха тълпата.

Наруз седна върху един надгробен камък извън оживения кръг, в мрака, за да може на спокойствие да наблюдава гледката.

— Дяволи, неверници! — крещеше Магзуб и протягаше напред изкривените си като нокти пръсти, от които хората се отдръпваха при всяко ново връхлитане. — Ти и ти, и ти, и ти — гласът му се извисяваше до нечовешки вой. Когато беше „в своя час“, той не се съобразяваше с никого, не се боеше от никого.

Един съвсем приличен на външен вид шейх със зелена чалма, което означаваше, че е от корена на Пророка, тъкмо прекосяваше оредялото по краищата множество, когато Магзуб го зърна, спусна се към него, разсече калабалъка надве и му изкрещя в лицето:

— Нечист си! — Възрастният шейх извърна гневни очи към обвинителя си, готов да му възрази, но фанатикът завря лицето си в неговото и впи страховит поглед в очите му. Старият шейх омекна на мига, главата му се олюля подобно на празна кратуна върху източения врат, после като по заповед на Магзуб той се свлече на четири крака, взе да грухти като диво прасе, а Вдъхновеният го сграбчи за чалмата и го запрати сред останалите жертви.

— Стига! — извикаха хората, възмутени от непочтителното отношение към един свят човек, ала Магзуб се обърна към тях с трепереци грабливи пръсти и им налетя с вика:

— Кой извика „стига“, кой извика „стига“?

И ето, притихнал под заплахите на този кошмарен мистик, старият шейх се изправи на крака, за да изпълни един самотен обреден танц, при който от време на време подвикваше пискливо като птичка: „Аллах! Аллах!“ и в същото време с олюляване се носеше сред натръшканите тела, докато най-накрая взе да се дави на пресекулки като агонизиращо животно.

— Престани! — провикна се множеството. — Престани, Магзуб!

Тогава хипнотизаторът раздвижи ръце пред очите му и го изхвърли от ринга, като в същото време сипеше върху му най-ужасни проклетия.

Старецът залитна и се изправи. Бе дошъл на себе си, но изглежда, малко си спомняше от изживяното. Наруз се приближи до него, докато той си наместваше чалмата и изтупваше праха от дрехата си. Поздрави го и го попита дали знае името на Магзуб, ала старият шейх не го знаеше.

— Но той е много добър човек, свят човек — отвърна. — Навремето е живял години наред в пустинята. — И с ведро изражение на лицето се отдалечи, потъна в нощта, а Наруз се върна при камъка си, за да продължи да размишлява върху красотата на всичко заобикалящо го и да чака сгоден момент, когато ще може да се добере до Магзуб, чиито животински писъци още отекваха в тъмнината и пронизваха глухия тътен откъм панаира и монотонното провлачено припяване на отците откъм едно светилище наблизо. Още не беше решил как най-добре да се справи с това странно изчадие на мрака. Съзерцаваше разиграващия се пред очите му спектакъл и трескаво мислеше.

Беше станало доста късно, когато Магзуб приключи своето изпълнение и освободи клетата менажерия, която се търкаляше в краката му, изрита всички и взе да пляска с ръце на хората да се разотиват, сякаш бяха пилци. Остана така известно време, като продължаваше да попържа след тях, после се обърна рязко и тръгна между надгробните камъни. „Трябва да внимавам — каза си Наруз, който възнамеряваше да използва сила срещу него, — да не се навирам в очите му.“ Разполагаше само с един малък кинжал, на който сега разхлаби ножницата. Тръгна подире му бавно и целенасочено.

Магзуб също не бързаше. Вървеше приведен, сякаш под бремето на безбройните си занимания, които със сигурност не бяха по силите на един простосмъртен. Продължаваше да пъшка и стене, а в един миг дори падна на колене и известно време пълзя по земята, като нещо мънкаше под носа си. Наруз го наблюдаваше, килнал глава на една страна като изчакващо дивеча ловджийско куче. Така заедно заобиколиха нацърбената периферия, в границите на която празнуващите още се веселяха, следвайки дрезгавия сумрак на горещата нощ, докато най-сетне Магзуб стигна до един дълъг и порутен кирпичен дувар, който навремето отделяше градини и къщи, които сега бяха напълно запуснати и занемарени. Шумът откъм панаира стигаше до ушите им приглушен, ала някакъв парен локомотив пуфтеше съвсем наблизо. Вече се намираха в полуостров от мрак, не можеха да преценяват разстоянията дори приблизително, бяха като скитници в незнайна пустиня. Но въпреки това Магзуб изправи гръб, ускори крачка и се запромъква пъргаво като лисица към леговището си. Най-сетне влезе в обширен пуст двор през една дупка в оградата. Наруз се уплаши, че може да го изгуби сред порутените отломъци от къщи и съборените от вятъра надгробни камъни. Изскочи зад един ъгъл и се изпречи на пътя му — силуетът му бе набъбнал от мрака и сега се извисяваше в небето като потрепващ мираж.

— О, Магзуб — прошепна Наруз, — хвала на Бога.

И изведнъж страхът му отстъпи, както отстъпваше винаги когато му предстоеше да извърши насилие, и стори място на екзалтирания дивак. Пристъпи напред и влезе в орбитата на светия старец, разхлаби ножницата на кинжала си и почти го извади.

Фанатикът направи крачка назад, после още две; най-ненадейно обаче и двамата попаднаха в лъч светлина, който се процеждаше в непрогледния мрак от улична лампа в далечината. Светликът като че оживи застиналите им лица и всеки видя само главата на другия — като сияещ медальон. Наруз различи смътно вдигнатите ръце насреща — от страх или може би от нерешителност, подобно на гмуркач, поставени върху прогнила, отдавна забита там греда, за да не хлътне стената на обора в меката почва. Магзуб се обърна встрани, слепи длани, сигурно в молитва, и тогава с едно точно и сръчно движение Наруз извърши едновременно две действия. С дясната си ръка заби кинжала в дървената греда, като закова към нея дългите ръкави на

власеницата на Магзуб, а с лявата сграбчи брадата на мъжа, както човек хваща кобра над качулката ѝ, за да не го ухапе. Най-накрая инстинктивно тикна лицето си в неговото, широко разтегна разцепената си уста и изсъска като змия (според преданията на Изтока уродството дарява магически способности) — сякаш противна мръснишка целувка, после прошепна:

— О, ти, дете си възлюбен от Пророка.

Останаха така дълго време, като изображения на отдавна забравена сценка, увековечена в глина или бронз, а пулсът на нощната тишина отново заби неспокойно. Магзуб задиша тежко и някак жаловито, но дума не обели; загледан в тези ужасни очи, които преди малко бе видял да горят като живи въглини, сега Наруз успя да различи в тях не сила, а безсилие. Насред палячовски боядисаното лице те се блещеха празни и помътнели — пусти, кухи, мъртвешки. Сякаш Наруз бе приковал до дувара на този запуснат двор не жив човек, а смъртник. Мъж, който, като че още миг, и ще тупне в обятията му, за да издъхне.

Мисълта, че няма от какво да се бои, щом Магзуб вече не е „в своя час“, обсеби Наруз, но вместо да го зарадва, по-скоро го натъжи — тъгата на оправдателното извинение. Защото Наруз знаеше, че този мъж носи в себе си божествената искра, както неимоверната сила на своята вяра, която прикриваше с лудост. Очите му се навлажниха и той пусна брадата на светеца, после гальовно разроши сплъстената му коса и отново прошепна с разнежен до сълзи глас:

— О, ти, дете си възлюбен от Пророка! О ти, мъдрий и възлюбений — повтаряше, сякаш милваше животно, — като че Магзуб се бе преобразил в любимото му ловджийско куче. Наруз пак разроши косата му и го погали зад ушите, като продължи да мълви едно и също с тих магически глас, който използваше само когато разговаряше с домашните си любимци. Магьосникът забели очи — вторачени и непроницаеми — като на дете, изпаднало в пристъп на самосъжаление. Един-единствен вопъл се изтръгна сякаш от дълбините на душата му. Свлече се на колене върху сухата земя, но и двете му ръце останаха като разпънати на стената зад гърба му. Наруз се поклони и падна до него; взе да го утешава със сипкави нечленоразделни звуци. И то без да се преструва. Испитваше страстно благоговение към човека, за когото знаеше, че зад маската на лудостта бе търсил да изстрада истините на вярата си.

Ала главният проблем, за който бе дошъл, продължаваше да гложди ума му, затова сега се обърна към Магзуб, но не с ласкавия тон, с който ловджията придумва любимото си куче, а с гласа на мъж, който носи кинжал.

— Ще ми кажеш онова, което искам да знам, нали? — Главата на магьосника пак се олюля уморено, той пак забели очи с отегчение и заприлича на мъртвец. — Говори! — изсъска му Наруз дрезгаво и скочи да извади кинжала си, после отново коленичи до него, сложи ръка на врата му и го попита онова, за което бе дошъл.

— Никой няма да ми повярва — изплака мъжът. — Видях всичко, ама с моя си взор. Два пъти им го казах. Не съм докосвал детето. — И после изведнъж, като че изгубената сила се върна в него, той погледна гневно и извика разпалено: — Да ти покажа ли? Искаш ли да видиш? — Ала пак се отпусна на земята.

— Да — отвърна му Наруз, който се бе разтреперил от неочакваната реакция, — да, искам. — Сякаш ток пробяга по ходилата му и той пак потрепери. — Покажи ми.

Магзуб задиша тежко, отметна глава назад, като след всяко поемане на въздух отново я отпуснаше върху гърдите си. Стисна очи. Приличаше на двигател, който се самозарежда от въздуха. Сетне отвори очи и рече:

— Погледни в земята.

Клекна и с показалец описа кръг върху сухата изпечена земя, после заглади с длан праха.

— Тук, където пада светлината — прошепна и бавно, целенасочено докосна пръстта, след това додаде: — Впий очи в гърдта на земята — и пак посочи с пръст определеното място. — Тук.

Наруз му се подчини и клекна тромаво.

— Нищо не виждам — каза тихо след миг.

Магзуб взе да пръхти, като вдишваше и после продължително издишваше.

— *Съсредоточи се и гледай в земята* — настоя той.

Наруз остави очите си да проникнат в земята и с цялото си съзнание се вторачи в точката под пръста на магьосника. Всичко бе притихнало.

— Виждам — изрече той най-накрая. Пред очите му внезапно и съвсем отчетливо изплува единият край на голямото езеро заедно с

мрежата от канали, както и старата, леко порутена къща под палмите, в която някога живееха Арнаути и Жюстин — там, където бе започнал да пише „Нрави“ и където детето... — Виждам я — каза Наруз.

— Чудесно — рече му Магзуб, — тогава гледай добре.

Наруз се почувства замаян като от наркотик, сякаш омарата над водата замъгляваше ума му.

— Играе си край реката — продължи той. — Сега падна. — Усети как дишането на учителя се учести.

— Падна — напевно повтори Магзуб. Наруз редеше:

— Наоколо няма никого. Тя е сам-самичка. Облечена е в синьо и носи брошка пеперудка.

Последва дълго мълчание; магьосникът изпъшка тихо, след това рече с дебел, почти клокочещ глас:

— Сега вече видя... на самото място. Бог е велик. В Него е моят взор. — И той взе щипка прах от земята и разтърка челото си, докато видението избледня.

Наруз, силно впечатлен от неговите способности, прегърна Магзуб и го целуна, като нито за миг не се усъмни във верността на получената по този начин информация. Изправи се на крака и се отърси като куче. Сбогуваха се шепнешком и се разделиха. Той остави магьосника да седи там, на земята, с изтощен вид и пое към светлините на панаира. Цялото му тяло трепереше отвътре, като набодено от игли и карфички — сякаш електрически ток пронизваше слабините и бедрата му. Осъзна, че се е почувствал силно уплашен. Прозя се, потрепери и без да спира да върви, взе да пляска краката си, за да се стопли, да пришпори забавеното си кръвообращение.

За да стигне до двора на дърводелеца, в който бе оставил коня си, трябваше да прекоси източния край на панаирната площ, където въпреки късния час беше шумно, особено край детските люлки, оттам долиташе глъч, а и светлините още блещукаха. Това бе часът на проститутките — черни, бронзови и лимоненожълти, неразкаяли се търсачки на пари и мъжки тела; плътта им бе всякаква — с цвят на слонова кост, на злато или абанос. Суданки с морави венци и тъмносини езици. Восъчнобледи египтянки. Златокоси, синеоки черкезки. Черни като земята негърки с острия мирис на горски пушек. Истинско разнообразие на плътта — стара, набръчкана върху костите кожа или пък неутолената плът на млади момчета и жени, олюляващи

се бедра, тръпнещи от желаниа, които могат да се изобразят на хартия, да се изваят с четка или глина, но никакво подражание, никакъв заместител не е в състояние да засити жадната им тръпка, копнееща за жива страст. Тези мераци на страстта, те идват от гъстите дебри на човешкия ум; диви, далечни прадеди говорят чрез тях. Сладострастието е вкоренено дълбоко в яйцето и пологът му е ниско под нивото на душата.

Душната и лекомислена александрийска нощ пламтеше като факел, пареше босите ходила и пълзеше нагоре, за да стопли непоправимите сърца и улове. Насред цялата тази лудост и красота Наруз се почувства като понесен на криле, щастлив като плаваща по реката лилия, макар че отново потъна дълбоко в тишината на собствените си мисли и се упъти натам, където архетиповете на тези прекрасни образи го очакваха.

И точно тогава стана безучастен свидетел на сценка, която се разигра набързо пред очите му — сценка, чието значение не схвана и която всъщност се отнасяше до човек, когото никога не беше виждал и никога нямаше да срещне — освен по страниците на това писание: Скоби.

Дочу, че там, където се намираха павилионите за обрязване, нещо става. Крехките платнени и хартиени стени с яркоцветната си иконография трепереха и се поклащаха, гласове се караха и пищяха, а чифт подковани ботуши прогърмяха по временно поставените дъсчени пътеки; после мъждукащите фенери осветиха възрастен мъж, който държеше увито в одеяло дете. Самият той бе облечен в униформата на египетската полиция, олюляваше се под тежестта, която носеше, и тънките му, покрити с гетри подколеници трепереха от слабост, докато тичаше. Преследваше го тълпа от араби, които се бяха разгорещили, кряскаха и ръмжаха като зли, но страхливи псета. Множеството се пръсна и препречи пътя на Наруз. Старецът в униформата викаше с изнемощял глас, ала от врявата не можеше да се чуе какво казва; залитайки, прекоси шосето и влезе в една стара кола, която го чакаше. Потегли веднага с неравен старт, изпроводен от мощна канонада камъни и ругатни. И това бе всичко.

Докато Наруз наблюдаваше с любопитство разигралата се пред очите му сценка, встрани, откъм сянката се обади глас, чиято сладост и дълбочина можеха да принадлежат само на един човек: Клия. Прималя

му — шумно и болезнено си пое въздух и хвана ръцете си в един отдавна забравен жест на детинска свенливост. Гласът бе на жена, която обичаше, но той идваше от ужасен женски силует, приседнал в полусянката — надиплената от мазнини, угоена плът на мюсюлманка, която седеше на трикрако столче със свалено фередже пред собствената си кабина. Когато се обади, дъвчеше сусамено хлебче и имаше вид на огромна тлъста гъсеница, която хрупа маруля — ала в същото време говореше с истинския глас на Клия!

Наруз веднага се приближи и я приласка.

— О, майчице, говори ми. — И още веднъж чу тези съвършено аранжирани тонове да му нашепват нежности. Смирените ѝ, гальовни думи бързо го прикоткаха да влезе в малката ѝ камера за мъчения. (Същинска Петесухос, богинята крокодил.)

Сляп за всичко друго, омагьосан от музикалния ѝ глас, той я последва като роб, застана в сумрака на стаята със затворени очи, с ръце върху едрите ѝ поклащащи се гърди — сякаш се канеше на една глътка да изпие тези бавно и сладостно капещи от устата ѝ любовни думи. Трескаво потърси устните ѝ, нейните ухаещи на сусам устни, сякаш от дъха им щеше да изсмуче лика на Клия. Потрепери от възбуда — онова пагубно усещане, което изпитва човек, когато се кани да оскверни свято място, най-често подтикван от непреодолимо желание за разврат, който обаче в този миг прорязва ума му като мълния, примамва го със собствената си ужасна красота. (В любовта Афродита благославя всевъзможни сливания на ума и тялото.)

Разхвърля дрехите си и бавно притисна тази огромна кукла от плът върху мръсното легло, взе да я мачка със силните си ръце, за да я разпали, да изтръгне от нея онзи отклик, който си представяше, че може да изтръгне от друга, от истински обичаната.

— Говори ми, майчице — прошепна ѝ дрезгаво, — говори ми, докато го правя. Говори! — Успя да извае от тлъстата бяла гъсеница онзи лелеян образ, по-рядък и от пеперудата император, образа на красотата с име Клия. О, колко ужасно и колко красиво е да се отпуснеш накрая, изстискан като стара туба боя, сред влажните руини на незавещаното желание: самият той и мъжът в него най-сетне се усамотиха заедно с голямата мечта — преходна като детството и също толкова съкрушителна: Клия!

Но тогава нещо го е прекъснало; защото сега, когато пресъздавам тези сцени в светлината на Междуредието, паметта ми съживява отдавна забравен момент; спомена за онази мръсна кабинка с един мъж и една жена, които лежат заедно върху кревата, а самият аз ги гледам — пиан съм и си чакам реда. Цялата тази сцена съм я описал на друго място — само че тогава бях решил, че мъжът е Мнемджиян. Сега се чудя дали пък не беше Наруз. „И двамата лежах като жертви на страшна злополука; непохватно и някак безразборно вкопчени един в друг, сякаш бяха първите две същества в историята на човечеството, експериментирали точно с този начин на общуване.“

А жената с нейния „ореол от щръкнали, мятаци се във всички посоки черни къдрици“, която лежеше в обятията на Наруз — дали Клия или Жюстин ще могат да видят в нея майчиния образ на самите себе си, изваян от продажна плът? Наруз жадно поглъщаше Клия, пиейки от това старо тяло, взето под наем за удоволствие, точно както и аз навремето поглъщах своята Жюстин. Още един пример за „суровото, непреклонно и безпощадно лице на Афродита“!

Да, но жаждата може и така да се утолява, като се съвкупява със зли духове заместители. Когато излезе, Наруз се залута в мрака, объркан като безумец, подпухнал от обзелото го облекчение. Искаше му се да запее. И наистина, дори да не бе съвсем забравил за Клия в този момент, едно е сигурно — актът го бе избавил от нейния образ. Чувстваше се напълно освободен — и в този миг дори би могъл да я мрази. Такива са полюсите в любовта. В „истинската“ любов.

Тръгна да се връща бавно по кривите пътеки към своя приятел дърводелеца, за да си вземе коня, но първо разбуди цялото семейство, та да са сигурни, че е той, а не някой крадец, нахълтал посред нощ в конюшната.

Яхна коня и потегли към земите си — най-щастливият младеж сред живите. Стигна къщата при първите, още едва процеждащи се лъчи на зората. Наоколо не се виждаше никой, затова се загърна с едно наметало и легна на балкона, докато слънцето се издигне и го събуди. Бързаше да съобщи новината на брат си.

На следващата сутрин Несим изслуша разказа му тихо и спокойно и все се чудеше защо човешкото сърце не издава звук, когато кръвта се източва от него капка по капка — понеже в новата

информация той съзря само непреодолима пречка да спечели доверието на жена си, за което така копнееше.

— Не мисля, че след толкова много време — рече Наруз — ще можем да открием тялото, но ще взема Фарадж и ще минем дъното с една драга — нищо не ни коства да опитаме. Нали? — Раменете на Несим се свиха. Брат му се умълча за миг, после продължи със същия равен глас: — Досега не знаех нищо за това как е било облечено детето. Но ще ти кажа онова, което видях в земята. Носеше синя рокличка с брошка във формата на пеперуда.

Несим му отвърна някак невъздържано:

— Да. Съвършено вярно. Същото описание даде и Жюстин на полицията. Спомням си го. Добре, Наруз, какво да ти кажа? Всичко е точно. Искам само да ти благодаря. А що се отнася до драгата... от полицията го направиха най-малко десет пъти. Да, без никакъв резултат. Точно на това място дъното е подкопано и се е образувал улей с много силно подводно течение.

— Разбирам — промълви Наруз унило.

— Трудно е да се разбере. — Несим като че повиши тон и добави с настойчив глас: — Искам да ми обещаеш нещо. Тя никога не бива да узнае истината от твоята уста. Обещай!

— Обещавам — отвърна брат му, а Несим извърна глава от слушалката и застана лице в лице с жена си. Беше пребледняла, гледаше го с разширени от любопитство и очакване очи.

— Вече трябва да вървя — избърза да каже Несим в слушалката, затвори телефона, обърна се към нея и хвана ръцете ѝ. В спомените си все така ги виждам: загледани очи в очи, с хванати ръце — толкова близо един до друг и в същото време толкова далеч. Телефонът е модерен символ на общуването, което никога не се осъществява.

[32] Рождението на Дева Мария. — Б.пр. ↑

[33] Братство на мюсюлмански мистици или суфити, известно на Запад като дервишки орден. Намира разпространение най-вече в Египет, Сирия и Турция до забраната му през 1925 г. — Б.пр. ↑

[34] Склад (фр.) — Б.пр. ↑

VIII

„Казах ти за смъртта на Скоби (така пишеше Балтазар), ала не съм ти разказал как точно се случи. Самият аз не познавах човека много добре, но знаех за твоята привързаност към него. Не беше приятна работа и лично аз бях въввлечен в нея съвсем случайно — всъщност само защото така стана, че прекарвах въпросната вечер в компанията на Нимрод, който оглавяваше полицейския секретариат и освен това е бил началник на Скоби и след трите му премествания.

Спомняш ли си Нимрод? По онова време двамата се оказахме съперници за сърцето на един очарователен млад атински актьор, известен под благозвучното име Сократес Питакакис, но тъй като всяко сериозно съперничество можеше да влоши отношенията ни, а това никой от нас не би могъл да си го позволи с оглед на постовете, които заемахме (аз бях нещо като консултант в неговия отдел), разумът надделя и решихме да забравим ревността си и честно да си поделим младежа, както биха постъпили всички добри александрийци. И ето ни тримата в «Оберж Бльо» с младежа между нас двамата — като вкусния месен пълнеж на сандвич. Трябва да ти призная, че се радвах на по-голямо предпочитание пред Нимрод, тъй като неговият гръцки беше доста слаб, но общо взето на масата цареше дух на благоразумие и добър тон. Актьорът, който не спря да пие шампанско цяла вечер — твърдеше, че това му помагало да се възстанови по-бързо от някакво изтощително заболяване, — в крайна сметка отхвърли компанията и на двама ни, защото се оказа влюбен до уши в една мустаката арменка от моята клиника. Така че всичките ни усилия отидоха на вятъра. Нимрод се почувства особено огорчен, тъй като според уговорката той трябваше да плаща сметката за тази гротескна вечеря. Та, както ти казах, бяхме се разположили в ресторанта, когато извикаха Нимрод на телефона.

Върна се след малко с тъжно изражение на лицето и рече:

— Обадиха ми се от полицейския участък до пристанището. Става дума за някакъв възрастен мъж, който е бил пребит до смърт от матросите на военния английски кораб «Милтън». Имам основание да

вярвам, че това е един от ексцентриците на отдела — там работи възрастен бимбаши, който... — Стоеше нерешително на един крак. — Във всеки случай — продължи — трябва да отида и лично да проверя. Човек никога не знае. Очевидно... — Той сниши глас и ме придърпа настрана, за да ми довери: — Бил е облечен в женски дрехи. Може да стане скандал.

Бедният Нимрод! Виждах, че макар и притиснат от служебния си дълг, упорито не желаше да ме остави насаме с младия актьор. Засуети се наоколо уж дълбоко замислен. Най-накрая обаче, когато вече бях загубил надежда, моята благородна природа ми се притече на помощ. Реших да постъпя спортсменски!

— По-добре да дойда с теб — казах аз. Клетият човечец тутакси разцъфна в притеснена усмивка и сърдечно ми благодари за жеста. Оставихме младия актьор да си дояде рибата (този път против умствено изтощение) и тръгнахме към паркинга, където Нимрод беше оставил служебната си кола. Профучахме по крайбрежния булевард и не след дълго се озовахме сред глухия мрак на притихналите докове с калдъръмени сокаци и мъждукащи газени лампи по пристаните, които правеха това място толкова много да прилича на Марсилия някъде през 1850 година. Винаги съм мразел този квартал, вечно вонящ на морска влага, урина и сусамени хлебчета.

Полицейският участък представляваше червена кръгла сграда, подобна на викторианска поща. Състоеше се от малка зала, където пристигаха арестантите, и две подземни тъмници — душни и зловещи, особено през онази лятна нощ. Мястото гъмжеше от шумни, потни полицаи, които се блещеха като подплашени коне и крачеха мрачни, навъсени и важно забързани. Върху каменна пейка в една от килиите лежеше нежното престаряло тяло на възрастна жена с вдигната над кръста ѝ рокля, под която се подаваха тънки клечести крака, обути в зелени чорапи, хванати с жартиери, и черни моряшки ботуши. Електричеството бе прекъснато поради повреда и на перваза над тялото потрепваше свещ, от която капеше восък право върху спаружената кожа на едната ръка, дето вече бе започнала да се вкочанява в театрален жест — сякаш се канеше да парира удар ей така наужким, както става на сцената. Това беше твоят приятел Скоби.

Беше пребит до смърт и изглеждаше ужасно. В старото му тяло имаше доста изпочупени чаркове. Докато го преглеждах, отнякъде се

обади телефон и зазвъня настойчиво. Кийтс беше подочул нещо за случката и се опитваше да разбере подробности, което пък означаваше, че старият му раздрънкан ситроен можеше всеки миг да цъфне отпред. По всичко личеше, че назрява сериозен скандал, и тук именно страхът пришпори мозъка и въображението на Нимрод.

— Трябва да махнем от него тези дрехи — изсъска той и взе да удря наляво и надясно с бастуна си, за да изгони всички полицаи в коридора, и накрая в килията останахме само ние двамата.

— Добре — казах аз и докато Нимрод стоеше с плувнало в пот и извърнато на една страна лице, свалих дрехите от трупа. Не беше приятна работа, но сега поне старият окаяник си лежеше «гол като псалм», както казват гърците. Така завърши действие първо. Попихме мокрите си чела. В малката килия беше като в пещ.

— Трябва някак да го нагласим с униформа — обади се Нимрод, който беше на ръба на истерията. — И то още преди да е дошъл Кийтс да души наоколо. Слушай какво, дай да отидем до апартамента му и да вземем униформата. Аз знам къде живее.

Заклучихме старчето в килията: счупеното му стъклено око ни изгледа с упрек и тъга, сякаш сме го изоставили в неопитните ръце на любител препаратор. Скочихме в колата и препуснахме през доковете към улица «Татуиг». Докато се возехме, Нимрод реши да прегледа съдържанието на малката кокетна чантичка от изкуствена кожа, с която негодникът се бе наконтил, преди да попадне във водовъртежа на последното си среднощно приключение. В нея намери две монети, малък католически требник, шофьорска книжка и пачка старомодни листчета от оризова хартия (те като че ли вече изчезнаха), приличащи на онези, с които се свиват цигари. И това беше всичко.

— Проклетият му глупак — повтаряше Нимрод през цялото ни пътуване. — Проклетият му стар глупак.

В квартирата на стареца всичко беше обърнато с краката нагоре. Изглежда, по някакви неведоми пътища съседите му бяха разбрали за смъртта. Поне аз така реших. Всички врати на стаите бяха изкъртени, шкафовете — претършувани и оплячкосани. В нещо като тоалетна имаше цяла вана, пълна с някаква мътилка, която миришеше на арак, и от която очевидно съседите бяха точили на воля, тъй като навсякъде по пода се виждаха мокри отпечатьци от ходила, а по стените — от ръце. Площадката пред апартамента беше прогизнала. В двора един боаб

танцуваше и си и пееше — съвсем необичайна гледка. Истината е, че в целия квартал се вихреше разгулно, просташко веселие. Имаше нещо зловещо в това. Въпреки че повечето неща от апартамента на Скоби бяха откраднати, униформата му висеше непокътната на безопасно място зад вратата. Грабнахме я и в същия миг откъм ъгъла на стаята ни стресна крясъкът на голям зелен папагал в клетка, който се обади с глас, свършена имитация, според Нимрод, на гласа на Скоби:

*И целият свят срещу ни да тръгне,
ще го посрещнем на щик.*

Виждаше се, че и птицата е пияна. Гласът ѝ проехтя така странно в празната тъжна стая. (Не съм разказвал това на Клия от страх да не я разстроя, защото и тя много обичаше Скоби.)

И така, върнахме се в полицейския участък с униформата. Имахме късмет, че Кийтс още не беше пристигнал. Отново се заключихме в килията, където едва се дишаше. Тялото се вкочаняваше толкова бързо, че нямаше начин да му облека куртката, без да му счупя ръцете, които, Бог ми е свидетел, бяха толкова тънки и крехки, та биха се прекършили като стръкчета целина, или поне така ми се струваше; затова само я наметнах отгоре му. С панталоните беше по-лесно. Нимрод се опита да ми помогне, но се сгърчи в силен пристъп на гадене, уедини се в единия ъгъл и спря да повръща чак като приключих. Той изглеждаше доста разстроен от случката и не преставаше да повтаря под носа си:

— Клетият стар негодник. — Ала двамата свършихме добра работа и скандалът, от който се страхуваше, се размина. Едва бяхме привели Скоби в приличен вид, когато колата на «Глоуб» изтреця отвън и Кийтс нахлу в полицейския участък.

Ако ще използваш този мой разказ, не забравяй да добавиш, че през следващите няколко дни бяха регистрирани два смъртни случая и около двайсет остри отравяния с арак в района около улица «Татуиг», тоест може да се каже, че Скоби бе оставил следа след себе си в този квартал. Опитвахме се да направим лабораторен анализ на отварата, но след няколко несполучливи опита правителственият химик вдигна ръце и се отказа. Кой знае какво е замисляло старчето.

Въпреки всичко обаче погребението му мина при голям успех (беше погребан с всички почести, полагащи се на полицай, загинал при изпълнение на служебния си дълг) и може да се каже, че цяла Александрия се извървя покрай ковчегата му. Имаше много араби — негови съседи. Рядко се случва да чуеш мюсюлмански вой край християнски гроб и флотският католически капелан отец Пол доста се раздражни, освен това с право се опасяваше, че под въздействието на домашния арак тези хора могат да извикат погрешка сатанинските духове на Иблис — знае ли човек? Не липсваха и много от онези очарователни небрежности, които са толкова типични за тукашния живот (гробът се оказа прекалено малък, после пък, наред с разширяването му, гробарите прекъснаха работата, да се пазарят за още пари, конете от каретата на гръцкия консул се подплашиха и го хвърлиха в един храст и т.н., и т.н.). Мисля, че всичко това ти го бях описал в едно писмо. Но то е съвсем в стила на Скоби — точно онова, което би желал: да лежи покрит със слава, докато духовата музика на полицията свири в негова чест — нищо че звучеше фалшиво и провлачено като египетска песен. Но речите, сълзите! Знаеш как хората се разнежват на такива места. Човек ще помисли, че е бил светец. Ала на мен все ми е пред очите тялото на онази старица, която заварихме в полицейската килия!

Нимрод ми разказа, че навремето той бил много популярен в квартала си, но после взел да се кара с хората, защото бил против обрязването на деца, и арабите веднага го намразили. Нали ги знаеш какви са чувствителни на тази тема. Дори на няколко пъти го заплашили, че ще го отровят. Нищо чудно, че това ужасно го изтормозило. Защото толкова дълго бил живял там, та вече се чувствал част от местните обитатели, пък и друг живот нямал. Нали знаеш — така се случва с повечето хора, напуснали родината си завинаги. Тъй или иначе, напоследък взел да пие и да «ходи в съня си», както казват арменците. Всички се опитвали да го оправдаят и двама души от полицията винаги го наглеждали по време на тези негови излети. Но през онази нощ, когато намери смъртта си, просто успял да им се изплъзне.

— Почнат ли веднъж да се контят с женски дрехи — каза ми тогава Нимрод (той е човек, напълно лишен от чувство за хумор), — това е началото на края. И така си беше. Недей да мислиш, че гледам

на тази история насмешливо и лекомислено. Просто медицината ме е научила да възприемам всичко с ирония и от разстояние, защото това е единственият начин да запазя чувствата си, които по право принадлежат на онези, които обичаме, а като обграждаме с тях мъртъвците, ние само ги прахосваме. Може и да греша, но така мисля аз.

В края на краищата за какво друго служи животът с гротескните си превратности и обрати? И как, чудя се, творецът има нахалството да налага отгоре му някакъв модел, че и натоварен със смисъл, който само той влага в него? (Това е нещо като камък в твоята градина.) Предполагам, би ми отговорил, че работата на лоцмана е да направи разбираеми всички коварни плитчини и подвижни пясъци в живота, всички радости и нещастия и така да ни даде — на нас, останалите — сила и власт над тях. Да, но...

За тази вечер толкоз. Клия прибра папагала на старчето; именно тя плати и разноските по погребението му. Неговият портрет, нарисуван от нея, сигурно още стои върху полицата на вече необитаваната ѝ стая. А папагалът, той продължава да говори с гласа на Скоби и тя твърди, че често се ужасява от нещата, които казва. Мислиш ли, че човешката душа може да се всели в тялото на зелен амазонски папагал и така по-дълго да поддържа жив спомена за човека? Приятно ми е да си въобразявам, че е напълно възможно. Но всичко това е вече история.“

IX

Щом Помбал изпаднеше в депресия („*Mon Dieu!* Днес се чувствам като разглобен!“ — заявяваше той на чудатия си английски), моментално се скриваше зад величественото страдание на силна криза от подагра, за да напомни и на себе си своя аристократичен нормандски произход. За целта въпреки държеше старомоден дворцов стол с висока облегалка, тапициран с червено памучно кадифе. Поставил добре увития си крак върху малка табуретка, седеше с „Меркюр“ в ръка, четеше и размишляваше върху възможното порицание и евентуално преместване, които можеха да последват поредния му дипломатически гаф, където и да се случеше. Той знаеше, че цялото консулство е против него и всички смятаха, че поведението му (прекаляваше с пиенето и преследваше всяка фуста) уронва престижа на неговия пост. Ала всъщност му завиждаха, защото разполагаше с доход, който макар и не толкова голям, че да го освободи напълно от бремето за прехраната, му позволяваше да живее малко или много в разкош — ако, разбира се, тесният му опушен апартамент, който двамата деляхме, можеше да се нарече разкош.

Днес, още докато изкачвах стълбите, знаех, че той пак се намира в разглобено състояние, бях го усетил по раздразнителния тон, с който ми се обади.

— Това не е новина — повтаряше с истеричен глас. — Забранявам да се публикува!

Едноокият Хамид ме посрещна в антрето, което миришеше на пържено, като вяло размахваше нежната си ръка пред лицето.

— Госпожицата си отиде — прошепна ми той, намеквайки за Мелиса, — ще се върне към шест. Мистър Помбал е недобре много. — Произнесе името на приятеля ми така, сякаш то не съдържаше гласни: Пмбл.

Във всекидневната заварих Кийтс — беше проснал огромното си, плувнало в пот туловище върху канапето. Хилеше се с килната назад върху темето шапка. Помбал беше кацнал върху специалния си стол за подагра и гледаше навъсено и печално. Веднага разпознах

признаците не само на махмурлук, но и на нов, наскоро извършен гаф. На какво ли пак беше попаднал Кийтс?

— Помбал — веднага попитах, — какво по дяволите е станало с колата ти?

Той изпъшка и стисна увисналата си гуша с вид, сякаш ме молеше да престана; очевидно, че досега Кийтс го бе дразнил на същата тема.

Въпросната кола, така скъпа на сърцето на Помбал, стоеше пред външната врата лошо ударена и доста сплескана. Кийтс изсумтя.

— Всичко е заради Свева — обясни ми той — и затова не ми разрешава да го публикувам. — Помбал изохка и взе да се поклаща нервно. — Не иска да ми разкаже какво се е случило.

Помбал наистина се разгневи.

— Би ли се махнал оттук? — каза той и Кийтс, който винаги много лесно се обезсърчаваше пред човек, чието име фигурира в списъка на дипломатическия корпус, се надигна, прибра тефтера в джоба си и едновременно с това заличи усмивката от лицето си.

— Добре — отвърна той, — твоя воля. — И заслиза бавно по стълбите.

Седнах срещу Помбал и изчаках да се успокои.

— Още един гаф, скъпо мое момче — изтърси той най-сетне, — при това най-непоправимият засега в аферата Свева. Видя ли я... бедната ми кола... видя ли я на какво прилича? А какво ще кажеш за тази бучка на врата ми? А? Съсирек.

Докато той разказваше за сполетелите го злополучия с помощта на обичайните си мъченически жестиккулации, помолих Хамид да донесе кафе. Започна с това как сбъркал още в началото, като се хвърлил в тази любовна история с пламенната Свева, защото тя взела, че се влюбила в него.

— Любов! — изпъшка Помбал и се размърда неспокойно в стола си. — Стигне ли се до жени, слаб ми е ангелът — призна си той, — а и тя ми падна в ръцете толкова лесно. Господи, сякаш са ти донесли топло ястие, което някой друг е поръчал, или просто са ти сервирали нещо погрешка; влезе в живота ми като *bifteck a point*^[35] като пълен патладжан... Какво можех да направя?

— И затова вчера си помислих така: вземайки предвид всичко, свързано с нея, възрастта ѝ, състоянието на зъбите ѝ и така нататък,

всеки момент може да я стигне някоя болест, а това би ми коствало много разноси. Освен това аз не *искам* любовница във вечно движение, нямам нужда от някакво перпетуум-мобиле. Затова реших да я изведа на разходка край езерото, на тихо и спокойно място и най-джентълменски да ѝ кажа „сбогом“. Ала като чу, тя направо полудя. За миг се озова на брега на реката до огромна купчина камъни. И още преди да разбере какво става... паф, бум, тряс. — Жестовете му говореха красноречиво за какво става дума. — Целият въздух се изпълни с летящи камъни. Предното ми стъкло, фаровете, всичко, приятелю, всичко стана на парченца... Аз бях залегнал ниско долу при амбреажа и само пицях. Пипни бучката на врата ми. Тя беше направо подивяла. Когато по колата не остана и едно здраво стъкло, се въоръжи с огромен камък и започна да налага купето, като крещеше „Amour, amour!“ при всеки удар, досущ като изпаднала в истерия маниачка. Не искам да чуя тази дума до края на живота си. Радиаторът ми е счупен, калниците ми са смачкани. Видя ли я? Никога не бих повярвал, че жена може да нанесе такива поражения. И после какво, ще попиташ. Аз ще ти кажа какво. *Хвърли се във водата*. Представи си само какво преживях в този миг. Тя не може да плува, аз също. Представи си *скандала*, ако се беше удавила! Хвърлих се след нея да я спасявам. Вкопчихме се един в друг и взехме да вием навъзбог като две заклешили се котки. Колко вода само нагълтах! Но не щеш ли, отнякъде се появи полицаи и ни измъкна. После безкрайно дългото писане на *proces-verbal*^[36] и така нататък. Тази сутрин дори не посмях да се обадя в посолството. Животът ми вече няма смисъл. — Плачеше му се.

— Това е третият ми скандален случай за този месец — рече той. — А утре е карнавалът. Знаеш ли какво? След като мислих дълго, хрумна ми нещо. — Усмихна се смразяващо. — За карнавала ще се подсигурия, при положение че прекаля с пиенето и се забъркам в някоя каша, както става обикновено. Защото ще се дегизирам до неузнаваемост. Да, да. — Той потри ръце и повтори: — До неузнаваемост. — След това ме изгледа, сякаш преценяваше дали може да ми има доверие. Изглежда, огледът го задоволи, защото се извърна рязко към гардероба и рече: — Ако ти кажа, ще си мълчиш ли? Нали сме приятели в края на краищата. Подай ми шапката от най-горния рафт, ей там. Ще умреш от смях.

В гардероба се мъдреше огромна, широкопола дамска шапка от ония, които са били на мода някъде през 1912-а, украсена с китка избелели щраусови пера. Забождаше се с помощта на голяма игла със син камък.

— Това ли? — попитах, защото не можех да повярвам на очите си. Той изхихика доволно и кимна.

— Кой ще ме познае с това чудо на главата? Дай я насам... Изглеждаше толкова смешно, че аз едва не се пръснах от смях.

Напомни ми за Скоби с неговата невероятна Доли Вардън. Помбал приличаше на... невъзможно е да се опише до каква степен тази фантастична шапка бе преобразила пълното му лице. Той също прихна да се смее и добави:

— Прекрасен съм, нали? Проклетите ми колеги никога няма да узнаят коя е пияната жена с широкополата шапка. А ако генералният консул не е маскиран... ще му се пусна. Ще го накарам да полудее от страстните ми целувки. Свинята му със свиня! — Лицето му замръзна в гримаса на нескривана омраза, от което доби още по-смешен вид. Също както бях постъпил и със Скоби, аз му извиках:

— Свали я, за бога!

Той я махна от главата си и се ухили насреща ми, възхитен от изобретателността на собствения си план. Въобразяваше си, че по този начин всичките му провинения ще останат неразкрити.

— Разполагам с цял костюм — рече гордо. — Но по шапката ще ме познаеш. Ще се оглеждаш за мен, нали? И ти ще бъдеш там, надявам се. Доколкото разбрах, приемите са два, така че ще прескачаме от единия на другия, нали? Чудесно. Малко ми поолекна, а на теб?

Но именно тази фатална шапка на Помбал причини загадъчната смърт на Тото дьо Брюнел на следващата вечер у семейство Червони — смъртта, която Жюстин смяташе, че съпругът ѝ е отредил за нея и която... Но по-добре да следвам хронологията на Междуредието.

„Въпросът с ключето за джобния ми часовник (пишеше Балтазар) — онова, което заедно търсихме между плочите на Гранд Корниш през онзи зимен ден, — изникна най-неочаквано. Както знаеш, часовникът ми спря да работи и аз трябваше да си направя нов златен анк по поръчка. Но междувременно ключето ми беше върнато

при много странни обстоятелства. Един ден Жюстин дойде при мен в клиниката, целуна ме сърдечно и извади ключето от дамската си чанта.

— Познаваш ли това? — попита тя, усмихна се и взе да се извинява. — Ужасно съжалявам за притеснението, което ти причиних, скъпи Балтазар. За пръв път в живота си бях принудена да стана крадла. Разбираш ли, у дома има един малък сейф в стената, до който си бях наумила да се добера. На пръв поглед твоят ключ и онзи от сейфа ми се сториха съвсем еднакви и исках да опитам дали твоят малък анк няма да отвори онази ключалка. Възнамерявах да ти го върна още следващата сутрин, преди да успееш да се разтревожиш, но с ужас установих, че някой го е задигнал от тоалетката ми. Ама това не го разправяй на друг, моля те. Реших, че по всяка вероятност Несим го е зърнал, досетил се е за намерението ми и го е конфискувал, за да провери дали става на неговия сейф. За щастие (или за нещастие) ключето не ставаше и аз, все едно, не можех да отворя малкия му сейф. Но не можех и да го попитам къде е от страх да не се издам. Не исках да привличам вниманието му към неговото съществуване и приликата със собственото му ключе. Помолих Фатма да претърси кутиите с бижута. Нищо. След два дни обаче Несим ми подаде ключето и каза, че го е намерил в кутията си за ръкавели; видял, че прилича на собствения му ключ, но нищо не спомена за сейфа. Просто ме помоли да ти го върна, което и правя с най-искрени извинения за закъснението.

Разбира се, че се ядосах и ѝ го казах.

— А на теб пък защо ти е било да си навираш носа в личния сейф на Несим? — смъмрих я. — Не ми се струва много почтено и няма да скрия погнусата си от подобно деяние, особено след всичко, което Несим направи за теб.

Тя наведе глава и каза:

— Надявах се да намеря нещо, свързано с детето — нещо, което мисля, че той крие от мен.“

[35] Полуопечен бифтек (фр.) — Б.пр. ↑

[36] Полицейски протокол или акт (фр.). — Б.пр. ↑

ТРЕТА ЧАСТ

Х

„Предполагам (пише Балтазар), че ако решиш някак да вмъкнеш всичко онова, което ти разправам, в собствения си ръкопис на «Жюстин», ще се получи странна книга — историята ще се раздипля, така да се каже, на пластове. Може да излезе, че съвсем неволно съм ти подсказал нова форма, нещо съвсем различно от обичайното! Нещо, подобно на идеята на Пърсуордън за серия от романи с «плъзгащи се плоскости», както обичаше да ги нарича. Или може би нещо подобно на средновековен палимпсест, където различните видове истина са нахвърляни една върху друга, като всяка заличава или пък допълва останалите. Трудолобиви монаси се мъчат да изстържат някоя елегия, за да се покаже отдолу част от глава на Светото писание!

Мисля, че това не е лошо сравнение, пък и съвсем уместно, що се отнася до живота в Александрия — град, едновременно свят и нечестив; защото сред Теокрит, Плотин и Септуагинтата^[37] човек се лута по междинни нива, които са толкова колкото нивата на расите, колкото и на всичко останало — копти, гърци и евреи или мюсюлмани, турци и арменци... Греша ли? Това са онези бавни наслоения, които самото време натрупва върху мястото. Също както пласт по пласт, черта по черта животът бразди човешкото лице с бръчките на преживяното, сред които тези на смеха са неразличими от тези на плача. Преживяното — изровени от червей купчинки пръст сред пясъците на времето...“

Така пише моят приятел и е прав; защото сега Междуредието поставя пред мен въпроса за обективната „вярност към живота“ или, ако предпочитате, „към сюжета“. Независимо дали това ни харесва или не, то, подобно на самия живот, повдига и по-трудния въпрос за формата. Как да манипулирам тази маса от изкристализирани факти така, че да извлекат смисъла ѝ, и по този начин да извая по-ясна картина на този невъзможен град на любовта и блудството?

Де да знаех. Толкова неща ми бяха разкрити, че сега се чувствам като застанал на прага на съвършено нова книга, на съвършено нова Александрия. Старите очертания на града, нахвърляни под напора на

бурни емоции и дообагрени от Кавафис, Александър, Клеопатра и всички останали знаменитости, се оказаха субективни. Бях превърнал този образ на града в моя лична, ревниво пазена собственост, която беше вярна, но само в границите на частично проумяната истина. Сега, в светлината на всички тези нови съкровища — защото истината, макар и безпощадна, подобно на любовта, трябва винаги да се възприема като съкровище — какво да предприема? Да разширя границите на първоначалната истина, да попълня основите с чакъла на новото познание и върху тях да издигна една по-различна Александрия? Или пък разположението на фактите да си остане същото, героите да си останат същите — и в противоречие с тях да променя само истината!

През цялата пролет, която прекарах на моя самотен остров, не спрях да мисля за невероятната гротескна информация, която ми донесе Междуредието и така промени всичките ми чувства — странно, но дори и за отминали събития. Емоциите могат ли да бъдат ретроспективни, ретроактивни?

Толкова много от онова, което написах, се основаваше върху страха на Жюстин от Несим — истински страх, искрено споделен. Бях видял със собствените си очи студената безмълвна ревност върху неговото лице — бях видял и страха, изписан върху нейното. А сега Балтазар твърди, че Несим никога не би й сторил нищо лошо. На какво да вярвам?

Толкова често вечеряхме заедно — ние четиримата; седях умислен, безмълвен и пиан от спомена за истинските ѝ целувки, тъй като вярвах (само защото тя ми бе казала така), че присъствието на четвъртия — Пърсуордън — ще приспи ревнивия ум на Несим и че само неговата компания може да ни осигури безопасност! Но ако все пак Балтазар е прав, значи мюрето съм бил аз. (Дали наистина си спомням, или само си въобразявам — една особена, едва доловима усмивка, която от време на време се появяваше ехидно върху устните на Пърсуордън; не знам как да я нарека: цинична или изобличителна.) Тогава си мислех, че се крия зад присъствието на писателя, докато всъщност той се е криел зад моето! Не искам да повярвам на това изцяло заради... какво? Заради целувките на мъркаща от удоволствие жена, готова да се отдаде на плътското опустошение и сладно да мълви „обичам те“. Разбира се, че заради това. Разбира се. Аз съм

специалист в любовта — всеки мъж се смята за такъв, и най-вече англичаните. Затова ли вярвам повече на целувката, отколкото на думите на моя приятел? Невъзможно, защото Балтазар не лъже...

Или пък самото естество на любовта е такава, че поражда слепота. Точно така, знам, че докато Жюстин ми принадлежеше, аз отвърщах лице от всяка мисъл, че може да ми е невярна — а и кой би постъпил другояче на мое място? Прекалено болезнено е да преглътнеш такава истина, макар дълбоко в сърцето си да знаеш, че тя никога не може да ми бъде вярна. Никога. Ако изобщо някога съм се осмелявал и за миг да си помисля подобно нещо, винаги съм бързал да добавя шепнешком — както прави всеки съпруг, всеки любовник: „Но разбира се, каквото и да върши, аз съм онзи, когото истински обича!“ Софистиката, която успокоява; лъжата, която поддържа живота на любовта!

Не че тя някога ми е давала повод да се съмнявам. Спомням си например един случай, когато у мен се събуди, макар и колебливо, съмнение в Пърсуордън, но то бе бързо приспано. Един ден той дойде при нас направо от ателието и по устните му имаше червило. В същия миг обаче зърнах и цигарата в ръката му — очевидно бе взел недопушена цигара, която Жюстин бе оставила да гори в пепелника (неин неизкореним навик), защото и краят на цигарата беше червен. Ала в любовта за всичко се намира обяснение.

Проклетото Междуредие, което гъмжеше от подобни подозрения, сякаш бъркаше с пръст във все още отворените ми рани. Започнах да го преписвам — цялото — бавно и болезнено; не само, за да проумея къде точно се отличава от моята собствена версия за случилото се, но и за да го възприема като отделна даденост — ръкопис, който съществува самостоятелно и представлява окончателният поглед на друг човек върху онези събития, които вече съм интерпретирал по свой начин, защото така съм ги преживял. Наистина ли съм пропуснал толкова много от нещата, които са ставали край мен — подтекста на усмивките, случайно изпуснатите или подхвърлени думи и жестове, знаци, изписани с пръст върху разлятото вино на масата, адреси, надраскани в полето на сгънати вестници? Трябва ли сега да се връщам назад към тогавашните дни, за да стигна до сърцето на истината? „Истината няма сърце — пише Пърсуордън. — Истината е жена. Затова е загадъчна. Най-много, което ние, тъй

като не сме французи, можем да кажем за жените, е, че са животинчета, които обичат да се гушкат и галят.“

Според Балтазар аз бях изтълкувал погрешно порядъка на страховете у Жюстин по отношение на Несим. Например онзи случай с колата, който вече съм описал; когато тръгна към Кайро една нощ, за да посрещне Пърсуордън и фаровете на големия остарял ролс-ройс бяха угаснали. Заслепена от мрака, тя изгубила контрол над колата, излязла от очертанятията на пътя и заподскачала от дюна на дюна, а колелата ѝ вдигали цели гейзери от пясък, подобно на гейзерите от пръски, които хвърлят агонизиращите китове. После колата „изсвистяла като стрела“, забила нос в навятия пясък и спряла, но още известно време останала да трепери и да издава бълбукащи звуци. За щастие Жюстин не била ранена, пък и запазила достатъчно самообладание, за да се сети, че трябва да изключи двигателя. Но как поначало стана дума за това? Когато ми разправи за случилото се, тя твърдеше, че после, при прегледа на колата, се оказало, че електрическата инсталация е била изпилена — от кого?

Тогава, доколкото си спомням, за пръв път страховете ѝ, свързани с Несим и евентуалните му опити за покушение срещу нея, добиха плът. Да, тя и преди бе намеждала за неговата болезнена ревност, но никога с яснота, никога за конкретен случай — винаги вярна на александрийския си дух! Нищо чудно обаче и цялата тази паника да е била плод на въображението ми.

Но Балтазар твърди в записките си, че десетина дни преди този инцидент от прозореца на ателието Жюстин зърнала Селим да прекосява ливадата пред къщата и да отива до колата. Смятайки, че никой не го вижда, той вдигнал капака и измъкнал отвътре един от онези парафинови цилиндри, които според нея били част от диктофона, който Несим често използвал в офиса си. Той завил въпросната част в парче плат и я занесъл в къщата. Жюстин останала край прозореца, запалила цигара и още дълго размишлявала, преди да се реши да действа. После се качила на колата, поела по пътя край пустинята и спряла на едно усамотено място, за да може да я прегледа на спокойствие. Под капака открила малко устройство, което не знаела точно за какво служи, но решила, че е записващо. Забелязала, че една от жичките на устройството води към миниатюрен микрофон, заровен някъде сред разноцветните кабели на електрическата инсталация на

арматурното табло, но не успяла да я проследи докрай. Извадила пиличката си за нокти и прерязала кабела на няколко места, без обаче да пипа устройството, което останало на мястото си, при това неповредено. И точно тогава според Балтазар погрешка тя сигурно е засегнала или полупрерязала един от проводниците към фаровете на колата. Или поне така споделила пред Балтазар, въпреки че подобно нещо на мен не ми е казвала. Ако трябва да му вярвам, излиза, че през цялото време, докато тя ми се тюхкаше за неразумните рискове, които поемаме, и че трябва да внимаваме повече и да се крием от хорските очи, всъщност ме е използвала единствено за да ме размахва пред очите на Несим като плащ пред разярен бик!

Но това било само в началото, докато по-късно, твърди приятелят ми, една случка наистина я накарала да смята, че мъжът ѝ замисля нещо срещу нея, и тази случка била убийството на Тото дьо Брюнел по време на карнавала у Червони. Защо ли не споменах за него в „Жюстин“? Истината е, че бях там, присъствах на разигралото се произшествие, ала то, въпреки че бе част от тогавашната атмосфера, някак ми убягна, може би поради напрежението на останалите събития. По онова време Александрия познаваше много такива неразбулени мистерии. И макар в този случай да знаех версията на Жюстин, навремето не ѝ повярвах. И все пак странно е, че изобщо не съм го споменал, дори мимоходом. Разбира се, истинското обяснение получих няколко месеца по-късно, когато самият аз се канех да напусна Александрия завинаги, поне така възнамерявах.

Карнавалът в Александрия е чисто светско събитие — без никаква календарна връзка с останалите религиозни празници. Предполагам, че е бил основан от трите или четирите големи католически рода в града; може би по този начин са искали да се идентифицират косвено с отсрещния бряг на Средиземноморието, с Венеция и Атина. Така или иначе, днес няма богаташко александрийско семейство, било то коптско, мюсюлманско или еврейско, което да не държи цял гардероб, пълен с маски и кадифени домина, специално за това тридневно безумие. След Нова година това е може би второто най-голямо християнско празненство. През тези три дни и нощи властва духът на пълната анонимност: анонимност, постигната чрез мрачното черно кадифено домино, което скрива

личността и пола и тогава човек не може да различи нито мъж, нито жена, нито съпруга, нито любим, нито приятел, нито враг.

Най-налудничавите аномалии на града дръзко излизат на преден план, предрешени като невидимите господари на хаоса — силите, които управляват този годишен сезон. Още преди да се е свечерило, маскираните започват да се появяват по улиците — поединично, после по двойки, по-късно на шумни тайфи, често с по някакъв музикален инструмент или най-малкото барабан, заливат се от смях и пеят по пътя си към някоя от големите къщи или нощен клуб, където студеният въздух вече е загрял от негърския ритъм на джаза — преситеното от доволство, ръмжащо съвкупление на саксофона с барабаните. Навред изникват човешки силуети, забулени в бледите лъчи на луната, закачулени като монаси. Всички изглеждат мрачни и поразително еднакви, сякаш в униформа, и това стряска загърнатите с бели роби египтяни и ги изпълва с ужас — онова вълнуващо изтръпване от страх, което подклажда разливащия се от всяка къща дивашки кикот, понесен от лекия ветреца към крайбрежните кафенета; веселост, чиято пискливост трепти с трелите на лудостта.

Полека-лека синкавата пролетна луна излазва над къщите, плъзга се покрай минаретата и се сгушва сред шумолящите листа на палмите, а градът, като току-що събудил се от зимен сън звяр, изпълзял от леговището си, се изправя, протяга се доволно и целият се изпълва с музиката на тридневния карнавал.

Ритмите на джаза, които долитат откъм задимените подземия, изтикват студения въздух на паркове и булеварди, хукват към пустите плажове и се смесват с плисъка на вълните в широкото устие. Или пък за миг отвсякъде гръмват пращящите фойерверки, които обагрят небето и то се изчервява, сгърчва се по краищата като запален лист индиго. Лудешки смях се слива с дрезгавия вой на престарял кораб, закотвен някъде далеч в пристанището — досущ като крава, завардена в обора.

„Влюбеният се бои от карнавала“ — така казват хората тук. Щом черните плащове изпълнят нощта, Александрия се променя. Градусът на живота в града се променя, затопля се, сякаш първият полъх на пролетта вече е дошъл. *Carni vale* — плътта се сбогува с годината, както мумия сваля от себе си стегнатите бинтове на пола, личността, името, прекрачва ги и навлиза гола в новото бъдеще на мечтите.

Всички големи къщи са разтворили широко врати, през които се вижда разкош, запалени камини, порцелан и мрамор, мед и месинг и черните като графит лица на забързаната прислуга. Във всяка улица, осветени от луната, са пуснали котва огромните лимузини на брокери и комарджии — като кораби в пристанището, — смълчани, внушителни символи на богатство, което е безсилно да донесе на собствениците си нехайство и безделие, защото е ипотекирало душите им. Стояха впримчени от паяжина зимна светлина, излъчващи безмълвното могъщество на машините, които очакват падението на човека, стоят и съзерцават осветените прозорци, в рамките на които напред-назад се движат маскирани двойки, прегръщат се като черни мечоци и подскачат в такт с негърската музика — утеха за душата на белия човек.

Отломъци от музика и смях изпълват мрака и сигурно спират под прозореца на Клия, където тя е седнала пред платното си и умислено рисува, а малкото ѝ коте мърка в кошницата пред краката ѝ. Или пък рязко опънатите струни на страстна китара звънват във въздуха и остават да трептят и плачат, докато мъжки глас ги поеме и запее в далечината, като че от дъното на кладенец. Письъци, дори викове за помощ огласят нощта.

Ала най-отличителният белег на този карнавал, онова, което символизира фриволния му дух, е кадифеното домино. То дарява онази анонимност, за която всеки копнее дълбоко в душата си. Да бъдеш никой в тълпа от непознати, нищо да не издава нито пола, нито положението, нито дори лицето ти — защото маската го покрива така, че остават да горят само две очи — пламнали като очите на мюсюлманка или мечка. Нищо друго не отличава човек от човека; богатите дипли на наметалото скриват дори контурите на тялото. Всички се превръщат в силуети без бедра, без гърди, без лица. А под карнавалните одежди (подобно на престъпно желание в сърцето, или изкушение, на което не може да се устои, или предопределен импулс) набъбват кълновете на свобода, която човек рядко дръзва и да си представи. Предрешен, той усеща вкуса на неограничената воля и задръжките падат. Всички убийства в града, почти всички трагедии, свързани с карнавални припознавания, са плод на това ежегодно празненство; повечето любовни игри започват или свършват през тези три дни и нощи, когато всички сме освободени от робството на

собствената си личност, от оковите на самите себе си. Веднъж скрита под кадифената пелерина, забулена с качулка, съпругата изгубва от поглед съпруга си, съпругът — съпругата, влюбеният — любимата. Въздухът се нажежава от селитрата на вражди и безумства, от огъня на битки, от мъчителни дирения и безутешно отчаяние. Човек не може да каже дали танцува с мъж или жена. Черните приливи на Ерос, които заливат човешката душа в пълна потайност, ливват отприщени по време на карнавала, сякаш скъсали бента на въздържанието, издигат се навред, приели формата на странни праисторически създания — това са перверзните, които аз наричам болести на душата — зловещи силуети, прилични на духовете от Брокен^[38] или на Иблис. Тук дебнец сатир, там вилнееща менада могат да се разпознаят и отново да се съешат. Да, да, всеки обича карнавала, защото тогава всички дългове се изплащат, всички престъпления се изкупват и извършват, всички забранени желания се задоволяват — без чувство за грях, без предумишленост, без наказанието, което съвестта или обществото изискват.

Ала в едно греша — има нещо, по което твоят враг или приятел може да те разпознае, и това са ръцете. Ръцете на твоята любима, ако въобще си им обърнал внимание преди, могат да те отведат при нея дори и в най-гъстата блъсканица от маскирани лица. Или пък, по предварителна уговорка, тя може нарочно да носи, както правеше Жюстин, познат пръстен — приличния на печат, резбован пръстен от слонова кост, който бе взела от гроба на византийски младеж — върху показалеца на дясната ръка. Това е всичко, но то е предостатъчно. (Молете се само да нямате лошия късмет на Амарил, който бе открил съвършената жена по време на карнавала, ала не успял да я склони да махне качулката си и доминото, за да се разкрие. Двамата разговаряли цяла нощ, дълго лежали в тревата край извора, любили се, докосвали покритите си с кадифе лица, галели се един друг с поглед. И ето, вече цяла година, той броди из града и я търси, като безумец се опитва да открие един чифт ръце. Но ръцете са толкова еднакви! Тя се заклела, тази негова жена, че на следващата година ще дойде на същото място, ще носи същия пръстен с малък жълт камък. И той тръпне, защото довечера край езерото с водни лилии очаква да види чифт ръце — ала те може никога повече да не се появят в живота му. Нищо чудно тя да е била само дух или вампир — кой знае? Но сигурно години ще минат и

отново, в друга книга, в друг контекст, той пак ще попадне на нея, съвсем случайно, ала не тук, не в тези страници, които и без това са пренаселени от обречени, нещастни влюбени...)

Затова човек крачи по тъмните улици, самодоволен като безупречно дегизиран убиец, с предварително заличени следи, защото всички качулки са еднакви, и усеща свежия зимен въздух на града единствено върху клепачите си. Египтяните, които отминават, го гледат накриво — недоумяват дали да се усмихват на странния му вид, или да бягат. Когато дойде карнавалът, умът им започва да блуждае в нерешителност — не знаят как трябва да го възприемат. Отминавайки ги, маскираните ги стрелкат изпод прихлупената качулка с изгарящ поглед и вътрешно ликуват, като видят как потреперват и извърщат лица. Каdifени домина изникват иззад всеки ъгъл — вървят на групички, заливат се от смях и пеят, поели към някоя от богаташките къщи в града или към най-близкия нощен бар.

Човек, тръгнал към къщата на Червони през плетеницата от улици покрай гръцката патриаршия, не може да не си спомни за други карнавали, може би в други градове, ала под знака на същото това вилнеещо безумие и необуздало веселие, което е дарът на изгубената идентичност. Странните, преживени навремето приключения. На един ъгъл на улица „Барту“ миналата година — звук на тичащи крака и писъци. Мъж опира кама в гърлото ти и реве като ранено животно: „Елен, ако и тази нощ се опиташ да ми избягаш, заклевам се, че ще убия...“, но думите увисват във въздуха, щом вдигнеш маската, за да покажеш лицето си. Той запелтечва, извинява се, тръгва си, избухва в плач, подpira се на железните перила. Елен вече е изчезнала и той има да я търси цяла нощ!

При портата към двора, зловещо осветена от мъждукащите улични лампи, две фигури в черно са се вкопчили една в друга, боричкат се с огромна безмълвна ярост. Падат на земята, започват да се търкалят, попадайки ту в мрака, ту в светлината, докато най-накрая нощта ги поглъща. Без нито една изречена дума. Пред „Етоал“ мъж виси от трегерната греда с пречупен врат; но приближиш ли се, виждаш, че е само черно домино, закачено на пирон. Колко странно е това, че за да се освободи от чувството за вина, човек трябва да навлече не друго, а самия символ на Великия инквизитор — пелерината с качулка на Испанската инквизиция.

Но не всички са с домино, защото повечето хора имат предразсъдъци по отношение на маските и освен това, когато ги носиш в препълнена зала, ти става горещо. Затова по улиците на града се виждат много арлекиновци и пастирки, много подобия на Антоний и Клеопатра, на Александър Велики. А когато влезеш в двора на голямата къща на Червони, когато си подадеш поканата и прекрачиш прага, за да се озовеш сред топлина, светлина и пианство, мигом ще зърнеш обични и мразени силуети на приятели и познати, изопачени в желанието си да приличат на шутове и палячовци, или пък загърнати в анонимността на черната пелерина и качулка, развилнели се във вакханалията на безпричинното веселие.

Като струя под налягане смехът блика и се удря чак в тавана или пък като перушина от разкъсан юрган се носи на облаци в разгорещения въздух. Двата струнни оркестъра, заглушени от тътнежа на човешки гласове, продължават да се трудят в накъсаните синкопи на маниакален джаз — като налудничавия ритъм на въздушна помпа. Тук, на самия дансинг, пискуни и свирки заглушават и изкривяват музиката, а окачените едно до друго цветни книжни знаменца, увиснали над главите на танцуващите двойки, се поклащат като тропически лиани.

През въпросната вечер — първата карнавална нощ — в голямата къща бяха поканени гости на вечеря. На дългите канапета в хола безброй маски и домина очакваха новите си стопани, докато пламъкът на свещите опушваше лицата на Жюстин и Несим наред с портретите, които украсяваха стените на грозния, но импозантен салон. Портрети с маслени бои — умислени, угрижени и белязани с болестите на душата, замъглени от потрепващия блясък на свещите, те като че се сливаха в едно. След вечеря Жюстин и Несим щяха заедно да тръгнат към бала у Червони, както правеха всяка година. И както ставаше всяка година, Наруз се бе обадил в последния момент, че ще закъснее. Щеше да пристигне точно в десет и да грабне едно домино, само миг преди компанията да потегли към бала сред смях и глъч.

Както винаги, той бе предпочел да дойде в града на кон и да го остави при своя приятел дърводелеца, но този път по изключение и в чест на събитието бе сложил костюм от син шевиот и вратовръзка. Облеклото нямаше значение, защото по-късно и той щеше да се маскира. Вървеше с лека и бърза крачка през зле осветения арабски квартал, попиваше с поглед до болка познатите му гледки и звуци, но

повече копнееше да види маскираните тълпи. В края на улица „Фуад“ вече се намираше пред прага на модерния град.

На един от ъглите се бяха скупчили няколко маскирани жени, разговаряха с приповдигнати, пискливи гласове и очевидно замисляха някаква лудория. По езика и акцента им веднага разбра, че са светски дами, гъркини. Тези забулени в черно харпии хващаха всеки минувач, шегуваха се с него и закачливо подръпваха качулката му, ако беше с пелерина. И Наруз трябваше да мине през това изпитание: едната улови ръката му, сякаш се канеше да му гледа; втора взе да му се предлага, като шептеше на арабски и сложи ръката му върху бедрото си; третата изкудкудяка като креслива кокошка: „Жена ти си има любовник“ и продължи с други немного прилични „любезности“. Така и не успя да разбере дали са го познали, или не.

Наруз се дръпна назад, отскубна се, усмихна се, отблъсна ги добродушно и избухна в смях, като чу подмятането за негова жена.

— Не сега, гълъбчета мои, не тази вечер — отвърна им на арабски с дрезгав глас, защото изведнъж се сети за Клия; но тъй като не искаха да го пуснат толкова лесно и като че ли бяха по-склонни да го отвлекат за през нощта, той се затича. Те се помъчиха да го догонят със смях и викове, хукнаха след него по дългата мрачна улица, но Наруз с лекота им се изплъзна и не след дълго сви зад ъгъла към голямата къща, като продължаваше да се усмихва мислено, макар и леко задъхан. Това внимание, което сякаш даде тон на вечерта, го бе поласкало. В притихналото антре погледът му падна върху черните пелерини и маски и той бързо се дегизира, преди да влезе през вратата, зад която се дочуваха познатите гласове. Пелерината легна върху широките му рамене и скри износения му костюм.

Всички се бяха скупчили край камината и го чакаха. Посрещнаха го шумно, с възторжени викове, които той прие жадно и сериозно. Целуна Жюстин по бузата, а с другите се ръкува в неловко мълчание. Изкриви лицето си в изражение на престорена искреност, като погледна с погнуса късогледите очи на Пиер Балб (мразеше го заради козята му брадичка и гетите), както и тези на Тото дьо Брюнел (галеното кученце на старите дами); но харесваше прецъфтялата роза Атена Траша, защото тя използваше същия парфюм като майка му; и изпитваше съчувствие към Друзила Банубула, понеже бе толкова умна,

че въобще не приличаше на жена. Двамата с Пърсуордън си размениха съучастнически усмивки.

— Ех! — въздъхна Наруз най-накрая с облекчение.

Несим протегна ръка и нежно му подаде чаша уиски, която той изпи бавно, но на един дъх, както правят селяните.

— Теб чакахме, Наруз.

— Изгнаникът на рода Хоснани — облеци се насреща му Пиер Балб с подкупваща усмивка.

— Фермерът — извика дребният Тото.

Разговорът, който бе прекъснат от неговото внезапно появяване, продължи да се лее с лекота над главата му, а той приседна край камината, докато дойде време да тръгнат към къщата на Червони; скръсти яките си ръце с решителен жест и ги положи в скута си, сякаш искаше веднъж завинаги да заключи силата у себе си. Забеляза, че кожата върху слепоочията на Несим е опъната — отколешен знак за гняв или напрежение. Мургавата красота на Жюстин сияеше, а роклята ѝ (с цвета на заешка кръв) грееше между иконите, сякаш нарочно се възползваше от полумрака на осветения от свещи салон, в който варварските ѝ бижута също проблясваха мистериозно. Наруз се изпълни със сладостно безгрижие, дори с апатия; не искаше и да знае какво можеха да означават тези незначителни лоши поличби. Само мисълта за Клия нарушаваше обзелото го доволство и помрачаваше празника му. Всяка година той се надяваше, че когато пристигне в къщата на брат си, там ще завари и Клия като част от компанията. И всяка година нея я нямаше и тогава той тръгваше да я дири цяла нощ по тъмните улици на града, да блуждае безцелно като призрак, изгубил всякаква надежда, че може да я срещне; ала продължаваше да черпи сили от избледнелия дух на посърналото си упование, както войникът черпи сили от оскъдната си дажба.

Цяла вечер разговаряха за Амарил и неговата нещастна страст по две безименни ръце и един карнавален глас. Тогава Пърсуордън взе да разказва прословутите си истории на своя жив, почти свършен френски.

— Когато бях на двацет години, отидох във Венеция за пръв път по покана на един италиански поет, с когото редовно си пишех — Карло Негропонтел. За английски младеж от средната класа като мен това беше невероятно приключение: да живееш сред запалени

свещници в огромен като хамбар, порутен дворец, кацнал на самия бряг на Канале гранде, с цяла флотилия от гондоли на мое разположение, да не говорим за огромния гардероб от подплатени с коприна пелерини. Негропонтче беше щедър човек и не жалеше усилия, щом трябваше да покаже стил, докато забавлява свой събрат. Тогава той беше около петдесетгодишен, с красиво лице и крехка физика — като рядък вид комар. Беше принц и магьосник, а поезията му представляваше сполучливо съчетание от влиянието на Байрон и това на Бодлер. Винаги носеше пелерини, обувки с катарамии и тънък сребърен бастун, като насърчаваше и мен да се обличам по същия начин. Чувствах се като излязъл от готически роман. И никога не бях писал по-лоша поезия.

Една вечер излязохме заедно, докато навън се вихреше прословутият карнавал във Венеция, но скоро се изгубихме, въпреки че и двамата носехме по един отличителен белег; вие, разбира се, знаете, че карнавалът е единственото време в годината, когато вампирите сноват на свобода и по-предвидливите хора обикновено носят в джобовете си по една глава чесън, за да ги прогонят, в случай че попаднат на някой от тях. На следващата сутрин влязох в стаята на моя домакин и го заварих да лежи в кревата си блед като самата смърт, облечен в бяла нощница с дантелени маншети, а до него един доктор мереше пулса му. Когато докторът си тръгна, той ми каза: „Снощи срещнах съвършената жена — маскирана. Отидох в дома ѝ, а тя се оказа вампир.“ В миг повдигна нощницата си и макар и отпаднал, с нескривана гордост ми показа тялото си, цялото покрито със следи от ухапвания като от зъбите на невестулка. Беше напълно изтощен, но и силно възбуден — не искаше да обяснява, ала се виждаше, че е много влюбен. „Докато не го изживееш — каза ми той, — не можеш да разбереш какво е това. Някой, когото обожаваш, да смуче кръвта ти в нощта.“ Гласът му секна, после продължи: „И Сад не би могъл да го опише. Не съм видял лицето ѝ, но имам чувството, че е руса с русотата на севернячките; срещнахме се на тъмно и се разделихме на тъмно. Спомням си само белите зъби и гласа ѝ — никога преди това не съм чувал жена да говори нещата, които ми нашепваше. Тя е точно онази любовница, за която съм копнял през всичките тези години. Тази вечер отново ще се срещна с нея до мраморния грифон на Разбойническия мост. О, приятелю, радвай се за мен. Истинската действителност става

все по-безсмислена в моите очи. Чак сега, чрез любовта на тази вампирка, аз най-накрая усещам, че мога отново да живея, да чувствам, да творя!“ И той прекара цял ден над листовете си, а щом нощта се спусна, наметна пелерината си и скочи в гондолата. Не ми беше работа да казвам каквото и да било. На следващия ден отново го заварих блед и изтощен до смърт. Тресеше го, целият гореше и отново бе покрит с онези ужасни ухапвания. Но не можеше да говори за преживяното, без да се разплаче със сълзите на любовта и изнемогата. И точно тогава започна голямата си поема, която вие всички знаете...

*Не устни върху устни, а по раните,
отровата да смучат от тела любими
и от нетрепващата кръв храна да черпят
и хранят любовта със своите смърти...*

Следващата седмица заминах за Равена, където трябваше да направя някои проучвания, свързани с книгата, която пишех. Останах там два месеца. Нямах никаква вест от моя любезен домакин, но получих писмо от сестра му, която ми пишеше, че брат ѝ страда от коварна болест, ала докторите не могат да поставят диагноза, и че семейството е много разтревожено, защото той настоява да излиза всяка вечер с гондолата си и пази в тайна тези свои нощни похождения, от които се завръща напълно изтощен. Не знаех какво да ѝ отговоря.

От Равена заминах за Гърция и във Венеция се върнах чак през есента на следващата година. Бях изпратил една картичка на Негропонтe, надявайки се отново да ми даде подслон, но отговор не получих. Когато пристигнах някъде по здрач, пред себе си по Канале гранде зърнах погребение, което тъкмо потегляше по развълнуваните води със зловещите черни пера и всички други отличителни атрибути на смъртта. Видях, че хората излизат от двореца на Негропонтe. Скочих на брега и изтичах към тях точно когато в последната гондола на погребалната процесия се качваха останалите опечалени и свещеници. Разпознах доктора и седнах до него в лодката. Докато гребяхме сковано и тържествено по средата на канала, обсипани със студени пръски и премигвайки срещу мълниците, които току прорязваха

небето, той ми разказа всичко, което знаеше. Негропонтите бе умрял предишния ден. Когато дошли да приготвят тялото, открили ухапванията: като от някакво тропическо насекомо. Докторът тънеше в недоумение. „Единствените ухапвания от този род, които съм виждал — рече той, — бяха по време на чумата в Неапол, когато плъховете нападнаха трупите. Неговите бяха толкова ужасни, че напудрихме тялото му с талк, преди да го покажем на сестра му.“

Пърсуордън отпи от чашата си и продължи с дяволито изражение:

— Историята не свършва тук; защото преди това трябва да ви разкажа как се опитах да отмъстя за моя приятел и сам отидох на мястото на срещата при Разбойническия мост, където, според гондолиера, жената винаги го очаквала в сянката на... Но вече става късно, пък и аз още не съм измислил края на случката.

Всички се разсмяха, а Атена потръпна превзето и обвини още по-плътно шала около раменете си. През цялото време Наруз слушаше с отворени уста и изтръпнали сетива, съвсем като омагьосан.

— Ама — изпелтечи той, — всичко това истина ли е? — Въпросът му бе посрещнат с бурен смях.

— Разбира се, че е истина — отсече Пърсуордън и добави: — Никога през живота си не съм бил във Венеция.

Каза го и се изправи, защото беше време да вървят. Започнаха да се изнизват покрай невъзмутимата чернокожа прислуга, която ги изчакваше да си наметнат пелерините от дефтин и да си донагласят маските, като актьори, каквито всъщност бяха. После заставаха един до друг да сравняват еднаквите си отражения в огромните огледала сред палмите. Пиер се изкикоти, Тото дьо Брюнел взе да остроумничи и така сред смях излязоха в ясения нощен въздух — търсачи на удоволствия и болка, александрийци...

Чакащите отвън коли ги погълнаха, а грижливата домашна прислуга и шофьорите ги настаниха внимателно като кашони с ценна трошлива стока, нежни като цветя.

— Сякаш съм чуплива вещ в сандък — изписука Тото в отговор на тази загриженост. — С тази страна нагоре, ей, отваряй си очите! Всъщност с коя страна нагоре питам се аз. — Сигурно беше единственият човек в целия град, който не знаеше отговора на собствения си въпрос.

След като потеглиха, Жюстин се наведе напред в колата и подръпна ръкава му.

— Ще шептя — каза тя дрезгаво, въпреки че нямаше нужда, тъй като Несим и Наруз обсъждаха нещо на висок глас (гласът на Наруз се отличаваше с младежките си нотки), а Атена писукаше като флейта в ухото на Пиер. — Тото... слушай. Тази нощ от теб искам една услуга, може ли? Върху ръкава ти съм сложила тебеширен знак, ей тук, отзад. По-късно ще ти дам да поносиш и моя пръстен. Шшт! Искам да изчезна за час-два. Тихо... недей да се кикотиш. — Но изпод кадифената качулка отново се чу подхилкване. — Давам ти възможност да преживееш страхотни приключения от мое име, скъпи Тото, докато отсъствам. Съгласен ли си?

Той отметна качулката си, за да покаже колко е доволен. Очите му играеха, а на лицето му цъфна онази мрачна едва забележима сводническа усмивка.

— Разбира се — отвърна ѝ шепнешком, възхитен от идеята и изпълнен с въодушевление. На светлината на бързо отминаващите улични лампи видя как анонимната качулка до него, откъдето като от оракул идваше гласът на Жюстин, и чиято вътрешност светеше подобно на мъртвешка глава, му кимна одобрително. Плътно затворени, сякаш изолирани от стената на разговора и смеха край тях, те скрепиха заговора си с обет за мълчание.

— Съгласен ли си? — попита тя.

— Разбира се, скъпа.

Двамата маскирани от предната седалка на колата можеха да бъдат игумени от някой средновековен манастир, погълнати в теологически спор. Атена, омагьосана от собствения си глас, продължаваше да дрънка в ухото на Пиер.

— Ама разбира се.

Жюстин хвана ръката му и я изви, за да му покаже къде бе направила знака с тебешир.

— Разчитам на теб — рече тя с дрезгавата властност на нормалния си глас, въпреки че продължаваше да шепти. — Не ме разочаровай!

— Той взе ръката ѝ, поднесе я към купидоновските си устни и целуна пръстена, задигнат от мъртвия византийски младеж, както се

целува чудотворна икона, от която очакваш да направи невъзможното: да го превърне от мъж в жена. После се изсмя и извика.

— И всичките ми прегрешения ще се струпат на твоята глава. До края на дните си ще носиш...

— Млъквай!

— За какво си говорите? — обади се Атена Траша, която веднага подуши шега или скандал, достойни за клюка. — Чи прегрешения?

— Моите — победоносно извика Тото в мрака. — Моите собствени. Жюстин се отпусна назад в тъмнината на колата, безутешно притихна в качулката си и повече не пророни дума.

— Нямам търпение да стигнем — рече Атена, като се обърна да погледне Пиер. Колата зави към входа на имението Червони и лъчите на фаровете уловиха за миг металната гравюра, която изпъкна с цвета на прегоряло мляко: Пан се съвкупява с козел — ръцете му стискат рогата, главата му е отметната назад в екстаз.

— Не забравяй! — повтори му Жюстин за последно и му разреши да помачка още малко ръката ѝ от благодарност за чудесната идея.

— Не забравяй! — И отпусна пръстите си в неговите, студени и безчувствени, както крава се оставя да я доят. — Ала след това трябва да ми разкажеш всички интересни разговори, които си водил от мое име, чу ли? — Той едва смогна да промълви:

— Скъпа, скъпа, скъпа... — И пак целуна пръстена с онази страст, която е присъща на сексуално неориентираните.

Едва излезли от колата, и компанията им, подобно на Гълфстрийма, който стопява попадналия в топлото му течение айсберг, се разми, разпръсна се, още преди да стигне балната зала, където окончателно се смеси с тълпата. На мига Атена беше завлечена грубиянски и с неистови писъци сред най-голямата блъсканица от огромен мъжага с домино, който редеше нечувани богохулства под прикритието на качулката си. Несим, Наруз и Пиер тозчас се превърнаха в никому неизвестни нули, погълнати от безформения свят на случайните, слепи срещи, на непроницаемите маски, склонили глава една до друга, подобно на непознати досега насекоми. Тебеширеният знак на Тото го дари с няколко бегли мига на разпознаване и потокът от хора го отнесе, като бързей коркова тапа; за

това помогна и пръстенът на Жюстин, който самият аз търсих напразно цяла вечер.

Но в крайна сметка всичко се уталожиха до безумния хаотичен танц в ритъма на черния джаз под акомпанимента единствено на барабаните, виещите саксофони и гласовете. Човек ще рече, че силите на мрака са победили, лишили са от светлина сърцата и умовете на маскираните, хвърлили са ги още по-навътре в самотния лабиринт на непонятното им египетско, отприщвайки по този начин полиморфните желания на града. Сякаш приливът ги е захвърлил върху блатистото приморие на собствените им личности — символи на Александрия: това мъртво, солено езеро, обсадено от безмълвната, безучастно облещена пустиня, която е ширнала пясъците си в Африка под зора на студената луна.

Прикрити зад маските си, ние всички плъзнахме отчаяно сред тълпата, крадешком затършувахме из многобройните стаи и грейналите етажи на огромната къща, всеки с надеждата да открие знак, който да го отведе към любимия: роза, забодена с карфичка на ръкава, пръстен, шалче, цветно мънисто. Нещо, каквото и да е, по което да открие търсения любим. Качулките и маските бяха като външни символи на потайните ни умове, докато продължавахме да дирим целеустремено и всеотдайно, досущ като нашите предци пустинници, залутани в търсене на своя Бог. Плавно, ала неудържимо, големият карнавал набираше скорост. Тук-там, като смислени откъси в неясен текст, се случваше да попаднеш на близък човек: бикоборец, който се налива с уиски в коридора, те поздравява с познатото фъфлене на Тони Умбада, или пък Поцо ди Борго, който за миг сваля маската, за да се покаже на разтрепераната си съпруга. Отвън в мрака върху тревата край езерото с лилиите седи Амарил, тръпне и чака. Той обаче не смее да свали маската си, да не би лицето му да я отблъсне или разочарова, в случай че тя се появи тази година на уречената среща, както е обещала. Ако човек се влюби в маска, когато сам е маскиран... кой от двамата ще има куража пръв да я свали? Може би такива влюбени трябва да си останат завинаги с маските? (Подобни мисли препускаха из сантименталната глава на Амарил... Любовта обича да се самоизмъчва.)

Една внушителна перачка с добре познатите ми широкопола шапка и ботуши (без съмнение Помбал) беше притиснала в ъгъла до

камината дребничък римски центурион и го псуваше с глас на папагал. Долових думата *salaud*^[39]. Малката фигура на генералния консул успя да прикрие раздражението си с няколко отсечени жеста, понечи да се отскубне, ала напразно, защото Помбал го беше заклецил здравата в огромните си ръчища. Гледката беше очарователна. Шлемът на центуриона падна на земята. Помбал успя да го изтласка към платформата за оркестъра, като ритмично потупваше задника му и същевременно го целуваше страстно. Връщаше си го и това му доставяше огромно удоволствие. Докато наблюдавах тази кратка сценка обаче, хората ги наобиколиха отвсякъде в някакъв въртоп от знаменца и конфети и двамата изчезнаха от погледа ми. Бяхме човек върху човек, тяло до тяло, качулка до качулка, око до око. Музиката ни караше всички да се въртим безспир по дансинга. Но Жюстин не се виждаше никъде.

*Блазе на стария Тирезий,
фриволен и щастлив,
винаги свободен, защото е шавлив.
Блазе на стария Тирезий.*

Някъде към два часа през нощта се запали коминът на една от камините на първия етаж, но не причини поразии, а по-скоро нови изблици на смях, сякаш бе лумнал точно навреме, за да ни развесели. Прислугата се засуети с важен вид; зърнах Червони, който бе свалил маската си и тичаше нагоре по стълбите, после иззвъня телефон. Облаци дим изпълниха къщата и донесоха лек мирис на сира като от бездънния пъкъл. След броени минути с вой на сирена пристигна една кола на пожарната и навред плъзнаха маскирани като пожарникари мъже с брадвички и кофи. Тълпата ги приветства шумно, докато си пробиваха път към камината, която практически разрушиха до основи с брадвичките си. Други техни колеги се бяха качили на покрива и изливаха кофи вода в комина. Резултатът от това бе, че целият първи етаж се изпълни с облак сажди, по-гъст и от лондонска мъгла. Всички ревноха от възторг и взеха да се кълчат като дервиши. Такива непредвидени случки разпалват най-силно забавите. Аз също се

улових, че крещя невъздържано. Вероятно по това време вече съм бил доста пиян.

В огромната зала с гоблени по стените телефонът продължаваше да звъни, като тънко пронизваше общата суматоха. Видях, че един от слугите отиде да го вдигне, после сложи слушалката на масичката и взе да се оглежда с източен врат като ловджийско куче, а след малко се върна с Несим, който вървеше без маска и се усмихваше. Обади се и заговори припряно, демонстрирайки нетърпение. После и той остави слушалката върху масичката, пристъпи до дансинга и се заозърта напрегнато.

— Случило ли се е нещо? — попитах го, след като се приближих със свалена качулка.

Несим се усмихна и поклати глава.

— Не виждам Жюстин. Кляя иска да говори с нея. Ти виждаш ли я някъде?

Уви! Нали цяла вечер се опитвах безуспешно да открия отличителния пръстен. Почакахме известно време, загледани в танцуващите в кръг двойки, напругайки очи като рибар във въдицата.

— Няма я — каза той и аз повторих като ехо:

— Няма я.

Пиер Балб се присъедини към нас, вдигна качулката си и рече:

— Преди миг танцувах с нея. Навярно е излязла на чист въздух.

Несим се върна при телефона и го чух да казва:

— Някъде тук е. Да, съвсем сигурно. Не. Нищо не се е случило. Пиер преди малко е танцувал с нея. Тук е такава блъсканица. Вероятно е в градината. Да ѝ предам ли нещо? Да ѝ кажа ли да ти се обади? Добре. Не, един от комините се беше запалил. Вече го угасиха. — Той остави слушалката и се обърна към нас: — Между другото — подхвърли — имаме среща в хола в три часа, без маски.

Големият бал продължаваше да се вихри край нас и пожарникарите, които бяха приключили със задълженията си, се присъединиха към танцуващите двойки. Зърнах огромната перачка — четири дявола с големи гърди я изнасяха, очевидно в несвяст. Сред гръмки аплодисменти я положиха в цветната оранжерия. Без съмнение Помбал отново бе капитулирал пред любимата си марка уиски. Беше изгубил шапката си, но под нея предвидливо бе сложил огромна перука от жълта коса. Едва ли някой би го познал в този му вид.

Точно в три Жюстин се появи в хола откъм градината и свали маската си: двамата с Пиер отхвърлихме предложението на Несим да ни закара у дома. Решихме да останем и да се отдадем на бала, който вече поутихваше. Хората се разотиваха на малки компании. Коли се трупаша пред къщата. Несим я целуна нежно и попита:

— Къде ти е пръстенът? — Въпрос, който самият аз изгарях от желание да ѝ задам, но разбира се, не смеех. Тя го дари с невинна, пленителна усмивка и рече:

— Тото го издърпа от пръста ми преди малко, докато танцувахме. Къде изчезна тоз грубиян? Искам си обратно пръстена.

Тръгнахме да търсим Тото, но след като никъде не го открихме, Несим се отегчи и всички се отказахме. Ала той не забрави да предаде на Жюстин, че Клия се е обаждала. Тогава видях как любовницата ми покорно се отправи към телефона и завъртя номера на своята приятелка. Говореше тихо с озадачен израз на лицето, а след миг-два извика раздразнено:

— Разбира се, че съм добре. — И пожела „лека нощ“ на Клия. После двамата с Несим, хванати под ръка, излязоха навън в избледняващата лунна светлина, а ние с Пиер им помогнахме да се качат в колата. Селим с ястребовия си профил седеше като истукан зад кормилото.

— Лека нощ! — извика Жюстин и устните ѝ едва докоснаха бузата ми. Прошепна ми „утре“ и думата проехтя в ума ми като свистящ куршум. Преди да вляза обратно в голямата къща, зърнах за миг лицето на Несим, което грееше със странното дяволито озарение на човек, който си отдъхва след голямо изпитание.

Някой каза, че е дочул призрачни звуци откъм оранжерията. Всички избухнаха в гръмогласен смях.

— Съвсем сериозно, не се смейте — изписука Атена. — Седим си ние на канапето с Жак, нали така, Жак? — В този миг отнякъде изникна маскирана фигура, наду свирка в лицето ѝ и изчезна. Нещо ми подсказа, че това е Тото. Смъкнах качулката му и оттам щръкна главата на Хлое Мартиненго.

— Уверявам ви — продължи Атена, — изстена някаква дума, нещо като... — Тя се съсредоточи, погледна строго, сериозно, пое си дъх и след кратка пауза издиша с напевен глас: — *Джъстис...*
Джъстис^[40].

Всички се изсмяха от сърце, а няколко души се опитаха да я изимитират:

— Джъстис — изрева едно домино и се втурна нагоре по стълбите. — Джъстис!

Останал сам, реших, че моята нерешителност и униние могат да бъдат утешени единствено с повече храна, затова прекосих дансинга по посока на бюфета, откъдето долиташе жадният пукот на тапи от шампанско. Балът все още беше в разгара си и танцуващите се поклащаха като мокро пране на вятъра, а саксофоните виеха като котило прасенца. В една ниша Друзила Банубула седеше с дръпната рокля, която откриваше заоблените ѝ колена, а двама разкайващи се арлекиновци превързваха навехнатия ѝ глезен. Бе пострадала — от падане или може би от спъване. Един африкански шаман с монокъл се бе проснал върху канапето зад нея и спеше дълбоко. В другата зала дама във вечерна рокля, изпаднала в пианска сантименталност, бе седнала да свири джаз на рояла, като самичка си пееше, а сълзите не спираха да обливат страните ѝ. Стар дебелак с космати крака, облечен като Венера Милоска, стоеше надвесен над нея. Той също плачеше. Шкембето му се тресеше.

В залата с бюфета обаче беше сравнително тихо и именно тук открих Пърсуордън — без качулка и очевидно доста пиан. Разговаряше с Маунтолив, докато последният обикаляше масата с особената си, плъзгаща се и накуцваща походка и пълнеше чинията си със студени парчета месо от пуйка и салата. Пърсуордън ругаеше доста несвързано домакините Червони, заедно предлагали спуманте^[41] вместо шампанско.

— На твое място бих внимавал — провикна се към мен, — във всяка глътка има по една голяма доза главоболие. — Но въпреки това веднага доля собствената си чаша и я вдигна във въздуха демонстративно, за да се види, че ръката му не трепери. Докато си вземах чиния, Маунтолив ме изгледа замислено и съсредоточено, после ме поздрави по име с очевидно облекчение.

— А, Дарли — каза той, — за миг се припознах. Взех те за един от моите секретари. Ходят по петите ми цяла вечер. И ми развалят удоволствието. Еръл отказва категорично да наруши протокола и да си тръгне преди шефа на мисията; затова ми се налага да се укривам в градината, докато нещастниците решат, че вече съм си отишъл. Като

по-млад толкова често съм псувал посланика си, задето трябва да стоя по цели вечери и да умирам от скука, та още тогава се заклев, че ако някога оглавя дипломатическа мисия, никога няма да принуждавам подчинените си да страдат по същия начин.

Лекият му непринуден начин на говорене, привидно лишен от преструвки, веднага го правеше да изглежда симпатичен, но аз знаех, че е резултат единствено на неговия професионализъм — наръчното средство на всеки добре обучен дипломат. Беше прекарал толкова много години във вежливи обноси спрямо своите подчинени, криейки снизходителното си отношение към тях, че най-накрая се бе научил винаги да излъчва професионална ведрост, която, макар да изглеждаше естествена, едва ли можеше да бъде по-фалшива. Общуването му се доближаваше до постиженията на голямото актьорско майсторство. Затова се дразнех на себе си, че въпреки това продължавах да го харесвам, и то много. Ние всички бавно обикаляхме масата, като в същото време разговаряхме и си пълнехме чиниите.

— Какво видя в градината, Дейвид? — реши да го подразни Пърсуордън и очите на посланика спряха за миг умисления си поглед върху него, сякаш да го предупредят да не се изпусне и да каже нещо недискретно или не на място.

— Видях — рече Маунтолив и се пресегна да вземе една чаша, — видях влюбения Амарил край езерото. Говореше с жена, която носеше домино. Може би мечтите му са се сбъднали. — Любовната страст на Амарил бе известна на всички. — Надявам се да е така.

— И какво друго! — попита Пърсуордън с предизвикателен, доста груб тон, сякаш двамата дяляха една тайна. — Какво друго, кого друго видя, Дейвид? — Той беше леко пиян и гласът му, макар и приятелски, прозвуча рязко.

Маунтолив се изчерви и сведе поглед към чинията си.

В този миг аз ги напуснах и се върнах обратно в залата с препълнена чиния и чаша. В сърцето си усетих известно презрение към Пърсуордън и прилив на съчувствие към Маунтолив при мисълта за неговото злепоставяне. Искях да съм сам, да се нахраня в тишина и уединение и да си мисля за Жюстин. Едва не изпуснах препълнената си с връх чиния, когато насреща ми се втурнаха три грации с дебело начервени устни, които, съдейки по дълбокия им тембър, бяха преоблечени мъже. Ръчкаха се по срамните си части със закачливо

ръмжене, досущ като сборичкали се псета. Изведнъж ми хрумна, че мога да се кача в библиотеката, където очаквах, че няма да има никого по това време. Почудих се, дали пък новите ръкописи на Кавафис не са там и дали са отключени, защото Червони беше страстен колекционер на книги.

На първия етаж един дебелак с дълги тънки крака, облечен като Червената шапчица, думкаше с все сила по вратата на тоалетната; наоколо слугите почистваха саждите от килимите в отделните стаи с прахосмукачки „Хувър“ и говореха тихо. Библиотеката беше на горния етаж. В една от спалните се чуваше шум, а от банята — пристъпите на нечие повръщане. Стигнах площадката и натиснах с крак херметичната врата. Тя се отвори и аз влязох. Дългото помещение с блестящи рафтове книги беше празно с изключение на един Мефистофел, който се бе разположил в креслото до камината с книга върху коленете. Той свали очилата си, за да ме разпознае, и тогава видях, че това е Каподистрия. Не би могъл да си измисли по-подходящ костюм. Прилягаше на големия му гарванов нос, който приличаше по-скоро на човка, и на онези малки проницателни очички, сближени като на влечуго.

— Влизай! — извика ми той. — Опасявах се, че може да е някой, дето ще иска да правим любов и тогава... *toujours lapolitesse*^[42], щях да се почувствам задължен... Какво ядеш? Огънят е прекрасен. Тъкмо търсех един цитат, който не ми дава мира цяла вечер.

Седнах и поставих пълната чиния помежду ни като приношение.

— Дойдох да видя новия ръкопис на Кавафис — казах.

— Всички ръкописи са заключени — отвърна ми той.

— Жалко.

Огънят пращеше и осветяваше с пламъците си притихналата стая, цялата облицована с прекрасни, подмамващи читателя книги. Поразходих се покрай стените да ги разгледам, после свалих пелерината си и седнах. През това време Да Капо си преписа няколко реда върху късче хартия.

— Странно нещо е това бащата на Маунтолив — рече той разсеяно. — Тази огромна публикация в осем тома върху будистки текстове. Ти знаеше ли?

— Бях чувал — отвърнах му разсеяно.

— Старецът работел като съдия в Индия. Като дошло време да се пенсионира, останал и до ден-днешен живее там; един от най-добрите европейски познавачи на пали^[43]. Освен това... Маунтолив не го е виждал от години. Казва, че се обличал като саду^[44]. Вие, англичаните, сте големи чешити. Защо този старец не си работи върху текстовете на пали в Оксфорд, а?

— Може би заради климата.

— Може би — съгласи се той. — Ето. Това търсех, знаех си, че е някъде в четвъртия том. — И затвори книгата шумно.

— Какво е?

Поднесе листчето по-близо до огъня и зачете бавно, със загадъчно удоволствие цитата, който беше преписал:

— „Плодът от дървото на доброто и злото не е нищо друго освен плътта; да, а самата ябълка не е нищо друго освен ябълката на пръстта.“

— Това изобщо не звучи будистки — обадох се аз.

— Не, то е от бащата на Маунтолив, от неговия предговор.

— Мисля, че...

Ала в този миг се чу панически писък. Идваше някъде отблизо и Каподистрия въздъхна.

— Не мога да разбера защо, по дяволите, година след година трябва да участвам в този проклет карнавал — рече той сърдито и гаврътна останалото си уиски. — Погледнато астрологически, това е прокобно, злощастно време. Искам да кажа, за мен. И всяка година се случва по някое нещастие. Това ме изнервя. Преди две години намериха Арнел обесен в музикалния салон в къщата на Фонтана. Смешно, нали? Ужасно неучтиво, ако го е направил сам. А после Мартин Фери се яви на дуел с Джакомо Форте... Сякаш по това време дяволът се развихря. Точно затова и аз съм облечен като дявол. Мотая се наоколо, чакам хората да дойдат да ми предлагат душите си. Аха! — Той подсмръкна, потри ръце, които изшумяха като пергамент, и нададе сух отривист кикот. После стана, дояде последното парче от пуйката и рече: — Господи, кое време е станало? Трябва да си вървя. Велзевул трябва да си ляга.

— Аз също — казах, разочарован, дето не можах да видя поне почерка на стария поет. — Аз също.

— Да те закарам ли? — попита той, докато чакахме херметичната врата да се отвори и да ни погълне шумната музика на площадката отпред. — Безсмислено е да се опитваме да пожелаем „лека нощ“ на нашите домакини. Червони сигурно отдавна си е легнал.

Заслизахме бавно по стълбите, без да спираме да си говорим. В голямата зала ритмичните синкопи на музиката не секваха. Да Капо нагласи маската си и отново заприлича на странен птицеобразен демон. Спряхме за миг и се загледахме в танцуващите. Той се прозя и рече:

— Ето тук е мястото, където можеш да цитираш „Изостави Бог Антоний“ от Кавафис. Лека нощ. Умирам за сън, въпреки че според мен нощта тепърва ще се пълни с изненади. Винаги е било така.

И се оказа прав. Аз се помотах още малко, зазяпан в танцуващите двойки, след което се спуснах по стълбите в студения мрак на нощта. Там, пред вратата, чакаха няколко лимузини и дремещи слуги, ала улиците бяха вече опустели и стъпките ми отекваха звънливо и отсечено при допира с плочника. На ъгъла на „Фуад“ имаше няколко проститутки, които стояха и пушеха отпуснати и безжизнени, небрежно облежнати на един дувар. Извикаха дрезгаво подире ми. В косата си носеха цветове от магнолия.

Прозявайки се, реших да мина покрай „Етоал“, за да проверя дали Мелиса е още там, но мястото беше празно, с изключение на едно пияно семейство, което категорично отказваше да напусне заведението, въпреки че Золтан бе вдигнал столовете върху масите и ги бе избутал върху дансинга.

— Тя си тръгна рано — подвикна ми той. — Оркестърът си отиде. Момичетата също. Всички си отидоха. Само тези мерзавци от Асуан не щат да си ходят. Ама на тоя брат му е полицай, та не смея да затворя.

Един шкембелия се изправи и взе да мята гъбеци с бавни сладни движения на бедрата и таза, а останалите му пляскаха в такт. Тръгнах към мизерната квартира на Мелиса със смътната надежда, че може да е още будна. Изпитвах желание да говоря с някого; не, по-скоро исках да си изпрося една цигара. Само това. После щеше да дойде и желанието да спя с нея, да притисна в обятията си слабото ѝ, така обичано от мен тяло, да вдишам дъха на алкохол и тютюнев дим, като през цялото това време си мисля за Жюстин. Но прозорецът ѝ не

светеше; или спеше, или още не се беше прибрала. Золтан каза, че си е тръгнала с компания бизнесмени, маскирани като адмирали.

— Des petits commerçants quelconques^[45] — добави той презрително и после взе да се извинява.

Не, нощта се очертаваше да бъде пуста и мъждивата, убита лунна светлина се поклащаше върху вълните на пристанището, морето лизваше пристана боязливо, след това се отдръпваше и пак настъпваше, крайбрежната ивица изтъняваше в белезникавата далечина и на фона на общата сивота леко проблясваше като слюда. Останах така за известно време, късайки на парченца едно цветно знаменце — със сухия рязък звук на безвъзвратност всяко листче се отделяше от цялото с категоричността на преустановени човешки отношения. Уморен и сънлив, тръгнах към къщи, като мислено си повтарях думите на Да Капо: „Нощта тепърва ще се пълни с изненади.“

И наистина, изненадите вече бяха започнали в къщата, която току-що бях напуснал, въпреки че за тях щях да науча чак на следващия ден. Но макар да бях изненади, всички ги възприеха в стила на града — с покорство и смирение, които бяха типично мюсюлмански. Защото в Александрия никой никога не може да се потресе дълбоко; за нас трагедиите съществуват само колкото да разнообразяват разговорите ни. Смъртта и животът са просто рисковете на случайността, които не могат да бъдат избегнати и не заслужават нищо повече от снизходителни усмивки и разговори, разпалени от ненадейната им поява. Щом съобщиш на някой александриец лоша новина, той веднага ще ти отвърне с думите: „Знаех си, че нещо такова ще се случи. Винаги така става.“ А ето какво бе станало.

В цветната оранжерия на Червони имало само няколко старомодни шезлонга, върху които била натрупана цяла камара палта и зимни наметки; когато гостите започнали да се разотиват, целият дансинг се покрил със захвърлени домина и всички се впуснали да търсят своите кожи и пелерини. Мисля, че именно Пиер направил откритието, докато ровел в планината от палта за кадифеното си сако, което бил захвърлил там още в началото на вечерта. Във всеки случай по това време самият аз вече си бях тръгнал и вероятно съм бил на път за къщи.

Открил Тото дьо Брюнел, все още топъл с кадифеното си домино, ръцете му щръкнали нагоре като лапите на куче, което се е търколило по гръб, за да му почешат корема. Бил заровен надълбоко под пластове палта. Едната му ръка, пресегната към слепоочието, сякаш да попречи на фаталното дело, преди да е станало късно, стояла като внезапно замръзнала, вдигната малко по-високо от другата. Като че искал да се предпази от невидима палка. Иглата от широкополата шапка на Помбал била забита странично в главата му с такава сила, че го забола като хербарийна пеперуда. Преди това Атена и Жак правили любов точно там; всъщност тялото ѝ лежало буквално върху неговото — факт, който при нормални обстоятелства щеше ужасно да се понрави на Тото. Но той бил мъртъв, клетият Тото, а върху пръста му продължавал да се мъдри пръстенът на моята любов. „Джъстис!“

— Разбира се, такива неща се случват всяка година.

— Разбира се — повторих аз, все още замаян от новината.

— Но точно Тото, това всъщност е доста неочаквано.

Балтазар ми позвъни около единайсет на следващата сутрин, за да ми разкаже за случилото се. Тъй като бях още сънен, това ми се стори не само невероятно, но и свършено необяснимо.

— Сега ще трябва да се състави полицейски протокол и затова ти се обаждам. Нимрод, разбира се, няма да ни създава излишни неприятности. От целия прием иска само един свидетел. Жюстин смята, че е най-добре да отидеш ти, ако нямаш нищо против, естествено. Значи става. Добре. Разбира се. Не, Червони ме измъкна от леглото в четири без петнайсет. И двамата бяха много объркани. Веднага отидох, за да... помогна с каквото мога. Боя се, че те още не са успели да го проумеят. Иглата е била от шапката... да, на твоя приятел Помбал... естествено, човек с дипломатически имунитет. А пък не можеш да си представиш колко пиян беше... Разбира се, немислимо е той да го е направил, но нали ги знаеш какви са полицаите. Дали е станал? — Не бих посмял да го будя в толкова ранен час и така му отговорих. — Както и да е — продължи Балтазар, — смъртта му е подплашила доста хора, особено някои от френската легация.

— Но той носеше пръстена на Жюстин — казах аз с пресипнал глас и всички лоши предчувствия от последните месеци изведнъж се скупчиха над главата ми. Почувствах се зле, побиха ме тръпки и трябваше да се облегна на стената до телефона, за да не падна.

Спокойният тон на Балтазар и веселият му глас ми прозвучаха цинично. Последва дълго умълчаване.

— Да, знам за пръстена... — продължи той, изсмия се приглушено и добави: — Но това също ми се струва невероятно като възможна причина. Пък и Тото беше любовник на ревнивия Амар, нали знаеш. Много могат да бъдат причините...

— Балтазар — казах и гласът ми секна.

— Ще ти се обадя, ако изникне нещо ново. Срещата е в седем в кабинета на Нимрод. Ще се видим там.

— Добре.

Оставих слушалката и нахлух като фурия в спалнята на Помбал. Завесите бяха още спуснати, леглото му беше обърнато наопаки, което подсказваше, че доскоро е било заето, но друга следа от него нямаше. Обувките, както и отделни части от костюма му на перачка лежаха разхвърляни из цялата стая, което ми доказа, че снощи той се е връщал у дома. Всъщност перуката му бе паднала в антрето: знаех, защото много по-късно, някъде към обяд, чух тежките му стъпки по стъпалата и тогава той влезе в апартамента с перуката в ръка.

— С мен е свършено — отсече. — Свършено, mon ami. — Изглеждаше по-улегнал от всякога, докато се канеше да седне на стола си за подагра, сякаш очакваше внезапна атака от тази така специална и интимна болест. — Свършено — повтори, потъна в стола си с въздишка и се разположи удобно.

Чувствах се свършено объркан, изправен наред стаята по пижама. Помбал въздъхна тежко.

— В посолството знаят всичко — каза той мрачно и стисна зъби. — Отначало се държах много зле... да... днес генералният консул е с нервен припадък... — И в този миг съвсем ненадейно истински сълзи на смесени чувства — гняв, объркване и истерия — бликнаха от очите му. — Знаеш ли какво? — изхлипа той. — Във Втори отдел смятат, че аз съм отишъл на карнавала специално за да бодна иглата в главата на Дьо Брюнел — най-добрият и най-сигурният агент, който някога сме имали тук!

Разрева се като магаре, но неизвестно как сълзите му изведнъж преляха в смях; попи мокрите си очи и се задъха, докато плачеше и се смееше едновременно. После, все още подвластен на тези непреодолими пристъпи, той се изтъркаля от стола си подобно на

таралеж върху килима и остана така известно време, като целият се тресеше от хълцане; след това продължи да се търкаля, разтърсван от редуващи се напъни на сълзи и смях, спря се в ламперията и взе да барабани по стената, като при всеки удар повтаряше ритмично една и съща красива и наситена със съдържание дума, събрала в себе си пълния сбор на отчаянието:

— Merde. Merde. Merde. Merde. Merde^[46].

— Помбал — казах аз тихо, — за бога, не прави така!

— Махай се! — изкрещя ми той от пода. — Няма да спра, ако не се махнеш. Моля те, върви си.

Съжалих го, излязох от стаята и отидох да си взема една студена вана, където останах да лежа, докато не го чух, че рови из килера за хляб и масло. Приближи се до вратата на банята и ми почука.

— Там ли си? — попита той.

— Да.

— Тогава забрави всичко, което ти наговорих — извика ми през вратата. — Моля те, чуваш ли?

— Вече го забравих.

— Добре. Благодаря ти, топ ами.

Чух тежките му стъпки да се отдалечават към неговата стая. Останахме в леглата си докъм обяд, без повече и дума да обелим. В един и половина Хамид пристигна и ни приготви нещо за хапване, въпреки че никой от нас нямаше апетит. Докато се хранехме, телефонът иззвъня и аз отидох да го вдигна. Беше Жюстин. Изглежда, бе решила, че зная за Тото дьо Брюнел, защото не каза нищо по въпроса.

— Държа — започна направо тя — да си получа моя злополучен пръстен. Балтазар го е поискал от полицията. Да, да, същият, който Тото взе от мен. Но очевидно някой трябва да го разпознае и да се разпише за него. Върху протокола. Хиляди благодарности, задето сам си предложил да отидеш. Както сигурно се досещаш, ние с Несим... в края на краищата нали трябва само да свидетелстваш. А после, може би, скъпи мой, ще можем да се видим и ти ще ми го върнеш. Днес следобед Несим заминава за Кайро по работа. В градината на Аврора в девет, съгласен ли си? Ще имаш предостатъчно време. Ще чакам в колата. Толкова искам да си поговорим. Да. Сега трябва да вървя. Благодаря ти още веднъж. Благодаря.

Върнах се на масата. Двамата седяхме — роби в еднакви окови, — натежали от чувство за вина и изтощение. Хамид ни прислужваше внимателно и в пълно мълчание. Дали знаеше какви мисли ни занимават в момента? Беше невъзможно човек да прочете нещо в тези нежни, сипаничави черти на лицето и в това премигващо едно-единствено око.

[37] Септуагинта, или Седемдесетте — старогръцкият превод на Стария завет, направен през III в. пр.Хр. Според легендата Птолемей II поръчал превод на „Божествения закон“ („Тора“) за библиотеката си. Преводът, извършен от 72 преводачи за 72 дни, бил предназначен за елинизираното еврейство в Александрия. — Б.пр. ↑

[38] Духът на Брокен — оптическа илюзия, за пръв път наблюдавана на връх Брокен (най-високата точка на планинския масив Харц в германската област Саксония), където сенките на хората, силно увеличени, се отразяват в мъглите на отсрещния връх. — Б.пр. ↑

[39] Мръсник (фр.) — Б.пр. ↑

[40] Справедливост (англ.) — Б.пр. ↑

[41] Италианско газирано вино. — Б.пр. ↑

[42] Неизменната учтивост (фр.) — Б.пр. ↑

[43] Свещен език на южните будисти — един от най-старите диалекти на Индия, употребяван и днес от свещенослужителите на остров Цейлон. — Б.пр. ↑

[44] Индуски монах аскет. — Б.пр. ↑

[45] Някакви си дребни търговци (фр.). — Б.пр. ↑

[46] В случая лайно (фр.) — Б.пр. ↑

XI

Беше се стъмнило, когато освободих таксито на площад Мухаммад Али и продължих пеш към префектурата, където се намираше кабинетът на Нимрод. Все още не бях на себе си от светкавичния развой на събитията и се чувствах ужасно потиснат от безизходицата, до която водеше той. Бях изцяло под влиянието на предупрежденията и заплахите от последните няколко месеца, в които живеех само за един-единствен човек — Жюстин. Горях от нетърпение да я видя отново.

Магазините и заведенията бяха осветени, а пред бюрата за обмяна на валута се тълпяха френски моряци, които бързаха да превърнат своите франкове в храна, вино, коприна, жени, момчета или опиум — въобще всичко, което дарява забрава. Кабинетът на Нимрод се намираше в задната част на сива старомодна сграда навътре и под ъгъл спрямо шосето. По това време на деня вече изглеждаше пуста, пълна с безлюдни коридори и отворени кабинети. Всички чиновници си бяха тръгнали в шест. Бавните ми, неохотни стъпки отекнаха покрай празната будка на пазача до входа. Струваше ми се някак странно човек да се разхожда така свободно, без никой да го спре в сграда на полицията. В края на третия дълъг коридор стигнах до стаята на Нимрод и почуках. Отвътре се чуваха гласове. Кабинетът му беше просторен, дори бих казал, грандиозен в съответствие с неговия ранг, макар прозорците му да гледаха към гол двор, където цял ден кокошки кълвяха сухата прашна земя. Една-единствена палма с парцаливи листа стърчеше в средата и предлагаше малко сянка през знойното лято.

Отвътре никой не се обади, затова отворих вратата и прекрачих прага, ала едва влязъл, замръзнах на място; мракът и ярката светлина подсказваха, че в момента върви някаква прожекция. Оказа се, че това е само огромният епидиаскоп, който хвърляше върху отсрещната стена ярките, силно увеличени изображения от снимките, които самият Нимрод вадеше от един плик и пъхаше в апарата една по една. Все още като пиян, пристъпих напред и разпознах фигурите на Балтазар и

Кийтс във фосфоресциращия светъл кръг около машината — профилите им магнетично осветени от силната крушка.

— Добре — рече Нимрод, полуобърнат към мен, — настанете се. — И разсеяно побутна един стол към мен. Кийтс ми се усмихна, изпълнен със загадъчно задоволство и възбуда. Снимките, които разглеждаха с такова внимание, бяха направени именно от него с помощта на светкавица в къщата на Червони. При такова увеличение те приличаха на гротескни фрески, които ту се появяваха, ту изчезваха върху бялата стена.

— Виж дали ще можеш да помогнеш при идентифицирането — каза Нимрод и аз покорно обърнах лице към светлината, в която се бяха разточили силуетите на подлудели монаси, танцуващи лудешки танц.

— Не тази — обади се Кийтс. Бялата светлина на магнезия бе подпалила контурите на забулените фигури.

Увеличени до такава степен, снимките приличаха на някакъв нов вид изкуство — по-страховито и от виденията на самия Гоя. Сякаш нова иконография — изображения от дим и светкавици. Нимрод ги сменяше бавно, задържаше ги една по една.

— Без коментар ли? — питаше всеки път, преди да се пресегне към следващото увеличено факсимиле на действителността. — Без коментар ли?

За целите на идентифицирането фотографиите се оказаха съвършено безполезни. Осем на брой — страховити изображения на фестивала на смъртта, празнуван от сатири монаси в средновековна крипта, всяка като творение на маркиз Дьо Сад!

— Ето го онзи с пръстена — обади се Балтазар, когато петата снимка затрептя пред нас на стената. Една групичка от закачулени фигури, хванати за ръце, бясно се поклащаха, търкаляха се пред очите ни, беизразни като сепия или друго гротескно чудовище — от онези, които човек вижда в морските аквариуми. Очите им представляваха кухи, лишени от дълбочина цепки, веселостта им — пародия на всичко човешко. Така се забавляват инквизиторите в свободното си време! Кийтс въздъхна отчаяно. Една от фигурите бе сложила ръката си върху черния ръкав на друга фигура. Върху нея смътно белееше петънце, което би трябвало да е фаталният пръстен на Жюстин. Нимрод се

съсредоточи и взе да го описва, сякаш говореше на себе си, с изражението на човек, който отчита деленията на измервателен уред.

— Пет души, всичките маскирани... в близост до бюфета, вижда се единият му край... Но ръката? Дали е на Дьо Брюнел? Как мислите? — Втренчих се.

— Така изглежда — казах. — Жюстин носи пръстена си на друг пръст.

— Ха! — извика Нимрод победоносно и добави: — Това е важна информация. — Да, но кои бяха останалите фигури, които фотографската светкавица бе уловила напосоки от нищото? Заразглеждахме ги внимателно с втренчени в тях очи, а и те ни зяпаха безизразно през кадифените си цепки като снайперисти.

— Няма смисъл — рече Балтазар най-накрая и въздъхна, а Нимрод изключи бръмчащата машина. След един миг мрак обикновената електрическа светлина обля стаята. Бюрото му бе отрупано с изписани на машина листове, които чакаха неговия подпис. Без съмнение това бяха полицейски протоколи. Върху едно квадратно парче от сива коприна лежах няколко предмета, които имаха пряко отношение към терзаещите ни мисли — голямата игла за шапка с грозния син камък и пръстенът от слонова кост на моята любима, който дори и сега не можех да погледна, без нещо да ме пререже.

— Подпиши тук — каза Нимрод, като ми посочи листа, — след като прочетеш собствения си екземпляр. — Той се изкашля в шепата си и добави с нисък глас: — После можеш да вземеш пръстена.

Балтазар ми го подаде. Беше студен и по него още личеше прахът за отпечатьци. Избърсах го във вратовръзката си и го прибрах в джобчето за часовник на панталона си.

— Благодаря — отвърнах и седнах зад бюрото да изчета полицейския протокол, докато другите запалиха цигари и започнаха да разговарят с приглушени гласове. До изписаните на машина листове лежеше и друг, изпъстрен с нервния дребен почерк на генерал Червони. Това беше списъкът на хората, поканени да присъстват на карнавала, и той продължаваше да отеква с великолепната поезия на имената, които вече значеха толкова много за мен. Имената на александрийци. Чуйте:

Пиа дей Толомеи, Бенедикт Данжо, Данте Боромео, полковник Негиб, Тото дьо Брюнел, Уилмът Пиерфьо, Мехмед Адм, Поцо ди

Борго, Ахмед Хасан паша, Делфин дьо Франсо, Джамбулат бей, Алена Траша, Хадад Фахми Амин, Гастон Фипс, Пиер Балб, Жак дьо Гери, граф Банубула, Онуфрий Папас, Дмитри Рандиди, Пол Каподистрия, Клод Амарил, Несим Хоснани, Тони Умбада, Балдазаро Тривизани, Гилда Амброн...

Изчетох имената от списъка шепнешком, като след всяко прибавях мислено думата „убиец“, само за да видя дали двете се връзват. Чак когато стигнах до името на Несим, спрях и вдигнах очи към тъмната стена — за да си го представя и разгледам, както бяхме разглеждали прожектираните снимки. Още виждах онзи израз на лицето му, докато му помагах да се качи в огромната кола — странното дяволито сияние на човек, който си отдъхва след голямо изпитание.

ЧЕТВЪРТА ЧАСТ

XII

Въпреки сезона приморската част на Александрия бе обляна в светлина — удължените заоблени извивки на крайбрежния булевард се губеха в падналия ниско хоризонт; през хилядите осветени витрини на магазини и заведения хората на този европейски град изглеждаха като красиви тропически риби, насядали около маси, отрупани с чаши мастика, анасон или бренди. Загледан в тях (бях хапнал нещичко на обяд), изведнъж усетих глад и тъй като до срещата с Жюстин ми оставаше много време, влязох през блестящите врати на „Дайъмънд сутра“ и си поръчах сандвич с шунка и едно уиски. И отново, за кой ли път, когато драмата на външните събития е разрушавала емоционалния модел на всекидневието, започнах да виждам града с нови очи — да разглеждам създадените от човека форми и контури с безпристрастието на ентомолог, който изучава неизвестен вид насекоми. Ето я вечната надпревара и всеки участник в нея е погълнат от личните си занимания, любов, омраза и страхове. Жена брои пари върху стъклен тезгях, старец храни куче, арабин с червен фес придърпва завеса.

Задушлив пушек се извиваше в небето откъм малките моряшки кръчми по крайбрежието, където метални шишове, натежали от карантия и подправки, се въртяха монотонно напред-назад или пък тумбести, лъскави бакърени котли изпускаха изпод капациите си гореща, наситена с аромата на сепия и гълъби пара. Тук сервираха в сини канчета и хората се хранеха с пръсти, както правят и до днес на Цикладските острови.

Взех един разнебитен конски фойтон и сред звучния тропот на копита и шумните въздишки на морски вълни се отправих към Аврора. С пълни гърди поглъщах белезникавия сумрак и се мъчех да се отърся от вечните угризения и страхове, които не спираха да бушуват в главата ми — така неистови, че не сварвах да ги анализирам; под всичко това (като жаба под студен камък, като ветреца, който излиза само нощем) ужасът от мисълта, че самата Жюстин може да е заплашена от любовта, която „си дарявахме един на друг“,

продължаваше да ме разяжда отвътре. Взех да прехвърлям тази мисъл в главата си и да я оглеждам от всички страни, както затворник претегля възможностите за изход, притискайки с все сила залостената врата, която го държи в принудителна и непосилна робия; опитвах се да измисля някакъв изход от положението, което, така ми се струваше, можеше да доведе до смъртта ѝ, както и до моята.

Огромната кола вече ме чакаше, встрани от пътя, притихнала в мрака под пиперовите дървета. Тя тихичко ми отвори вратата и аз влязох, още вцепенен от собствените си страхове.

— Е — изпъшка шумно, с което изрази всичко, отпусна се в обятията ми и притисна топлата си уста в моята. — Отиде ли? Свърши ли всичко?

— Да.

Тя освободи амбреажа, малките камъчета изхвърчаха изпод колелата, автомобилът се гмурна в перления здрач и пое по крайбрежния път навътре в пустинята. Загледах се в изрязания ѝ семитски профил на фона на дрезгавата, пронизана единствено от фаровете светлина. Той принадлежеше толкова много на града, който сега виждах като серия от символи, простиращи се от нас чак до отсрещния край с неговите минарета, гълъби, статуи, кораби, монети, камили и палми; той живееше в хералдическа връзка с изнурения пейзаж, който го заобикаляше отвсякъде — примките на голямото езеро; така свързан с това място, както е сфинксът с пустинята.

— Пръстенът ми — каза тя. — Донесе ли го?

— Да. — Излъсках го още веднъж във вратовръзката си и го сложих на ръката ѝ. И съвсем неволно изтърсих:

— Жюстин, какво ще стане с нас?

Тя ме погледна намръщено като бедуинка, после се усмихна сърдечно.

— Защо?

— Не можеш да не виждаш. Трябва напълно да преустановим нашата връзка. Не мога да понасям мисълта, че теб те грози някаква опасност... Другото, което ни остава, е да отида направо при Несим и да му кажа всичко... — Какво по-точно? И аз не знаех.

— Не — отвърна ми тя с галовен глас, — не. Недей. Ти си англичанин... не би могъл току-тъй да престъпиш закона, нали? Ти не си като нас, не си един от нас. Освен това не можеш да кажеш на

Несим нищо, за което той не се досеща... Скъпи... — И Жюстин сложи топлатата си ръка върху моята. — Просто изчакай... просто ме обичай, най-вече това... а после ще видим.

Сега, когато си спомням тази сцена, си давам сметка, че тя вече е носела в себе си (невидима като плода на дете) смъртта на Пърсуордън; че целувките ѝ по моето лице всъщност са обсипвали запечатания в паметта ѝ образ на моя приятел — смъртната маска на писателя, който изобщо не я обичаше, дори гледаше на нея с презрение. Но такъв е демонът на любовта, че аз не бих се учудил, ако по някакъв неведом начин неговата смърт би обогатила нашата физическа любов, изпълвайки я с насладата на измамите, чрез които живее женският ум — тайните удоволствия и предателства, неизменна част от всяка човешка връзка.

И все пак от какво се оплаквам аз? Дори от тази полулюбов сърцето ми преливаше. По-скоро не аз, а тя имаше причина да се оплаква. Трудно е да се разберат тези неща. Дали още тогава не е планирала бягството си от Александрия? „Женската сила е такава — пише Пърсуордън, — че една целувка може да одухотвори живота на мъжа и да го преобърне...“ Но защо продължавам? Бях щастлив и така, седнал до нея, стигаше ми да усещам топлатата ѝ длан в ръката си.

Синята нощ се бе прошарила от звезди, а бдителната пустиня клечеше от двете ни страни като причудлив амфитеатър — подобно на празните зали на въздушен чертог от облаци. Тази нощ посърналата луна изгря късно и унило замъждука над изваяните от вятъра дюни. Въздухът не помръдваше.

— За какво си мислиш? — попита моята любовница.

За какво си мислех ли? За един откъс от Прокъл, в който се твърди, че Орфей властва над сребърната раса, под която разбира онези, които водят „сребрист“ живот; за камината на Балтазар, върху чиято лавица сред инструментите за чистене на лула и индийските статуетки от дърво на трите маймунки, които не виждат, не чуват и не говорят за ставащото зло, се намираше и една магическа пентаграма на Питагор. За какво си мислех ли? Зародишът в полупрозрачното си бледо було, скакалецът, приклепнал върху мустачките на житния клас, арабинът, който повтаря една и съща поговорка и тя още отеква в ума ми. „Паметта на човека е стара колкото човешкото нещастие.“ Пъдпъдъците от препълнения кафез плъзнаха бавно по земята, разляха

се като мед, без дори да помислят за бягство. Базарът на балсамите ухаеше на персийски люляк.

— Преди четиринайсет хиляди години — казах на глас — Вега в Лира е била Полярната звезда. Погледни къде свети сега.

Моята любима се обърна, дълбоките ѝ очи гледаха сърдито и аз отново видях дългите лодки, които плават към Фарос, приливът се надига, минаретата блестят от роса; звукът на слепия ходжа, който реве с гласа на къртица, пронизана от слънчевата светлина; поклащаш се керван от камили се тътри бавно, облян от светлината на собствените си фенери. Една арабка ми приготвя легло, разпухва възглавниците, докато заприличат на разбит белтък; един откъс от книгата на Пърсуордън, който гласи: „Те се гледаха в очите, съзнавайки, че нито младостта, нито силата им е достатъчна, за да предотврати раздялата.“ Когато Мелиса беше бременна, Амарил не можеше да извърши така желанието от Несим аборт заради нейната болест и слабостта ѝ сърце. „И без това може да умре“ — каза той, а Несим кимна рязко, взе си палтото и излезе. Ала тя не умря тогава, първо роди детето...

Жюстин ми цитира нещо на гръцки, но аз не знам откъде е:

*Пясък, рози, белите скали
на Александрия, маяци за моряка,
полегналите дюни, що изсипват
пясък във водата и вода във пясъка,
но не във виното на тъжното изгнание,
което багри въздуха, през който се излива,
или гласът, обагрил мисълта
с арабска песен: „Кораб без платна!
Жена е без гърди. Единствено, единствено това.“*

Тръгнахме да се разхождаме между дюните, хванати за ръка, бавно, като насекоми, докато стигнахме Тапосирис с порутените колони и капители, разпръснати сред древните, белязани от времето фарове и брегови знаци. („Реликвите на чувствата — казва Колридж — могат да съществуват неопределено време в латентно състояние, и то в съвършено същия порядък, в който са оставили своите следи.“) Да, но

порядъкът на въображението не е този на паметта. Подухна морски бриз откъм гръцкия архипелаг. Морето беше гладко като детска буза. Само в периферията се вълнуваше и въздишаше. Топлите целувки си остават навътре, ампутирани в началото и края, съществувайки сами за себе си, подобно на нежните полупрозрачни листица от роза или папрат, притиснати между кориците на стари книги — единствени и неувяхващи като спомените за града, който представляват и който извикват в съзнанието: звън от забравена карнавална китара, отекващ в тъмните улици на Александрия, докато трае тишината...

Виждам всички нас, но вече не като мъже и жени, личности, подпухнали от собствените си деяния на забрава, глупост и измама, а като създания, несъзнателно превърнати в част от пейзажа, заровени до кръста сред руините на един-единствен град, потопени в неговите стойности; подобно на онези същества, за които Емпедокъл пише: „Самотни крайници се лутаха в търсене на своята половинка“, и на друго място: „И така сладкото прегръща сладкото, горчивото се втурва към горчивото, киселината се слива с киселина, топлината се гуши в топлината. «Все членове на един град, чиито действия са извън кръга на заговорите и интригите: александрийци.»“

Жюстин се е излегла върху срутена колона в Тапосирис, чернокосата ѝ глава тъмнее на фона на въздишащата вода, морският бриз си играе с къдриците ѝ: „В целия английски има само един израз, който ми говори нещо: изразът «от незапомнени времена».“

Погледната през своенравния филтър на паметта, колко далечна ми изглежда онази забравена вечер. Колко много неща щяхме тепърва да преживеем всички ние, докато стигнем до големия лов на патици, който така рязко и ненадейно ускори финалния обрат, както и изчезването на самата Жюстин. Но всичко това принадлежи на една друга Александрия — онази, която създадох във въображението си и която обемистото Междуредие на Балтазар не разруши, но промени до неузнаваемост.

„Да вместиш действителността — пише Балтазар, — това е единственият начин да останеш верен на Времето, защото във всеки миг на Времето възможностите са безкрайни по множественост и разнообразие. Животът се свежда до направения избор. Вечната резервираност на ума и вечните възможности за избор.“

Сега, от отдалечеността на моя остров виждам всичко в неговата двойственост, във взаимното преплитане на фактите и измислицата, но най-вече го виждам по съвсем нов начин; докато препрочитам и преработвам действителността в светлината на онова, което знам, аз с удивление откривам, че и моите чувства са се променили, възмъжали са, задълбочили са се. Тогава разрушението на моята лична Александрия може би е било необходимо („по предмета на едно истинско произведение на изкуството няма плоска повърхност“); може би дълбоко заровен под всичко това лежи кълнът на истината — плодоползвателят на времето, — който, ако мога да го усвоя, ще ме придвижи малко по-напред в онова, което е всъщност търсене на моя истински „аз“. Ще видим.

XIII

„Клия и нейният стар баща, когото тя обожава. Беловлас, с изправена стойка и очи, пълни с напрежение и тревога за младата неомъжена богиня, която е отгледал. Веднъж в годината, в навечерието на Нова година, двамата танцуват в хотел «Сесил» — бавно, тържествено и грациозно. Той се носи в ритъма на валса като курдисано човече.“ Някъде някога съм написал тези думи. Те ми припомнят друга картина, други събития.

Старият учен идва и сядва на моята маса. Има особена слабост към мен, не знам защо, но с мен винаги разговаря с известна шеговитост, дори притеснителност, докато двамата наблюдаваме как красивата му дъщеря се носи край нас в обятията на поредния обожател — така изящна, така уравновесена.

— Още прилича на ученичка... или на художничка. Тази вечер откри петно от вино върху наметалото си и затова си сложи отгоре мушамата, а в джобовете си намери бонбони, които веднага изяде. Какво ли щеше да каже майка ѝ на това, ако беше жива.

Продължихме да прием и мълчаливо да наблюдаваме цветните лампички, които мъждукаха сред танцуващите двойки. Той рече:

— Чувствам се като стар сводник. Все се оглеждам да ѝ намеря подходящ жених... Нейното щастие е толкова важно за мен, че... от много намесване май всичко ще разваля... въпреки това не мога да оставя нещата на собствения им ход... през изминалите години успях и зестра да ѝ събера... Парите вече ме парят, ще прогорят джобовете ми... Щом видя някой приятен англичанин като теб, първата ми работа е да му кажа: „За бога, вземи я и се грижи за нея.“... Горчиво удоволствие бе това да я отгледам без майка. Да. Няма по-голям глупак от стария глупак.

И той тръгна сковано към бара с усмивка на уста. Малко покъсно същата вечер Клия дойде и седна до мен в сепарето, като си вееше с ветрило и се усмихваше.

— Още петнайсет минути до полунощ. Бедната Пепеляшка. Трябва да прибера татко у дома, преди да е ударил часът, за да не

изпусне от съня си за красота.

После се разприказвахме за Амар, чието дело за убийството на Дьо Брюнел бе приключило същия следобед с признаването му за невинен поради липса на преки доказателства.

— Знам — рече Клия тихо. — И се радвам. Това ми спести угризенията на съвестта. Не мога да си представя какво щях да правя, ако го бяха осъдили. Нали разбираш, аз знам, че той не го е направил. Защо ли? Ами защото, скъпи мой, знам кой го е направил и защо...

— Тя присви прекрасните си очи и продължи: — Една александрийска история — да ти я разкажа ли? Само ако обещаеш да я запазиш в тайна. Обещавах ли? Зарови я надълбоко заедно с отиващата си година, с всичките ни нещастия и безразсъдства. Те сигурно и при теб изобилстват, нали? Добре. Слушай тогава. В нощта на карнавала си бях легнала и си мислех за една картина — голямата картина на Жюстин. Беше изцяло сбъркана, но не можех да разбера къде точно. Подозирах, че главно в ръцете — тези мургави красиви ръце. Бях уловила начина, по който имаше навика да ги поставя в скута си, ала нещо в самата композиция ме дразнеше; и изведнъж тази неудача взе да ме тревожи — месеци след като бях приключила картината. Не знам защо. И тогава си казах: „Трябва пак да помисля върху тези ръце“ и преместих картината от ателието в стаята си, където я опрях на стената. Да, но и това не помогна; цяла вечер стоях, пуших и скицирах ръцете по памет в различни положения. Не се получаваше и не се получаваше. Тогава си помислих, че сигурно е заради онзи ужасен византийски пръстен, който носеше. Така или иначе, трескавото ми мислене не помогна с нищо, затова в полунощ зарязах всичко и си легнах. Продължих да пуша в леглото, а котката заспа в краката ми.

От време на време групички хора минаваха шумно по улицата, пееха или се заливаха от смях, но полека-лека градът се изтощи, животът се изцеди от вените му, защото ставаше късно.

Изведнъж, наред спусналата се тишина, долових шум от бягащи стъпки. Никога не бях чувала човек да тича толкова бързо, толкова леко. Само опасност, ужас или нещастен случай могат да подгонят някого с такава скорост, помислих си аз, докато стоях заслушана в бесния бяг. Без да намаляват лудешката си скорост, стъпките поеха по улица „Фуад“ и завиха при „Свети Сава“. Приближавайки, ставаха все

по-отчетливи. Прекосиха улицата, спряха, после минаха на тротоара откъм моята страна. След миг звънецът на входа прониза тишината.

Изправих се в леглото стресната, светнах лампата и погледнах часовника. Кой можеше да бъде по това време? Докато стоях и се колебаех какво да направя, звънецът проехтя отново: продължително, настоятелно звънене. Добре де! Нощем изключвам лампата пред входната врата, затова не можех да видя кой е, без да сляза долу и да проверя. Наметнах пеньоара си, пъхнах малкия пистолет в джоба му и отидох да отворя. Върху стъклото на вратата се открояваше черният, пътен силует на мъж. Отстъпих леко назад. „Кой е?“

Мъжът се беше притаил като прилеп в единия ъгъл на вратата. Дишаше тежко — виждах го по вълнението на гърдите му, въпреки че звук не издаваше. Носеше домино, но качулката му бе отметната назад, затова успях да видя лицето му на светлината на уличната лампа. Разбира се, бях много изплашена. Имаше вид на човек, който всеки момент може да припадне. Трябваше ми известно време, преди да се сетя името на това грозно лице с ужасната заешка устна. Тогава се успокоих, ала краката ми изтръпнаха. Знаеш ли кой беше? Косата му се бе сплъстила от потта, а в сумрака очите му изглеждаха огромни — сини и детски. Разбрах, че това е онзи странен брат на Несим — същият, дето почти никой никога не виждаше. Наруз Хоснани. Истински подвиг за паметта ми, защото си го спомнях съвсем бегло от времето, когато веднъж Несим ме заведе да поюздим в тяхното имение. Можеш да си представиш колко се разтревожих, като го видях в това състояние, най-ненадейно цъфнал пред входа ми, и то посред нощ.

Не знаех какво да кажа. Той самият се опитваше да учлени нещо, но никакви думи не се получаваха. Сякаш в устата му се блъскаха едновременно най-малко две изречения, като патрони в дулото на пушка, и нито едно не искаше да даде път на другото. Залитна напред към мен и запелтечи нещо неразбираемо, а ръцете му, увиснали почти до коленете, придаваха на силуета му маймунски вид. Изграчи нещо насреща ми като крякаща жаба. Не се смей. Видът му беше страшен. После си пое шумно дъх, овладя мускулите на лицето си и се обади с тънък кукленски глас. „Дойдох да ти кажа, че те обичам, защото токущо убих Жюстин.“ За миг реших, че се шегува. „Какво?“ — на свой ред изпелтечих аз. Той повтори изреченото още по-тихо, почти шепнешком, ала механично, като дете, което повтаря заучения урок.

„Дойдох да ти кажа, че те обичам, защото току-що убих Жюстин.“ После додаде с дълбок глас: „О, Клия, ако знаеше мъката ми.“ Изхълца и падна на колене в антрето, стисна края на пеньоара ми и остана с наведена глава, докато сълзите му се стичаха по носа.

Не знаех какво да правя. Бях едновременно ужасена и отвратена, въпреки това не можех да потисна съжалението си към него. От време на време изплакваше неутешимо, както плаче женска камила или може би като някоя скрибуцаща детска играчка. Никога преди или след това не съм чувала подобен звук. Треперенето му се предаде и на мен посредством края на пеньоара ми, който продължаваше да държи с два пръста. „Изправи се“ — казах му аз най-накрая. Той вдигна глава и изкроя дрезгаво: — „Кълна се, не исках да го сторя. Всичко стана за миг. Тя ми пусна ръка, Клия, налетя ми. Отвратително. Съпругата на собствения ми брат.“

Не знаех как да реагирам на това. Наистина ли бе сторил нещо на Жюстин? „Качи се горе — казах, като продължавах да стискам малкия си пистолет, защото тръпки ме побиваха от израза на лицето му. — Стани!“ Той се изправи послушно и ме последва по стълбите, но докато се изкачваше, често се подпираше на стената и си мърмореше нещо под носа, май името на Жюстин, макар че то звучеше повече като „Джъстис“.

„Влез, трябва да се обадя по телефона“ — казах му и той продължи след мен слепешката, после се спря до вратата и остана така известно време, докато очите му привикнат със светлината. Тогава видя портрета и възкликна: „Тази еврейска лисица изяде живота ми“, и няколко пъти удари по бедрата си със свити юмруци. После покри лицето си с ръце и си пое дълбоко въздух. Останахме така, втречени един в друг, докато аз премислях какво мога да направя. Знаех, че всички са у Червони за бала. Реших да се обадя там, за да проверя доколко е верен неговият разказ.

Междувременно Наруз разтвори пръсти и ме погледна през тях. После рече: „Дойдох само да ти кажа, че те обичам, преди да се предам на брат си. — И разпери ръце в жест на пълна безпомощност: — Това е всичко.“

Колко отвратителна, колко нечестна е любовта! Ето, кой знае откога аз съм била обичана от същество — не бих казала дори себеподобно, — за чието съществуване не съм и предполагала. С всяко

вдишване съм му причинявала страдание, без дори да подозирам. Как се бе случило всичко това? Не е зле и ти да се замислиш за този звяр и неговата порода. Чувствах се едновременно бясна, отвратена и огорчена. Като че му дължах извинение, въпреки че в същото време бях обидена от това натрапване на любов, която никога не съм търсила.

Наруз приличаше на човек със силна треска. Зъбите му тракаха и целият трепереше. Дадох му чаша коняк, която гаврътна на един дъх, след което му налях втора — по-голяма. Като изпи и нея, той бавно се отпусна и седна на килима, свивайки крака под себе си, както правят арабите. „Така е по-добре — прошепна, огледа стаята с тъжен поглед и добави: — Значи тук живееш ти. От години копнея да видя това място. Колко пъти съм се опитвал да си го представя.“ После се намръщи и среса косата си назад с пръсти.

Обадих се в къщата на Червони и попаднах на Несим. Разпитах го тактично, без нищо да издавам. Ала по всичко личеше, че нищо лошо не се е случило, макар да не виждаше Жюстин в момента. Била някъде на дансинга. Наруз изслуша всичко това с изцъклени, озадачени очи, сякаш не вярваше на ушите си. „Тя трябва да се срещне с останалите след десет минути. Изпий питието си и изчакай, докато се обади. Тогава ще можеш да се увериш, че е станала някаква грешка.“ Той затвори очи като при молитва.

Седнах на канапето срещу него и не знаех какво да кажа. „Какво по-точно се случи?“ — попитах го. Изведнъж очите му се присвиха и станаха малки, подозрителни. Той въздъхна, наведе глава и прокара пръст по шарките на килима. „Не е за твоите уши“ — прошепна с треперещи устни.

Стояхме и чакахме, докато най-ненадейно и за мое най-голямо притеснение и отвращение той заговори за любовта си към мен, но с тон на човек, който говори на себе си. Сякаш забрави, че съм в стаята, нито веднъж не вдигна очи да ме погледне. Обзе ме онзи угнетителен ужас, който винаги ме връхлита, когато съм желана или обичана, без да мога да отговоря на чувствата. Не знам защо, но се срамувах, като гледах това грозно, зацапано със сълзи лице, може би защото не бях в състояние да усетя никакъв трепет на съчувствие в сърцето си. Той продължаваше да седи върху килима като огромна кафява жаба и да говори; като излязъл от пещера троглодит. Какво можех да направя? „Кога си ме виждал?“ — попитах го. Беше ме виждал само три пъти в

целия си живот, въпреки че нощем често минавал под прозореца ми, за да зърне дали свети. Изругах наум. Колко нечестно. С какво бях заслужила тази гротескна страст.

Но ето че дойде и миг на отдих. Телефонът иззвъня и той потрепери подобно на булдог, като чу неподражаемия дрезгав глас на жената, която смяташе, че е убил. Според нея всичко беше наред, вече си тръгвали за вкъщи с Несим. У Червони обаче балът продължавал с нестихваща сила. Пожелах им „лека нощ“ и в същото време усетих как Наруз сграбчва чехлите ми и започва да ги целува от благодарност. „Благодаря ти. Благодаря ти“ — не спря да повтаря той.

„Хайде, стига! Стани! Време е да си вървиш у дома.“ Вече се чувствах ужасно изтощена. Посъветвах го да се връща право вкъщи и на никого да не разказва тази история. „Изглежда, всичко е плод на твоето въображение“ — казах аз, а той ме погледна с уморена, но лъчезарна усмивка на лицето.

Заслиза бавно и тежко по стълбите пред мен, личеше си, че още не може да се съвземе от преживяното, ала истерията го бе напуснала. Отворих външната врата и той отново се опита да изрази нечленоразделната си благодарност и привързаност. Сграбчи ръцете ми и ги обсипа със страстни, влажни, космати целувки. Пфу! Още ги усещам. А после, преди да изчезне в нощта, промълви тихо, усмихнато: „Клия, това е най-щастливият ден в моя живот, защото те видях, докоснах и влязох в малката ти стая.“

Клия отпи от чашата си, кимна замислено и с тъжна усмивка се загледа в празното пространство. След това сведе очи към загорелите си ръце и потрепери.

— Пфу! Тези целувки — измънка тя под носа си и несъзнателно взе да търка ръцете си, обърнати с дланите нагоре, в плюшените странични облегалки на стола, сякаш се мъчеше веднъж завинаги да изтрие въпросните целувки, да заличи спомена за тях.

В този миг оркестърът засвири песен на Пол Джоунс (може би същата, под звуците на която Арнаути бе срещнал Жюстин) и топлата, осветена галерия от лица се разлюля, раздвижи се, разстла се и центърът на мрака се изпъстри с розова плът, разноцветни материи и бижута. Огромната, неприветлива бална зала грейна и палмите се раздвоиха в потрепващия образ на огледалата; светлината се процеждаше през прозорците, устремена натам, където лунните лъчи я

очакваха търпеливо в пустата градска градина и отвъд нея — на магистралата, и още по-нататък, където неспокойните води на пристанището се люшкаха с проблясващ, бездушен плисък.

— Хайде — обади се Клия, — не ми казвай, че не участваш в такива игри. Защо предпочиташ да стоиш настрана и да ни изучаваш?

Докато оглеждах прекрасните лица навред, които не спираха да се движат сред блясъка на бижута и коприни, аз си мислех за онези александрийци, за които разнообразието на преживяванията не означаваше нищо друго освен добавка към общия сбор от безкрайно познание, събирано под напора на светското отегчение. Всички се въртяхме в безкраен танц върху дансинга, жените следваха слепешката движението на звездите, на земята; а после внезапно, като след обявяване на война или излизане от утробата, настъпваше тишина, последвана от вик: „Поканете дамите.“ И светлините започваха да пулсират с багрите на целия спектър чак до лилавото, валсът се лееше. В отсрещния сумрачен край на залата зърнах за миг Несим и Жюстин, които танцуваха заедно, гледаха се в очите и се усмихваха. Красивата ѝ ръка почиваше върху рамото му. На пръста ѝ още се мъдреше онзи голям пръстен, взет от гроба на младия византиец. Животът е кратък, изкуството вечно.

Бащата на Клия танцуваше с нея — сковано и щастливо, като курдисана играчка; той целуна талантливата ѝ ръка, която и Наруз бе обсипвал с противните си целувки през онази вече забравена вечер. Дъщерята е по-скъпа от съпругата.

„Отначало — пише Пърсуордън — търсим да запълним празнотата на собствената си личност с любов, и за кратък миг се радваме на илюзията за цялост, за пълнота. Ала това е само илюзия. Защото странното създание, което смятаме, че ще ни приобщи към света, в крайна сметка успява да ни откъсне от него. Любовта свързва, после разделя. А как иначе ще израснем?“

Как иначе наистина? Но успокоен, че най-накрая съм отново сам, тръгвам опипом обратно към тъмния ъгъл, където празните столове на пируващите стърчат като безплодни житни класове.

XIV

В началото на лятото получих писмо от Клия, с което тези кратки спомени от Александрия може би трябва да завършат. То беше свършено неочаквано.

Ташкент, Сирия

„Твоето писмо, така неочаквано след мълчание, което се опасявах, че ще продължи вечно, ме последва по пътя ми от Персия до тази малка къща, кацнала високо на хълма сред кедри и борове. Наела съм я за няколко месеца, за да изпробвам ръката и четката си с тези странни планини — скали с ручей кристална вода и средиземноморски цветя. Гургулици денем и славеи нощем. Каква свежест след онзи прахоляк! Колко време мина оттогава? О, скъпи ми приятелю, знай, че треперех, докато отварях плика. Защо ли? Страхувах се, че онова, което имаш да ми кажеш, ще ме върне против волята ми към стари, отдавна изоставени от мен места и картини; старите обиталища на личността, дето навремето принадлежаха на александрийската Клия, която ти познаваш, ала тя вече не е същата или поне не изцяло. Променила съм се. Сега съм нова жена и със сигурност нова художничка, все още неукрепнала и срамежлива — като рогцата на охлюв, — но нова. Един цял свят на преживявания стои между нас... Откъде би могъл да знаеш всичко това? Пишейки, сигурно ще си мислиш за старата Клия, старата Клия; и тогава какво ли бих могла да ти отговоря? Оставих твоето писмо настрана, за да го прочета тази вечер на спокойствие. То ме трогна и аз не мога да не отговоря: ето го — моето писмо, писано дълго време, в различни промеждутъци, след рисуване, или преди лягане, когато запалвам малката си печка и си приготвям вечеря. Днес е хубав ден да започна с него, защото вали — целият планински склон се е разшумял от

дъжда и от придошлите потоци. Дърветата са като живи от плъзналите по стволите им огромни охлюви.

Значи Балтазар те е смутил с неговите обезпокоителни нови сведения. Не съм сигурна, че одобрявам постъпката му. За теб това може и да е добре, но едва ли е така за книгата или книгите, които, според мен, трябва да ни поставят в особено положение спрямо действителността. Искам да кажа, че трябва да приличаме по-скоро на «герои», отколкото на човешки същества. Права ли съм? И защо, питаш ме ти, никога не съм ти казала нищичко за нещата, които сега вече знаеш. Такива неща не се казват, както знаеш, никога! Като страничен наблюдател, който е на еднакво разстояние от двама приятели или любовници, човек винаги се разкъсва от чувства, които му пречат да се намеси, да повлияе и затова никога не го прави. И правилно. Как бих могла да ти кажа онова, което ми беше известно за Жюстин, или, ако искаш да знаеш, това как гледах на твоето непочтително отношение към Мелиса? Моето истинско съчувствие и към трима ви изключваше подобно нещо. Що се отнася до любовта, тя е толкова парадоксално и самомнително създание и така задоволителна сама по себе си, че едва ли би се повлияла от намесата на чужди истини. Сега вече съм сигурна, и ако вникнеш в чувствата си, ти също ще се увериш в това, че обичаше Жюстин *повече*, само защото не ти беше вярна! Курвата — това е истинската любимка на мъжете, както веднъж ти казах, и ние сме родени да обичаме онези, които ни нараняват. Права ли съм? Освен това моята привързаност към теб също ме възпираше. Ревнувах те като писател — и като писател те исках за себе си, исках да те запазя. Разбираш ли?

Сега вече нищо не мога да направя, за да ти помогна — искам да кажа, да помогна на твоята книга. Ти или ще трябва да пренебрегнеш сведенията, които Балтазар така подличко ти е пробутал, или, както сам се изразяваш, да «преработиш действителността».

Казваш, че си бил несправедлив спрямо Пърсуордън; така е, но това няма никакво значение. Той бе също толкова несправедлив към теб. Без да знаете, и двамата се срещнахте у мен! Като писатели. Единственото нещо, за което съжалявам, е, че той не успя да довърши «Бог е шегаджия» според плана си. Това е голяма загуба, макар че тя не може да накърни постиженията му. Според мен ти съвсем скоро ще добиеш същата самоувереност — може би чрез този прокълнат наш град, Александрия, към който ние най-много принадлежим, когато най-силно го мразим. Между другото у мен има едно писмо на Пърсуордън относно липсващия том, което отдавна пазя като талисман. То ми помага не само да опреснявам спомените си за него, но ми вдъхва и сили, когато изпадна в творческа депресия. (Сега трябва да отида до селото, за да купя яйца. Довечера ще го препиша, специално за теб.)

По-късно същия ден. Ето писмото, за което ти споменах — грубо и критикарско, ала съвсем в стила на нашия приятел. Не вземай прекалено на сериозно забележките му по отношение на теб. Той се възхищаваше от теб и вярваше в теб — така ми каза веднъж. Нищо чудно да ме е излъгал. Както и да е, ето писмото.“

„Хълмът на лешоядите“, Александрия

„Скъпа Клия,

Каква приятна изненада да намеря твоето писмо, което ме очакваше тук. Благодаря ти, моя снизходителна читателко — не за упреците или похвалите (и едните, и другите са еднакво неприятни), а затова, че те има — предана и наблюдателна, същински читател между редовете, където е мястото на истинското писане! Току-що пристигам от кафенето «Ал Актар», там трябваше да изслушам един отегчителен разговор на тема «романът» между Дарли Желанието, Кийтс и Помбал. Говорят, сякаш всеки роман не е *sui generis* — всичко ми се струва ужасно

безсмислено, особено когато Помбал прави своите обобщения относно *les femmes* като отделна раса; защото в крайна сметка не отношенията в семейството са тези, които имат значение. А онзи, Желанието, той пък твърди, че Изкуплението и Първородният грях били новите теми и че съвременният писател... Уф! Избягах, почувствах се като праисторически писател, пък и нямах никакво желание да строя пясъчни кули заедно с тях.

Сигурен съм, че един ден Желанието ще напише прекрасен роман за Първородния грях и ще бъде отрупан с похвали, които аз ще си повтарям наум, че са незаслужени. Всъщност мисълта за неговата бъдеща слава ме доведе до такова отчаяние, че реших да нахълтам в някой публичен дом и веднага да изкупя моето съвсем не първородно чувство за грях. Но се оказа, че е много рано, пък и усетих, че мириша на пот, тъй като денят беше ужасно горещ. Ето защо се върнах в хотела да си взема един душ, да си сменя ризата и тогава намерих твоето писмо. Видях, че в бутилката е останало малко джин, и тъй като не знаех накъде ще ме отведе вятърът по-късно, реших да поостана до шест, когато публичните домове отворят, и да ти отговоря на писмото.

Въпросите, които ми поставяш, скъпа моя Клия, са същите, които си задавам и аз. Трябва да си ги доизясня, преди да се заема с последния том, където искам преди всичко да комбинирам, да разреша и хармонизирам напрегнатите отношения, създадени дотук. Искам да завърша с... утвърдителен тон — но не във философския, нито религиозния смисъл на думата. А утвърждение, което ще има мекотата на любовна прегръдка и безмълвието на влюбените. Трябва да внуша усещането, че светът, в който живеем, се основава на нещо много просто, което не бива да се преувеличава, нито да добива мащабите на космически закон — а е така обикновено като жест на нежност, като онази, да речем, съществуваща още в първобитните отношения между животното и растението, между дъжда и почвата, семената и дърветата, човека и

Бога. Това са отношения толкова крехки, че лесно могат да рухнат под напора на любознателния ум и *conscience*^[47] във френския смисъл на тази дума, която, разбира се, има своите права и свое поле за разгръщане. Предпочитам да мисля за собственото си творчество само като за люлка, в която философията ще може да се приспи с палец в устата. Какво ще кажеш за това? В края на краищата тя не е онова, от което най-много се нуждаем на този свят, а това, което описва неговите явления, ала в чист вид, без примеси. Помълчи за малко и ще усетиш, ще разбереш нежността, за която говоря, а не силата, нито славата; и със сигурност не Милосърдието, тази вулгарна измишльотина на еврейския ум, който може да си представи човека единствено като пълзящо под камшика същество. Не, защото нежността, която имам предвид, е напълно лишена от милосърдие! «Закон сама по себе си», както се казва. Освен това човек не бива да забравя, че при изговаряне истината се преполовява. И все пак в тази последна книга аз трябва да кажа, че за човека има място и надежда в границите на един прост закон; и аз като че ли виждам човечеството как постепенно приобщава към себе си необходимото познание единствено с помощта на своята наблюдателност, не разум, и един ден тя може да му помогне да живее според тази идея — истинският смисъл на «неограничената радост». А възможно ли е радостта да бъде друга? Това ново същество, което ние, хората на изкуството, сме се втурнали да ловим, няма толкова да «живее», колкото, като самото време, просто ще «минава». По дяволите, трудно ми е да обяснявам такива неща. Може би ключът към всичко е смехът, шегаджийството на Бога. В края на краищата именно сериозните са онези, които нарушават душевния мир със своите чудатости — като Жюстин. (Чакай, да си наля един джин.)

Смятам, че всички ние трябва да стоим настрана от онези големи, преувеличени слова като Красота, Истина и така нататък. Ти как мислиш? Всички сме еднакво глупави и слабоумни, стане ли дума за живота на всекидневието, и

в същото време направо гиганти, когато трябва да се произнесем по въпросите на вселената. *Sufflaminandus erat*^[48]. И аз като теб имам два взаимно свързани проблема: моето изкуство и моят живот. В живота си съм някак нерешителен, дрипав и опърпан, но в изкуството си съм свободен да бъда такъв, какъвто най-много искам да изглеждам — човек, който може да внесе решителност и хармония в живота на умиращите край него. В изкуството, всъщност чрез изкуството, аз искам да постигна себе си, като се отърсвам от творбата, която е без значение, както змията се изхлузва от кожата си. Може би затова дълбоко в себе си писателите предпочитат да ги обичат заради творчеството им, а не заради самите тях — не съм ли прав? Но това предполага и една съвсем различно устроена жена. А къде е тя?

Ето, скъпа ми Клия, някои от мислите, върху които си блъска главата твоят всезнаещ приятел — класическата глава и романтичната глава на Лудвиг Пърсуордън.

Уф! Вече е късно и маслото в лампата е на свършване. За тази вечер стига. Може би утре, след като си напазарувам и ако съм в настроение, ще продължа да дописвам писмото; ако ли пък не съм — няма. Умнико, колко по-добре би било, ако можехме да си *поговорим*. Складирали съм в себе си цели разговори, които стоят неизползвани! Това е може би единствената истинска липса, от която човек страда, когато живее сам; разсъжденията на един приятел, които да съпоставиш със собствените си, просто за да видиш доколко и дали си подходящи! По необходимост самотниците се превръщат в автократи, а техните преценки *ex cathedra*^[49] — в самата същност на нещата: а това може би не е много добре за произведението на твореца. Ала тук най-накрая ще се спогодим — ти на твоя остров, който е само нещо като метафора, подобно пещта на Декарт, нали?; и аз в моята приказна колибка в планината.

Миналата седмица между дърветата изскочи един мъж, също художник, и сърцето ми заби необичайно бързо.

Усетих внезапно желание да се влюбя, като по всяка вероятност съм разсъждавала така: «След като съм се откъснала напълно от света и сред дивата пустош откривам друг човек, то той би трябвало да е онзи, който е предопределен от съдбата да споделя моята самота, доведен точно до това място от невидимата сила на копнежа, специално белязан за мен.» Самозаблуди на сърцето, капани, които човек сам си поставя, вечно измъчван от желанието да бъде обичан! Веднъж Балтазар каза, че умее да предизвиква любов под формата на контролиран експеримент, и то чрез едно-единствено действие: по-точно като каже на всеки от двама души, които никога не са се виждали, че другият умира от желание за среща, че той не бил виждал по-обаятелна личност и така нататък. Това според него било безотказен начин да ги накараш да се влюбят един в друг: и те винаги се влюбвали. Какво ще кажеш за това?

Във всеки случай моите опасения успяха да ме спасят от младежа, който, признавам, беше красив, интелигентен и със сигурност щеше да ми подежда добре като любовник — макар и само за едно лято, поне така си мисля. Но когато видях *картините* му, сърцето ми изстина, отдръпна се и отново се сви в себе си; по тях познах цялата му личност, както човек познава по почерк или лице. Видях слабост и нищета на духа, както и способност за злодеяния. Начаса се сбогувах с него. Клетият младеж продължи да повтаря: «Обидих ли ви с нещо, казах ли нещо нередно?» Какво можех да отвърна — защото той с нищо не можеше да промени «обидата», можеше само да я изживее, да я нарисува; но дори и това предполагаше да осъзнаеш онова, което носиш у себе си.

Върнах се в моята колибка, заключих се и си отдахнах. Посред нощ той дойде и се опита да отвори вратата. Аз му извиках: «Махай се!» и той си отиде. На следващата сутрин го видях да се качва на автобуса, заминаваше си, но аз не си направих труда дори да му помахам за «сбогом». Точно обратно, с учудване се улових,

че си подсвирквам весело, почти затанцувах по пътя през гората към града, където трябваше да пазарувам. Чудесно е, когато човек успее да победи предателското си сърце. Щом се върнах, едва прекрачила прага, хванах четката и започнах да рисувам същата картина, която вече от месец не ми се удаваше; сега обаче пътищата към нея бяха разчистени, играта в отношенията — изкристализирала. Загадъчните бариери бяха паднали. Кой може да отрече, че всичко това стана възможно благодарение на нашия приятел художник и на любовната афера, която не се състоя? Дори и сега си тананикам, докато ти пиша тези редове...

По-късно: отново изчитам твоето писмо. Чудя се, защо се отнасяш така към смъртта на Пърсуордън? Това ме озадачава, защото ми изглежда грубо и просташко. Не е твое право, нито мое, да осъждаш подобно нещо. Всичко, което можем да кажем, е, че изкуството му прескочи бариерата. Останалото си е лично негова работа. Трябва не само да уважаваме правото му на личен живот, но и да го браним от безчувствените сеирджии. В края на краищата това са си лично негови тайни, а онова, което ние сме виждали, е било само артистичната му наметка (подобно на собствения му герой, стария Пар, безнадеждния сладострастник от втория том, който в крайна сметка се оказва, че е човекът, изрисувал спорния стенопис на Тайната вечеря — спомняш ли си?)

По подобен начин и Пърсуордън отнесе тайната на всекидневното си съществуване заедно със себе си в гроба и ни остави само книгите си, за да им се възхищаваме и да се чудим над епитафа му: «Тук почива един самозванец от Изтока.»

Не, не, смъртта на твореца е нещо непристъпно. Човек може само да се усмихне и да сведе глава.

Що се отнася до Скоби, прав си в това, което казваш. Ужасно се разстроих, когато Балтазар ми съобщи, че е паднал по стъпалата на пристанището и се е убил. Да, аз взех неговия папагал, в който, между другото, се бе вселил

духът на стареца и остана там дълго време. Възпроизвеждаше с неимоверна точност начина, по който сутрин Скоби се събуждаше и запяваше: «*Taisez-vous, petit babouin*»^[50] (спомняш ли си?), умееше да имитира дори и злоещото изпукване на старческите му кокали, когато се надигаше от кревата. Но щом след време споменът за него постепенно заглъхна, като изгъркана плоча, той взе да го прави все по-рядко и по-неубедително. Сякаш самият Скоби потъна в тишина: предполагам, че точно така умира човек за приятелите си и за света, като се износва полека-лека, подобно на старомоден танц или отколешен философски разговор под градинската череша. И се връща обратно в безмълвието. След време птицата взе да чезне и един ден умря със завряна под крилото си глава. Беше ми мъчно, но и радостно.

За нас, живите, проблемът е от съвършено различен порядък: как да впрегнем времето, за да си изработим стил на сърцето — или нещо от този род. Само се опитвам да го изразя с думи. Не да насилваме времето, както правят слабите натури, защото това причинява себепоразяване и объркване, а да впрегнем неговия ритъм и да го накараме да работи в наша полза. Пърсуордън обичаше да казва: «Бог дава на нас, творците, решителност и тактичност»; на което самата аз бих отвърнала с едно най-чистосърдечно: Амин, дай Боже!

Сигурно вече си си помислил, че съм се превърнала в опърничава и упорита стара мома. Може и така да е. Какво значение има, щом човек ще научи нещо за себе си?

Остава ни толкова малко време; новините, които идват от Европа, стават все по-лоши с всеки изминал ден. Нещо есенно витае във въздуха, като че всички са се юрнали към напълно непредсказуемото бъдеще. И ръка за ръка с това усещане, аз чувствам как нишките, така да се каже, се затягат, като бавно ни придърпват отново към средата на сцената. А къде е тя, ако не в Александрия? Но може би Александрия ще се окаже нов град, различен от онзи, който толкова дълго се явяваше в сънищата ни. Иска

ми се да е така, защото старият град и всичко, което олицетворяваше, е, ако не мъртво, то поне безсмислено за човека, в който усещам, че съм се превърнала. Може би и ти си се променил по същата причина. Може би и книгата, която пишеш, се е променила. Или може би именно ти, повече от всички нас, имаш нужда отново да видиш града, да видиш и нас. А ние от своя страна имаме нужда отново да видим теб и да подновим приятелството си, което се надяваме, че още съществува, ако, разбира се, един писател може да бъде просто приятел на своите «герои». Казвам «ние», използвайки имперския начин на изразяване, сякаш аз съм кралицата, но се досещаш, че онова, което имам предвид, най-простичко казано, са двете Клии — старата и новата, защото и двете имат нужда от теб в едно бъдеще, което...“

Следват само още няколко реда, обичайните любезности за край и подпис.

[47] Съвест, съзнание (фр.) — Б.пр. ↑

[48] (Понякога) трябва да се въздържа (лат.). — Б.пр. ↑

[49] От катедрата, авторитетно (лат.). — Б.пр. ↑

[50] Млъкни, немирник такъв (фр.). — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.